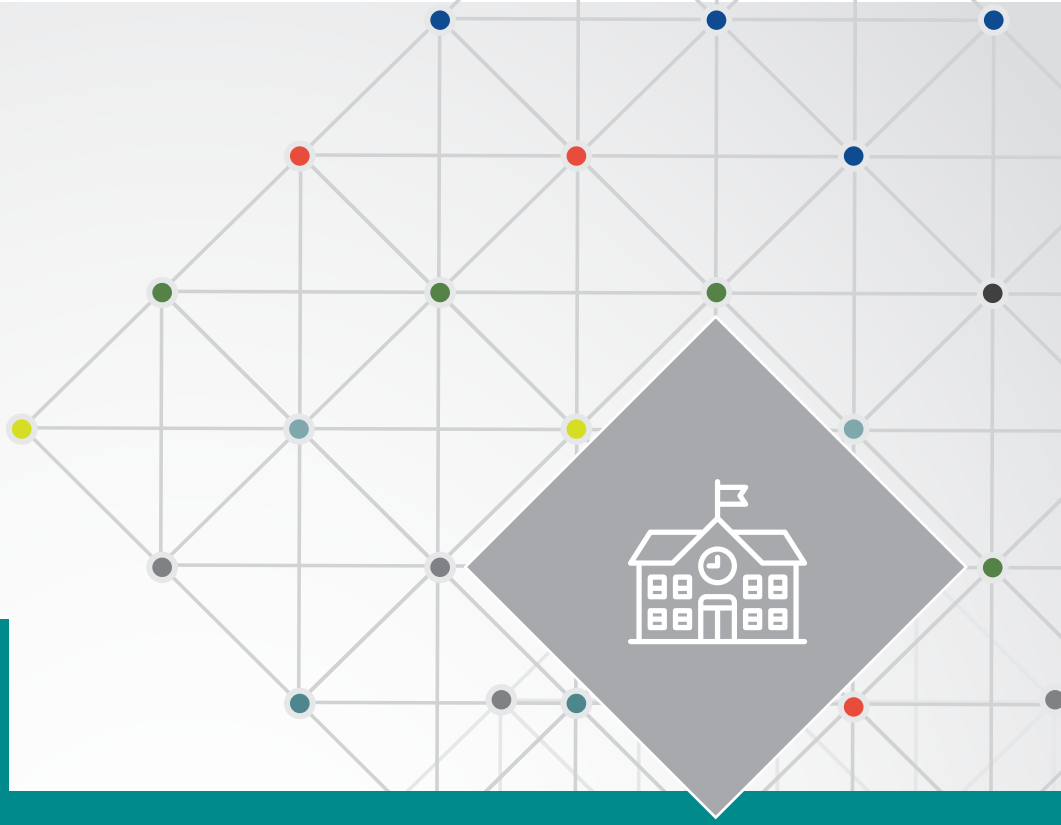

EĞİTİME BAKIŞ

2021

İZLEME VE DEĞERLENDİRME RAPORU

EĞİTİME BAKIŞ 2021

İZLEME ve DEĞERLENDİRME RAPORU

Eğitim-Bir-Sen Yayınları: 117

Eğitim-Bir-Sen Adına Sahibi

Ali YALÇIN / Genel Başkan

Genel Yayın Yönetmeni

Şükrü KOLUKISA / Genel Başkan Yardımcısı

Proje Yöneticisi

Atilla Olçum / Genel Başkan Yardımcısı

Yayın Kurulu

Ali Yalçın
Latif Selvi
Ramazan Çakırcı
Muammer Karaman
Şükrü Kolukisa
Hasan Yalçın Yayla
Atilla Olçum

tasarım. selim aytekin

baskı. semih ofset. 0312 341 40 75

baskı adedi. 5.000

baskı tarihi. 1. Baskı. Aralık 2021

ISBN. 978-625-7955-16-4

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi

Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Caddesi No: 86 Kat: 14-15-16 Altındağ/ANKARA

Tel: (0312) 231 23 06 - Faks: (0312) 230 65 28

www.ebs.org.tr - e-posta: ebs@ebs.org.tr

Atıf için:

Yurdakul, S. Yıldırım, B. ve Şahin, S. A. (2021). *Eğitime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

EĞİTİME BAKIŞ 2021

İZLEME ve DEĞERLENDİRME RAPORU

Serkan Yurdakul
Büşra Yıldırım
Sümeyye Ayyüce Şahin

TAKDİM

Toplumda her çocuğun yüksek kaliteli bir eğitim alması için eşit fırsatlar sunmak, sosyal devletin temel bir görevidir. Dolayısıyla toplumda sosyal hareketliliği ve sosyoekonomik sonuçları iyileştirmek için, eğitim fırsatlarındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmak ya da en aza indirmek kritik derecede önemlidir. Bu nedenle günümüzde pek çok ülkede eğitim sistemlerinin karşı karşıya olduğu zorlukların başında, eğitim fırsatlarına erişimi genişletme, eşit fırsatlar sunma ve yüksek kaliteli eğitim sağlama konuları yer almaktadır. Bu konular tüm dünyada olduğu gibi Türkiye eğitim sisteminin de gündemini oluşturmaktadır.

Tüm çocuklara daha eşit eğitim imkânları sağlamaya yönelik politika ve uygulamalar sınıf, okul ve eğitim sistemi düzeyinde uygulanabilir. Bu tür eğitim politikaları mümkün olduğu kadar erken uygulanırsa, dezavantajlı öğrencilerin karşılaştığı öğrenme önündeki engellerin kalkmasına, öğrencilerin tutumlarına, sosyal ve duygusal becerilerine, okul dışındaki ortamlarının iyileşmesine, gelecekteki sosyal hayatına ve daha iyi iş imkânlarına sahip olmasına yardımcı olur. Bu noktada eğitim fırsatlarını güçlendiren politikalara ihtiyaç duyulmakla birlikte, kaynakları öğrencilerin ihtiyaçlarıyla eşleştirmek ve zamanı en iyi şekilde kullanmak eğitim politikalarımızın merkezinde yer almalıdır. Dolayısıyla eğitime yapılan yatırım, beşeri sermayeye yapılan bir yatırımdır.

Bu bağlamda eğitim fırsatlarının sınıf, okul ve eğitim sistemi düzeyinde daha eşit sunulmasına ve güçlendirmesine yönelik uygulama ve politikaların sürekli olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Dahası eğitim sisteminin mevcut durumunun ayrıntılı ve sistematik olarak izlenmesinin ve değerlendirilmesinin, eğitim sisteminde geliştirilmesi gereken alanların tespit edilerek veri temelli politika önerilerinin geliştirilmesinin değeri ve önemi her geçen yıl daha da ön plana çıkmaktadır.

Eğitim-Bir-Sen olarak Türkiye’de eğitimin güncel durumunu ve veri temelli politika önerilerini ortaya koymak amacıyla 2016 yılından bu yana Eğitime Bakış rapor serisini yayınlıyoruz. Bu yıl altıncısını yayımladığımız *Eğitime Bakış 2021: İzleme ve Değerlendirme Raporu* ile sistematik bir şekilde veri temelli olarak Türkiye eğitim sistemini çeşitli göstergeler açısından izledik ve değerlendirdik. Çok çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan elde ettiğimiz verilerle oluşturduğumuz bu raporumuzu tekrar kamuoyu ile paylaşmaktan mutluluk duyuyoruz.

Eğitim sistemimizin güncel durumunun ele alındığı ve eğitim politikalarının gündeme getirildiği *Eğitime Bakış 2021: İzleme ve Değerlendirme Raporu*'nun veri temelli analizleriyle eğitim sistemini daha nitelikli hale getirecek çalışmalara bir zemin oluşturmasını ve veri temelli politika geliştirme süreçlerine katkı sunmasını temenni ediyoruz. Bu vesileyle raporu hazırlayan EBSAM ekibimize ve değerlendirmeleri ile rapora katkı sunan herkese teşekkürlerimi iletiyorum.

Ali Yalçın

Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen
Genel Başkanı

ÖNSÖZ

Covid-19 pandemi sürecinde dünya genelinde ülkeler okullarını kapatmış ve eğitimlerini uzaktan eğitim süreci ile yürütmüştür. Salgını kontrol altına almaya başlayan ülkeler tekrar yüz yüze eğitim süreçlerini başlatmıştır. 2020/21 öğretim yılının başlaması ile birlikte ülkelerin en temel politika önceliği okulları açık tutmak olmuş ve salgının en yoğun olduğu süreçlerde dahi okullarını kapatmamışlardır. Çünkü okulların kapanması çocuklar için önemli öğrenme kayıplarına yol açarken, sosyal, psikolojik ve duygusal sorunlara da neden olmaktadır. Buna ilaveten PISA 2018 okuma becerileri puanı yüksek olan ülkelerin okullarını en uzun süre açık tutanlar, düşük puana sahip olanların ise okullarını en uzun süre kapalı tutan ülkeler olduğu bulgusu OECD tarafından vurgulanmış ve bu durumun var olan eşitsizlikleri daha da derinleştireceği ifade edilmiştir. Türkiye bu süreçte okullarını en uzun süre kapatan ülkelerin başında gelirken, 2021/22 öğretim yılı başında ise tüm kademedeki okullarını açık tutmayı politika önceliği olarak benimsemiştir.

Son yıllarda hem Türkiye'nin hem de ülkelerin ve eğitim sistemlerinin gündemlerinde eğitim fırsatlarına erişimi yaygınlaştırma, eşit fırsatlar sağlama ve nitelikli eğitim sunma konuları bulunmaktadır. 2015 yılında Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) evrensel eylem çağrısının eğitimle ilgili 2030 yılı hedefleri arasında eğitimde fırsat eşitliği, mesleki eğitimin geliştirilmesi, öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişiminin sürekli kılınması yer alırken, OECD'nin *Bir Bakışta Eğitim 2020* raporunda ana tema mesleki ve teknik eğitim ve 2021 yılı raporunda ise eğitimde erişim, katılım ve ilerleme için fırsat eşitliği teması yer almaktadır. Covid-19 pandemisi ülkemizde de eğitimde fırsat eşitliği konusunu öne çıkardı. Dolayısıyla Türkiye'nin de gündeminde yer alan bu konular, 20. Milli Eğitim Şurası'nda *Eğitimde Fırsat Eşitli teması* altında temel eğitimde fırsat eşitliği, mesleki eğitimin iyileştirilmesi ve öğretmenlerin mesleki gelişimi başlıkları altında tartışılmış ve çözüm önerileri tavsiye kararına dönüşmüştür.

Son yıllarda Türkiye eğitim sisteminde gerçekleştirilen birçok olumlu göstergeye rağmen kronik sorun haline gelen eğitimde bölgesel eşitsizlikler, fırsat eşitliği, kademeler arası geçiş ve eğitimin niteliği gibi konular hâlâ çözüm beklemektedir. Eğitim sisteminin kalitesini artırmanın önündeki engelleri en aza indirmek ve daha nitelikli bir eğitim sistemi tesis etmek adına üzerimize düşen görevi yapıyor ve veri temelli politika önerileri geliştiriyoruz.

Eğitim-Bir-Sen olarak 2016 yılından itibaren eğitim sistemini düzenli ve ayrıntılı bir şekilde izliyor ve gelişmeleri değerlendiriyoruz. Bu yıl altıncısını hazırladığımız *Eğitime Bakış 2021: İzleme ve Değerlendirme Raporu* ile eğitim sisteminin mevcut durumunu, eğilimlerini, güncel politika ve uygulamaların etkilerini veri temelli olarak izledik ve değerlendirdik. Eğitime erişim ve katılım, eğitimin çıktıları, öğretmen ve okul müdürleri, eğitim-öğretim ortamları ve finansman bölümlerinden oluşan raporumuzda, eğitim sisteminin sorunlu alanlarını ve iyi işleyen yönlerini tespit ettik ve eğitim sisteminin iyileşmesi adına öneriler sunduk.

Rapor kapsamında göstergeler oluşturulurken MEB, TÜİK ve OECD verileri başta olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşların açık olarak yayınladığı verilerden yararlanılmıştır. Göstergeler altında OECD ülkelerine ilişkin güncel veriler ele alınarak kapsamlı ve karşılaştırmalı bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır.

Raporun veri temelli analizler ortaya koyması ve alınması gereken politika kararlarına yardımcı olması adına, eğitim sistemimize katkı sunmasını temenni ediyorum. Bu vesileyle raporu hazırlayan EBSAM ekibimiz Serkan Yurdakul, Büşra Yıldırım ve Sümeyye Ayyüce Şahin'e teşekkür ediyorum.

Atilla Ölçüm

Genel Başkan Yardımcısı

İçindekiler

Takdim	5
Önsöz	7
Şekil, Tablo ve Harita Listesi	11
Kısaltmalar Listesi	17
Giriş	19
Yönetici Özeti	23

BÖLÜM A EĞİTİME ERİŞİM VE KATILIM 30

Gösterge A1	Kademelerde kaç öğrenci vardır?	32
Gösterge A2	Yaş gruplarına göre okullaşma oranları nasıldır?	35
Gösterge A3	Ortaöğretimde farklı okullarda kaç öğrenci vardır?	41
Gösterge A4	Özel öğretim kurumlarında ne kadar öğrenci öğrenim görmektedir?	45
Gösterge A5	Açıköğretim ortaokulu ve lisesinde öğrenci sayısı ne kadardır?	47
Gösterge A6	Kaynaştırma, özel sınıf ve BİLSEM'lerdeki öğrenci sayısı kaçtır?	50
Bölüm A	Sonuç ve Öneriler	54
Bölüm A	Kaynaklar	56

BÖLÜM B EĞİTİMİN ÇIKTILARI 58

Gösterge B1	Nüfusun eğitim düzeyi nasıldır?	60
Gösterge B2	Türkiye'nin TIMSS 2019 performansı nasıldır?	64
Gösterge B3	Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS)'nda ortalama başarı durumu nasıldır?	68
Gösterge B4	Yükseköğretime geçiş oranları ve yükseköğretim kontenjanları nasıldır?	70
Gösterge B5	Eğitimin işgücü piyasasındaki rolü nasıldır?	75
Bölüm B	Sonuç ve Öneriler	78
Bölüm B	Kaynaklar	80

BÖLÜM C ÖĞRETMENLER ve OKUL MÜDÜRLERİ 82

Gösterge C1	Öğretmenlerin profili nasıldır?	84
Gösterge C2	Öğretmen arz ve talebi ne durumdadır?	90
Gösterge C3	Öğretmen ve okul yöneticileri maaşları nasıldır?	94
Gösterge C4	Okul yöneticilerinin çalışma süreleri nasıldır?	96
Bölüm C	Sonuç ve Öneriler	98
Bölüm C	Kaynaklar	99

BÖLÜM D EĞİTİM-ÖĞRETİM ORTAMLARI 100

Gösterge	D1	Okul, şube ve derslik sayısı kaçtır?	102
Gösterge	D2	Okul, sınıf ve şube başına kaç öğrenci düşmektedir?	106
Gösterge	D3	Öğretmen başına kaç öğrenci düşmektedir?	115
Gösterge	D4	Taşımali eğitimde öğrenci sayısı kaçtır?	122
Bölüm	D	Sonuç ve Öneriler	125
Bölüm	D	Kaynaklar	126

BÖLÜM E FİNANSMAN 128

Gösterge	E1	Eğitime ayrılan bütçenin GSYH'ye oranı kaçtır?	130
Gösterge	E2	Öğrenci başına ne kadar harcama yapılmaktadır?	134
Gösterge	E3	Ekonomik sınıflandırmaya göre MEB bütçe dağılımı nasıldır?	136
Bölüm	E	Sonuç ve Öneriler	140
Bölüm	E	Kaynaklar	141

Şekil, Tablo ve Harita Listesi

Şekil	A.1.1	Kademelere göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)	32
Şekil	A.1.2	Kademelere göre öğrencilerin cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2011-2020)	33
Şekil	A.1.3	Okul türüne göre ortaöğretimde yeni kayıt öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)	33
Şekil	A.1.4	Okul türüne göre ortaöğretimde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2011-2020)	34
Şekil	A.2.1	Yaş gruplarına ve cinsiyete göre net okullaşma oranları (%) (2020/21)	35
Şekil	A.2.2	Cinsiyete göre 5 yaş için net okullaşma oranlarında (%) yaşanan değişim (2019 ve 2020)	36
Şekil	A.2.3	OECD ülkelerinde 3-5 yaş grubunda net okullaşma oranları (%) (2019)	36
Şekil	A.2.4	OECD ülkelerinde 17 yaş için net okullaşma oranları (%) (2019)	37
Şekil	A.2.5	İllere ve cinsiyete göre 5 yaş için net okullaşma oranları (%) (2020/21)	38
Şekil	A.2.6	İllere ve cinsiyete göre 14-17 yaş grubunda net okullaşma oranları (%) (2020/21)	39
Şekil	A.3.1	Okul türüne göre ortaöğretimde toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)	41
Şekil	A.3.2	Cinsiyete göre fen liselerindeki öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)	42
Şekil	A.3.3	Cinsiyete göre sosyal bilimler liselerindeki öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)	42
Şekil	A.3.4	Cinsiyete göre imam hatip ortaokullarındaki öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2020)	43
Şekil	A.3.5	Cinsiyete göre imam hatip liselerindeki öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2020)	44
Şekil	A.4.1	Kademelere göre özel öğretim kurumlarındaki öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)	45
Şekil	A.4.2	Kademelere göre özel öğretim kurumlarındaki öğrencilerin toplam öğrenci sayısı içindeki payında yaşanan değişim (%) (2011-2020)	46
Şekil	A.4.3	OECD ülkelerinde okul öncesi kademesinde kamu ve özel öğretim kurumlarındaki öğrenci oranları (%) (2019)	46
Şekil	A.5.1	Açıköğretim ortaokulu ve açıköğretim lisesi öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)	47
Şekil	A.5.2	Ortaöğretimde öğretim türüne göre öğrencilerin oransal dağılımında yaşanan değişim (2011-2020)	48
Tablo	A.5.3	Cinsiyete ve eğitim kademesine göre açıköğretimde öğrenci sayıları (2020/21)	48
Şekil	A.5.4	Okul türlerine göre açıköğretim lisesi öğrencilerinin oransal (%) dağılımında yaşanan değişim (2011-2020)	49
Tablo	A.6.1	Yıllara ve cinsiyete göre okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde özel eğitim alan öğrenci sayıları (2016-2020)	50

Şekil	A.6.2	İlköğretimde özel eğitim alan öğrenciler içerisinde kaynaştırma eğitimi alan öğrenci sayısı ve oranında (%) yaşanan değişim (2012-2020)	51
Şekil	A.6.3	Ortaöğretimde özel eğitim alan öğrenciler içerisinde kaynaştırma eğitimi alan öğrenci sayısında ve oranında (%) yaşanan değişim (2011-2020)	51
Şekil	A.6.4	İlköğretimde özel eğitim alan öğrenciler içerisinde özel eğitim sınıflarındaki öğrenci sayılarında ve oranında (%) yaşanan değişim (2012-2020)	52
Şekil	A.6.5	BİLSEM ve kurum başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)	53
Şekil	A.6.6	BİLSEM öğrenci sayılarında ve cinsiyet oranında yaşanan değişim (2011-2020)	53
Şekil	B.1.1	Cinsiyete göre 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranında (%) yaşanan değişim (2011-2020)	60
Şekil	B.1.2	Bölgelere ve cinsiyete göre 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranında (%) yaşanan değişim (2015 ve 2020)	61
Şekil	B.1.3	OECD ülkelerinde 25 yaş altı en az lise mezunu olma oranı (2019)	62
Şekil	B.1.4	Okul türüne ve cinsiyete göre ortaöğretimden mezun öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2010, 2015 ve 2020)	63
Tablo	B.2.1	Ülkelere göre matematik ve fen puanı ortalamaları (TIMSS 2019)	64
Şekil	B.2.2	Yıllara göre 4 ve 8. sınıfların TIMSS matematik ve fen puanı ortalamalarında yaşanan değişim (1999-2019)	65
Şekil	B.2.3	Cinsiyete göre 4 ve 8. sınıfların TIMSS matematik ve fen puanı ortalamalarında yaşanan değişim (1999-2019)	66
Şekil	B.2.4	Bölgelere göre 4. sınıfların matematik ve fen puanı ortalamaları (TIMSS 2019)	66
Şekil	B.2.5	Bölgelere göre 8. sınıfların matematik ve fen puanı ortalamaları (TIMSS 2019)	66
Şekil	B.2.6	Yeterlik düzeyine göre TIMSS 2019 matematik ve fen alanlarında öğrencilerin oransal dağılımı	67
Tablo	B.3.1	Test türlerine göre TYT'de soru sayıları ve cevaplayan adayların ortalama netleri (2018- 2021)	68
Tablo	B.3.2	Test türlerine göre AYT'de soru sayıları ve cevaplayan adayların ortalama netleri (2018-2021)	69
Şekil	B.4.1	Üniversite giriş sınavına başvuranların lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre oransal dağılımında yaşanan değişim (%) (2012-2021)	70
Şekil	B.4.2	Üniversite giriş sınavına başvuranların lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre sayısal dağılımında yaşanan değişim (2017-2021)	71
Şekil	B.4.3	Lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre üniversite giriş sınavına başvuranlar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranlarında yaşanan değişim (%) (2016 ve 2021)	72
Şekil	B.4.4	Farklı türde yükseköğretim programlarına yerleşen öğrencilerin üniversite giriş sınavına başvuran aday sayısına oranında yaşanan değişim (%) (2011, 2016 ve 2021)	72
Şekil	B.4.5	Ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrencilerin oranında yaşanan değişim (%) (2011, 2016 ve 2021)	72
Şekil	B.4.6	ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)	73

Şekil	B.4.7	Lise türüne göre üniversite giriş sınavına başvuranların içinde bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı (%) (2021)	74
Şekil	B.5.1	Okul türüne göre 15+ yaş grubunda lise mezunlarının istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim (%) (2016-2020)	75
Şekil	B.5.2	15+ yaş grubunda genel lise mezunu olanların cinsiyete göre istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim (%) (2016-2020)	76
Şekil	B.5.3	15+ yaş grubunda lise dengi meslek okul mezunu olanların cinsiyete göre istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim (%) (2016-2020)	76
Şekil	B.5.4	OECD ülkelerinde 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olan (NEET) gençlerin oranı (%) (2020)	77
Şekil	C.1.1	Kademelere göre öğretmen sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)	84
Şekil	C.1.2	Kamu ve özel ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki öğretmen sayıları (2016- 2020)	85
Şekil	C.1.3	Kadın öğretmenlerin oranında (%) yaşanan değişim (2011-2020)	85
Şekil	C.1.4	Kamu ve özel öğretim okullarında kademelere göre kadın öğretmen oranı (%) (2020)	86
Şekil	C.1.5	Kademelere ve cinsiyete göre sözleşmeli öğretmen sayıları (2020)	87
Tablo	C.1.6	OECD ülkelerinde kademelere göre kadın öğretmen oranları (%) (2019)	88
Tablo	C.1.7	OECD ülkelerinde öğretmenlerin yaşlarının oransal dağılımı (%) (2019)	89
Şekil	C.2.1	Kamu okullarına ataması yapılan öğretmen sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)	90
Tablo	C.2.2	Sözleşmeli olarak ataması yapılan öğretmenlerin alanlara göre dağılımı (2021)	91
Şekil	C.2.3	Sözleşmeli olarak ataması yapılan öğretmenlerin bölgelere göre oransal (%) dağılımı (2021)	91
Şekil	C.2.4	Eğitim fakültelerine yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı ve kadın öğrenci oranında yaşanan değişim (2011-2020)	92
Şekil	C.2.5	Eğitim fakültelerinden mezun olanların sayısı ve mezun kadın oranında yaşanan değişim (2011-2020)	92
Şekil	C.2.6	KPSS eğitim bilimleri testine giren aday sayısında yaşanan değişim (2012-2021)	93
Şekil	C.3.1	Satın alma gücü paritesi dikkate alındığında OECD ülkelerinde ortaokul öğretmenlerinin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları (2020)	94
Şekil	C.3.2	Satın alma gücü paritesi dikkate alındığında OECD ülkelerinde ortaokul müdürlerinin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları (2020)	95
Tablo	C.4.1	OECD ülkelerinde ortaokul düzeyinde okul yöneticilerinin yıllık öğretim yapması gereken toplam çalışma süreleri (2020)	96
Tablo	D.1.1	Kademelere göre okul / kurum sayıları (2016-2020)	102
Tablo	D.1.2	Kamuda bazı okul türlerine göre okul sayıları (2016-2020)	103
Tablo	D.1.3	Kademelere göre derslik ve şube sayıları (2016-2020)	103
Tablo	D.1.4	Ortaöğretimde okul türüne göre derslik ve şube sayıları (2016-2020)	104
Tablo	D.1.5	Kamuda yeni yapılan derslik sayıları (2016-2020)	104
Şekil	D.2.1	İlköğretim ve ortaöğretimde şube ve derslik başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2016-2020)	106

Şekil	D.2.2	Özel öğretimde ilköğretim ve ortaöğretim kademesinde şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)	107
Şekil	D.2.3	İlkokul ve ortaokulda şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2020)	107
Şekil	D.2.4	Ortaöğretimde okul türüne göre şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)	108
Şekil	D.2.5	İlköğretim ve ortaöğretimde okul türüne göre okul başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2016-2020)	109
Şekil	D.2.6	İlkokul ve ortaokullarda bölgelere göre şube başına düşen öğrenci sayısı (2020)	109
Şekil	D.2.7	Ortaöğretimde okul türüne ve bölgelere göre şube başına düşen öğrenci sayısı (2020)	110
Şekil	D.2.8	İlkokul ve ortaokullarda bölgelere göre okul başına düşen öğrenci sayısı (2020)	110
Şekil	D.2.9	Ortaöğretimde okul türüne ve bölgelere göre okul başına düşen öğrenci sayısı (2020)	111
Şekil	D.2.10	İlkokul ve ortaokulda illere göre şube başına düşen öğrenci sayısı (2020)	112
Şekil	D.2.11	Ortaöğretimde okul türüne ve illere göre şube başına düşen öğrenci sayısı (2020)	113
Şekil	D.2.12	OECD ülkelerinde ilkokul ve ortaokullardaki ortalama sınıf mevcudu (2019)	114
Şekil	D.3.1	Kademelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısında yaşanan değişim (2011-2020)	115
Şekil	D.3.2	İlkokul ve ortaokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2020)	116
Şekil	D.3.3	Ortaöğretimde okul türüne göre öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)	116
Şekil	D.3.4	İlkokul ve ortaokulda bölgelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2020)	117
Şekil	D.3.5	Ortaöğretimde okul türüne ve bölgelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2020)	117
Şekil	D.3.6	İlkokul ve ortaokulda illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2020)	118
Şekil	D.3.7	Ortaöğretimde okul türüne ve illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2020)	120
Şekil	D.3.8	OECD ülkelerinde ilkokul ve ortaokul kademelerinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2019)	121
Şekil	D.4.1	Kademelere göre taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2020)	122
Harita	D.4.2	İlkokulda taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının (%) illere göre dağılımı (2020)	123
Harita	D.4.3	Ortaokulda taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının (%) illere göre dağılımı (2020)	123
Harita	D.4.4	Ortaöğretimde taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının (%) illere göre dağılımı (2020)	124
Şekil	E.1.1	Nominal MEB bütçesinin (milyar ₺) GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında (%) yaşanan değişim (2012-2021)	130
Şekil	E.1.2	OECD ülkelerinde eğitime yapılan toplam kamusal ve özel harcamanın GSYH'ye oranı (%) (2018)	131

Tablo	E.1.3	OECD ülkelerinde kademelere göre eğitime yapılan toplam harcamanın GSYH'ye oranı (%) (2018)	132
Şekil	E.1.4	OECD ülkelerinde toplam hükümet harcamaları içinde eğitime yapılan toplam kamu harcamalarının oranı (%) (2018)	133
Şekil	E.2.1	Öğrenci başına yapılan harcamada (₺) yaşanan değişim (2011-2020)	134
Şekil	E.2.2	OECD ülkelerinde öğrenci başına yapılan toplam harcama (\$) (2018)	135
Şekil	E.3.1	MEB bütçesinde cari ve sermaye (yatırım) giderlerinin dağılımında yaşanan değişim (%) (2012-2021)	136
Şekil	E.3.2	Merkezi bütçe yatırımlarından MEB yatırımlarına ayrılan payda yaşanan değişim (%) (2012-2021)	137
Şekil	E.3.3	OECD ülkelerinde ortaöğretim harcamaları içinde cari ve sermaye gider harcama oranları (%) (2018)	137
Şekil	E.3.4	OECD ülkelerinde kamu ve özel eğitim kurumlarında cari harcamanın dağılımı (%) (2018)	138
Şekil	E.3.5	OECD ülkelerinde eğitime yapılan kamu ve özel harcamaların dağılımı (2018)	139

Kısaltmalar Listesi

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AYT	Alan Yeterlilik Testi
BİLSEM	Bilim ve Sanat Merkezi
GSYH	Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
KPSS	Kamu Personeli Seçme Sınavı
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
NEET	Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olanlar <i>Not in Education, Employment, or Training</i>
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü <i>Organization for Economic Co-operation and Development</i>
ÖSYM	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
ÖSYS	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Sistemi
TEOG	Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş
TIMSS	Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması <i>Trends in International Mathematics and Science Study</i>
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TYT	Temel Yeterlilik Testi

GİRİŞ

Covid-19 pandemi sürecinde ülkeler okulları kapatmış ve eğitimlerini uzaktan eğitim süreci ile yürütmüştür. Salgını kontrol altına almaya başlayan ülkeler tekrar yüz yüze eğitim süreçlerini başlatmıştır (Çelik, 2020; Eğitim-Bir-Sen, 2020). 2020/21 öğretim yılının başlaması ile birlikte ülkelerin en temel politikası okulları açık tutmak olmuş ve salgının en yoğun olduğu süreçlerde dahi okullarını kapatmamışlardır. Çünkü okulların kapanması çocuklar için önemli öğrenme kayıplarına yol açarken aynı zamanda sosyal, psikolojik ve duygusal sorunlara da neden olmaktadır (Çelik vd., 2020). Buna ilaveten PISA 2018 okuma becerileri puanı yüksek olan ülkelerin okullarını en uzun süre açık tutanlar, okuma becerileri puanı düşük olanların ise okullarını en uzun süre kapalı tutan ülkeler olduğu bulgusu OECD tarafından vurgulanmış ve bu durumun var olan eşitsizlikleri daha da derinleştireceği ifade edilmiştir (OECD, 2021a). Dahası pandemi sürecinde OECD ülkelerinin tamamının eğitim sistemlerinde kritik aksaklıklar meydana gelmiştir (OECD, 2021b). Türkiye bu süreçte okullarını en uzun süre kapatan ülkelerin başında gelirken, 2021/22 öğretim yılı başında ise tüm kademedeki okullarını açık tutmayı politika önceliği olarak benimsemiştir.

Herkesin yüksek kaliteli bir eğitim alması için eşit fırsatlar sunmak, sosyal devletin temel bir parçası olup sosyal hareketliliği ve sosyo-ekonomik sonuçları iyileştirmek için, eğitim fırsatlarındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmak da kritik derecede önemlidir (OECD, 2018). Bu nedenle pek çok ülkede eğitim sistemlerinin karşı karşıya olduğu zorlukların başında, eğitim fırsatlarına erişimi genişletme, eşit fırsatlar sunma ve yüksek kaliteli eğitim sağlama konuları gelmektedir. Bu konular tüm dünyada ön plana çıkmış olup, 2015 yılında Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) evrensel eylem çağrısının eğitimle ilgili 2030 yılı hedefleri arasında eğitimde fırsat eşitliği, mesleki eğitimin geliştirilmesi, öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişiminin sürekli kılınması; OECD'nin Bir Bakışta Eğitim 2020 raporunun ana teması mesleki ve teknik eğitim, 2021 yılı raporunun teması ise eğitimde erişim, katılım ve ilerleme için fırsat eşitliği yer almaktadır. Covid-19 pandemisi ülkemizde de eğitimde fırsat eşitliğini öne çıkardı. Dolayısıyla Türkiye'nin de gündeminde yer alan bu konular, 20. Milli Eğitim Şurası'nda *Eğitimde Fırsat Eşitliği* teması altında temel eğitimde fırsat eşitliği, mesleki eğitimin iyileştirilmesi ve öğretmenlerin mesleki gelişimi başlıkları altında tartışılmış ve çözüm önerileri tavsiye kararına dönüşmüştür.

Tüm çocuklara daha eşit eğitim imkânları sağlamaya yönelik politika ve uygulamalar sınıf, okul ve eğitim sistemi düzeyinde uygulanabilir. Bu tür eğitim politikaları mümkün olduğu kadar erken uygulanırsa, dezavantajlı öğrencilerin karşılaştığı öğrenme önündeki geniş engellerin kalkmasına, öğrencilerin tutumlarına, sosyal ve duygusal becerilerine ve okul dışındaki ortamlarının iyileşmesine yardımcı olur (OECD, 2018). Bu noktada eğitim fırsatlarını güçlendiren politikalara ihtiyaç duyulmakla birlikte, kaynakları öğrencilerin ihtiyaçlarıyla eşleştirmek ve zamanı en iyi şekilde kullanmak eğitim politikalarımızın merkezinde yer almalıdır. Dolayısıyla eğitime yapılan yatırım, beşeri sermayeye yapılan bir yatırımdır.

Bu bağlamda eğitim fırsatlarının sınıf, okul ve eğitim sistemi düzeyinde daha eşit sunulmasına yönelik uygulama ve politikaların sürekli olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi daha da önemli hale gelmiştir. Dahası eğitim sisteminin mevcut durumunun ayrıntılı ve sistematik olarak izlenmesinin ve değerlendirmesinin, eğitim sisteminde geliştirilmesi gereken alanların tespit edilmesinin, veri temelli politika önerilerinin geliştirilmesinin değeri ve önemi her geçen yıl daha da ön plana çıkmaktadır.

Bu amaçla bu yıl altıncısı hazırlanan *Eğitime Bakış* raporu; Türkiye eğitim sisteminin, çeşitli göstergelerle ayrıntılı bir şekilde veriye dayalı olarak izleme ve değerlendirmesinin yanında uluslararası karşılaştırmaları da dikkate alarak yapmaktadır. Bu rapor, politika geliştirici ve uygulayıcıların, ilgili kurum ve kuruluşların, araştırmacıların, basın mensuplarının ve genel okuyucuların, mevcut sistemin göstergelerini kapsamlı bir şekilde incelemelerine ve olası müdahale alanlarını görmelerine yardımcı olacaktır.

Amaç ve Kapsam

Eğitime Bakış rapor serisinin temel amacı, Türkiye eğitim sistemini, somut ve ölçülebilir verilerden yola çıkarak oluşturulan göstergeler çerçevesinde izleme ve değerlendirmesini yapmaktır. *Eğitime Bakış 2021: İzleme ve Değerlendirme Raporu* beş ana bölümden meydana gelmektedir: Eğitime erişim ve katılım; eğitimin çıktıları; öğretmenler ve okul müdürleri; eğitim-öğretim ortamları; finansman. Her ana bölümde farklı göstergelere yer verilmiş olup bu yılki raporda toplamda 18 gösterge yer almaktadır. Her bir göstergedeki soruya yanıt aramak için mevcut ulusal ve uluslararası veriler kullanılarak tablo, şekil veya haritalara yer verilmiştir. Bu rapordaki veriler, 2020-2021 öğretim yılını içerdiğinden ve genellikle bu verilerin öğretim yılının başındaki veya öğretim yılının ortasındaki veriler olmasından dolayı, Covid-19 pandemisinin etkisinde kalmış verileri de içermektedir.

Her yıl yayımlanan *Eğitime Bakış* raporlarında ele alınan göstergelere ilişkin verilerin tarih aralıkları ve gösterim biçimi; ilk veriden itibaren, tablo-şekil-harita dönüştürmeleri olarak sürekli değişmektedir. Bunun temel amacı verinin kırılımları, bir önceki yıla göre değişimleri ile 2, 5 veya 10 yıllık periyotlardaki değişim aşamalarını daha ayrıntılı olarak incelemek ve analiz etmektir. Bu raporda da bazı göstergeler verinin elde edilmesine ve yapısına göre çıkarılmış ve bazı göstergeler eklenmiştir.

Yöntem

Bu raporda nicel araştırma yöntemlerinden olan betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Rapor zaman içinde meydana gelen değişimleri de ele aldığı için hem kesitsel hem de boylamsal niteliktedir. Veri analizinde tablolama tekniklerinin yanı sıra şekil ve haritalar da kullanılmıştır. Tüm tablo ve şekillerde bir standart oluşturmak amacıyla öğretim yılının başlangıç yılı referans

olarak alınmıştır. Örneğin, 2020-2021 öğretim yılına ait veriler, şekil, tablo ve haritalarda 2020 olarak verilmiştir. Mezuniyete ilişkin verilerde ise öğretim yılının son yılı referans olarak alınmış olup 2020 yılı, 2019-2020 öğretim yılı sonunda mezun olma durumunu göstermektedir. Bütçeye ilişkin tablo ve şekillerde ise ilgili yıllar baz alınmıştır. Bu raporda bazı göstergeler 1 veya 2 yılı/ öğretim yılını, bazı göstergeler 5 veya 10 yılı/öğretim yılını içerecek şekilde, bazı göstergeler ilk veriden itibaren ele alınmış ve analiz edilmiştir. Bazı göstergelerde ise beşer yıllık (2010, 2015 ve 2020) periyotlar halinde iki veya üç tarih ele alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)den elde edilen verilerde kullanılan terimler ve kavramlar, raporun ilgili göstergelerinde aynı şekilde kullanılmıştır. Bununla birlikte, OECD ve TÜİK tarafından kullanılan kavramların özellikle işgücü verilerinde farklılaştığı görülmektedir. OECD verilerinde *Secondary Education General Programmes ve Vocational Programmes* gibi kavramlar kullanılırken, bu kavramlar TÜİK verilerinde Genel Lise ve Lise Dengi Mesleki Okul kavramları ile karşılanmıştır. Raporda ise verilerin elde edildiği kurumun tercih ettiği kavramlar kullanılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, bilindiği üzere imam hatip ortaokulları ile Anadolu imam hatip liseleri MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü bünyesinde hizmet vermektedir. MEB'in yayımladığı istatistiklerde bu okullardaki öğrenci sayıları genel tablolarla mesleki ve teknik ortaöğretimden ayrı bir veri olarak yer almakta iken, okullaşma oranları, yeni kayıt ve mezun sayıları, okul, şube, derslik ve öğretmen başına düşen öğrenci sayıları gibi birçok göstergede ise mesleki ve teknik ortaöğretim içerisinde gösterilmekte ve Türkiye'nin uluslararası göstergelerinde de bu şekilde sunulmaktadır. Buna ilaveten Hazine ve Maliye Bakanlığı ile TÜİK'te de bu okul türlerine ilişkin veriler mesleki ve teknik ortaöğretim verileri içerisinde gösterilmektedir. Bu raporda da Anadolu imam hatip liselerine yönelik veriler mesleki ve teknik ortaöğretim türü içinde gösterilmiş aynı zamanda da bu okul türlerine ilişkin veriler ayrı olarak da verilmeye çalışılmıştır.

Temel Veri Kaynakları

Eğitime Bakış raporlarında kullanılan ve güncellenen veriler ulusal ve uluslararası çeşitli veri kaynaklarından elde edilmiştir. Raporda öncelikli olarak *Eğitime Bakış 2020* raporunda da yer alan bazı göstergelerin verileri, en son veriler doğrultusunda güncellenmiş ve gösterim türüne ve referans yıllarına göre de revize edilmiştir. Verilerin güncellenmesi sırasında MEB (2021) tarafından yıllık olarak yayımlanan *Millî Eğitim İstatistikleri*, Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)'nin web sitesinde yer alan sınavlara ilişkin sayısal bilgiler ve Hazine ve Maliye Bakanlığının web sitesinden elde edilen resmi verilerden yararlanılmıştır. Ayrıca, TÜİK veritabanı kullanılarak, işgücü istatistikleri, yaş grupları ve eğitim düzeyine göre istatistikler elde edilmiştir. Uluslararası karşılaştırmalar için OECD (2021a)'nin her yıl hazırladığı *Bir Bakışta Eğitim* ve OECD veritabanı kullanılmıştır. Buna ilaveten Türkiye'nin Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması (Trends in International Mathematics and Science Study, TIMSS) 2019 verilerine yer verilmiştir.

Kaynaklar

- Çelik, Z. (2020). *Covid-19 salgınına gölgesinde eğitim: Riskler ve öneriler*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Çelik, Z., Bozgeyikli, H., & Yurdakul, S. (2020). *Eğitime bakış 2020: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Eğitim-Bir-Sen. (2020). *Pandemi sürecinde okulları güvenle açmak*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- MEB. (2021). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2020–2021*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- OECD. (2018). *Equity in education: Breaking down barriers to social mobility*. OECD Publishing. <https://www.oecd-ilibrary.org/content/publication/9789264073234-en>
- OECD. (2021a). *Education at a glance 2021: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/b35a14e5-en>
- OECD. (2021b). *The state of school education: One year into the COVID pandemic*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/201dde84-en>

YÖNETİCİ ÖZETİ

BÖLÜM A: EĞİTİME ERİŞİM VE KATILIM

14-17 yaş grubunda net okullaşma oranı %90,76 olup erkeklerin okullaşma oranı (%91,01) kızların net okullaşma oranından (%90,49) biraz fazladır. Okullaşma oranları bakımından daha önceki yıllarda ortaöğretim kademesinde kız öğrenciler aleyhine olan durum giderek azalmıştır. Ayrıca ortaöğretim kademesinin zorunlu eğitim kapsamında olmasına rağmen 14-17 yaş grubundaki çocukların %9,24'ü eğitimin dışındadır.

Okul öncesi kademesinde 5 yaş grubunda 2020 yılı net okullaşma oranı geçen yıla göre %16,6 puan düşmüştür. Bu düşüşün temel nedenini MEB *Milli Eğitim İstatistikleri* raporunda; OECD ülkelerinin çoğunda da okul öncesi kademesinde düşüşlerin yaşandığını da OECD *Bir Bakışta Eğitim* raporunda, Covid-19 pandemisinden kaynaklandığı ifade etmiştir. OECD ülkelerinin birçoğunda okul öncesi eğitim zorunlu eğitim kapsamında olmamasına rağmen 5 yaş grubunda okullaşma oranı %90'ın üzerinde olup Türkiye bu yaş grubundaki okullaşma oranıyla OECD ülkeleri arasında son sıradadır.

Açıköğretim okullarında kayıtlı öğrenci sayısında önemli düzeyde bir düşüş yaşanmış ve 2012 yılındaki öğrenci sayısına ulaşılmıştır. Buna rağmen ortaöğretim içerisindeki öğrenci payı %23 olup hala yüksek seviyededir.

Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin eğitime erişimlerinde son yıllarda önemli artış olmasına rağmen ortaöğretim kademesinde özel eğitim alan öğrencilerin sayısının ilköğretim kademesine göre oldukça düşük olması, ilköğretimde özel eğitim alan çocukların önemli bir kısmının ortaöğretime devam etmediğini göstermektedir. Ayrıca, özel eğitim alan öğrencilerin %37'sini kız öğrenciler oluştururken bu oran son beş yıldır neredeyse aynı kalmıştır.

Özel yetenekli öğrencilere hizmet veren BİLSEM'lerin sayısı 2020 yılı sonu itibarıyla 192'ye ulaşmış olmasına rağmen kurum başına düşen öğrenci sayısı hâlâ yüksektir. Bu durumun, BİLSEM'lerde verilen eğitimin niteliğini etkilemesi de kaçınılmazdır. Buna ilaveten 81 il göz önünde bulundurulduğunda 192 BİLSEM sayısının yeterli olmadığı ve özel yetenekli öğrencilerin de erişim sorunu yaşayacağı muhtemeldir.

BÖLÜM B: EĞİTİMİN ÇIKTILARI

Türkiye'de 18-21 yaş arası en az lise mezunu olanların oranı 2015 yılından itibaren 2020 yılına kadar sürekli olarak artmıştır. Fakat bu oranlardaki artışlar bölgeler arasında ciddi anlamda farklılaşmaktadır. Ayrıca, 18-21 yaş arası kadınların en az lise mezunu olma oranı 2011 yılından itibaren 2020 yılına kadar erkeklerin mezun olma oranından daha yüksek olup aradaki fark ise her geçen yıl artma eğilimindedir. Dahası bu oranlar bölgeler arasında çok daha ciddi düzeyde

farklılaşmaktadır. Buna ilaveten çoğu OECD ülkelerinde lise kademesinin zorunlu olmamasına rağmen 25 yaş altı en az lise mezunu olma oranları bakımından %76 ile Türkiye son sıralarda yer almaktadır.

Türkiye 4. sınıflarda matematik puanında 58 ülke arasından 23., fen puanında 19., 8. sınıflarda ise matematik puanında 39 ülke arasından 20. ve fen puanında 15. sırada yer almaktadır. Genel olarak ifade etmek gerekirse TIMSS sonuçlarına göre Türkiye yıllar itibarıyla sürekli olarak puanlarını artırmıştır. 4. sınıf ve 8. sınıf düzeyinde hem fen hem de matematik puanları ortalamalarına göre Güneydoğu Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu bölgeleri TIMSS ölçek orta noktası olan 500 puanın altında kalmaktadır. 4. sınıf düzeyinde matematik puanının en yüksek olduğu Doğu Marmara Bölgesi ile en düşük olduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında 88 puan, fen puanının en yüksek olduğu Doğu Marmara Bölgesi ile en düşük olduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında ise 87 puanlık bir fark bulunmaktadır.

AYT net ortalamalarının YDT net ortalamalarına göre düşüktür. Ayrıca net ortalamalarının en yüksek olduğu Türkçe testi iken sırayla sosyal bilimler, matematik ve fen bilimleri testinde net ortalamaları ciddi anlamda düşüktür. Buna ilaveten matematik testi haricindeki diğer test türlerinde ortalama netler geçen yıla göre artmasına rağmen matematik testinde ciddi düşüş yaşanmıştır.

2017 yılından itibaren 2021 yılına kadar üniversite giriş sınavına başvuranların arasında liseden mezun daha önce yerleşmemiş aday sayısı sürekli artmıştır. Buna ilaveten ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayısı arasındaki makas yıllar itibarıyla sürekli açılmıştır. 2012 yılında bir milyon 29 bin 848 iken 2021 yılında aradaki fark bir milyon 792 bin 528'e yükselmiştir.

2016 yılından 2020 yılına genel lise mezunlarının istihdam oranları %47,2 iken bu oran %41,8'e, lise dengi mesleki okul mezunlarının ise istihdam oranları %58,2 iken %52,7'ye gerilemiştir. 2016 yılından 2020 yılına genel lise mezunlarının işsizlik oranları ise %13,4'ten %15,6'ya, lise dengi mesleki okul mezunlarının işsizlik oranları ise %11,6'dan %14,4'e yükselmiştir. Son beş yıllık periyotta hem genel hem de lise dengi mesleki okul mezunlarının istihdam oranları azalırken işsizlik oranlarında artış yaşanmaktadır. Buna ilaveten Türkiye'nin (%32) 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerinin oranı OECD ülkeleri ortalamasının (%15) oldukça gerisinde kalarak Kolombiya'dan sonra son sıradadır.

BÖLÜM C: ÖĞRETMENLER VE OKUL MÜDÜRLERİ

2011 ile 2020 yılları arasında okul öncesi öğretmen sayısı 55 bin 883'ten 95 bin 49'a, ortaöğretim kademesinde 234 bin 167'den 382 bin 109'a ve ilköğretim kademesinde ise 484 bin 552'den 635 bin 147'ye yükselmiştir. Toplam öğretmen sayısında 2011 yılından (774.602) 2019 yılına (1.117.686) kadar sürekli artış yaşanmış fakat 2020 yılında 1 milyon 112 bin 305'e düşmüştür. Ayrıca 2011 yılında %51,6 olan kadın öğretmen oranı 2018 yılında %59'a yükselmiş ardından 2019 yılında aynı kalmış ve 2020 yılında ise %59,2 olarak gerçekleşmiştir.

OECD verilerine göre Türkiye 30 yaş ve altı (%18) ile 30-49 yaş arası öğretmen oranı (%67) en yüksek, 50 yaş ve üstü öğretmen oranı (%15) ise en düşük olan ülkelerin başında gelmektedir.

Genel olarak ifade edilirse Türkiye OECD ülkeleri arasında genç öğretmen oranı en yüksek olan ülkelerden birisidir.

2012 yılında 56 bin 106 öğretmen ataması yapılırken 2021 yılında 19 bin 999 öğretmen ataması yapılmıştır. 2012 ile 2016 yıllarını kapsayan beş yıllık süreç içerisinde toplamda 250 bin 731 öğretmen ataması yapılırken 2017 ile 2021 yılları arasında kapsayan son beş yıllık dönemde ise toplamda 167 bin 718 öğretmen ataması yapılmıştır. Öğretmen atamaları son on yıl içerisinde ele alındığında, son beş yıllık periyotta öğretmen atamaları düşmüştür.

OECD ülkeleri arasında öğretmenlerin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları oldukça farklılaşmaktadır. Lüksemburg bütün düzeylerde en yüksek maaşı veren ülke iken Macaristan neredeyse bütün düzeylerde en düşük maaşı veren ülkedir. Satın alma gücü paritesine göre Türkiye’de öğretmenlerin kariyer düzeylerine göre aldıkları yıllık maaşlar başlangıç seviyesinde 30 bin 52 dolar, 10 yıl deneyim sonrasında 30 bin 730 dolar, 15 yıl deneyim sonrası 31 bin 967 dolardır. Türkiye bütün düzeylerde neredeyse aynı olup OECD ülkeleri ortalamasının oldukça altında kalmaktadır.

OECD ülkelerinde ortalama olarak ortaokul yöneticilerinin çalıştıkları hafta sayısı 44, çalıştıkları gün sayısı 212 ve çalıştıkları toplam saat ise bin 626’dır. Bu verilere göre Türkiye’de ortaokul müdürleri 48 hafta, 236 gün ve bin 856 saat çalışmakta olup OECD ülkeleri ortalamalarının oldukça üstündedir.

BÖLÜM D: EĞİTİM-ÖĞRETİM ORTAMLARI

Tüm kademelerde 2016 yılında toplam 62 bin 250 okul/kurum bulunurken 2020 yılına gelindiğinde bu sayı artarak 67 bin 125 olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında okul öncesi kademesinde 3 bin 951 devlet, 4 bin 291 özel olmak üzere toplamda 8 bin 242 okul/kurum bulunurken 2019’da bu sayı devlet kurumları için 5 bin 830 ve özel kurumlar için 5 bin 655 olmak üzere toplamda 11 bin 485’e yükselerek önemli düzeyde bir artış gerçekleşmiştir. 2020 yılında devlet okul/kurum sayısı 5 bin 232’ye, özel okul/kurum sayısı 5 bin 320’ye ve toplamda ise 2019 yılına göre %8 civarında azalarak 10 bin 552’ye düşmüştür.

2020 yılında şube başına düşen öğrenci sayısı ilkokulda ve ortaokulda 22 iken ortaöğretimde ise 25’tir. Ortaöğretimde okul türüne göre bakıldığında genel ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısı 27 iken mesleki ve teknik ortaöğretimde ise şube başına düşen öğrenci sayısı ortalama 24’tür. İlkokul ve ortaokullarda şube başına düşen öğrenci sayısının Türkiye ortalaması 22 iken İstanbul’da bu oran 27’dir. Şube başına düşen öğrenci sayısı bölgelere göre oldukça farklılaşmaktadır.

Öğretmen başına düşen öğrenci sayıları 2020 yılı verilene göre Türkiye’de ilkokullarda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ortalama 17 iken ortaokullarda bu sayı ortalama 14’tür. Ortaöğretimde ise öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ortalama 13’tür. Ortaöğretimde kurum türüne göre sayılara bakıldığında genel ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 14 iken mesleki ve teknik ortaöğretimde 11 şeklinde gerçekleşmiştir. OECD ülkelerinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ortalaması ilkokulda 14, ortaokulda ise 13’tür.

2012 yılında ortaokulda taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayısı 536 bin 305 iken 2020 yılına gelindiğinde 450 bin 527'ye düşmüştür. Ortaöğretimde taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayısı 2012 yılında 376 bin 566; 2015'te 479 bin 184; 2020 yılında 433 bin 540 iken ilkokulda 2012 yılında taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayısı 274 bin 504; 2014 yılında 302 bin 47 ve 2020 yılında 288 bin 579 olmuştur. Taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayısının en fazla olduğu il ise hem ilkokul (%53), ortaokul (%44) hem de ortaöğretim (%48) düzeyinde Düzce'dir.

BÖLÜM E: FİNANSMAN

Yıllar itibarıyla nominal MEB bütçesi sürekli artış eğilimi göstermiş; 2012 yılında 41,35 milyar TL gerçekleşirken, 2021'de ise 146,92 milyar TL olarak belirlenmiştir. Nominal MEB bütçesinin GSYH içindeki oranı ise yıllar itibarıyla 2012 yılındaki orana (%2,61) benzer oranlarda seyrederken 2020 yılında (%2,44) bir miktar düşüş yaşamış ve 2021 yılında (%2,60) tekrar yükselmiştir. Nominal MEB bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranına bakıldığında ise yıllar itibarıyla dalgalı bir seyir gösterdiği görülmekte olup 2012 yılından (%11,4) 2016 yılına (%12,7) kadar artış göstermiş ve en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Ardından 2020 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiş ve son 10 yıldaki en düşük seviyeye gerileyerek %10,3 olmuştur.

2018 yılında eğitime yapılan toplam harcamaların GSYH'ye oranı bakımından OECD ülkeleri ortalaması ortaöğretim kademesinde %0,9, ilkokul düzeyinde %1,5 ve ortaokul düzeyinde ise %1,1 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin eğitime yapılan toplam harcamalarının GSYH'ye oranı ise ortaöğretim düzeyinde %1,5, ilkokul düzeyinde %0,9 ve ortaokul düzeyinde ise %1 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de eğitime yapılan kamu ve özel harcamalar OECD ülkeleri ortalaması ile karşılaştırıldığında oldukça farklılaşmaktadır. Kamu harcamaları bakımından OECD ülkeleri ortalaması %90 iken Türkiye'nin kamu harcamaları ortalaması %73'tür. Özel harcamalar noktasında ise OECD ülkeleri ortalaması %10 iken Türkiye'nin özel harcamaları ortalaması %29 ile OECD ortalamasının oldukça üzerindedir. Dahası eğitim harcamaları arasında hanehalkı harcama oranı (%14) en yüksek olan ülkeler arasındadır.

Öğrenci başına yapılan harcama 2018 yılından sonra bir düşüş yaşamış ve 2019 yılında 8 bin 363 TL seviyelerine kadar gerilemiştir. Ayrıca Türkiye, öğrenci başına yaptığı harcama ile OECD ülkeleri arasında Meksika ve Kolombiya'dan sonra en düşük harcama yapan üçüncü ülkedir. Öğrenci başına yapılan harcama OECD ülkeleri ortalaması 10 bin 454 dolar iken Türkiye'de bu harcama 4 bin 707 dolardır.

Öneriler

- 14-17 yaş grubunda okullaşma oranının düşük olduğu illerde ortaöğretime erişimi artırmaya, özellikle de kız çocuklarının aleyhine olan bölgelerde eğitimin dışında kalma nedenleri araştırılmalı ve eğitime erişimleri için yeni politikalar geliştirmeye öncelik verilmelidir.
- Okul öncesi kademesinde net okullaşma oranı 2020 yılında düşmüştür. Ayrıca Türkiye OECD ülkeleri arasında da son sırada yer almaktadır. Bu kapsamda özellikle okul öncesi okullaşma oranı düşük olan bölgeler ile dezavantajlı yerleşim bölgelerine yeni okul öncesi kurumların yapılmasına öncelik verilmeli ve okul öncesi eğitime erişim ve katılımın önünde bir engel olarak duran okul öncesinde alınan ücret kaldırılarak ücretsiz yapılmalıdır.
- Ortaöğretim içerisinde açıköğretimin payı son yıllarda yeni kayıt öğrenci sayısı düşmesine rağmen hala yüksektir. Açıköğretim lisesi, zorunlu yüz yüze öğretimde başarısız olan veya lise eğitimi almak istemeyen öğrencilerin yerleştirildiği bir okul türü olmaktan çıkarılmalı ve daha önceden lise eğitimi almamış yetişkinlerin eğitim aldığı bir okul türü olarak devam etmelidir. Bu öğrencilere yönelik farklı bir mesleki eğitim modeli/modülü ve sertifikasyon ile işgücü piyasasına uyumları sağlanacak politika ve planlamalar yapılmalıdır.
- Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin eğitime erişimlerinde son yıllarda önemli artışlar olmasına rağmen bu çocukların ortaöğretime devamına ve özelliklerine göre de mesleki eğitime yönlendirilmelerine ilişkin politikaların uygulanması veya mevcut politikaların gözden geçirilmesi gerekmektedir. Özel eğitim alan öğrencilerin %37'sini kız öğrenciler oluştururken bu oran son beş yıldır neredeyse aynı kalmıştır. Bu noktada özel eğitim ihtiyacı olan kız çocuklarının okullaşma oranlarını artırmaya yönelik daha etkin politikalara ihtiyaç vardır. 81 ilde toplamda 192 BİLSEM sayısı yeterli değildir ve özel yetenekli öğrencilerin de erişim sorunu yaşayacağı muhtemeldir. Bundan dolayı BİLSEM'lerde kurum başına düşen öğrenci yoğunluğunun azaltılması ve yoğunluğun olduğu illere yeni BİLSEM'lerin açılması gerekmektedir.
- OECD ülkelerinde lise kademesinin zorunlu olmamasına rağmen 25 yaş altı en az lise mezunu olma oranları bakımından %76 ile Türkiye son sıralarda yer almaktadır. Ortaöğretim kademesinin zorunlu olmasına rağmen lise mezunu olma oranlarının özellikle de erkeklerin mezun olma oranlarının düşük olmasının nedenleri araştırılmalıdır. Kaynakların daha verimli kullanılması ve mezun olamayan veya okul terkine giden gençler için gerekli olan politika değişiklikleri yapılmalıdır.
- TIMSS 2019 sonuçlarına göre Türkiye yıllar itibarıyla sürekli olarak puanlarını artırmıştır. Fakat 4. sınıf ve 8. sınıf düzeyinde hem fen hem de matematik puan ortalamalarına göre Güneydoğu Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu bölgeleri TIMSS ölçek orta noktası olan 500 puanın altında kalmaktadır. Bölgeler arasındaki puanlar aşırı derecede farklılık göstermekte bu da eğitimsel eşitsizliklerin varlığına işaret etmektedir. Bu noktada bölgeler arasında eğitimde fırsat eşitliğini sağlayacak yapıcı politikalar geliştirilmelidir.

- AYT net ortalamalarının YDT net ortalamalarına göre düşüktür. Ayrıca net ortalamalarının en yüksek olduğu Türkçe testi iken sırayla sosyal bilimler, matematik ve fen bilimleri testinde net ortalamalarının ciddi anlamda düşüktür. Buna ilaveten matematik testi haricindeki diğer test türlerinde ortalama netler geçen yıla göre artmasına rağmen matematik testinde ciddi düşüş yaşanmıştır. Buradan hareketle Covid-19 pandemi sürecinde öğrenme kaybının diğer derslere göre matematikte daha fazla olduğu söylenebilir. Dolayısıyla öğrenme kayıplarının telafisi noktasında matematik dersleri öncelenmelidir.
- 2017 yılından itibaren 2021 yılına kadar üniversite giriş sınavına başvuranların arasında liseden mezun daha önce yerleşmemiş aday sayısı sürekli artmıştır. Bunun temel nedenleri ise yükseköğretim kontenjanlarının ve sisteminin benzer oranlarda büyümemesi, kontenjanların doldurulamaması ve arz talep arasındaki farkın artması gibi ciddi sorunların varlığını devam ettirmesidir.
- Son beş yıllık periyotta hem genel hem de lise dengi mesleki okul mezunlarının istihdam oranları azalırken işsizlik oranlarında artış yaşanmaktadır. Buna ilaveten Türkiye'nin (%32) 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerinin oranı OECD ülkeleri ortalamasının (%15) oldukça gerisinde kalarak Kolombiya'dan sonra son sıradadır. Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranının bu denli yüksek oluşu oldukça kaygı vericidir. OECD ülkeleri ortalamasının altında kalan Türkiye'nin bu noktada önemli politikalar geliştirmesi ve uygulamaya geçirmesi gerekmektedir.
- OECD verilerine göre Türkiye 30 yaş ve altı ile 30-49 yaş arası öğretmen oranı en yüksek, 50 yaş ve üstü öğretmen oranı ise en düşük olan ülkelerin başında gelmektedir. Genel olarak ifade edilirse Türkiye OECD ülkeleri arasında genç öğretmen oranı en yüksek olan ülkelere birisidir. Bu noktada mevcut sistem içerisinde genç öğretmenlerin deneyim kazanması ve daha verimli olabilmelerine yönelik politikalar geliştirilebilir.
- Öğretmen atamaları son on yıl içerisinde ele alındığında, son beş yıllık periyotta öğretmen atamaları düşmüştür. 2012 ile 2016 yıllarını kapsayan beş yıllık dönemde 250 bin öğretmen ataması yapılmışken 2017 ile 2021 yıllarını kapsayan beş yıllık dönemde toplamda 167 bin öğretmenin ataması gerçekleştirilmiştir. Dahası 2021 yılında yapılan atamaların yarısı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne yapılmıştır. Sistem içerisindeki öğretmen ihtiyacını karşılanmasına yönelik hesaplamalar ve buna yönelik atamalar yapılmalıdır.
- OECD ülkeleri arasında ortaokul öğretmenlerinin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları oldukça farklılaşmaktadır. Lüksemburg bütün düzeylerde en yüksek maaşı veren ülke iken Macaristan neredeyse bütün kariyer düzeylerinde en düşük maaşı veren ülkedir. Türkiye'de ortaokul öğretmenlerinin kariyer düzeylerine göre aldıkları yıllık maaşlar bütün düzeylerde neredeyse aynı olup OECD ülkeleri ortalamasının altında kalmaktadır. Öğretmen maaşlarının OECD ülkeleri ortalamasını yakalaması noktasında çalışmalar geliştirilmelidir.
- Tüm kademelerde okul, derslik ve şube sayıları bakımından son yıllarda niceliksel olarak artış yaşanırken 2020/21 öğretim yılında bir önceki yıla göre özel öğretim kademelerinde Covid-19 pandemisinden kaynaklı ciddi düşüşler bulunmaktadır. Özellikle okul öncesi kademesinde hem devlet hem de özel öğretim kurumları sayılarında önemli ölçüde azalma/kapanmalar mevcuttur.

- Ortaöğretimde okul türüne göre şube başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu okul türü mesleki ve teknik ortaöğretimlerdir. Okul, şube ve derslik sayısındaki artışlar önemlidir ancak eğitim kademeleri ve bu kademelere ilişkin hedefler dikkate alınarak derslik ihtiyaçları belirlenmeli ve kaynaklar uygun bir şekilde kullanılmalıdır.
- Türkiye'nin öğretmen ve sınıf başına düşen öğrenci sayıları OECD ortalamalarına yakındır. Ancak illere göre öğretmen başına düşen öğrenci ve sınıf mevcudu sayıları birbirlerinden oldukça farklılaşmaktadır. Bu nedenle sistem içerisindeki eşitsizlikler devam etmektedir. Eğitim sistemimizin kronik problemlerinden biri olan bölgesel eşitsizliğin azaltılması için dezavantajlı bölgelere öncelik verilerek okul ve derslik yapımı gerçekleştirilmelidir.
- Taşınabilir eğitimde 1 milyon 200 bine yakın öğrenci bulunmaktadır. Öğrenciler evlerinden erken saatlerde yola çıkarak okullara ulaşmakta ve yolculukta geçen sürenin uzamasıyla çeşitli olumsuz durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu noktada taşınabilir eğitimin en aza indirilmesi ve çok az miktarda öğrencinin bu uygulamaya devam etmesi için öğrencilerin evlerine en yakın yerlerde eğitim almalarına yönelik tedbirler alınmalıdır.
- Yıllar itibarıyla GSYH ve merkezi yönetim bütçesi içinde nominal MEB bütçesi azalmıştır. Eğitim sisteminde yaşanan büyüme ve ihtiyaçların karşılanabilmesi yönünden bütçenin azalmaması hatta artırılması noktasında çalışmaların yapılması gerekmektedir. Eğitime erişim oranlarının bu denli yüksek olduğu bir sistem içerisinde eğitime ayrılan kaynaklar büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple merkezi yönetim bütçesi içinden MEB'e ayrılan kaynakların artırılması gerekmektedir.
- Türkiye OECD ülkeleri ile kıyaslandığında özel harcamalar bakımından en yüksek orana sahip ülkelerden birisidir. Özel harcama oranlarının bu denli yüksek olması eğitimsel eşitsizlikleri artırıcı bir fonksiyona sahip olabilmektedir. Farklı sosyoekonomik ailelerden gelen öğrencilerin özel eğitim harcamalarının bu denli yüksek olması eğitimsel eşitsizliklerin yeniden üretilmesine ve dezavantajlı ailelerden gelen çocukların dezavantajlarını artırmasına neden olmaktadır. Bu noktada eğitimde özel ve kamu harcamalarının gözden geçirilmesi ve eğitimsel eşitsizliklerin önüne geçilmesi için kamusal kaynakların daha da artırılması gerekmektedir.
- OECD ülkeleri ortalaması ile kıyaslandığında Türkiye'de öğrenci başına yapılan harcama oranı oldukça düşüktür ve OECD ülkeleri arasında Türkiye son sırada yer almaktadır. Ayrıca ulusal veriler değerlendirildiğinde 2018 yılından sonra öğrenci başına yapılan harcamada düşüş yaşanmıştır. Bu noktada öğrenci başına yapılan harcamaları artırılmalı OECD ülkeleri ortalamasına yükseltilmelidir.

BÖLÜM

EĞİTİME ERİŞİM VE KATILIM

GÖSTERGE	A1	Kademelerde kaç öğrenci vardır?
GÖSTERGE	A2	Yaş gruplarına göre okullaşma oranları nasıldır?
GÖSTERGE	A3	Ortaöğretimde farklı okullarda kaç öğrenci vardır?
GÖSTERGE	A4	Özel öğretim kurumlarında ne kadar öğrenci öğrenim görmektedir?
GÖSTERGE	A5	Açıköğretim ortaokulu ve lisesinde öğrenci sayısı ne kadardır?
GÖSTERGE	A6	Kaynaştırma, özel sınıf ve BİLSEM'lerdeki öğrenci sayısı kaçtır?
BÖLÜM	A	Sonuç ve Öneriler

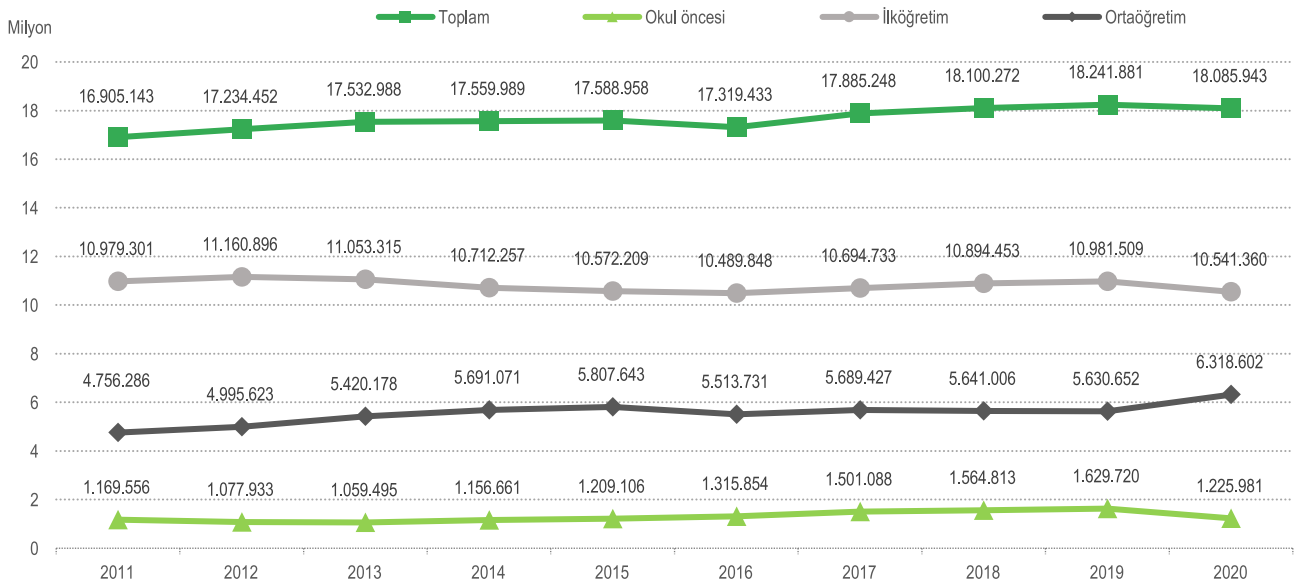
Herkesin yüksek kaliteli bir eğitim alması için eşit fırsatlar sunmak, sosyal devletin temel bir parçası olup sosyal hareketliliği ve sosyoekonomik sonuçları iyileştirmek için, eğitim fırsatlarındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmak da kritik derecede önemlidir (OECD, 2018). Bu nedenle pek çok ülkede eğitim sistemlerinin karşı karşıya olduğu zorluklardan biri eğitim fırsatlarına erişimi genişletme, eşit fırsatlar ve yüksek kaliteli eğitim sağlamadır.

Bu bölümde eğitime erişim ve katılım oranlarında yaşanan değişimler ayrıntılı olarak incelenecektir. Bu kapsamda ilk olarak zorunlu eğitim kademelerindeki öğrenci sayıları ve ortaöğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları ele alınacaktır. Daha sonra yaş gruplarına göre okullaşma oranları ve ortaöğretim kademesindeki okul türlerinin öğrenci sayılarında yaşanan değişim analiz edilecektir. Özel öğretim kurumları ve açıköğretim sistemindeki değişimler incelendikten sonra özel eğitimde kaynaştırma, özel sınıf ile Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)'nin genel durumu kapsamlı bir şekilde incelenecektir.

Bu gösterge altında ilk önce 2011 ile 2020 yılları arasında kademelere göre toplam öğrenci sayıları ve cinsiyet oranlarında yaşanan değişim incelenmiştir. Daha sonra

ise okul türüne göre ortaöğretimde yeni kayıt öğrenci sayıları ve cinsiyet oranlarında yaşanan değişim ele alınmıştır.

Şekil A.1.1 Kademelere göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil A.1.1'de 2011 ile 2020 yılları arasında kademelere göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre, 2011 yılında okul öncesinden ortaöğretime kadar toplam öğrenci sayısı 16 milyon 905 bin 143 iken 2020 yılında 18 milyon 85 bin 943 olmuştur. Kademelere göre bakıldığında ise 2015 yılında okul öncesinde 1 milyon 169 bin 556 olan öğrenci sayısı 2019 yılına kadar artış eğilimi göstermiş ve 1 milyon 629 bin 720'ye ulaşmış olmasına rağmen 2020 yılında çok ciddi bir düşüşle beraber 1 milyon 225 bin 981'e gerilemiştir. İlköğretim kademesinde 2011 yılında 10 milyon 905 bin 143 olan toplam öğrenci sayısı 2020 yılında 10 milyon 541 bin 360 olmuştur. Ortaöğretim kademesindeki toplam öğrenci sayısı 2011 yılında 4 milyon 756 bin 286 iken yıllar itibarıyla artış eğilimi göstermiş ve 2020 yılında 6 milyon 318 bin 602'ye yükselmiştir. Okul öncesi kademesinde 2020/21 öğretim yılında öğrenci sayısında yaşanan

düşüşün Covid-19 pandemisinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

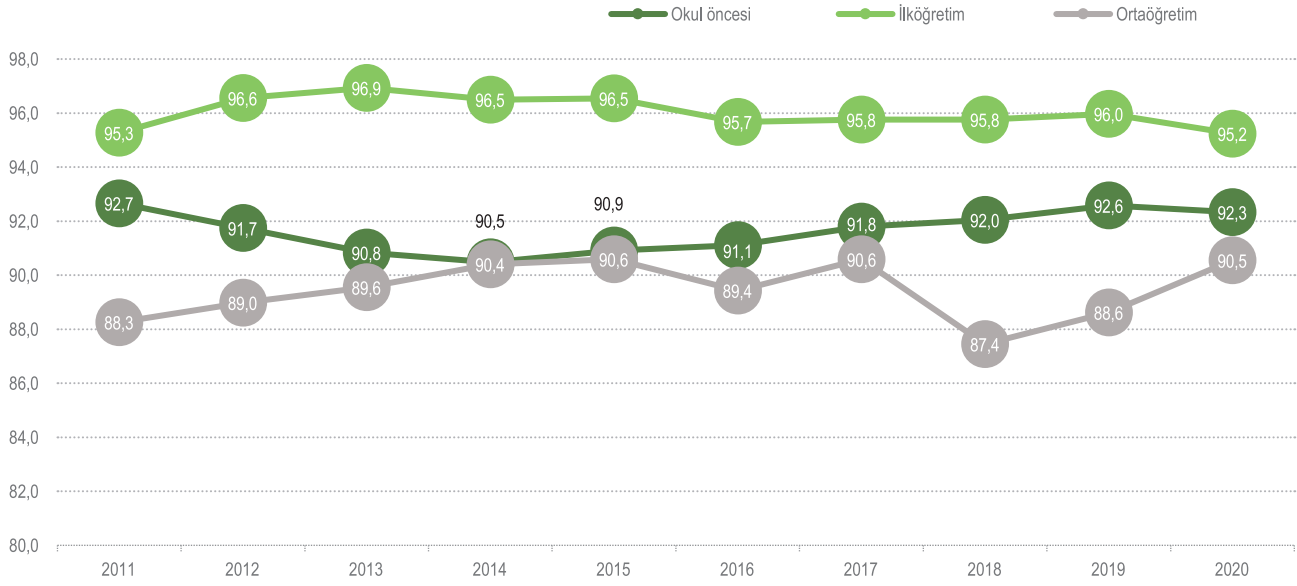
Şekil A.1.2'de 2011 ile 2020 yılları arasında kademelere göre öğrencilerin cinsiyet oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. *Cinsiyet oranı*, ilgili kademedeki kız öğrenci sayısının erkek öğrenci sayısına oranının 100 ile çarpılması ile bulunmaktadır. Buna göre, 2011 yılında okul öncesinde her 100 erkek öğrenciye karşılık 93 kız öğrenci öğrenim görmekte iken 2020 yılında bu cinsiyet oranı 92 şeklinde gerçekleşmiştir. 2011 yılında ilköğretimde her 100 erkek öğrenciye karşılık 95 kız öğrenci, ortaöğretimde ise 100 erkek öğrenciye karşılık 88 kız öğrenci öğrenim görürken 2020 yılında bu cinsiyet oranları ilköğretimde yine 95 olarak gerçekleşirken ortaöğretimde ise 91'e ulaşmıştır. 14-17 yaş grubunda okullaşma oranları bakımından kızların erkeklere göre %1 puan (bk. Şekil

A.2.1) geride kalması ve ortaöğretimdeki cinsiyet oranının ise 91 olması; sistem içerisinde kızların erkeklerden

daha önce mezun olması ve erkeklerin sistem içerisinde daha fazla kalmasından kaynaklanmaktadır.

Şekil A.1.2 Kademelere göre öğrencilerin cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2011-2020)

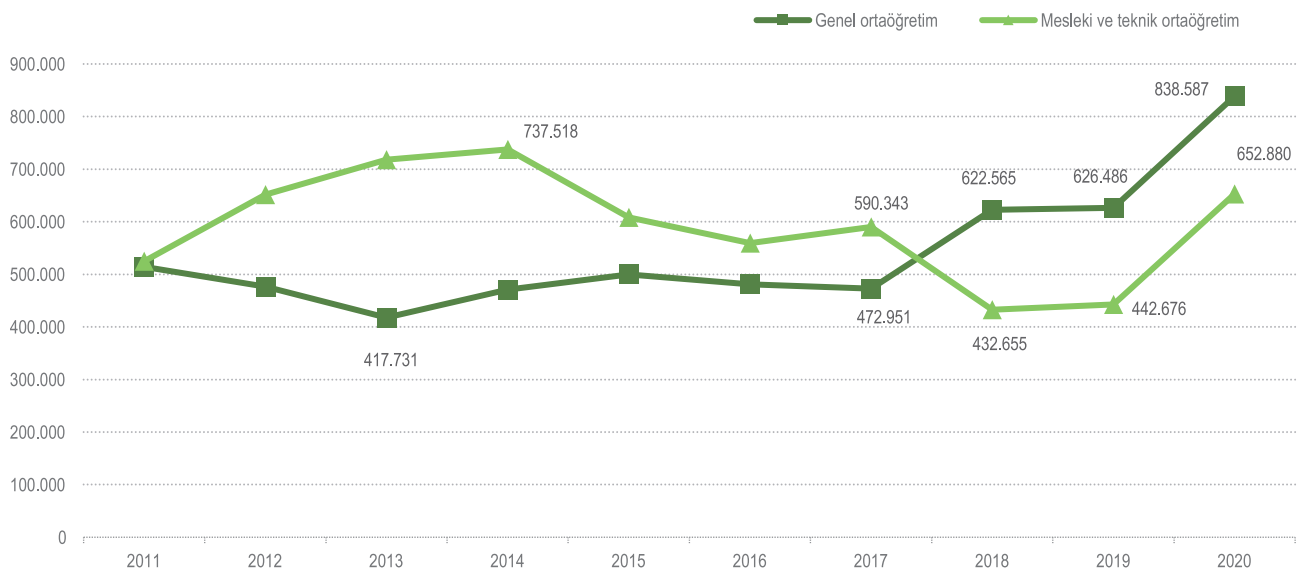

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2011 ile 2020 yılları arasında okul türüne göre ortaöğretimde yeni kayıt öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil A.1.3'te gösterilmiştir. Buna göre 2011 yılında genel

ortaöğretimde yeni kayıt öğrenci sayısı 513 bin 896 iken 2017 yılına kadar durağan bir seyir izlemiş ve 472 bin 951 olmuştur. 2017 yılından sonra hızlı bir artış göstermeye

Şekil A.1.3 Okul türüne göre ortaöğretimde yeni kayıt öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

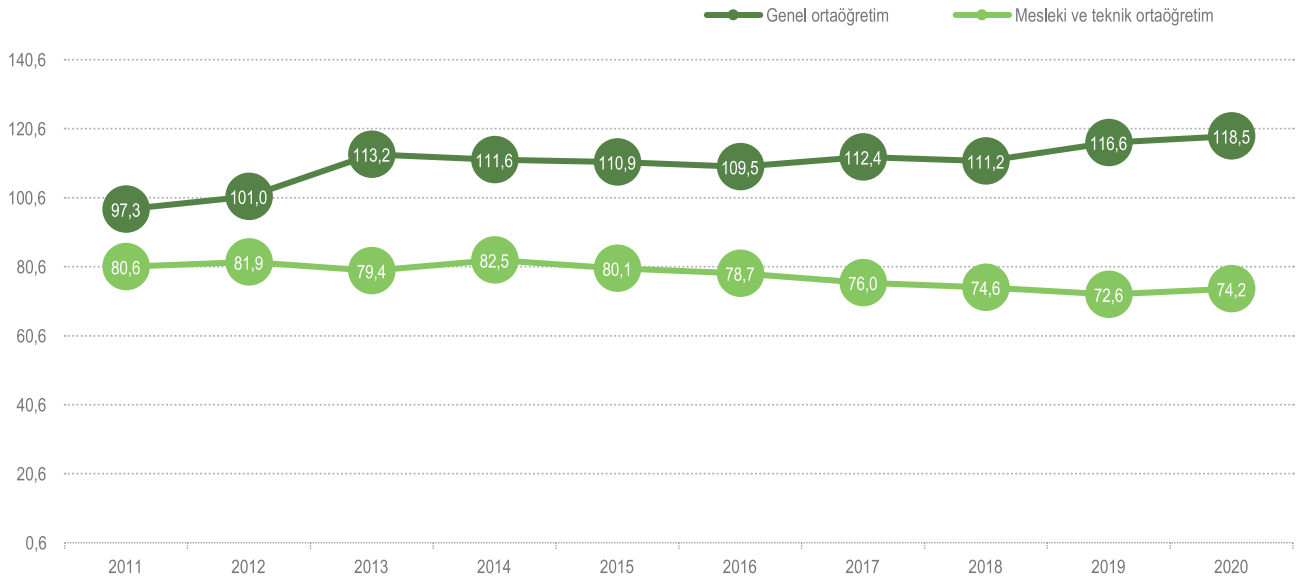
Not: İmam hatip lisesi öğrenci sayıları mesleki ve teknik ortaöğretim öğrenci sayıları içinde gösterilmiştir. Açıköğretim dâhil değildir.

başlamış ve 2020 yılı itibarıyla 838 bin 587'ye yükselmiştir. Mesleki ve teknik ortaöğretimde 2011 yılında 525 bin 69 olan yeni kayıt öğrenci sayıları 2014 yılına kadar artış eğilimi göstermiş ve 737 bin 518'e yükselmiştir. Daha sonra 2017 yılı hariç 2018 yılına kadar düşüş eğilimi göstererek 432 bin 655'e gerilemiş ve son iki yılda ise artış göstererek 2020 yılında 652 bin 880'e ulaşmıştır. Ortaöğretime yeni kayıta zorunlu kontenjan uygulamasına ve tüm 8. sınıfların merkezi sınava girmesine dayanan Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) sisteminin 2017/2018 öğretim yılında kaldırılmasıyla birlikte yerine Liselere Geçiş Sistemi (LGS) getirilmiştir. LGS ile merkezi sınav puanıyla girilebilen daha az sayıda kontenjan belirlenmiş ve diğer öğrencilerin tamamı için Adrese Dayalı Kayıt Sistemi kapsamında evine en yakın istediği okul türüne gitmesi imkânı verilmiştir. Dolayısıyla 2018 yılından itibaren genel ortaöğretime olan talep yeni kayıt öğrenci sayılarına da yansımıştır. 2020/21 yılında hem genel ortaöğretimde hem de mesleki ve teknik ortaöğretimde yeni kayıt öğrenci sayılarındaki artışın temel nedeni ise 2012 yılında uygulamaya konulan 4+4+4 kademeli ve zorunlu eğitim sisteminde ilkökula başlama yaşının 66

aya çekilmesi ile ilkökul 1. sınıfa yaklaşık 600 bin yeni öğrencinin kayıt olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü bu öğrenciler 2020/21 öğretim yılında ortaöğretime yeni kaydolmuş durumdadırlar.

Şekil A.1.4'te 2011 ile 2020 yılları arasında okul türüne göre ortaöğretimde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin cinsiyet oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2011 yılında genel ortaöğretimde her 100 erkeğe karşılık 97 kız öğrenci öğrenim görmekte yıllar itibarıyla bu oran artış eğilimi göstermiş ve 2020/21 öğretim yılında her 100 erkek öğrenciye karşılık 119 kız öğrenci öğrenim görmüştür. Mesleki ve teknik ortaöğretimde ise 2011 yılında her 100 erkek öğrenciye karşılık 81 kız öğrenci öğrenim görürken 2015 yılına kadar bu oran durağan bir seyir izlemiş ve daha sonra da 2020 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiştir. 2020/21 öğretim yılında mesleki ve teknik ortaöğretimde her 100 erkek öğrenciye karşılık 74 kız öğrenci öğrenim görmüştür. Kızların genel olarak ortaöğretimi daha fazla tercih ettikleri görülmektedir.

Şekil A.1.4 Okul türüne göre ortaöğretimde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2011-2020)

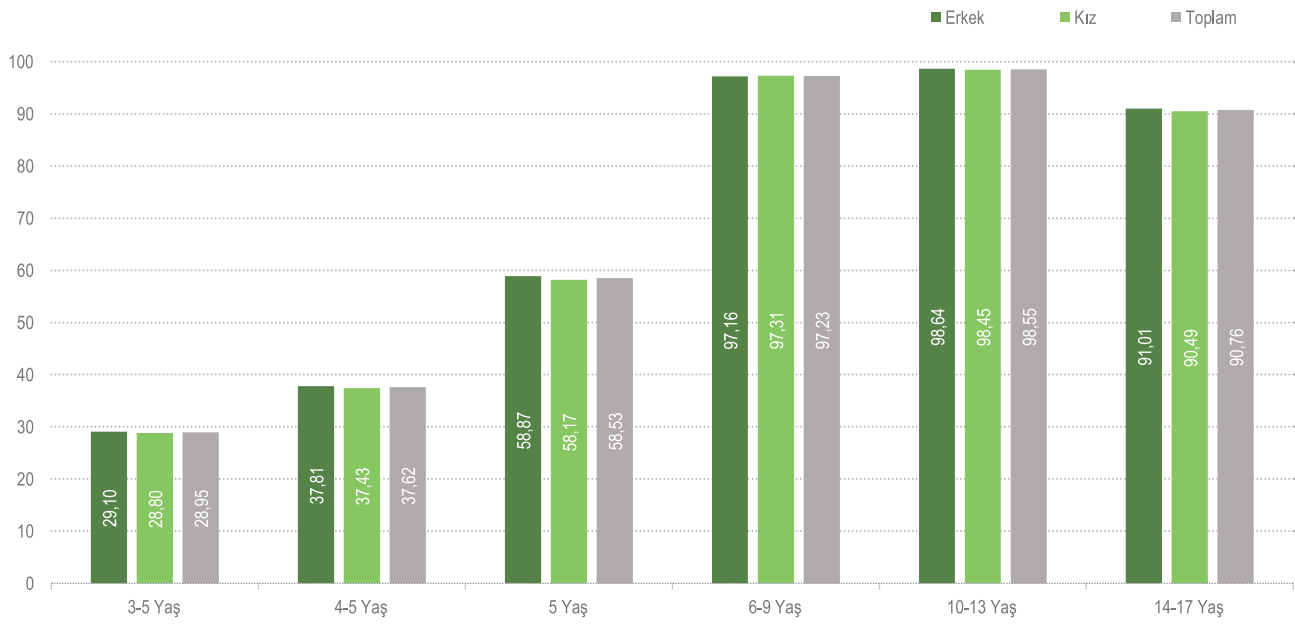

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge altında ilk önce yaş gruplarına ve cinsiyete göre net okullaşma oranları ele alınmıştır. Daha sonra ise OECD ülkelerinde 3-5 yaş grubu ile 17 yaş için net okullaşma oranları incelenmiştir. Son olarak da illere ve cinsiyete göre hem 5 yaş hem de 14-17 yaş grubu için

net okullaşma oranları analiz edilmiştir. *Yaş gruplarına göre net okullaşma oranları* öğrencinin ait olduğu eğitim kademesine bakılmaksızın, ilgili yaş grubunda bulunan toplam öğrencilerin, ilgili yaş grubunda bulunan toplam nüfusa bölünmesi ile bulunmaktadır (MEB, 2021).

Şekil A.2.1 Yaş gruplarına ve cinsiyete göre net okullaşma oranları (%) (2020/21)

Kaynak: MEB (2021).

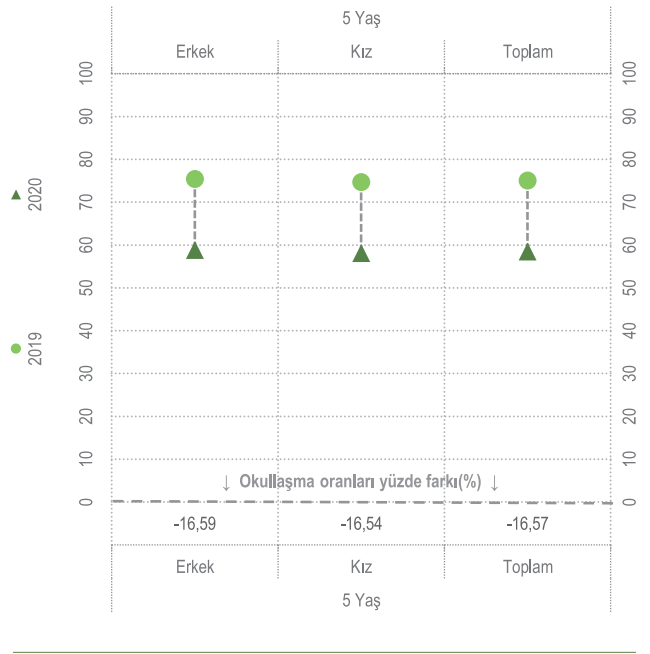
Şekil A.2.1'de 2020/21 öğretim yılında yaş gruplarına ve cinsiyete göre net okullaşma oranları gösterilmiştir. Buna göre, 2020/21 öğretim yılında 3-5 yaş grubunda net okullaşma oranı erkeklerde %29,1, kızlarda %28,8 ve toplamda %28,95'tir. 4-5 yaş grubunda net okullaşma oranlarına bakıldığında erkeklerde %37,81, kızlarda %37,43, toplamda ise %37,62'dir. 5 yaş grubunda hem kızlarda hem de erkeklerde net okullaşma oranlarının geçen yıla göre ciddi düzeyde düştüğü görülmektedir (bk. Şekil A.2.2). 2020/21 öğretim yılında 5 yaş için net okullaşma oranı erkeklerde %58,87, kızlarda %58,17, toplamda ise %58,53 olarak gerçekleşmiştir. Teorik olarak ilkökul kademesine denk düşen 6-9 yaş grubunda net okullaşma oranı toplamda %97,23 olup bu oran erkeklerde %97,16, kızlarda ise %97,31'dir. Teorik olarak or-

taokul kademesine denk düşen 10-13 yaş grubunda net okullaşma oranı erkeklerde %98,64, kızlarda %98,45 ve toplamda %98,55'tir. Hem 6-9 yaş grubunda hem de 10-13 yaş grubunda kız ve erkeklerin net okullaşma oranlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Teorik olarak ortaöğretim kademesine denk düşen 14-17 yaş grubunda toplamda net okullaşma oranı %90,76 olup erkeklerin okullaşma oranı (%91,01) kızların net okullaşma oranından (%90,49) biraz fazladır. Okullaşma oranları bakımından daha önceki yıllarda ortaöğretim kademesinde kız öğrenciler aleyhine olan durumun giderek azaldığı görülmektedir. Ayrıca ortaöğretim kademesinin zorunlu eğitim kapsamında olmasına rağmen 14-17 yaş grubundaki çocukların %9,24'ünün eğitimin dışında kalması oldukça düşündürücüdür.

Şekil A.2.2'de 2019 ve 2020 yıllarında cinsiyete göre 5 yaş için net okullaşma oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2019/20 öğretim yılında 5 yaş için net okullaşma oranı toplamda %75,10 iken bu oran 2020/21 öğretim yılında ciddi düzeyde düşmüş ve %58,53'e gerilemiştir. 5 yaş için net okullaşma oranı 2020/21 öğretim yılında geçen öğretim yılına göre kızlarda %16,54 puan erkeklerde ise %16,59 puan gerilemiştir. Bu düşüşün en büyük nedeni Covid-19 pandemisinden dolayı velilerin çocuklarını okul öncesi kurumlarına göndermemesinden kaynaklanmaktadır.

Şekil A.2.3'te 2019 yılı için Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkelerinde 3-5 yaş grubunda net okullaşma oranları gösterilmiştir. Buna göre 3-5 yaş grubunda net okullaşma oranı OECD ülkeleri ortalaması %87 iken Türkiye'de bu oran %43 olup OECD ülkeleri arasında son sırada yer almaktadır. 3-5 yaş grubunda net okullaşma oranı Fransa (%100), Birleşik Krallık (%100), İsrail (%99), İrlanda (%99), Danimarka (%98), İspanya (%97), Norveç (%97), İzlanda (%97) ve İtalya (%95)'da %95 ve üzerinde iken Türkiye (%43), İsviçre (%49), Kosta Rika (%62), ABD (%66) ve Yunanistan (%69)'da %70'in altındadır. Türkiye'nin 2020 yılındaki 3-5 yaş grubu net okullaşma oranı verisi %29'a düşmüş olup (bk. Şekil A.2.1), bu düşüşün

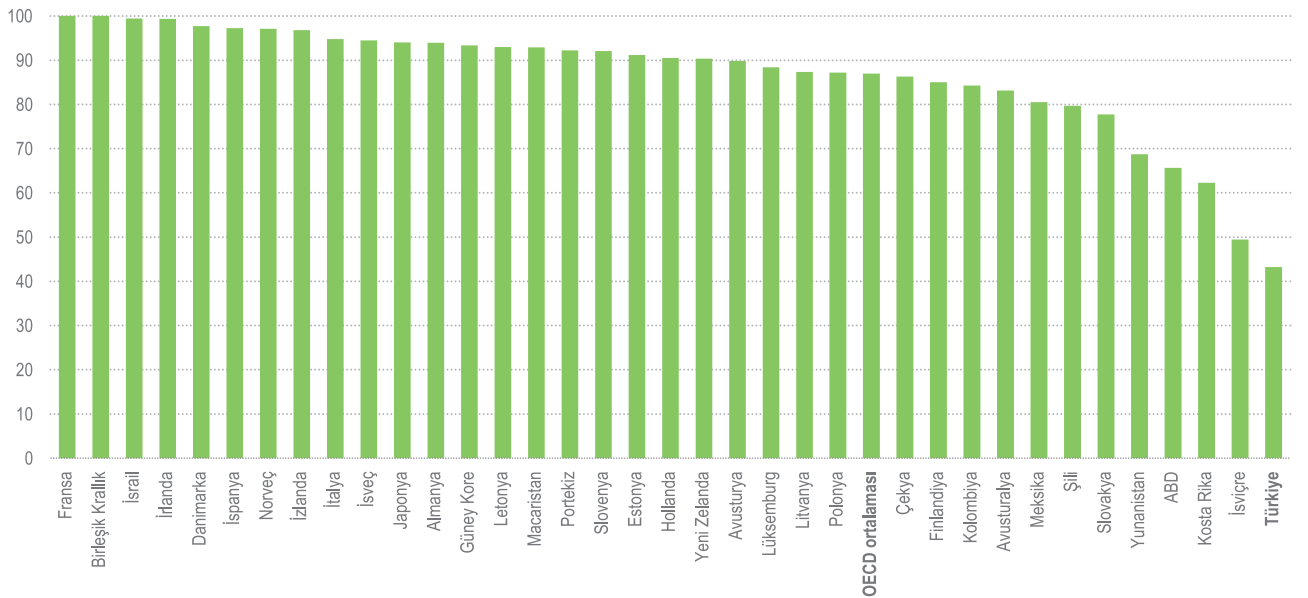
Şekil A.2.2 Cinsiyete göre 5 yaş için net okullaşma oranlarında (%) yaşanan değişim (2019 ve 2020)

Kaynak: MEB (2021).

temel nedeninin Covid-19 pandemisinden kaynaklandığı (MEB, 2021), OECD ülkelerinin çoğunda da okul öncesi kademesinde düşüşlerin yaşandığı (OECD, 2021) resmi raporlarda ifade edilmiştir.

Şekil A.2.3 OECD ülkelerinde 3-5 yaş grubunda net okullaşma oranları (%) (2019)

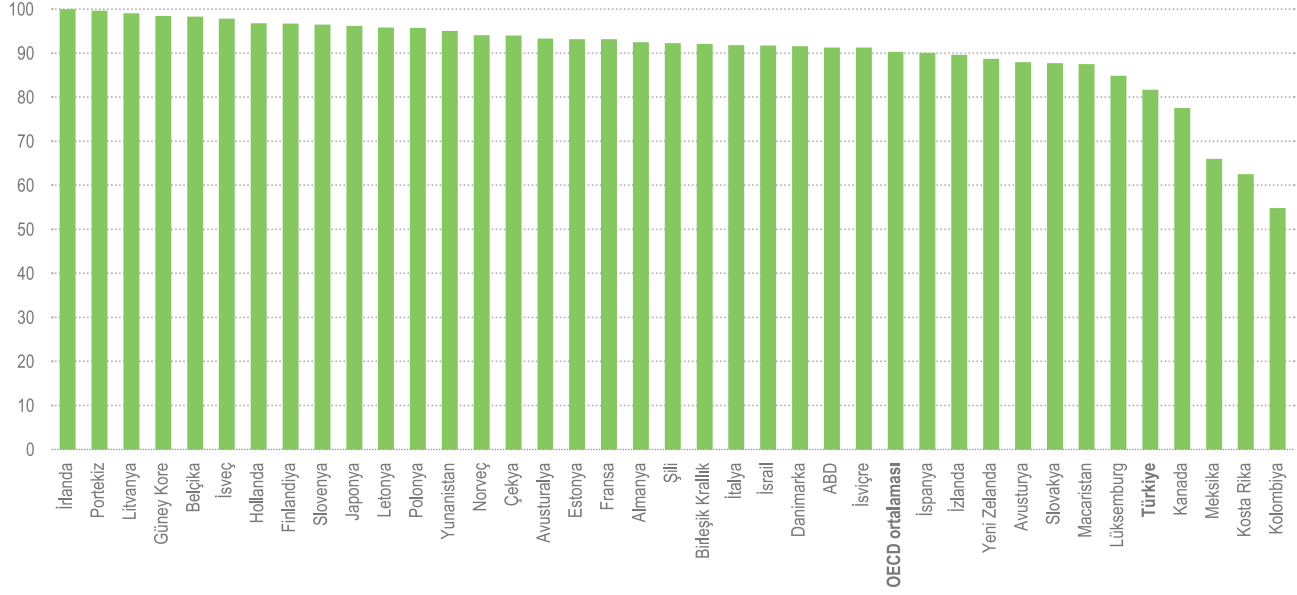

Kaynak: OECD (2021).

2019 yılında OECD ülkelerinde 17 yaş için net okullaşma oranları Şekil A.2.4'te verilmiştir. Buna göre 17 yaş için net okullaşma oranı OECD ülkeleri ortalaması %90 olup Türkiye'nin oranı ise %82'dir. Çoğu OECD ülkesinde zorunlu eğitim kademesine tekabül etmeyen 17 yaş

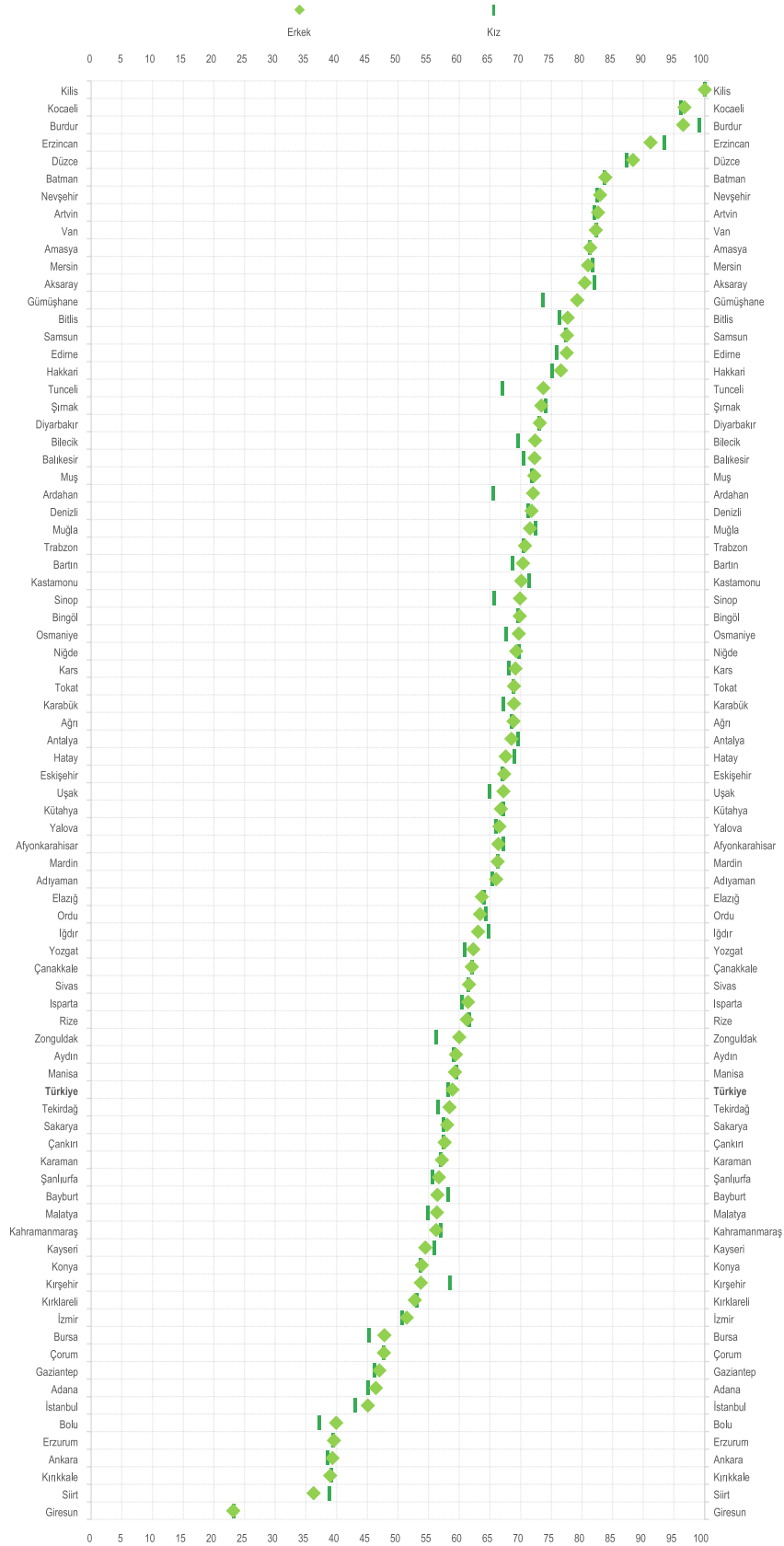
için net okullaşma oranı İrlanda (%100), Portekiz (%100), Litvanya (%99), Güney Kore (%98), Belçika (%98) ve İsveç (%98)'te %98 ve üzerinde iken Kolombiya (%55), Kosta Rika (%63), Meksika (%66), Kanada (%78), Türkiye (%82) ve Lüksemburg (%85)'ta %85 ve altındadır.

Şekil A.2.4 OECD ülkelerinde 17 yaş için net okullaşma oranları (%) (2019)

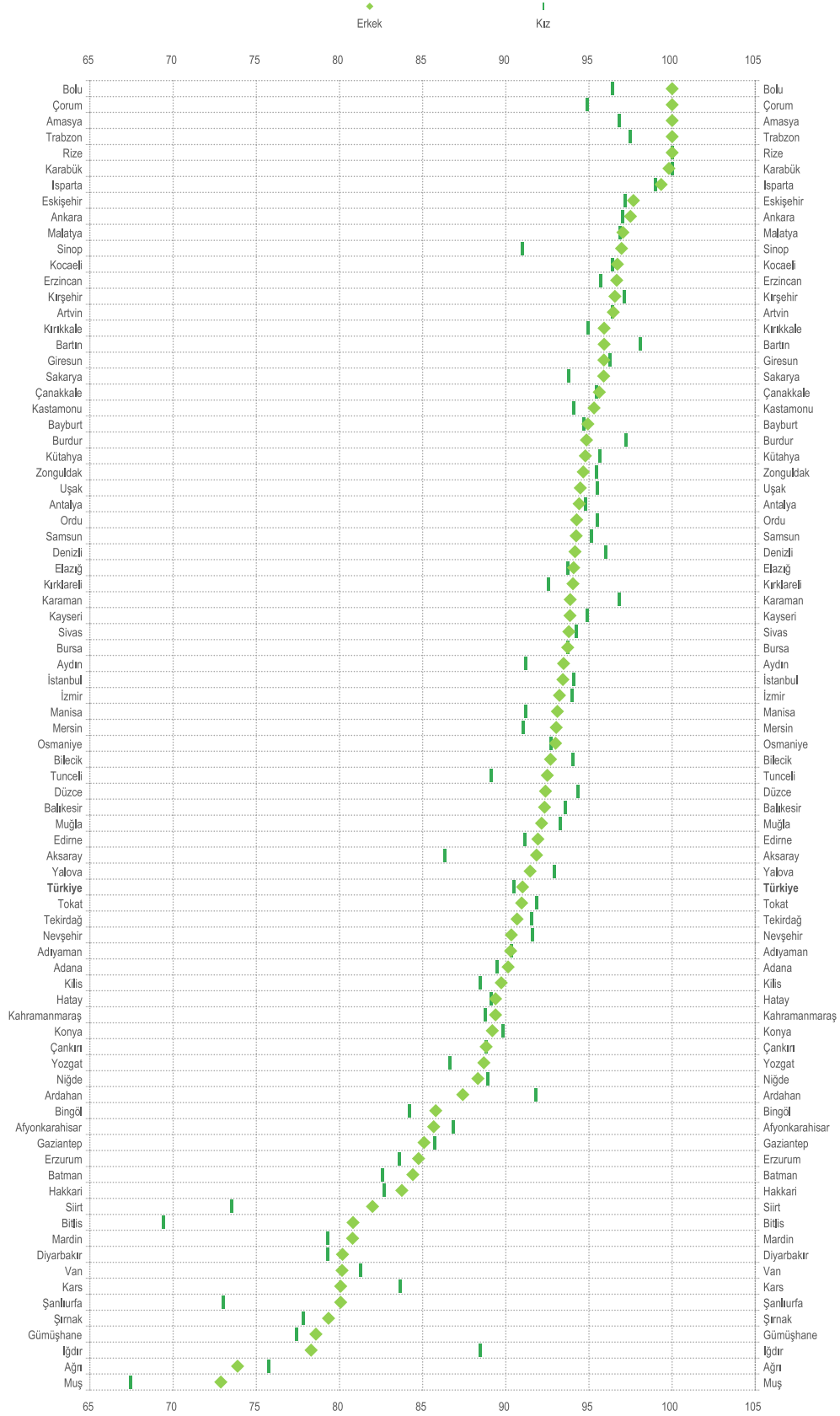
Kaynak: OECD (2021).

Şekil A.2.5 İllere ve cinsiyete göre 5 yaş için net okullaşma oranları (%) (2020/21)

Kaynak: MEB (2021).

Şekil A.2.6 İllere ve cinsiyete göre 14-17 yaş grubunda net okullaşma oranları (%) (2020/21)

Kaynak: MEB (2021).

2020/21 öğretim yılında illere ve cinsiyete göre 5 yaş için net okullaşma oranları Şekil A.2.5'te gösterilmiştir. Buna göre iller arasında 5 yaş için hem kızların hem de erkeklerin net okullaşma oranları arasında büyük farklılaşmalar söz konusudur. Kilis, Kocaeli, Burdur, Erzincan ve Düzce'de 5 yaş için kız ve erkeklerin net okullaşma oranları %85'in üzerinde iken Giresun, Siirt, Kırıkkale, Ankara, Erzurum, Bolu ve İstanbul'da %45 ve altındadır. 5 yaş için kız ve erkeklerin net okullaşma oranı Türkiye ortalamasının altında olan 24 il bulunurken, Tunceli (%7 puan), Gümüşhane ve Ardahan (%6 puan), Sinop ve Zonguldak'ta (%4 puan) erkekler lehine, Kırşehir (%5 puan), Siirt ve Burdur'da (%3 puan) ise kızlar lehine bir durum söz konusudur.

2020/21 öğretim yılında illere ve cinsiyete göre 14-17 yaş grubunda net okullaşma oranları Şekil A.2.6'da verilmiştir. Buna göre, 14-17 yaş grubunda hem iller arasında kız ve erkeklerin net okullaşma oranları arasında aşırı farklılaşmalar, hem de il düzeyinde kız ve erkeklerin net okullaşma oranları arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. 14-17 yaş grubunda erkeklerin net okullaşma oranı Bolu, Çorum, Amasya, Trabzon ve Rize'de %100, Ka-

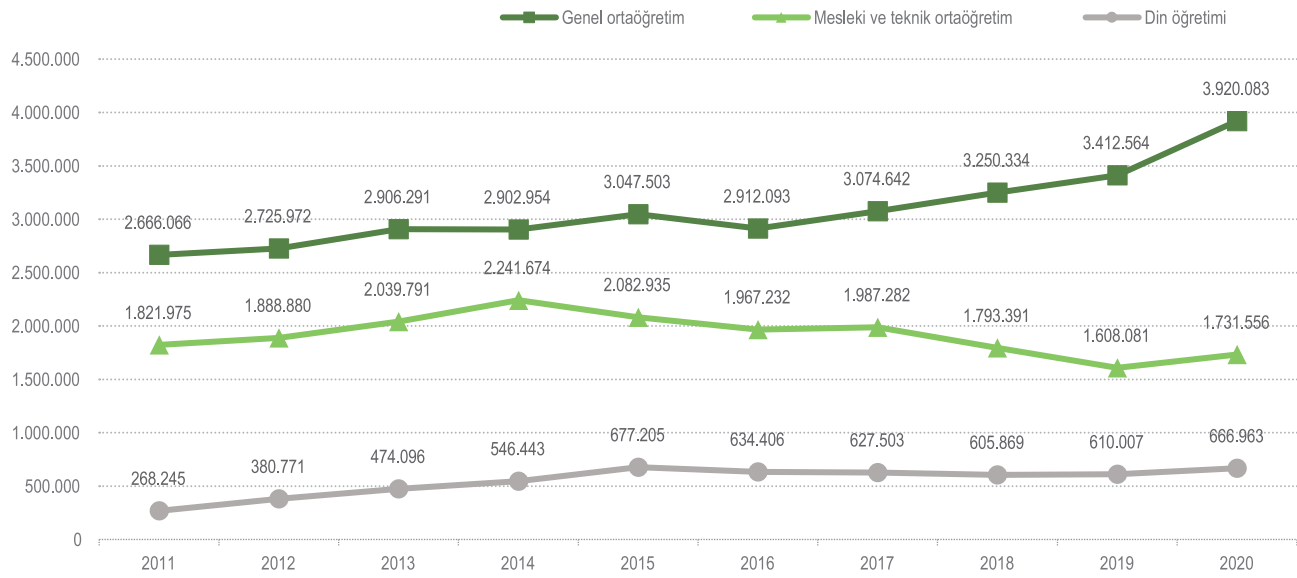
rabük'te %99,81 ve Isparta'da %99,35 ile en yüksek iken Muş (%72,87), Ağrı (%73,88), Iğdır (%78,29), Gümüşhane (%78,58) ve Şırnak (%79,34)'ta %80'in altındadır. 14-17 yaş grubunda kızların net okullaşma oranının en yüksek olduğu iller Rize (%100), Karabük (%100), Isparta (%99) ve Bartın (%98,09) iken en düşük olduğu iller ise Muş (%67,43), Bitlis (%69,42), Şanlıurfa (%73,04), Siirt (%73,54) ve Ağrı (%75,76)'dır. 14-17 yaş grubunda erkeklerin net okullaşma oranı Türkiye ortalamasından düşük olan 31 il varken, kızların net okullaşma oranı Türkiye ortalamasından düşük olduğu 29 il bulunmaktadır. 14-17 yaş grubunda il düzeyinde kız ve erkeklerin net okullaşma oranları arasındaki fark Bitlis (%11,4 puan), Siirt (%8,4 puan), Şanlıurfa (%7 puan), Sinop (%6 puan), Aksaray (%5,5 puan) Muş (%5,4 puan) ve Çorum (%5,1 puan)'da erkekler lehine iken Iğdır (%10,2 puan), Ardahan (%4,4 puan), Kars (%3,6 puan) ve Karaman (%3 puan)'da kızlar lehinedir. Teorik olarak 14-17 arası yaş grubuna denk düşen ortaöğretim kademesinin zorunlu olmasına rağmen çoğu ilde hem kızların hem de erkeklerin eğitimin dışında kalması, üzerinde düşünülmesi ve yeni politikaların üretilmesi gereken bir konudur.

Bu gösterge altında ilk olarak okul türüne göre ortaöğretimde toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim ele alınmıştır. Daha sonra fen liseleri, sosyal bilimler liseleri

imam hatip ortaokulları ve imam hatip liselerindeki öğrenci sayılarında yaşanan değişim cinsiyete göre incelenmiştir.

Şekil A.3.1 Okul türüne göre ortaöğretimde toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)

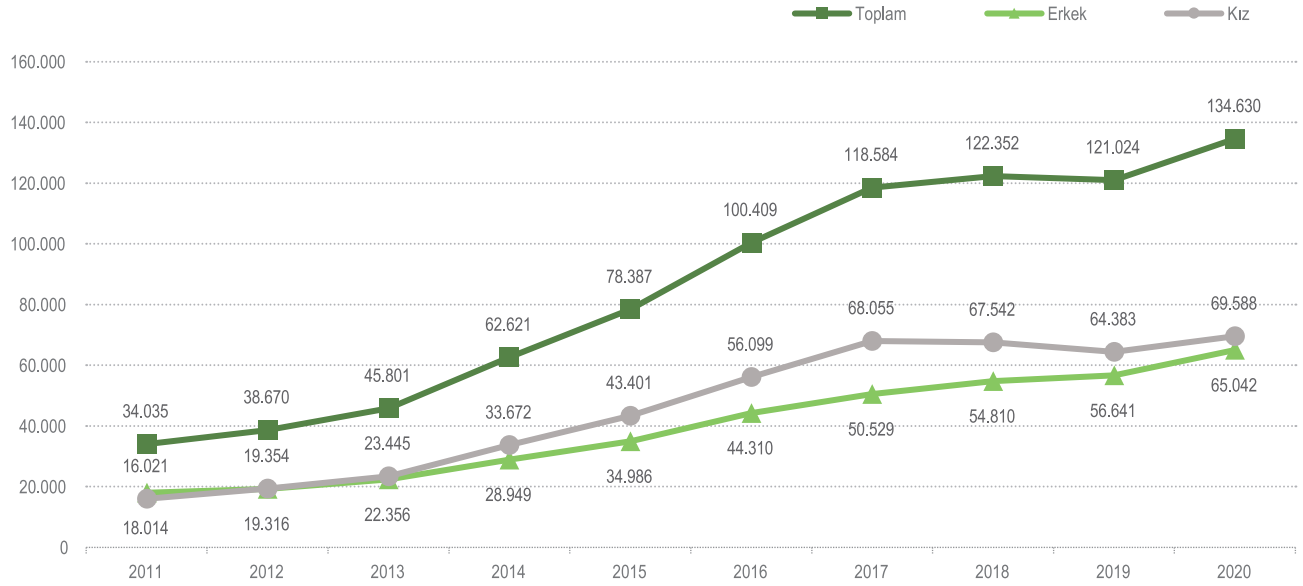
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil A.3.1'de 2011 ile 2020 yılları arasında okul türüne göre ortaöğretimde toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2011 yılında genel ortaöğretimde 2 milyon 666 bin 66 olan öğrenci sayısı 2020 yılında 3 milyon 920 bin 83'e çıkmıştır. Mesleki ve teknik ortaöğretimde 2011 yılında 1 milyon 821 bin 975 olan öğrenci sayısı yıllar itibarıyla artış ve düşüşlerle 2020 yılında 1 milyon 731 bin 556'ya gerilemiştir. Din öğretiminde ise 2011 yılında 268 bin 245 olan öğrenci sayısı 2015 yılına kadar hızlı bir şekilde artış göstermiş ve 677 bin 205'e ulaşmıştır. Daha sonra 2018 yılına kadar sürekli düşmüş ve son iki yıldaki artışlarla birlikte 2020 yılında 666 bin 963 olarak gerçekleşmiştir. TEOG'un kaldırılması sonrası ortaöğretime yeni kayıtların genel ortaöğretimde daha

fazla olması (bk. Şekil A.1.3), bu okul türlerindeki toplam öğrenci sayılarının da artmasına neden olmuştur.

Şekil A.3.2'de 2011 ile 2020 yılları arasında cinsiyete göre fen liselerindeki öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. 2011 yılında fen liselerindeki öğrenci sayısı 34 bin 35 iken 2018 yılına kadar sürekli artış göstermiş, 2019 yılında çok az bir düşüş yaşamış ve 2020 yılında tekrar artarak 134 bin 630 olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılından itibaren fen liselerindeki toplam kız öğrenci sayısı 2020 yılına kadar hep erkek öğrencilerin sayısından fazla olmuştur. Fen liselerine yerleşme bakımından kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha başarılı olduğu görülmektedir.

Şekil A.3.2 Cinsiyete göre fen liselerindeki öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)

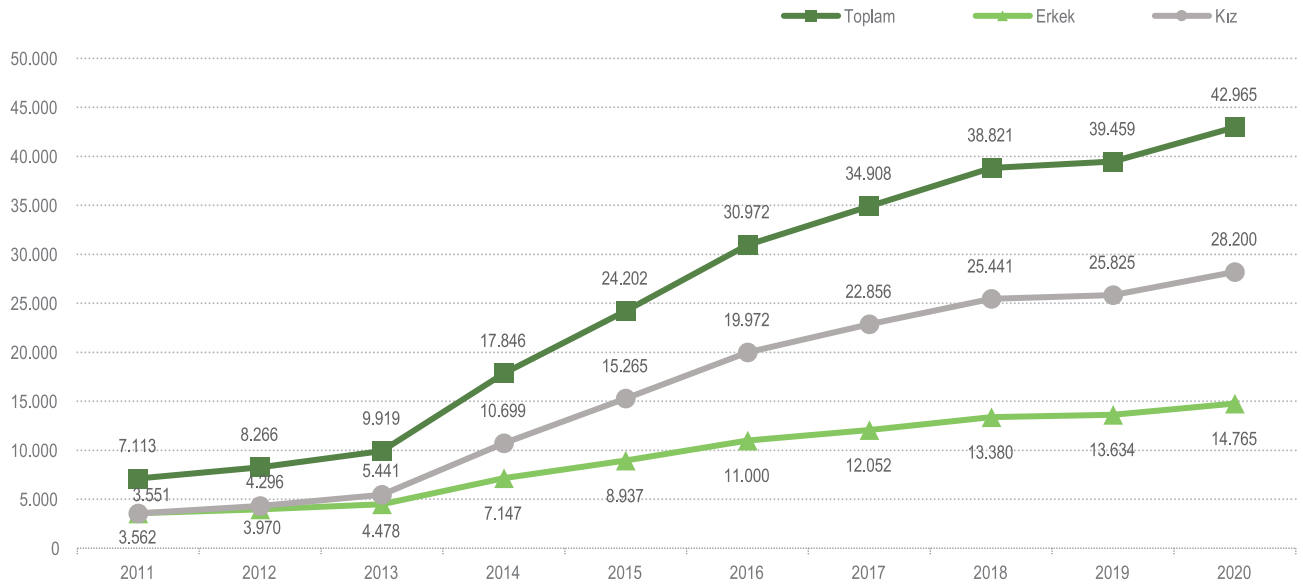

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: Özel fen liseleri hariçtir.

2011 ile 2020 yılları arasında cinsiyete göre sosyal bilimler liselerindeki öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil A.3.3'te gösterilmiştir. Buna göre 2011 yılında 7 bin 113 olan sosyal bilimler liselerindeki toplam öğrenci sa-

yısı yıllar itibarıyla sürekli artış göstermiş ve 2020 yılında 42 bin 965'e yükselmiştir. Fen liselerinde olduğu gibi 2012 yılından itibaren kız öğrencilerin sayısı erkek öğrencilerin sayısını geçmiş ve 2020 yılına kadar da kız öğrenci-

Şekil A.3.3 Cinsiyete göre sosyal bilimler liselerindeki öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)

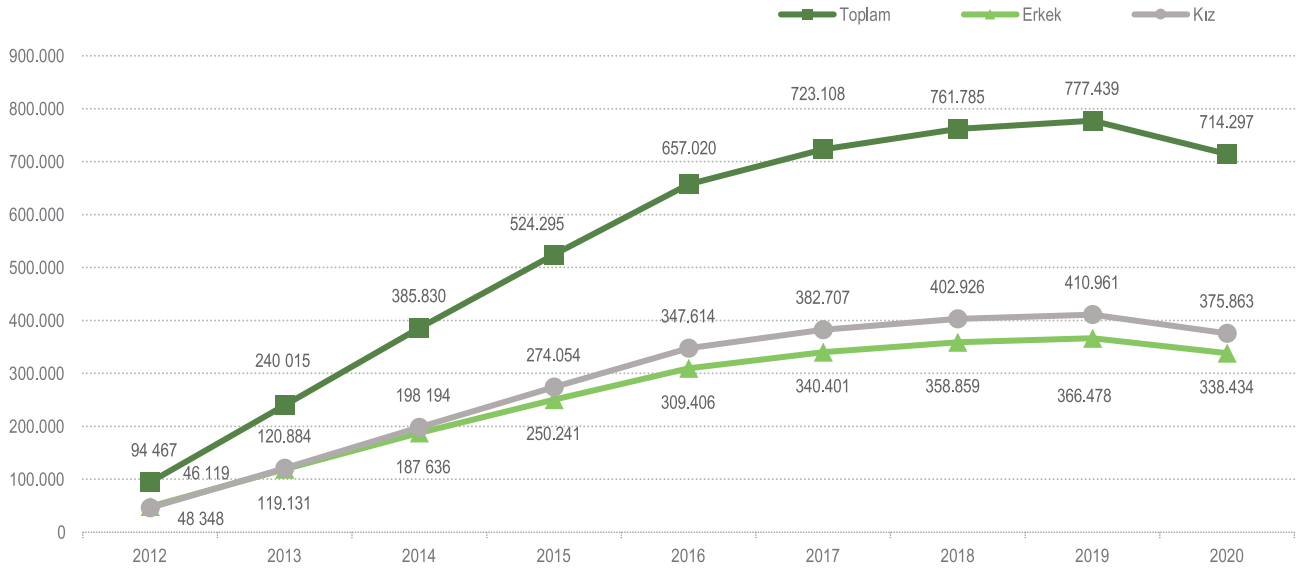
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: Özel sosyal bilimler liseleri hariçtir.

lerin sayısı daha fazla artış göstermiştir. 2020/21 öğretim yılında her üç sosyal bilimler lisesi öğrencisinden ikisi kız öğrencidir.

Şekil A.3.4'te 2012 ile 2020 yılları arasında cinsiyete göre imam hatip ortaokullarındaki öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. 2011/12 öğretim yılında 4+4+4 kademeli zorunlu eğitim sisteminin uygulanmaya başla-

masıyla birlikte imam hatip ortaokulları açılmış ve 94 bin 467 öğrenciyle eğitim-öğretime başlamıştır. 2019 yılına kadar imam hatip ortaokullarındaki öğrenci sayıları sürekli artış göstererek 777 bin 439 olmuş, 2020 yılında ise 714 bin 297'ye düşmüştür. İmam hatip ortaokullarında da kız öğrencilerin sayısı 2013 yılından itibaren erkek öğrencilerin sayısını geçmiş ve 2020 yılına kadar da hep daha yüksek olmuştur.

Şekil A.3.4 Cinsiyete göre imam hatip ortaokullarındaki öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2020)

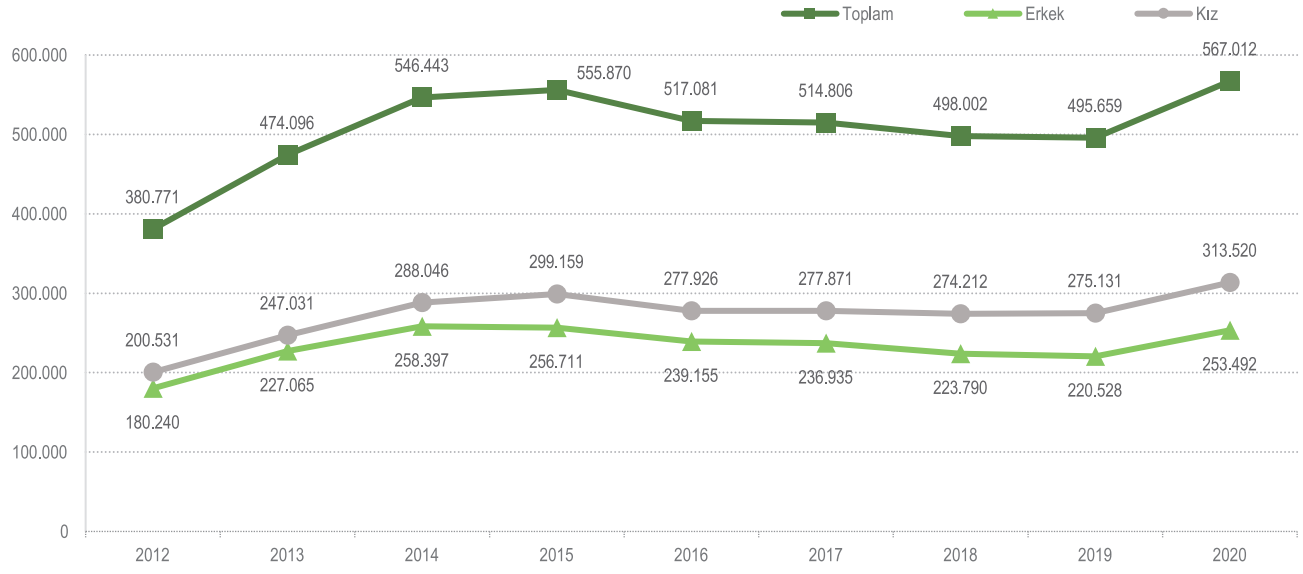

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2012 ile 2020 yılları arasında cinsiyete göre imam hatip liselerindeki öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil A.3.5'te gösterilmiştir. 2012 yılında imam hatip liselerindeki toplam öğrenci sayısı 380 bin 771 iken 2015 yılına kadar öğrenci sayısı sürekli artış göstermiş ve daha sonra 2019 yılına kadar da sürekli olarak düşmüştür. 2019 yılında 495 bin 659 olan imam hatip liselerindeki öğrenci

sayısı, 2020 yılında tekrar artış göstererek 567 bin 12 olmuştur. 2020 yılındaki artışın temel nedeni daha önce de ifade edildiği gibi bu yılda ortaöğretime fazladan 600 bin civarı öğrencinin başlamasıdır. Yıllar itibarıyla imam hatip liselerindeki kız öğrencilerin sayısı erkek öğrencilerin sayısından hep fazla olmuştur. Ayrıca son yıllarda aradaki farkın artış eğiliminde olduğu görülmektedir.

Şekil A.3.5 Cinsiyete göre imam hatip liselerindeki öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2020)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

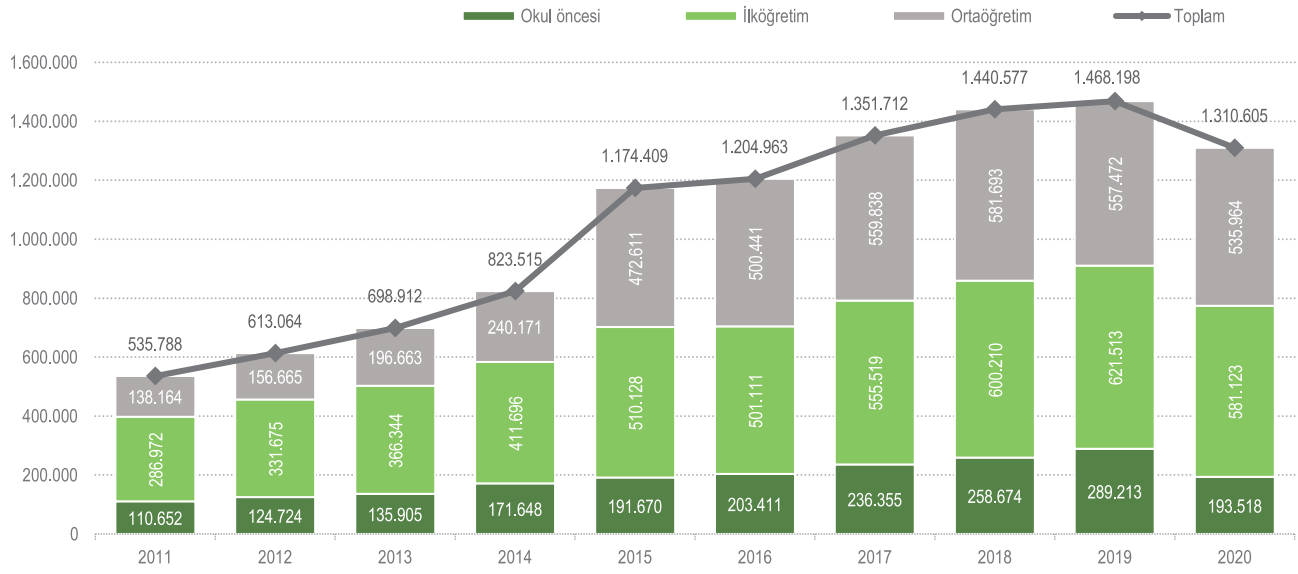
Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhil değildir.

ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARINDA NE KADAR ÖĞRENCİ ÖĞRENİM GÖRMEKTEDİR?

Bu gösterge altında ilk olarak 2011 ile 2020 yılları arasında kademelere göre özel öğretim kurumlarındaki öğrenci sayılarında yaşanan değişim ele alınmıştır. Sonra-

sında ise kademelere göre özel öğretim kurumlarındaki öğrencilerin toplam öğrenci sayısı içindeki payının 2011 ile 2020 yılları arasında nasıl değiştiği incelenmiştir.

Şekil A.4.1 Kademelere göre özel öğretim kurumlarındaki öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

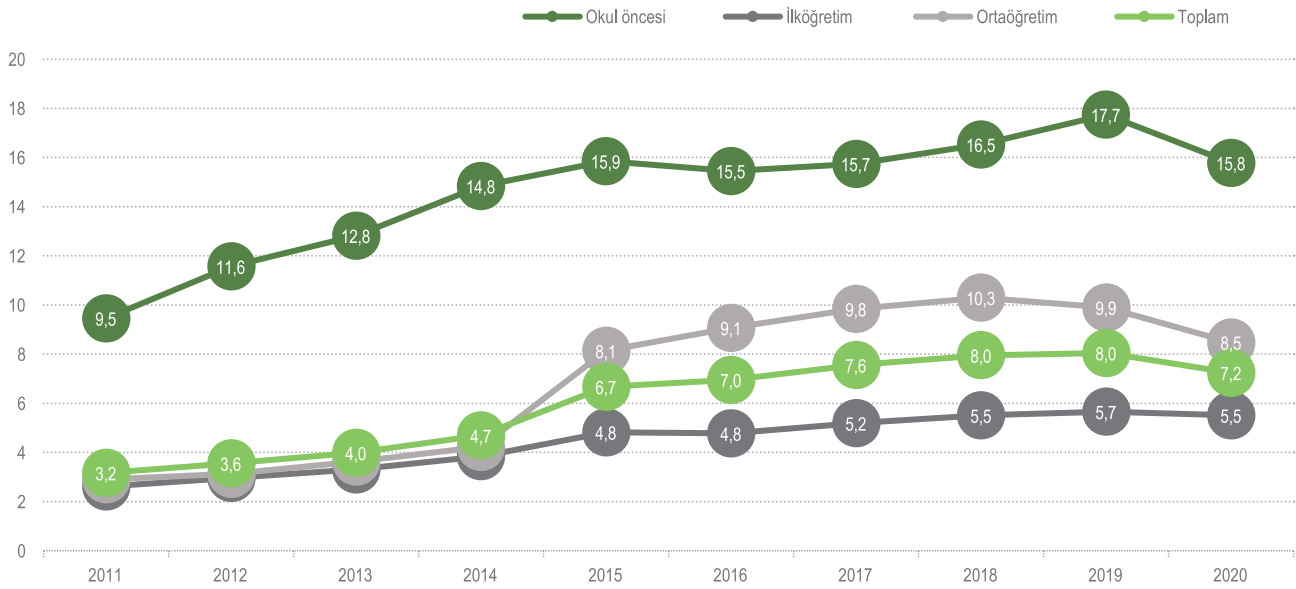
Şekil A.4.1'de 2011 ile 2020 yılları arasında kademelere göre özel öğretim kurumlarındaki öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2011 yılında özel öğretim kurumlarındaki toplam öğrenci sayısı 535 bin 788 iken 2019 yılına kadar sürekli artış göstermiş ve 1 milyon 468 bin 198 olmuştur. 2020/21 öğretim yılında ise yaklaşık 158 bin öğrenci düşüşü ile 1 milyon 310 bin 605 olarak gerçekleşmiştir. Bu düşüşün büyük bir çoğunluğu olan yaklaşık 96 bin öğrenci okul öncesi kademesinden kaynaklanmaktadır. 2011 yılında özel okul öncesi kademesinde 110 bin 652 olan öğrenci sayısı 2020 yılında 193 bin 518 olmuştur. Özel ilköğretim ve ortaöğretim kademelerindeki öğrenci sayılarının değişimi incelendiğinde ise 2011 yılında ilköğretim kademesinde 286 bin 972, ortaöğretim kademesinde 138 bin 164 olan öğrenci sayıları 2020 yılına gelindiğinde sırasıyla 581 bin 123 ve 535 bin 964 olarak gerçekleşmiştir. Burada özel ortaöğretim kademesindeki öğrenci sayısının 2014 yılından itibaren hızlı bir artış gösterdiği görülmektedir.

Yine Covid-19 pandemisinden kaynaklı olarak her üç kademede de öğrenci sayılarının 2020/21 öğretim yılında düştüğü görülmektedir.

Şekil A.4.2'de 2011 ile 2020 yılları arasında kademelere göre özel öğretim kurumlarındaki öğrencilerin toplam öğrenci sayısı içindeki payında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2011 yılında özel öğretim kurumlarındaki öğrencilerin toplam öğrenci sayısı içindeki payı %3,2 iken 2020 yılında %7,2 olarak gerçekleşmiştir. Tüm kademelerde öğrenci sayısı bakımından özel öğretimin payının en yüksek olduğu kademe okul öncesidir. 2011 yılında %9,5 olan özel okul öncesi öğrencilerinin toplam okul öncesi öğrencileri içindeki payı, 2020 yılında %15,8'e yükselmiştir. 2011 yılında hem özel ilköğretim hem de özel ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin toplam ilköğretim ve ortaöğretim içindeki payları yaklaşık %3 civarındayken 2020 yılında bu paylar sırasıyla %5,5 ve %8,5 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil A.4.2

Kademelere göre özel öğretim kurumlarındaki öğrencilerin toplam öğrenci sayısı içindeki payında yaşanan değişim (%) (2011-2020)

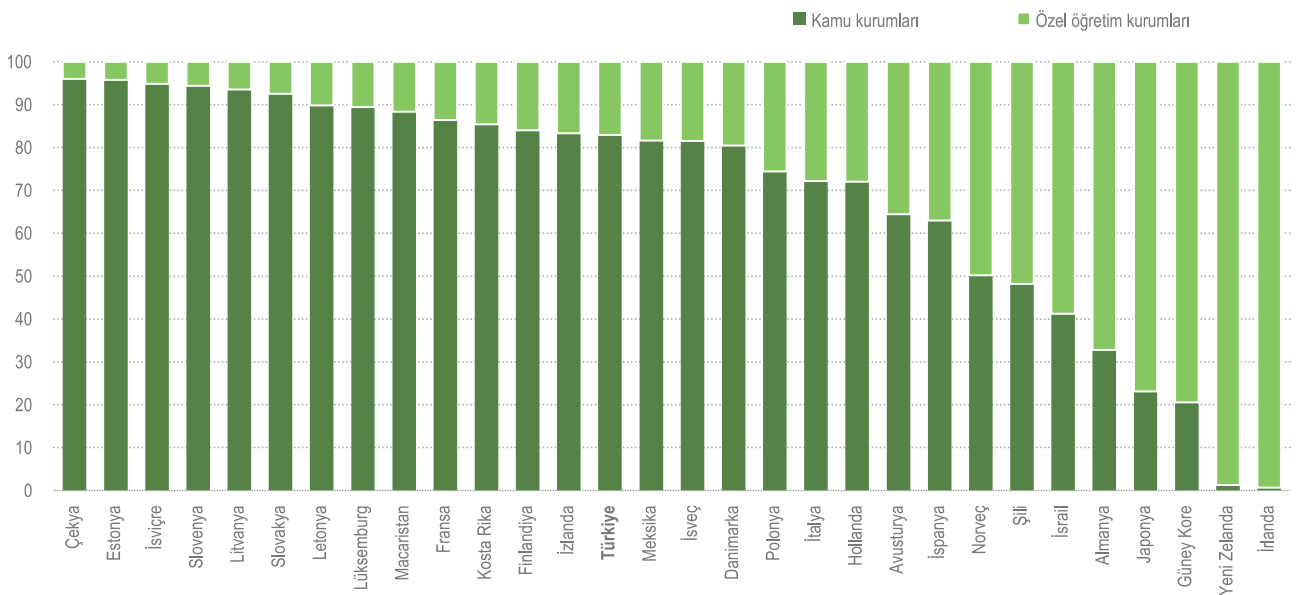
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil A.4.3'te 2019 yılında OECD ülkelerinde okul öncesi kademesinde kamu ve özel öğretim kurumlarındaki öğrenci oranları verilmiştir. Buna göre OECD ülkelerinin çoğunda okul öncesi kademesinde öğrencilerin özel öğretim kurumlarından daha çok kamu kurumlarına gitme eğiliminde olduğu görülmektedir. Türkiye'de okul öncesi

kademesindeki öğrencilerin %17'si özel öğretim kurumlarındadır. İrlanda (%99,), Yeni Zelanda (%99), Güney Kore (79), Japonya (%77), Almanya (%67), İsrail (%59) ve Şili (%52)'de okul öncesi kademesinde öğrencilerin çoğunluğu özel öğretim kurumlarına gitmektedir.

Şekil A.4.3

OECD ülkelerinde okul öncesi kademesinde kamu ve özel öğretim öğrenci oranları (%) (2019)

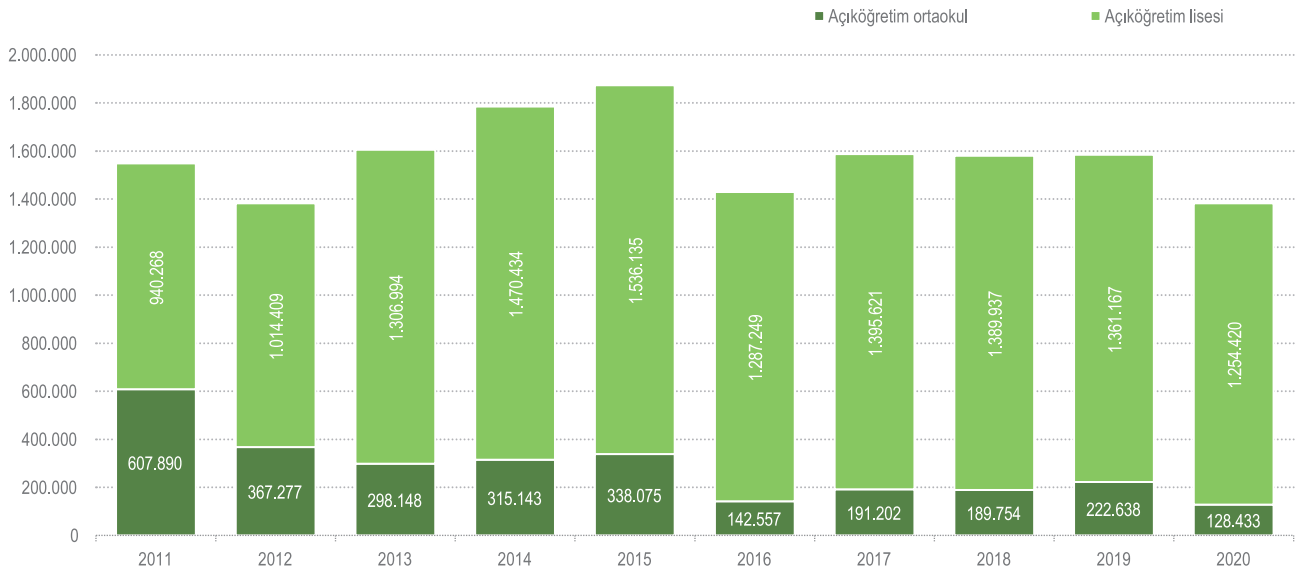
Kaynak: OECD. Stat verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

AÇIKÖĞRETİM ORTAOKULU ve LİSESİNDE ÖĞRENCİ SAYISI NE KADARDIR?

Bu gösterge altında öncelikle açıköğretim ortaokulu ve açıköğretim lisesi öğrenci sayılarında yaşanan değişim ile açıköğretim lisesi öğrencilerinin ortaöğretim içindeki payının yıllara göre nasıl değiştiği incelenmiştir. Daha son-

ra 2020/21 öğretim yılında açıköğretimde farklı eğitim kademelerindeki kız ve erkek öğrenci sayıları verildikten sonra açıköğretim lisesi öğrencilerinin okul türüne göre oransal dağılımında yaşanan değişim ele alınmıştır.

Şekil A.5.1 Açıköğretim ortaokulu ve açıköğretim lisesi öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)

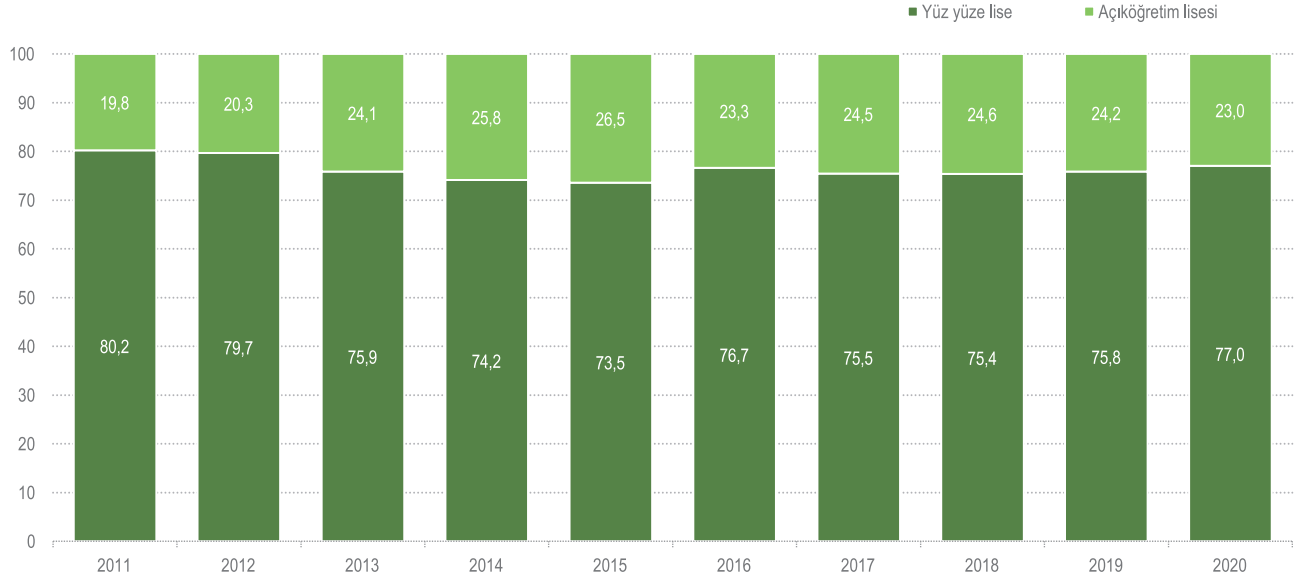
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil A.5.1'de 2011 ile 2020 yılları arasında açıköğretim ortaokulu ve açıköğretim lisesi öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre açıköğretimdeki toplam öğrenci sayısı 2011 yılında 1 milyon 548 bin 158 iken 2020 yılında bu sayı 1 milyon 382 bin 853'e düşmüştür. 2011 yılında açıköğretim ortaokulu öğrenci sayısı 607 bin 890, açıköğretim lisesi öğrenci sayısı ise 940 bin 268 iken 2020 yılına gelindiğinde sırasıyla 128 bin 433 ve 1 milyon 254 bin 420'ye düşmüştür.

Şekil A.5.2'de 2011 ile 2020 yılları arasında ortaöğretimde öğretim türüne göre öğrencilerin oransal dağılımında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2011 yılında ortaöğretimdeki öğrencilerin %19,8'ini açıköğretim lisesi öğrencileri oluştururken %80,2'sini yüz yüze öğrenim gören lise öğrencileri oluşturmaktadır. 2020 yılına gelindiğinde ise açıköğretim lisesi öğrencilerinin ortaöğretim-

deki payı %23 iken yüz yüze öğrenim gören öğrencilerin payı da %77 olarak gerçekleşmiştir. Açıköğretim lisesi öğrencilerinin ortaöğretim içindeki payı yıllar itibarıyla artış ve düşüşler gösterse de hala yüksektir.

Şekil A.5.2 Ortaöğretimde öğretim türüne göre öğrencilerin oransal dağılımında yaşanan değişim (2011-2020)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo A.5.3'te 2020/21 öğretim yılında cinsiyete ve eğitim kademesine göre açıköğretimde öğrenci sayıları verilmiştir. Buna göre 2020/21 öğretim yılında açıköğretim ortaokulunda 128 bin 433, genel açıköğretim lisesinde 1 milyon 254 bin 420, mesleki açıköğretim lisesinde 105 bin 969 ve açıköğretim imam hatip lisesinde 91 bin 942

öğrenci olmak üzere açıköğretim sisteminde toplam 1 milyon 580 bin 764 öğrenci mevcuttur. Açıköğretim ortaokulu ve açıköğretim imam hatip lisesinde kız öğrencilerin sayısı erkek öğrencilerin sayısından fazla iken açıköğretim lisesi ile mesleki açıköğretim lisesinde ise erkek öğrencilerin sayısı kız öğrencilerin sayısından fazladır.

Tablo A.5.3 Cinsiyete ve eğitim kademesine göre açıköğretimde öğrenci sayıları (2020/21)

Eğitim kademesi	Öğrenci sayısı		
	Erkek	Kız	Toplam
Açıköğretim ortaokulu	45.527	82.906	128.433
Genel açıköğretim lisesi	672.455	581.965	1.254.420
Mesleki açıköğretim lisesi	68.994	36.975	105.969
Açıköğretim imam hatip lisesi	39.055	52.887	91.942
Toplam	826.031	754.733	1.580.764

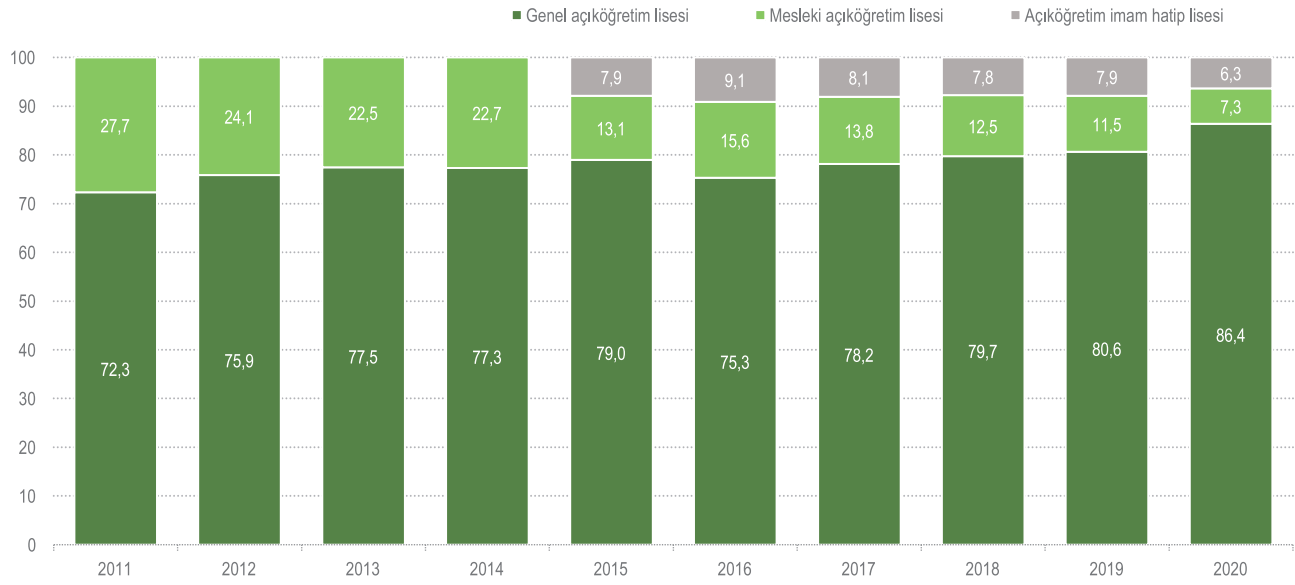
Kaynak: MEB (2021).

Şekil A.5.4'te 2011 ile 2020 yılları arasında okul türlerine göre açıköğretim lisesi öğrencilerinin oransal dağılımında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre genel olarak yıllar itibarıyla genel açıköğretim lisesi öğrencilerinin payı artarken mesleki açıköğretim lisesi ile açıköğretim imam hatip lisesi öğrencilerinin payı da azalma eğilimi

göstermiştir. 2020/21 öğretim yılı itibarıyla açıköğretim lisesi öğrencileri içerisinde mesleki açıköğretim lisesi öğrencilerinin payı %7,3, açıköğretim imam hatip lisesi öğrencilerinin payı %6,3 ve genel açıköğretim lisesi öğrencilerinin payı da %86,4'tür.

Şekil A.5.4 Okul türlerine göre açıköğretim lisesi öğrencilerinin oransal (%) dağılımında yaşanan değişim (2011-2020)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Açıköğretim imam hatip lisesi öğrenci sayıları MEB istatistiklerinde 2014/15 öğretim yılından itibaren gösterilmeye başlanmıştır.

Bu gösterge altında ilk önce cinsiyete göre okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde özel eğitim alan öğrencilerin son beş yıldaki değişimi incelenmiştir. Daha sonra ilköğretim ve ortaöğretimde özel eğitim alan öğrenciler içerisinde kaynaştırma eğitimi alan öğrenciler ile ilköğretim özel eğitim sınıflarındaki öğrenci sayıları

ele alınmıştır. Son olarak ise özel yetenekli öğrencilere hizmet veren Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM)'lere ilişkin kurum ve kurum başına düşen öğrenci sayıları ile BİLSEM'lerdeki toplam öğrenci sayıları ve cinsiyet oranında yaşana değişim incelemiştir.

Tablo A.6.1 Yıllara ve cinsiyete göre okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde özel eğitim alan öğrenci sayıları (2016-2020)

	Okul öncesi			İlköğretim			Ortaöğretim			Örgün özel eğitim toplam		
	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız
2016	2.736	1.797	939	247.207	154.690	92.517	56.262	35.606	20.656	306.205	192.093	114.112
2017	3.714	2.419	1.295	283.169	179.716	103.453	66.727	42.593	24.134	353.610	224.728	128.882
2018	4.771	2.998	1.773	319.939	202.900	117.039	74.208	46.991	27.217	398.918	252.889	146.029
2019	4.873	3.120	1.753	339.419	215.831	123.588	81.482	50.946	30.536	425.774	269.897	155.877
2020	4.986	3.293	1.693	334.567	212.739	121.828	86.263	53.642	32.621	425.816	269.674	156.142

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Eğitime Bakış 2021'de yer alan tablo tarafımızca güncellenmiştir.

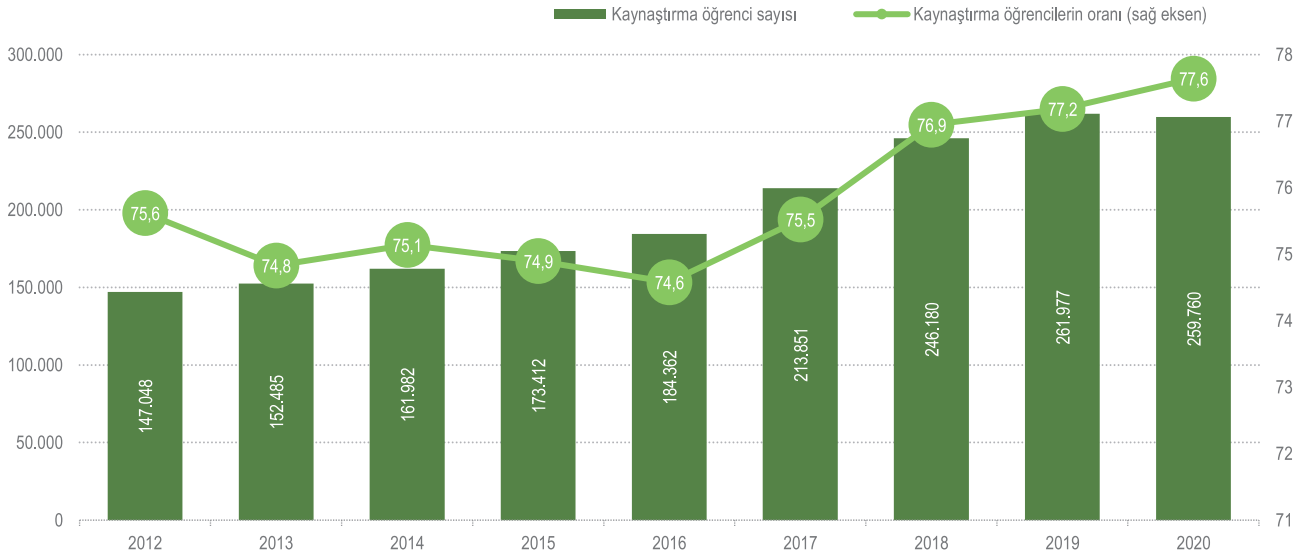
Tablo A.6.1'de 2016 ile 2020 yılları arasında cinsiyete göre okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde özel eğitim alan öğrenci sayıları verilmiştir. Okul öncesi ve ortaöğretim kademesinde 2016 ve 2020 yılları arasında özel eğitim alan öğrenci sayıları sürekli artmış ilköğretimde ise 2019 yılına kadar artmış ve 2020 yılında az bir düşüş gerçekleşmiştir. Buna göre 2016 yılında özel eğitim alan öğrenci sayısı okul öncesinde 2 bin 736, ilköğretimde 247 bin 207, ortaöğretimde 56 bin 262 ve toplamda 306 bin 205 iken 2020 yılına gelindiğinde okul öncesinde 4 bin 986, ilköğretimde 334 bin 567, ortaöğretimde 86 bin 263 ve toplamda ise 425 bin 816 olarak gerçekleşmiştir. Tüm kademelerde özel eğitim alan kız öğrencilerin sayısı bariz bir şekilde erkeklerden daha azdır. Özel eğitim alan toplam öğrencilerin %37'sini kız öğrenciler oluştururken bu oran son beş yıldır neredeyse aynı kalmıştır. Dahası ortaöğretime göre ilköğretim kademesinde özel eğitim alan öğrencilerin sayısının çok fazla olduğu görülürken ortaöğretimde özel eğitim alan öğrenci sayısındaki artışın çok az olması, ilköğretimde özel eğitim alan çocuk-

ların önemli bir kısmının ortaöğretime devam etmediğini göstermektedir. Önemli düzeyde bir kayıp olarak karşımıza çıkan bu çocukların ortaöğretime devamı ve özelliklerine göre mesleğe yönlendirilmelerine ilişkin politikaların uygulanması veya mevcut politikaların gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Şekil A.6.2'de 2012 ile 2020 yılları arasında ilköğretimde özel eğitim alan öğrenciler içerisinde kaynaştırma eğitimi alan öğrenci sayısı ve oranında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2012 yılında ilköğretimde özel eğitim alan öğrencilerin içinde kaynaştırma eğitimi alan 147 bin 84 öğrenci varken 2020 yılında bu öğrencilerin sayısı 259 bin 760 olmuştur. Özel eğitim alan öğrenciler içindeki kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin oranı incelendiğinde ise 2012 yılında %75,6 iken 2020 yılında %77,6 olmuştur.

Şekil A.6.3'te 2012 ile 2020 yılları arasında ortaöğretimde özel eğitim alan öğrenciler içerisinde kaynaştırma eğiti-

Şekil A.6.2 İlköğretimde özel eğitim alan öğrenciler içerisinde kaynaştırma eğitimi alan öğrenci sayısı ve oranında (%) yaşanan değişim (2012-2020)

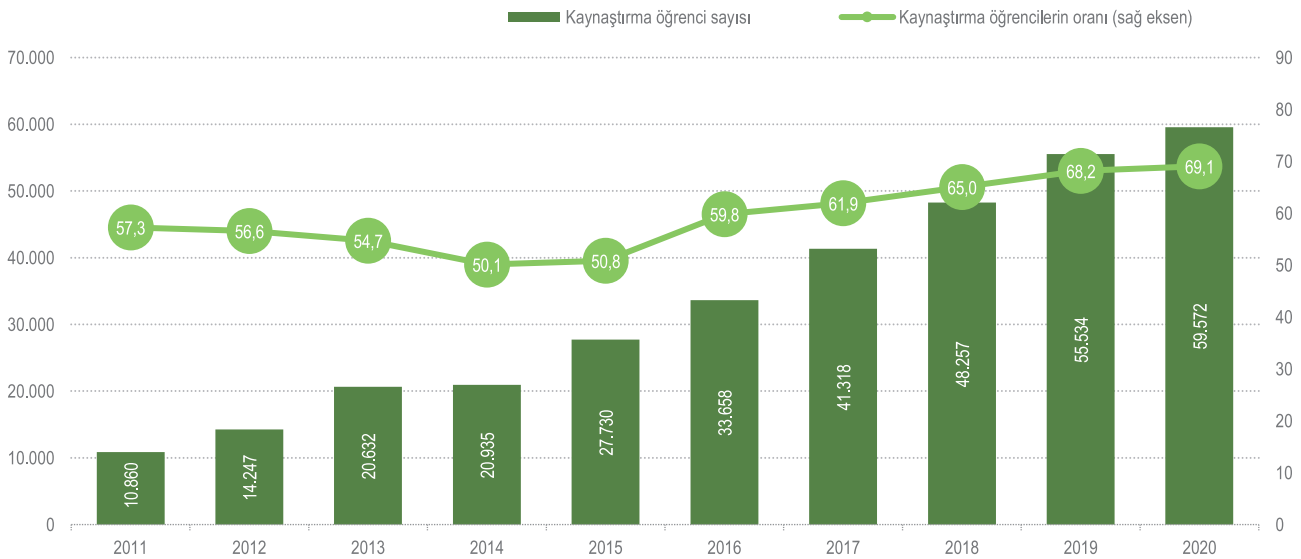

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

mi alan öğrenci sayısında ve oranında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2011 yılında ortaöğretimde özel eğitim alan öğrencilerin içinde kaynaştırma eğitimi alan öğrenci sayısı 10 bin 860 iken 2020 yılına gelindiğinde

59 bin 572 olmuştur. 2020/21 öğretim yılı itibarıyla özel eğitim alanların içinde kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin oranı son on yılın en yüksek seviyesine ulaşmış ve %69,1 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil A.6.3 Ortaöğretimde özel eğitim alan öğrenciler içerisinde kaynaştırma eğitimi alan öğrenci sayısında ve oranında (%) yaşanan değişim (2011-2020)

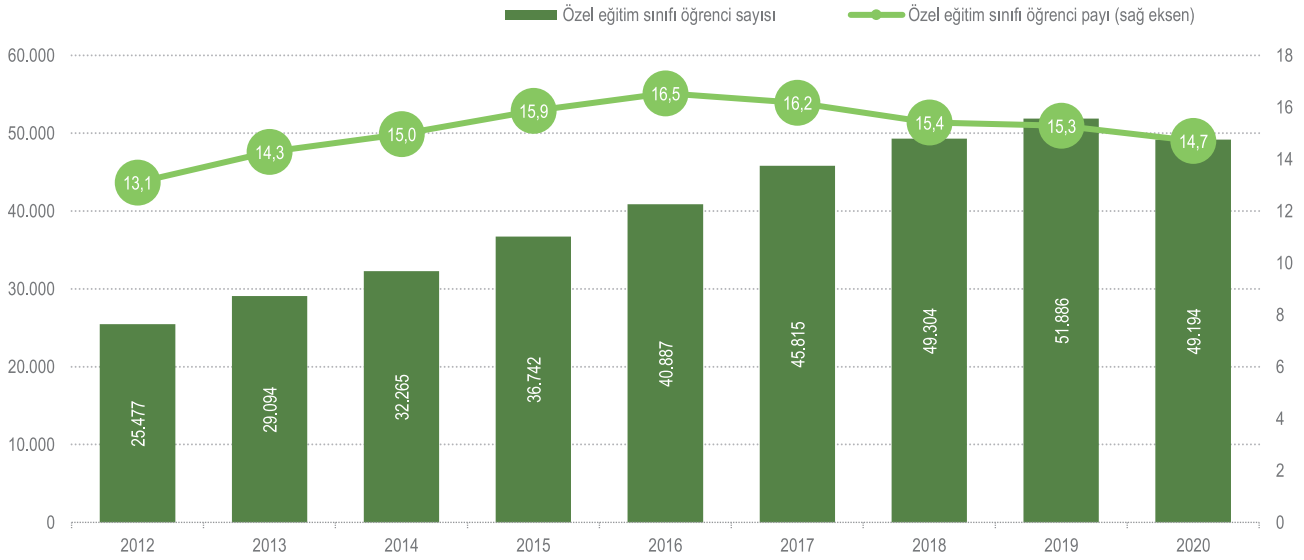

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil A.6.4'te 2012 ile 2020 yılları arasında ilköğretimde özel eğitim alan öğrenciler içerisinde özel eğitim sınıflarındaki öğrenci sayılarında ve oranında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2012 yılında ilköğretimde özel eğitim alan öğrencilerin içinde özel eğitim sınıfı öğrenci

sayısı 25 bin 477 iken 2020 yılına gelindiğinde bu sayı 49 bin 194 olmuştur. Özel eğitim alanların içindeki oran incelendiğinde ise 2012 yılında %13,1 olan özel eğitim sınıfı öğrenci oranı 2020 yılında %14,7 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil A.6.4 İlköğretimde özel eğitim alan öğrenciler içerisinde özel eğitim sınıflarındaki öğrenci sayılarında ve oranında (%) yaşanan değişim (2012-2020)

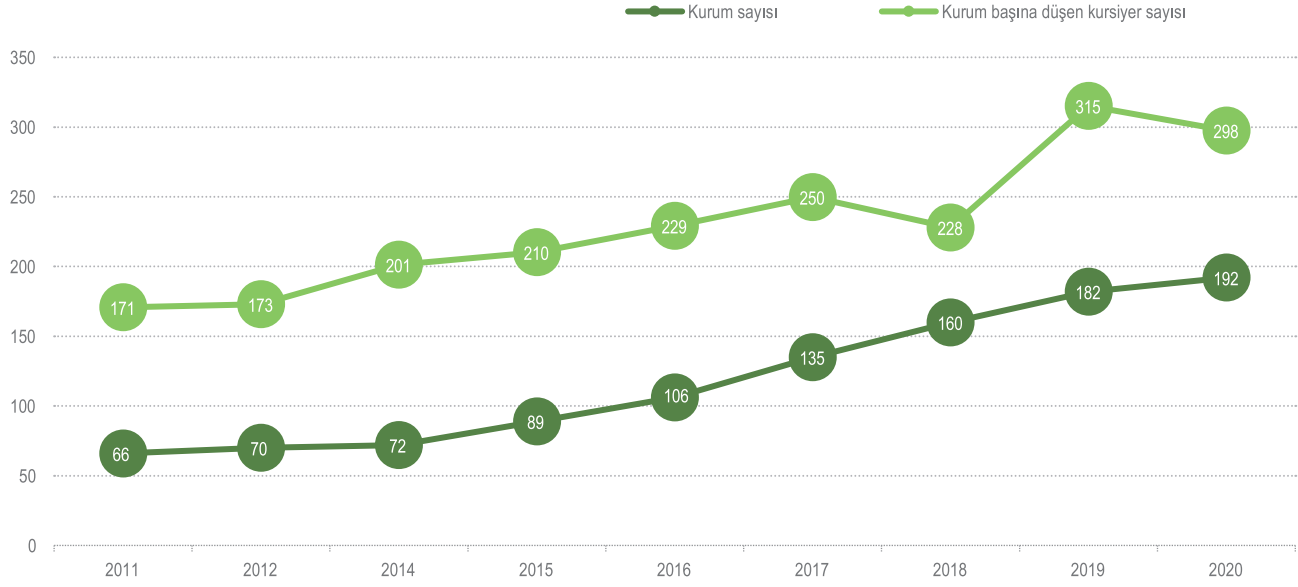

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil A.6.5'te 2011 ile 2020 yılları arasında BİLSEM ve kurum başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2011 yılı sonunda 66 olan BİLSEM sayısı yıllar itibarıyla sürekli artmış ve 2020 yılı sonu itibarıyla 192'ye çıkmıştır. Kurum başına düşen öğrenci sayısı da 2018 ve 2020 yılı hariç yıllar itibarıyla sürekli artış göstermiştir. 2011 yılında kurum başına düşen öğrenci sayısı 171 iken 2020 yılı sonu itibarıyla 298 olarak gerçekleşmiştir. BİLSEM sayısının artmasına rağmen kurum başına düşen öğrenci yoğunluğunun da artış göstermesi, BİLSEM sayısının yeterli olmadığını göstermekte olup buralarda verilen eğitimin niteliğini de etkilemesi muhtemeldir.

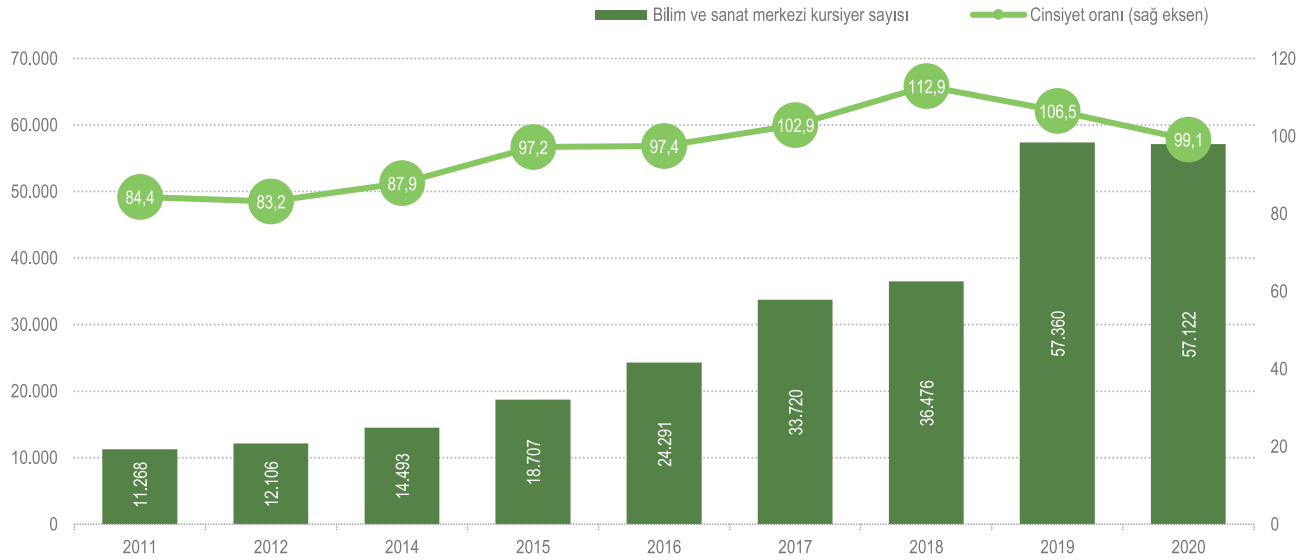
2011 ile 2020 yılları arasında BİLSEM öğrenci sayılarında ve cinsiyet oranında yaşanan değişim Şekil A.6.6'da gösterilmiştir. Buna göre 2011 yılında BİLSEM'lerdeki öğrenci sayısı 11 bin 268 iken 2020 yılında 57 bin 122'ye yükselmiştir. BİLSEM'lerdeki öğrencilerin cinsiyet oranı incelendiğinde ise 2011 yılında BİLSEM'lerde 100 erkeğe karşılık 84 kız öğrenci eğitim almış iken bu oran 2018 yılına kadar artmış ve 107 cinsiyet oranı ile kızların sayısı erkeleri geçmiştir. 2019 ve 2020 yıllarında BİLSEM'lerdeki öğrencilerin cinsiyet oranı düşmüş ve 2020 yılı sonu itibarıyla her 100 erkeğe karşılık 99 kız öğrenci BİLSEM'lerde eğitim almıştır.

Şekil A.6.5 BİLSEM ve kurum başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil A.6.6 BİLSEM öğrenci sayılarında ve cinsiyet oranında yaşanan değişim (2011-2020)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Yaygın eğitim kursiyer sayıları, eğitim öğretim yılı sonu verilerini içermektedir. Bu şekildeki yıllara ilişkin veriler eğitim öğretim yılındaki veriyi değil, o yılın sonundaki veriyi ifade etmektedir.

- 14-17 yaş grubunda net okullaşma oranı %90,76 olup erkeklerin okullaşma oranı (%91,01) kızların net okullaşma oranından (%90,49) biraz fazladır. Okullaşma oranları bakımından daha önceki yıllarda ortaöğretim kademesinde kız öğrenciler aleyhine olan durum giderek azalmıştır. Ayrıca ortaöğretim kademesinin zorunlu eğitim kapsamında olmasına rağmen 14-17 yaş grubundaki çocukların %9,24'ü eğitimin dışındadır. Buna ilaveten il düzeyinde kız ve erkeklerin net okullaşma oranları arasındaki fark çoğu ilde erkekler lehine olup %11 puanlara kadar çıkmakta olup iller arasında da büyük farklar söz konusudur. Bu kapsamda 14-17 yaş grubunda okullaşma oranının düşük olduğu illerde ortaöğretime erişimi artırma-ya, özellikle de kız çocuklarının aleyhine olan bölgelerde eğitimin dışında kalma nedenleri araştırılmalı ve eğitime erişimleri için yeni politikalar geliştirmeye öncelik verilmelidir.
- Okul öncesi kademesinde 5 yaş grubunda 2020 yılı net okullaşma oranı geçen yıla göre %16,6 puan düşmüştür. Bu düşüşün temel nedenini MEB *Milli Eğitim İstatistikleri* raporunda, OECD ülkelerinin çoğunda da okul öncesi kademesinde düşüşlerin yaşandığını da OECD *Bir Bakışta Eğitim* raporunda, Covid-19 pandemisinden kaynaklandığı ifade etmiştir. OECD ülkelerinin birçoğunda okul öncesi eğitim zorunlu eğitim kapsamında olmamasına rağmen 5 yaş grubunda okullaşma oranı %90'ın üzerinde olup Türkiye bu yaş grubundaki okullaşma oranıyla OECD ülkeleri arasında son sıradadır. Bu kapsamda özellikle okul öncesi okullaşma oranı düşük olan bölgeler ile dezavantajlı yerleşim bölgelerine yeni okul öncesi kurumların yapılmasına öncelik verilmeli ve okul öncesi eğitime erişim ve katılımın önünde bir engel olarak duran okul öncesinde alınan ücret kaldırılarak ücretsiz yapılmalıdır.
- Açıköğretim okullarında kayıtlı öğrenci sayısında önemli düzeyde bir düşüş yaşanmış ve 2012 yılındaki öğrenci sayısına gerilemiştir. Buna rağmen ortaöğretim içerisindeki öğrenci payı %23 olup hala yüksek seviyededir. Açıköğretim lisesi, zorunlu yüz yüze öğretimde başarısız olan veya lise eğitimi almak istemeyen öğrencilerin yerleştirildiği bir okul türü olmaktan çıkarılmalı ve daha önceden lise eğitimi almamış yetişkinlerin eğitim aldığı bir okul türü olarak devam etmelidir. Çünkü bu öğrenciler açıköğretim sistemi içerisinde uzun yıllar kalabilmektedir. Dolayısıyla bu öğrencilere yönelik farklı bir mesleki eğitim modeli/modülü ve sertifikasyon ile işgücü piyasasına uyumları sağlanacak politika ve planlamalar yapılmalıdır.
- Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin eğitime erişimlerinde son yıllarda önemli artışlar olmasına rağmen ortaöğretim kademesinde özel eğitim alan öğrencilerin sayısının ilköğretim kademesine göre oldukça düşük olması, ilköğretimde özel eğitim alan çocukların önemli bir kısmının ortaöğretime devam etmediğini göstermektedir. Özel eğitime muhtaç bu çocukların ortaöğretime devamına ve özelliklerine göre de mesleki eğitime yönlendirilmelerine ilişkin politikaların uygulanması veya mevcut politikaların gözden geçirilmesi gerekmektedir.

- Özel eğitim alan öğrencilerin %37'sini kız öğrenciler oluştururken bu oran son beş yıldır neredeyse aynı kalmıştır. Dolayısıyla özel eğitime ihtiyacı olan kız çocukları erkek çocuklarına göre çok daha düşük oranda eğitime erişebilmektedir. Bu noktada özel eğitim ihtiyacı olan kız çocuklarının okullaşma oranlarını artırmaya yönelik daha etkin politikalara ihtiyaç vardır.
- Özel yetenekli öğrencilere hizmet veren BİLSEM'lerin sayısı 2020 yılı sonu itibarıyla 192'ye ulaşmış olmasına rağmen kurum başına düşen öğrenci sayısı hâlâ yüksektir. Bu durumun, BİLSEM'lerde verilen eğitimin niteliğini etkilemesi de kaçınılmazdır. Buna ilaveten 81 il düşünüldüğünde 192 BİLSEM sayısının yeterli olmadığı ve özel yetenekli öğrencilerin de erişim sorunu yaşayacağı muhtemeldir. Bundan dolayı BİLSEM'lerde kurum başına düşen öğrenci yoğunluğunun azaltılması ve yoğunluğun olduğu illere yeni BİLSEM'lerin açılması gerekmektedir.

- MEB. (2021). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2020–2021*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- OECD. (2018). *Equity in education: Breaking down barriers to social mobility*. OECD Publishing. <https://www.oecd-ilibrary.org/content/publication/9789264073234-en>
- OECD. (2021). *Education at a glance 2021: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/b35a14e5-en>

BÖLÜM

EĞİTİMİN ÇIKTILARI

GÖSTERGE	B1	Nüfusun eğitim düzeyi nasıldır?
GÖSTERGE	B2	Türkiye'nin TIMSS 2019 performansı nasıldır?
GÖSTERGE	B3	Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS)'nda ortalama başarı durumu nasıldır?
GÖSTERGE	B4	Yükseköğretime geçiş oranları ve yükseköğretim kontenjanları nasıldır?
GÖSTERGE	B5	Eğitimin işgücü piyasasındaki rolü nasıldır?
GÖSTERGE	B6	Genel lise ve meslek lisesi mezunu çalışanlar ne kadar kazanıyor?
BÖLÜM	B	Sonuç ve Öneriler

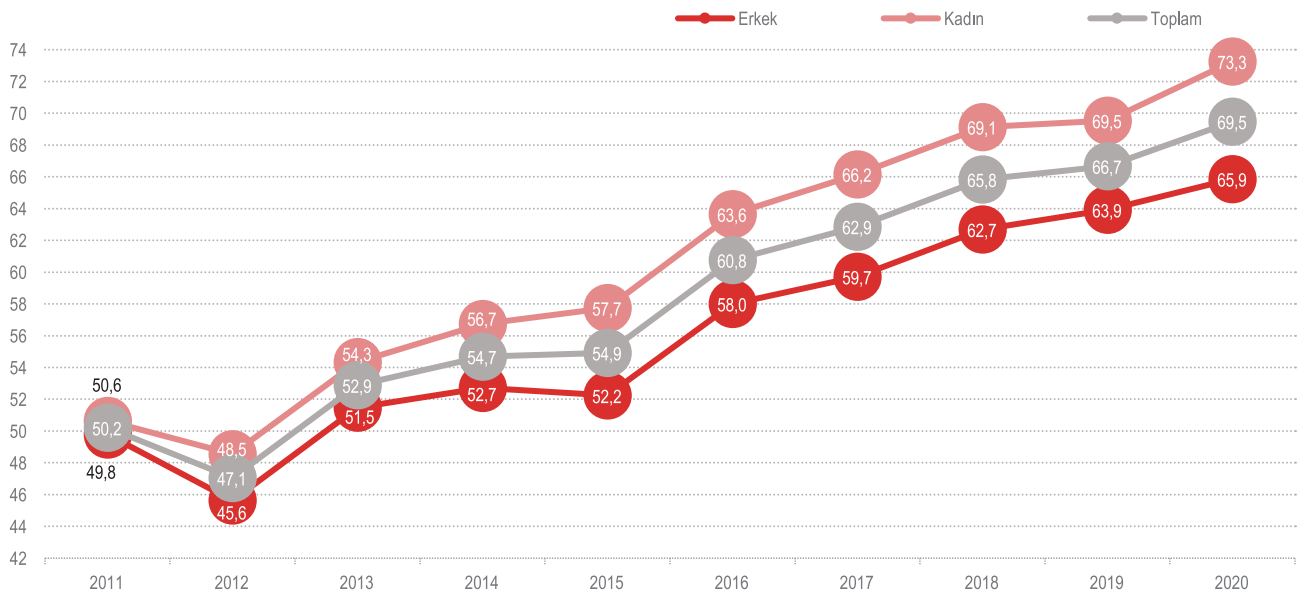
Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyesi ülkelerin ekonomileri, yüksek vasıflı işçi arzına bağlıdır. Genişletilmiş eğitim fırsatları sayesinde daha yüksek niteliklere sahip olanların iş bulma olasılıkları daha yüksek iken, daha düşük niteliklere sahip olanlar için istihdam fırsatları hala mevcut olsa da, işgücü piyasası beklentileri de nispeten zorludur (OECD, 2021). Buna ilaveten Covid-19'un yayılmasıyla bağlantılı olarak yaşanan sağlık krizi nedeniyle işgücü piyasasındaki kapanmalar dolayısıyla işsizlik üzerinde şüphesiz bir etkisi olacaktır. Bu etkinin izlenmesi ve değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Bu bölümde ilk olarak ortaöğretimden mezuniyet oranları incelenecektir. Daha sonra Türkiye'nin Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması (Trends in International Mathematics and Science Study, TIMSS) 2019 performansı detaylı analiz edilecektir. Ardından yükseköğretime geçiş sınavlarında ortalama başarı durumu ele alınacaktır. Sonrasında yükseköğretime geçiş oranları ile yükseköğretime geçişte arz ve talep arasındaki ilişki incelenecektir. Son olarak ise İstihdam ve işsizlik oranları detaylı bir şekilde analiz edilecektir.

Bu gösterge altında ulusal verilerle birlikte bölgelere ve cinsiyete göre 18-21 yaş arası en az liseden mezun olanların oranları ile belirli yıllara göre okul türü ve cinsiyete göre ortaöğretimden mezun olanların sayılarında

yaşanan değişim incelenmiştir. Ayrıca uluslararası veriler kapsamında güncel OECD verileri ile 25 yaş altı en az liseden mezun olanların oranları incelenerek Türkiye'nin güncel durumu analiz edilmiştir.

Şekil B.1.1 Cinsiyete göre 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranında (%) yaşanan değişim (2011-2020)

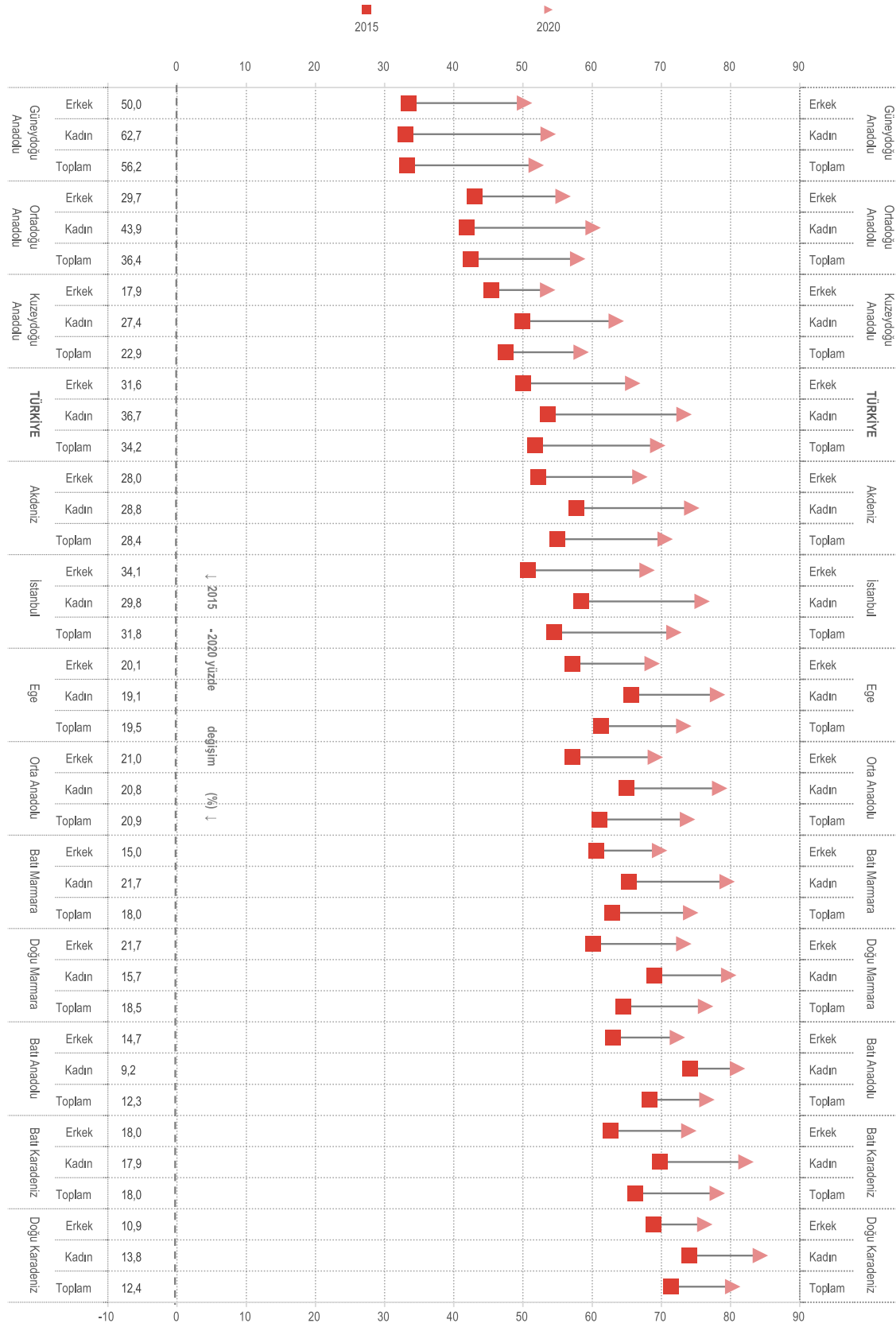
Kaynak: TÜİK Ulusal Eğitim İstatistikleri ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veritabanları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.1.1'de 2011 ile 2020 yılları arasında cinsiyete göre 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2011 ile 2014 yılları harici 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranı sürekli olarak artmıştır. 2011 yılında erkeklerde %49,8, kadınlarda %50,6 ve toplamda %50,2 olarak gerçekleşen 18-21 yaş grubunda en az liseden mezun olanların oranı, 2020 yılında erkeklerde %65,9'a, kadınlarda %73,3'e, toplamda ise %69,5'e yükselmiştir. Mezun olan kadınların oranları mezun olan erkeklerin oranlarına göre daha yüksek düzeyde bir artış göstermiştir. Ayrıca zorunlu eğitim kapsamında en az lise mezunu olanların sayısında yaşanan artış bariz bir şekilde görülmektedir.

Şekil B.1.2'de 2015 ve 2020 yılları için bölgelere ve cinsiyete göre 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranında yaşanan değişim verilmiştir. Şekle göre, 2015 yılından 2020 yılına kadar bütün bölgelerde 18-21 yaş arasında en az liseden mezun olanların oranında artış gerçekleşmiştir. Fakat gerçekleşen bu artışlara rağmen bölgeler arası aşırı farklılaşmalar söz konusudur. 18-21 yaş arası en az lise mezunu olma oranları Güneydoğu Anadolu (%52), Ortadoğu Anadolu (%58) ve Kuzeydoğu Anadolu (%59) bölgelerinde %50 ile %60 arasında iken Doğu Karadeniz (%80), Batı Karadeniz (%78), Batı Anadolu (%77) ve Doğu Marmara (%77) bölgelerinde ise bu oran %70 ile %80 arasındadır.

Şekil B.1.2

Bölgelere ve cinsiyete göre 18-21 yaş grubunda en az lise mezunu olanların oranında (%) yaşanan değişim (2015 ve 2020)

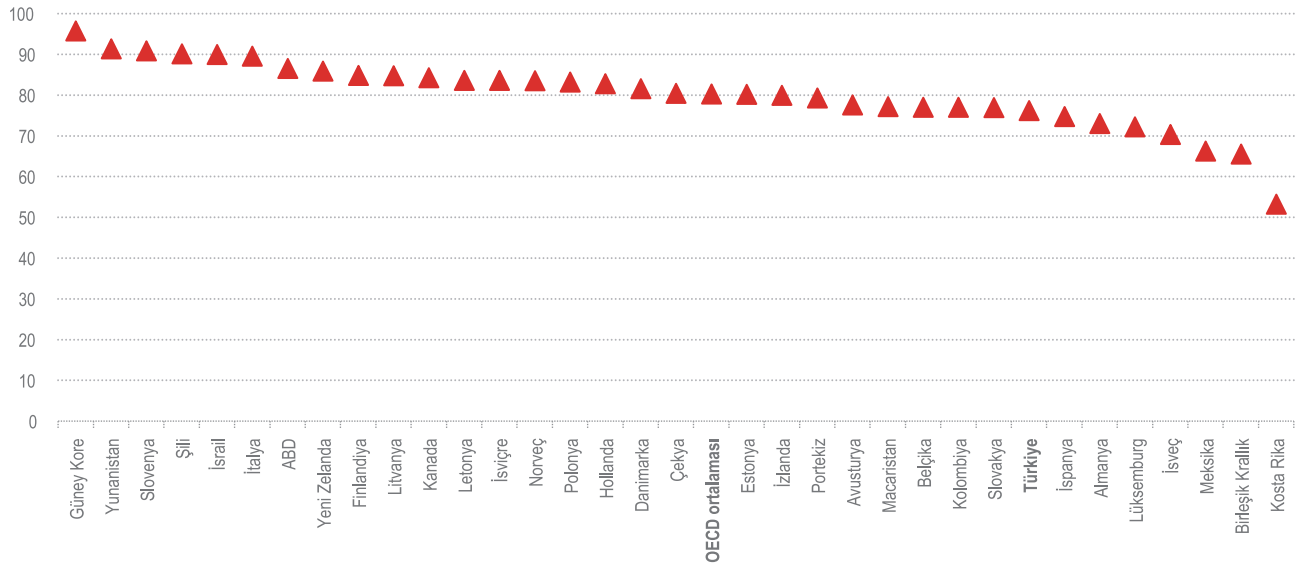

Kaynak: TÜİK Ulusal Eğitim İstatistikleri ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veritabanları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.1.3'te 2019 yılında OECD ülkelerinde 25 yaş altı en az lise mezunu olma oranları verilmiştir. Şekle göre, Güney Kore (%96), Yunanistan (%91), Slovenya (%91), Şili, İsrail ve İtalya (%90) OECD ülkeleri arasında 25 yaş altı en az lise mezunu olma oranı %90'nın üzerinde olan ülkelerdir. Kosta Rika (%53), Birleşik Krallık (%66), Meksika

(%66) ve İsveç (%70) OECD ülkeleri arasında 25 yaş altı en az lise mezun olma oranları %70'in altında olan en düşük ülkelerdir. 2019 yılı verilerine göre Türkiye'nin 25 yaş altı en az lise mezunu olma oranı %76 olup çoğu OECD ülkesinde lise eğitiminin zorunlu olmamasına rağmen OECD ortalaması olan %80'in altındadır.

Şekil B.1.3 OECD ülkelerinde 25 yaş altı en az lise mezunu olma oranı (%) (2019)

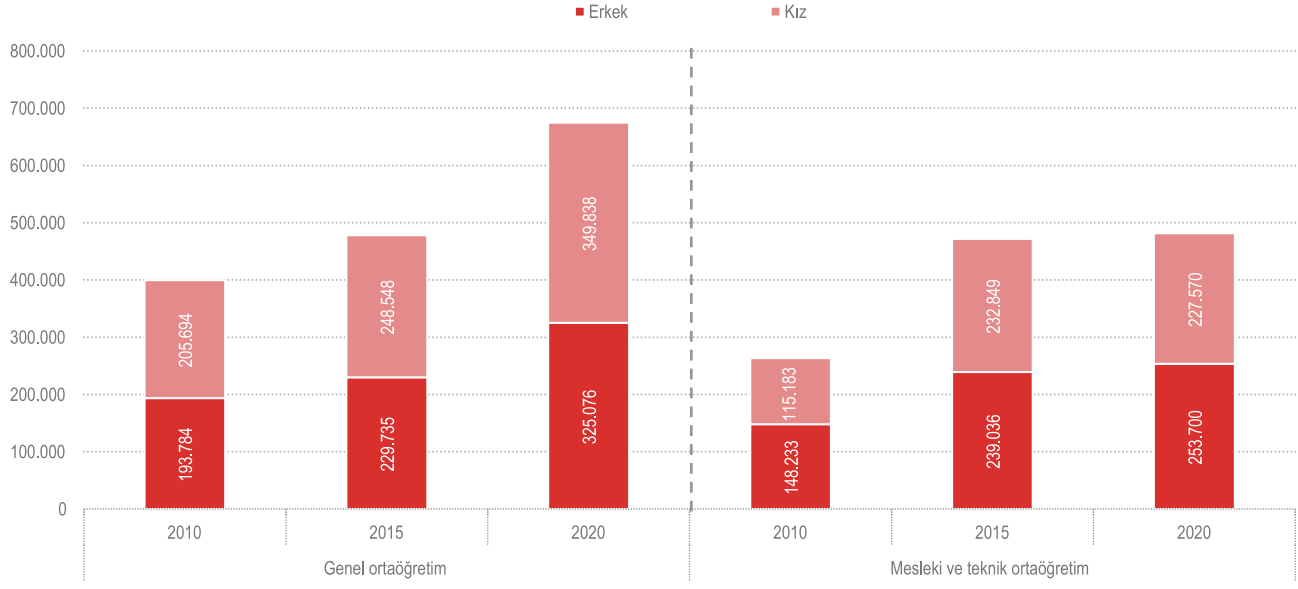

Kaynak: OECD (2021a).

Şekil B.1.4'te 2010, 2015 ve 2020 yılları için okul türüne ve cinsiyete göre ortaöğretimden mezun öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Şekle göre, genel ortaöğretimde yıllar itibarıyla sürekli bir artış yaşanmış ve 2010 yılında 193 bin 784 erkek, 205 bin 694 kız, 2015 yılında 229 bin 735 erkek, 248 bin 548 kız ve 2020 yılında ise 325 bin 76 erkek, 349 bin 838 kız mezun olmuştur. Mesleki ve teknik ortaöğretimde ise 2010 yılında 148 bin

233 erkek, 115 bin 183 kız, 2015 yılında 239 bin 36 erkek ve 232 bin 849 kız mezun olmuştur. Genel olarak bakıldığında ortaöğretimdeki mezun sayıları 2015 yılından 2020 yılına kadar genel ortaöğretimde artış göstermesine karşın mesleki ve teknik ortaöğretimde neredeyse aynı düzeyde kalmıştır. 2020 yılı itibarıyla ortaöğretimden 1 milyon 156 bin 184 kişi mezun olmuştur.

Şekil B.1.4 Okul türüne ve cinsiyete göre ortaöğretimden mezun öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2010, 2015 ve 2020)

Kaynak: Muhtelif yıllarda MEB tarafından yayınlanan istatistikler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge altında Türkiye'nin Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması (Trends in International Mathematics and Science Study, TIMSS) 2019 performansına dair detaylı tablo ve şekillerle birlikte 4. ve 8. sınıf düzeyindeki güncel matematik ve fen puanları di-

ğer ülkelerin skorlarıyla birlikte detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca matematik ve fen testlerinden alınan puanların yıllara göre değişimi ve Türkiye'nin bu puanlarının bölgeler arasında nasıl farklılaştığı da ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tablo B.2.1 Ülkelere göre matematik ve fen puanı ortalamaları (TIMSS 2019)

4. sınıf					8. sınıf						
Sıralama	Ülke	Matematik puanı ortalaması	Sıralama	Ülke	Fen puanı ortalaması	Sıralama	Ülke	Matematik puanı ortalaması	Sıralama	Ülke	Fen puanı ortalaması
1	Singapur	625	1	Singapur	595	1	Singapur	616	1	Singapur	608
2	Hong Kong	602	2	Güney Kore	588	2	Tayvan	612	2	Tayvan	574
3	Güney Kore	600	3	Rusya	567	3	Güney Kore	607	3	Japonya	570
4	Tayvan	599	4	Japonya	562	4	Japonya	594	4	Güney Kore	561
5	Japonya	593	5	Tayvan	558	5	Hong Kong	578	5	Finlandiya	543
6	Rusya	567	6	Finlandiya	555	6	Rusya	543	6	Rusya	543
7	Kuzey İrlanda	566	7	Letonya	542	7	İrlanda	524	7	Litvanya	534
8	İngiltere	556	8	Norveç	539	8	Litvanya	520	8	Macaristan	530
9	İrlanda	548	9	Amerika Birleşik Devletleri	539	9	İsrail	519	9	Avustralya	528
10	Letonya	546	10	Litvanya	538	10	Avustralya	517	10	İrlanda	523
11	Norveç	543	11	İngiltere	537	11	Macaristan	517	11	Amerika Birleşik Devletleri	522
12	Litvanya	542	12	İsveç	537	12	İngiltere	515	12	İsveç	521
13	Avusturya	539	13	Çek Cumhuriyeti	534	13	Amerika Birleşik Devletleri	515	13	Portekiz	519
14	Hollanda	538	14	Avustralya	533	14	Finlandiya	509	14	İngiltere	517
15	Amerika Birleşik Devletleri	535	15	Hong Kong	531	15	Norveç	503	15	Türkiye	515
16	Çek Cumhuriyeti	533	16	Polonya	531	16	İsveç	503	16	İsrail	513
17	Belçika (Flaman Bölgesi)	532	17	Macaristan	529	17	Güney Kıbrıs	501	17	Hong Kong	504
18	Güney Kıbrıs	532	18	İrlanda	528	18	Portekiz	500	18	İtalya	500
19	Finlandiya	532	19	Türkiye	526		TIMSS ölçek orta noktası	500		TIMSS ölçek orta noktası	500
20	Danimarka	525	20	Hırvatistan	524	19	İtalya	497	19	Yeni Zelanda	499
21	Portekiz	525	21	Kanada	523	20	Türkiye	496	20	Norveç	495
22	Macaristan	523	22	Avusturya	522	21	Kazakistan	488	21	Fransa	489
23	Türkiye	523	23	Danimarka	522	22	Fransa	483	22	Bahreyn	486
24	Almanya	521	24	Bulgaristan	521	23	Yeni Zelanda	482	23	Güney Kıbrıs	484
25	İsveç	521	25	Slovak Cumhuriyeti	521	24	Bahreyn	481	24	Kazakistan	478
26	Polonya	520	26	Almanya	518	25	Romanya	479	25	Katar	475
27	Avustralya	516	27	Hollanda	518	26	Birleşik Arap Emirlikleri	473	26	Birleşik Arap Emirlikleri	473
28	Azerbaycan	515	28	Kuzey İrlanda	518	27	Gürcistan	461	27	Romanya	470
29	Bulgaristan	515	29	Sırbistan	517	28	Malezya	461	28	Şili	462
30	İtalya	515	30	Güney Kıbrıs	511	29	İran	446	29	Malezya	460
31	Kanada	512	31	İspanya	511	30	Katar	443	30	Umman	457
32	Kazakistan	512	32	İtalya	510	31	Şili	441	31	Ürdün	452
33	Slovak Cumhuriyeti	510	33	Portekiz	504	32	Lübnan	429	32	İran	449
34	Hırvatistan	509	34	Yeni Zelanda	503	33	Ürdün	420	33	Gürcistan	447
35	Malta	509	35	Belçika (Flaman Bölgesi)	501	34	Mısır	413	34	Kuveyt	444
36	Sırbistan	508		TIMSS ölçek orta noktası	500	35	Umman	411	35	Suudi Arabistan	431
37	İspanya	502	36	Malta	496	36	Kuveyt	403	36	Fas	394
	TIMSS ölçek orta noktası	500	37	Kazakistan	494	37	Suudi Arabistan	394	37	Mısır	389
38	Ermenistan	498	38	Bahreyn	493	38	Güney Afrika	389	38	Lübnan	377
39	Arnavutluk	494	39	Arnavutluk	489	39	Fas	388	39	Güney Afrika	370
40	Yeni Zelanda	487	40	Fransa	488						
41	Fransa	485	41	Birleşik Arap Emirlikleri	473						
42	Gürcistan	482	42	Şili	469						
43	Birleşik Arap Emirlikleri	481	43	Ermenistan	466						
44	Bahreyn	480	44	Bosna Hersek	459						
45	Kuzey Makedonya	472	45	Gürcistan	454						
46	Karadağ	453	46	Karadağ	453						
47	Bosna Hersek	452	47	Katar	449						
48	Katar	449	48	İran	441						
49	Kosova	444	49	Umman	435						
50	İran	443	50	Azerbaycan	427						
51	Şili	441	51	Kuzey Makedonya	426						
52	Umman	431	52	Kosova	413						
53	Suudi Arabistan	398	53	Suudi Arabistan	402						
54	Kuveyt	383	54	Kuveyt	392						
55	Fas	383	55	Fas	374						
56	Güney Afrika	374	56	Güney Afrika	324						
57	Pakistan	328	57	Pakistan	290						
58	Filipinler	297	58	Filipinler	249						

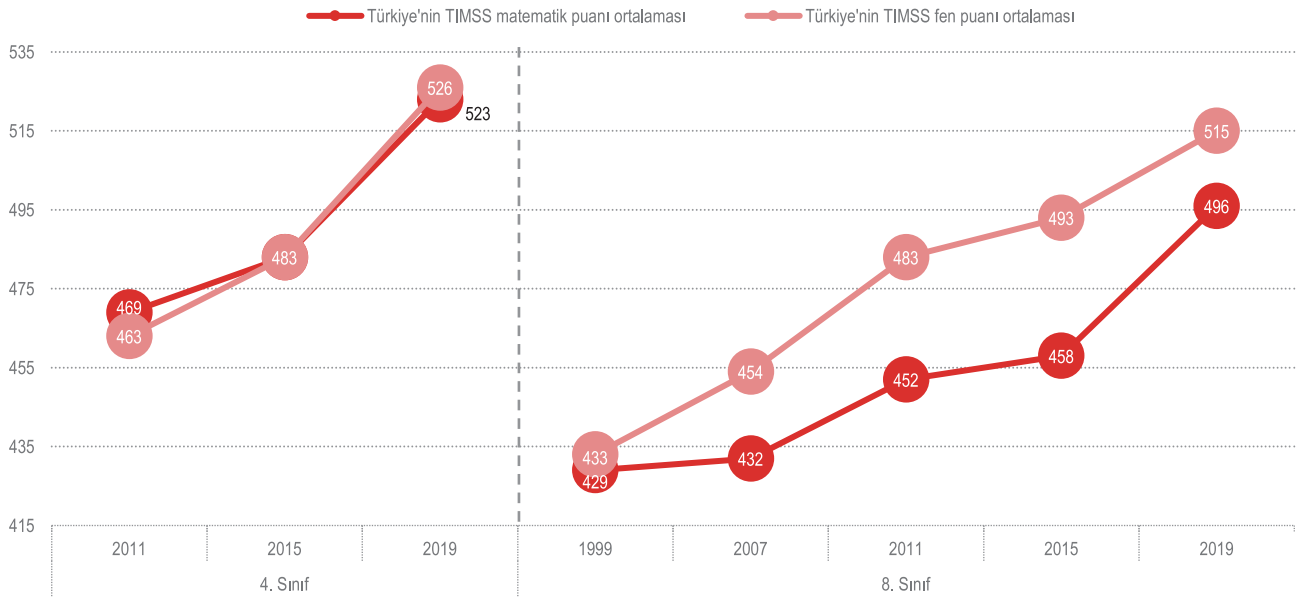
Kaynak: IEA TIMSS 2019 verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.2.1'de TIMSS 2019'da ülkelere göre matematik ve fen puanı ortalamaları verilmiştir. Hesaplamalar 500 puan olarak belirlenen TIMSS ölçek orta noktasına göre yapılmaktadır. TIMSS sonuçlarına göre, Türkiye 4. sınıf düzeyinde matematik ve fen testi puan ortalaması ile 8.sınıf düzeyi fen testi puan ortalamasında TIMSS ölçek orta noktasının üstünde, 8. sınıf düzeyinde matematik testi puan ortalamasında ise TIMSS ölçek orta noktasının

altında kalmıştır. Türkiye 4. sınıf matematik puanında 58 ülke arasından 23., fen puanında 19., 8. sınıf matematik puanında 39 ülke arasından 20. ve fen puanında ise 15. sırada yer almaktadır. Singapur hem 4. sınıf hem de 8. sınıf düzeyinde matematik ve fen testi puanlarında birinci sırada yer alırken ardından Hong Kong, Güney Kore, Tayvan, Rusya ve Finlandiya gibi ülkeler gelmektedir.

Şekil B.2.2 Yıllara göre 4 ve 8. sınıfların TIMSS matematik ve fen puanı ortalamalarında yaşanan değişim (1999-2019)

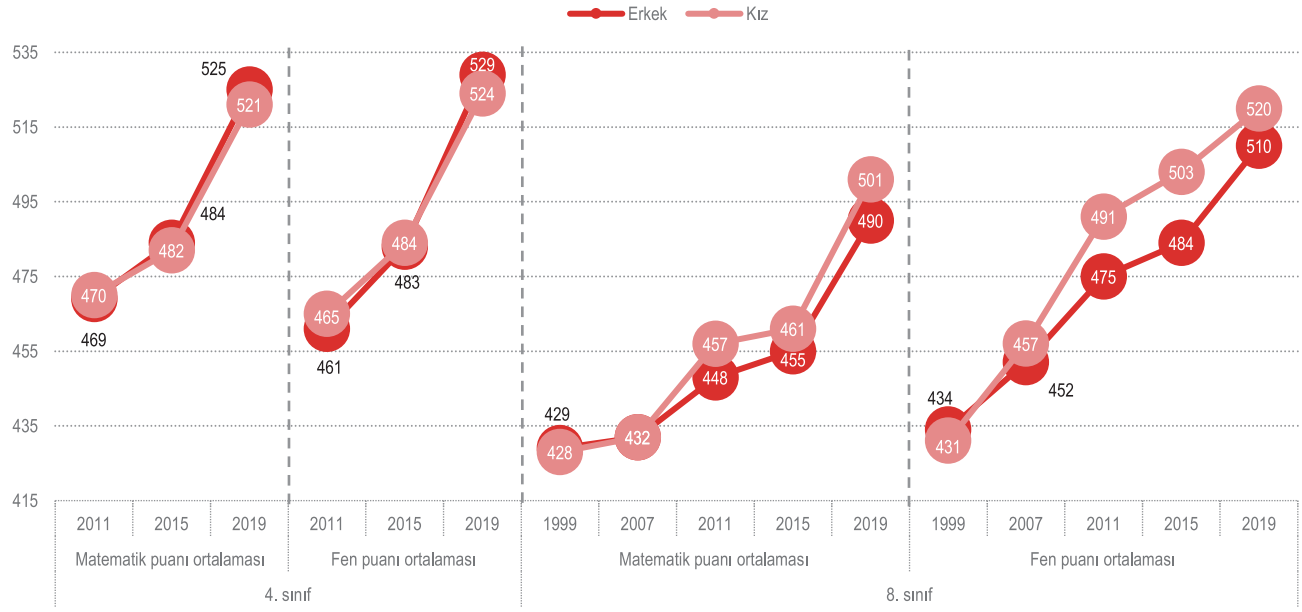

Kaynak: IEA TIMSS 2019 verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.2.2'de 1999 ve 2019 yılları arasındaki 4 ve 8. sınıfların TIMSS matematik ve fen puanı ortalamalarında yaşanan değişim verilmiştir. 4. sınıf düzeyinde Türkiye TIMSS'e ilk defa 2011 yılında katılmıştır. Türkiye'nin 2011 yılında TIMSS matematik puan ortalaması 469, fen puanı ortalaması 463 iken 2015 yılında toplamda 20 puanlık bir artışla matematik ve fen puan ortalaması 483'e yükselmiş, 2019 yılında ise matematik puan ortalaması 523, fen puan ortalaması ise 526 olarak gerçekleşmiştir. 8. sınıf düzeyinde ise 1999 ile 2019 yılı arasında 429 olan matematik puanı ortalaması 70 puanlık bir artışla 496'ya, 433 olan fen puan ortalaması ise 82 puanlık bir artışla 533'e yükselmiştir. Genel olarak ifade etmek gerekirse TIMSS sonuçlarına göre Türkiye yıllar itibarıyla sürekli olarak puanlarını artırmıştır.

Şekil B.2.3'te 1999 ile 2019 yılları arasında cinsiyete göre 4. ve 8. sınıfların TIMSS matematik ve fen puanı ortalamalarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre, 4. sınıf düzeyi matematik puanı ortalaması 2011 yılından 2019 yılına erkeklerde 469'dan 525'e, kızlarda 470'ten 521'e; fen puanı ortalaması ise erkeklerde 461'den 529'a, kızlarda 465'ten 524'e yükselmiştir. 8. sınıf düzeyinde ise 1999 yılından 2019 yılına matematik puanı ortalaması erkeklerde 429'dan 490'a, kızlarda 428'den 501'e yükselmiş; erkeklerde toplamda 61 puanlık, kızlarda ise toplamda 73 puanlık bir artış gerçekleşmiştir. 8. sınıf düzeyinde fen puanı ortalamaları ise 1999 yılından 2019 yılına erkeklerde 434'ten 510'a, kızlarda 431'den 520'ye yükselerek toplamda erkeklerde 76 puan, kızlarda ise 89 puanlık bir artış gerçekleşmiştir.

Şekil B.2.3 Cinsiyete göre 4 ve 8. sınıfların TIMSS matematik ve fen puanı ortalamalarında yaşanan değişim (1999-2019)

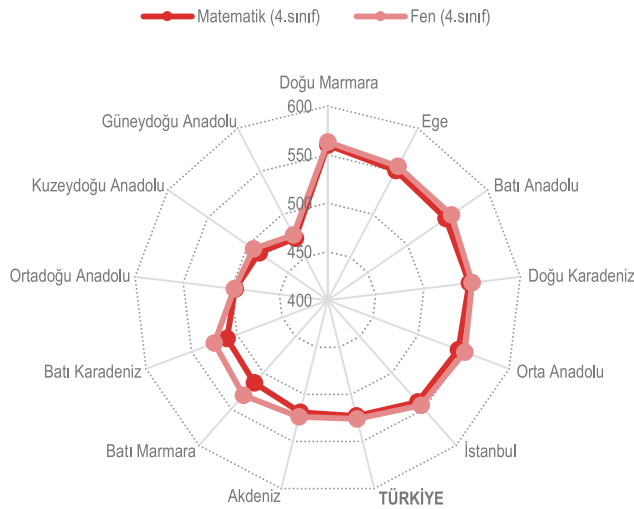

Kaynak: IEA TIMSS 2019 verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.2.4'te TIMSS 2019'da bölgelere göre 4. sınıfların matematik ve fen puanı ortalamaları verilmiştir. Şekle göre TIMSS 2019'da Doğu Marmara, Ege, Batı Marmara, Doğu Karadeniz, Orta Anadolu ve İstanbul bölgeleri hem fen hem de matematik puan ortalamaları bakımından Türkiye ortalamasının üzerinde olan bölgelerdir. 4. sınıf

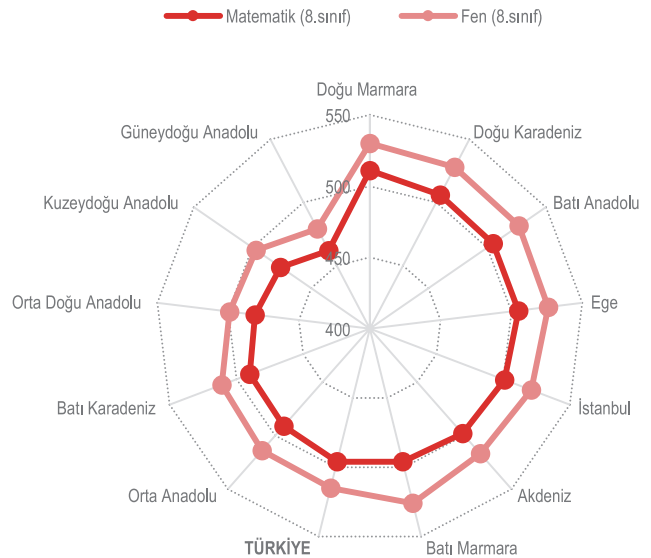
düzeyinde hem fen hem de matematik puan ortalamalarına göre Güneydoğu Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu bölgeleri TIMSS ölçek orta noktası olan 500 puanın altında kalmaktadır. Matematik puanının en yüksek olduğu Doğu Marmara Bölgesi (560) ile en düşük olduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi (472) arasında

Şekil B.2.4 Bölgelere göre 4. sınıfların matematik ve fen puanı ortalamaları (TIMSS 2019)

Kaynak: IEA TIMSS 2019 verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.2.5 Bölgelere göre 8. sınıfların matematik ve fen puanı ortalamaları (TIMSS 2019)

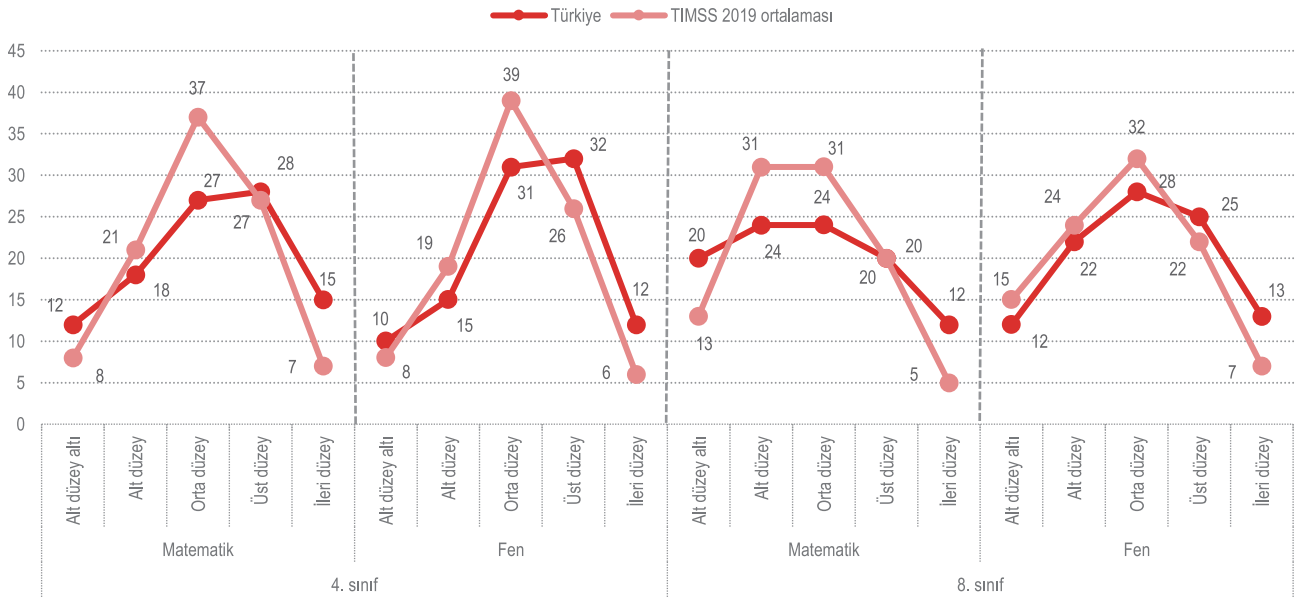
Kaynak: IEA TIMSS 2019 verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

88 puan, fen puanının en yüksek olduğu Doğu Marmara Bölgesi (563) ile en düşük olduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi (476) arasında ise 87 puanlık bir fark bulunmaktadır. Bu veriler bize bölgeler arasındaki farklılığın ne denli büyük olduğunu göstermektedir.

Şekil B.2.5'te TIMSS 2019'da bölgelere göre 8.sınıfların matematik ve fen puanı ortalamaları verilmiştir. TIMSS 2019'da iki puan türünde de Doğu Marmara, Doğu Karadeniz, Batı Anadolu, Ege ve İstanbul bölgeleri TIMSS ölçek orta noktası olan 500 puan üstünden en yüksek

puanlara sahip olan bölgelerdir. Güneydoğu Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu, Batı ve Orta Karadeniz bölgeleri ise TIMSS ölçek orta noktası olan 500 puanın altında kalan bölgelerdir. 8. sınıf düzeyinde matematik puan ortalamaları en yüksek olan Doğu Marmara Bölgesi (511) ile en düşük olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi (462) arasındaki puan farkı 49, fen puan ortalamaları en yüksek olan Doğu Marmara Bölgesi (530) ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi (479) arasındaki puan farkı ise 51'dir.

Şekil B.2.6 Yeterlik düzeyine göre TIMSS 2019 matematik ve fen alanlarında öğrencilerin oransal dağılımı

Kaynak: IEA TIMSS 2019 verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.2.6'da yeterlilik düzeyine göre TIMSS 2019'da matematik ve fen alanlarında öğrencilerin oransal dağılımı verilmiştir. TIMSS 2019 araştırmasının sonuçlarına göre 4. sınıf düzeyindeki öğrencilerin matematikte üst ve ileri düzey öğrencilerin oranı Türkiye için %43, TIMSS ortalaması ise %34 iken alt düzey ve alt düzey altı performans gösteren öğrencilerin oranı Türkiye için %30, TIMSS ortalaması ise %29'dur. 4. sınıf düzeyindeki öğrencilerin fen testindeki üst ve ileri düzey öğrencilerin oranı Türkiye için %44, TIMSS ortalaması ise %32 iken alt düzey ve alt düzey altı performans gösteren öğrencilerin oranı Türkiye için %25, TIMSS ortalaması ise %27'dir. 8.sınıf düzeyinde ise matematikte üst ve ileri düzey öğrencilerin için Türkiye oranı %32, TIMSS ortalaması %25, alt düzey

ve alt düzey altı performans gösteren öğrencilerin oranı Türkiye için %38, TIMSS ortalaması ise %29'dur. 8. sınıf düzeyinde fen testinde ise üst ve ileri düzey öğrencilerin için Türkiye oranı %38, TIMSS ortalaması %29, alt düzey ve alt düzey altı performans gösteren öğrencilerin oranı Türkiye için %34, TIMSS ortalaması ise %39'dur.

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI SINAVI (YKS)'NDA ORTALAMA BAŞARI DURUMU NASILDIR?

Bu gösterge altında yükseköğretime geçiş kapsamında yapılan Temel Yeterlilik Testi (TYT), Alan Yeterlilik Testi (AYT) ve Yabancı Dil Testi (YDT) sınavlarının soru sayıları

ve soruları cevaplayan adayların ortalama netlerinin yıllara göre değişimi analiz edilmiştir.

Tablo B.3.1 Test türlerine göre TYT'de soru sayıları ve cevaplayan adayların ortalama netleri (2018- 2021)

Test türü	Soru sayısı	2018		2019		2020		2021	
		Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması	Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması	Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması	Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması
Türkçe	40	16,3	16,2	15,1	14,7	14,5	14,3	18,4	18,4
Sosyal bilimler	20	6,0	6,0	6,7	6,7	7,9	7,8	8,6	8,3
Temel matematik	40	6,0	5,6	6,1	5,7	6,1	5,6	5,5	5,1
Fen bilimleri	20	3,3	2,8	2,7	2,2	3,2	2,7	3,8	3,2

Kaynak: ÖSYM tarafından yayınlanan LYS ve AYT istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.3.1'de 2018 ile 2021 yılları arasında test türlerine göre TYT'de soru sayıları ve cevaplayan adayların ortalama netleri verilmiştir. 2018 ve 2019 yılı sosyal bilimler testi ile 2021 yılı Türkçe testini doğru cevaplayan lise son sınıfta okuyan adaylar ve tüm adayların ortalama netleri aynıdır. Bunun haricinde 2018, 2019, 2020 ve 2021 yılında Türkçe, sosyal bilimler, temel matematik ve fen bilimleri testlerinden lise son sınıfta okuyan adayların ortalama netleri tüm adayların ortalama netlerinden yüksektir. Buna ilaveten ortalama netlerin en yüksek olduğu Türkçe testi iken sırayla sosyal bilimler, matematik ve fen bilimleri testinde ortalama netlerin ciddi anlamda düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca 2021 yılında bir önceki yıla göre Türkçe, sosyal bilimler ve fen bilimleri testinde ortalama netlerin yükseldiği, matematik testinde ise düştüğü ortaya çıkmaktadır.

Tablo B.3.2'de 2018 ile 2021 yılları arasında test türlerine göre AYT'de soru sayıları ve cevaplayan adayların ortalama netleri gösterilmektedir. Buna göre AYT net ortalamalarının YDT net ortalamalarına göre düşük olduğu görülmektedir. Genel itibarıyla da AYT net ortalamaları toplam soru sayısına göre de oldukça düşüktür. Tablodaki bütün yıllar göz önünde bulundurulduğunda AYT test türünde fizik, kimya, biyoloji ve matematik testinde son sınıfta okuyan adayların net ortalaması tüm adayların net ortalamasından yüksek iken DKAB/felsefe grubu, tarih 1-2, coğrafya 1-2, felsefe grubu ve Türk dili ve edebiyatı sorularını cevaplayan tüm adayların netleri son sınıfta okuyan adayların netlerinden yüksektir. Ayrıca lise son sınıfta okuyan öğrenciler tüm yıllar itibarıyla YDT test türünde toplam adaya göre daha yüksek net ortalamalarına sahiptir. Buna ilaveten 2021 yılında bir önceki yıla göre felsefe grubu, tarih 2 ve matematik testleri hariç tüm test türlerinde ortalama netler yükselmiş iken matematik testinde ortalama netler ciddi düzeyde düşmüştür.

Tablo B.3.2 Test türlerine göre AYT'de soru sayıları ve cevaplayan adayların ortalama netleri (2018-2021)

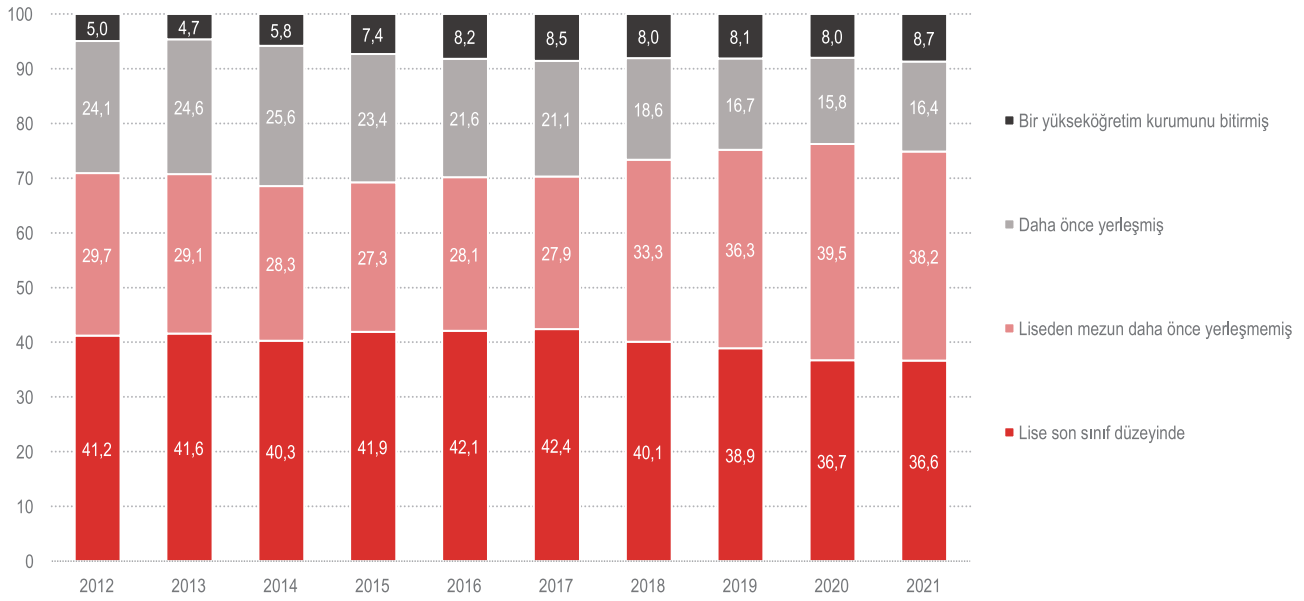
Oturum	Test türü	Soru sayısı	2018		2019		2020		2021	
			Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması	Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması	Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması	Lise son sınıfta okuyan adayların ortalaması	Tüm adayların ortalaması
AYT	DKAB / ek felsefe grubu	6	1,8	2,1	0,9	1,1	0,6	0,7	1,5	1,6
	Fizik	14	0,6	0,4	1,2	1,0	1,3	1,1	1,6	1,5
	Kimya	13	1,3	1,1	1,2	1,0	1,7	1,4	2,0	1,9
	Biyoloji	13	1,9	1,7	1,5	1,3	1,5	1,3	2,5	2,4
	Tarih 2	11	1,2	1,4	1,6	2,0	1,1	1,5	1,1	1,3
	Tarih 1	10	1,4	1,6	1,8	2,0	1,2	1,4	1,8	1,9
	Coğrafya 1	6	2,0	2,4	1,9	2,2	1,4	1,6	2,1	2,3
	Coğrafya 2	11	2,3	2,9	2,0	2,4	2,3	2,7	2,7	3,0
	Felsefe grubu	12	1,6	2,0	2,1	2,5	2,0	2,3	1,8	2,0
	Türk dili ve edebiyatı	24	4,3	4,7	4,6	5,0	4,2	4,8	5,9	6,4
	Matematik	40	4,4	3,9	5,3	4,8	8,0	7,6	5,3	5,3
	Arapça	80	-	-	11,5	13,2	32,8	36,1	37,1	38,3
	İngilizce	80	28,4	24,8	32,4	29,8	32,7	31,5	39,3	39,1
	YDT	Fransızca	80	33,6	30,0	32,7	28,2	37,7	31,5	44,0
Almanca		80	39,0	31,4	35,7	28,9	38,0	30,6	43,1	37,3
Rusça		80	-	-	42,6	33,1	45,3	37,2	52,0	45,4

Kaynak: ÖSYM tarafından yayınlanan LYS ve AYT istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge altında üniversite giriş sınavına başvuran adayların mezuniyet ve yerleşme oranları ve sayılarında yaşanan değişim yıllara göre detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bir yükseköğretim programına yerleşen adayların lise mezuniyetleri, mezun oldukları lise türleri ve daha

önce bir programa yerleşme oranlarında yaşanan değişim incelenmiştir. Ayrıca Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS)'ne başvuran ve yerleşen adayların sayıları yıllar itibarıyla incelenmiştir.

Şekil B.4.1 Üniversite giriş sınavına başvuranların lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre oransal dağılımında yaşanan değişim (%) (2012-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile 2021 YKS sınav sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.4.1'de 2012 ile 2021 yılları arasında üniversite giriş sınavına başvuranların lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre oransal dağılımında yaşanan değişim gösterilmiştir. Şekle göre, lise son sınıf düzeyinde üniversite giriş sınavına başvuranların oranı 2017 yılından sonra sürekli olarak düşüş göstermiştir. 2012 yılında %41,2, 2017 yılında %42,4 olan bu oran 2021 yılında %36,6'ya kadar gerilemiştir. Lise son sınıf düzeyinde başvuran öğrenci oranlarının tersine liseden mezun daha önce yerleşmemiş adayların başvuru oranlarında ise 2017 yılından sonra artış eğilimi söz konusudur. 2012 yılında %29,7 olan oran 2017 yılında %27,9'a düşerken bu yıldan sonra ciddi bir artış göstererek 2021 yılında %38,2'ye yükselmiştir. Daha önce yerleşmiş aday

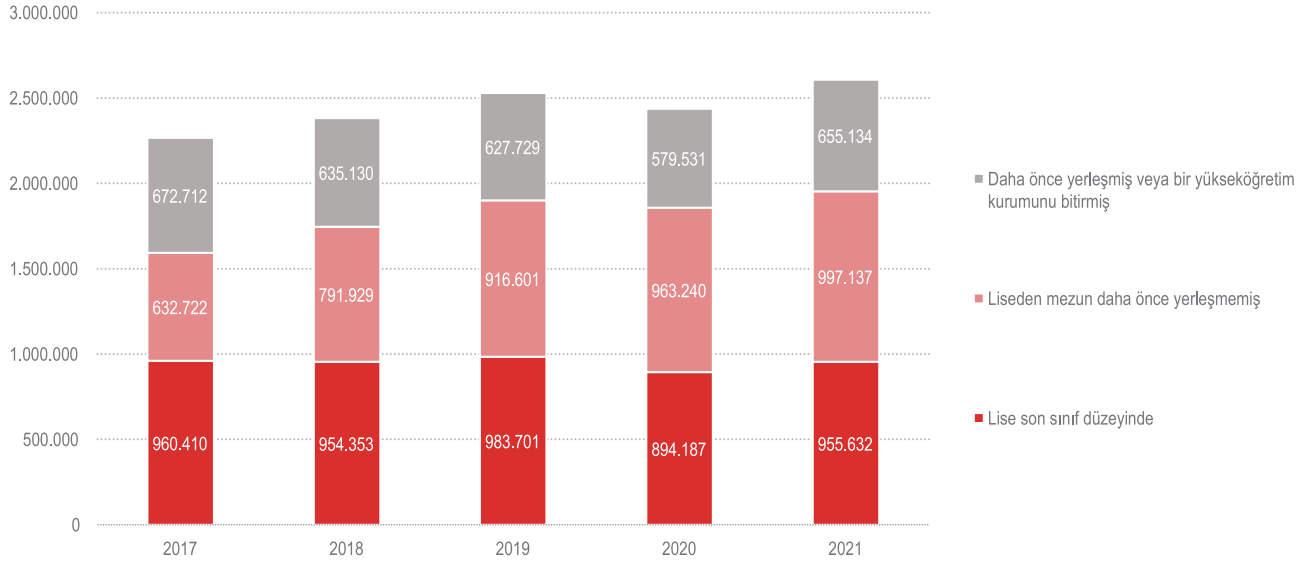
oranları ise 2012 yılında %24,1'den 2021 yılında %16,4'e gerilemiştir. Bir yükseköğretim kurumunu bitirmiş olanların oranları ise 2012 yılında %5 iken 2021 yılında %8,7'ye yükselmiştir.

Şekil B.4.2'de 2017 ile 2021 yılları arasında üniversite giriş sınavına başvuranların lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre sayısal dağılımında yaşanan değişim verilmiştir. 2017 yılında üniversite giriş sınavına başvuranların arasında lise son sınıf düzeyinde 960 bin 410, liseden mezun daha önce yerleşmemiş 632 bin 722 ve daha önce yerleşmiş veya bir yükseköğretim kurumunu bitirmiş 672 bin 712 kişi bulunurken, 2021 yılında ise lise son sınıf düzeyinde 955 bin 632, liseden

mezun daha önce yerleşmemiş 997 bin 132 ve daha önce yerleşmiş veya bir yükseköğretim kurumunu bitirmiş 655 bin 134 kişi üniversite giriş sınavına başvurmuştur. Genel olarak şekle bakıldığında liseden mezun daha önce yerleşmemiş aday sayısının yıllar itibarıyla sürekli

olarak artış gösterdiği görülmektedir. Bunun temel nedenleri ise yükseköğretim kontenjanlarının ve sisteminin benzer oranlarda büyümemesi, kontenjanların doldurulamaması ve arz talep arasındaki farkın artması gibi ciddi sorunların varlığını devam ettirmesidir.

Şekil B.4.2 Üniversite giriş sınavına başvuranların lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre sayısal dağılımında yaşanan değişim (2017-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile 2021 YKS sınav sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.4.3'te 2016 ve 2021 yılları için lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre üniversite giriş sınavına başvuranlar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2016 yılında üniversite giriş sınavına başvuranlar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin %49,2'si lise son sınıf düzeyinde, %47,3'ü liseden mezun daha önce yerleşmemiş, %27,1'i daha önce yerleşmiş ve %34'ü bir yükseköğretim kurumunu bitirmiş durumundakiler iken 2021 yılında ise %26,3'ü lise son sınıf düzeyinde, %39,3'ü liseden mezun daha önce yerleşmemiş, %23,7'si daha önce yerleşmiş ve %31,2'si bir yükseköğretim kurumunu bitirmiş olanlardır. Burada en dikkat çeken husus lise son sınıf düzeyinde üniversite giriş sınavına başvuran adaylar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranında ki ciddi düzeydeki düşüştür.

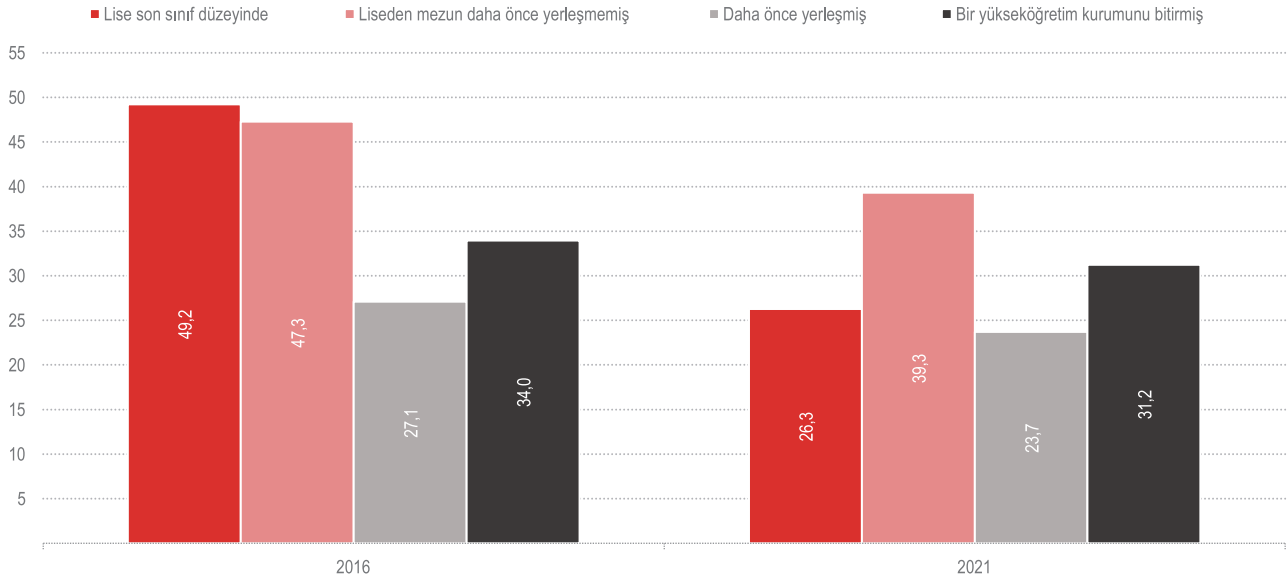
Şekil B.4.4'te 2011, 2016 ve 2021 yıllarına göre farklı türde yükseköğretim programlarına yerleşen öğrencilerin üniversite giriş sınavına başvuran aday sayısına oranın-

da yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre, yükseköğretim programlarına yerleşen öğrencilerin üniversite giriş sınavına başvuran aday sayısına oranı toplamda 2011 yılında %44,9, 2016 yılında %42,6 ve 2021 yılında %31,3 olarak gerçekleşmiştir. Yıllar itibarıyla oranlarda sürekli bir düşüş yaşandığı görülmektedir. Farklı türde yükseköğretim programlarına yerleşen öğrencilerin üniversite giriş sınavına başvuran aday sayısına oranı incelendiğinde ise 2011 yılında lisans düzeyinde %19,9, önlisans düzeyinde %14,4 ve açıköğretim düzeyinde %10,5, 2016 yılında lisans düzeyinde %18,8, önlisans düzeyinde %16,3 ve açıköğretim düzeyinde %7,5, 2021 yılında ise lisans düzeyinde %14,2, önlisans düzeyinde %12,2 ve açıköğretim düzeyinde %4,9 olduğu görülmektedir.

Şekil B.4.5'te 2011, 2016 ve 2021 yılları için ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrencilerin oranında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre, ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen

Şekil B.4.3

Lise mezuniyetlerine ve daha önce yerleşme durumlarına göre üniversite giriş sınavına başvuranlar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranlarında yaşanan değişim (%) (2016 ve 2021)

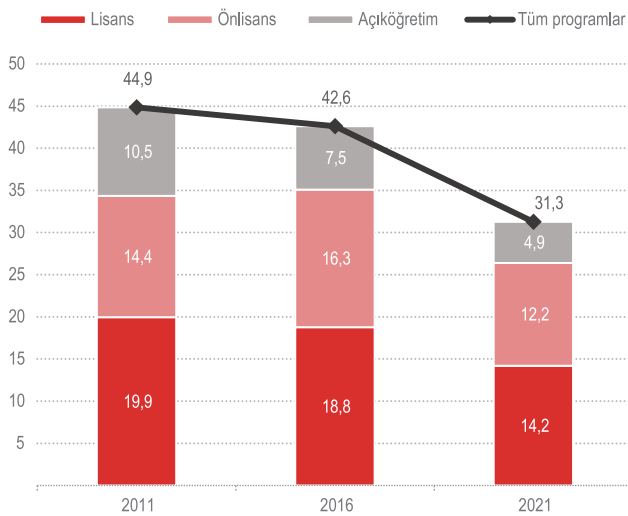
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile 2021 YKS sınav sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

öğrencilerin oranı 2011 yılında %46,2, 2016 yılında %49,2 ve 2021 yılında %26,3 şeklinde gerçekleşmiştir. 2011 yılından sonra oranlarda çok az bir artış gerçekleşmesine rağmen 2016 yılıyla birlikte bütün programlarda ciddi bir düşüş yaşanmıştır. 2011 yılında ortaöğretim son sınıfta

üniversite giriş sınavına başvuranların %21,3'ü lisans düzeyinde, %20,3'ü önlisans düzeyinde ve %4,6'sı açıköğretimde bir programa yerleşirken bu oranlar 2021 yılında lisans düzeyinde %14,5'e, önlisans düzeyinde %10'a ve açıköğretim düzeyinde ise %1,81'e düşmüştür.

Şekil B.4.4

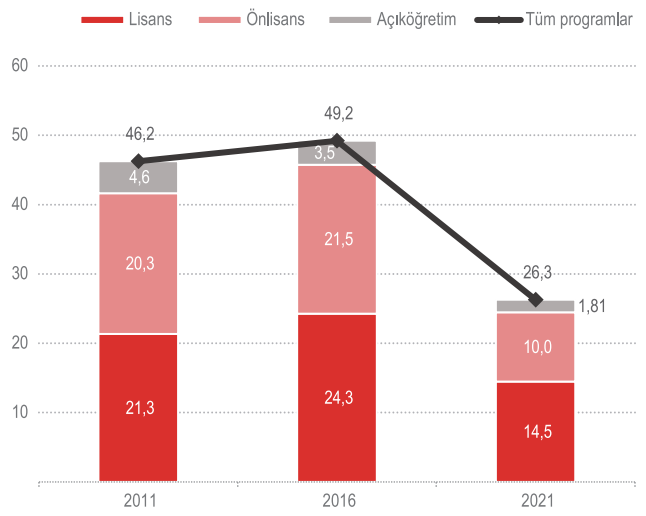
Farklı türde yükseköğretim programlarına yerleşen öğrencilerin üniversite giriş sınavına başvuran aday sayısına oranında yaşanan değişim (%) (2011, 2016 ve 2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile 2021 YKS sınav sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.4.5

Ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrencilerin oranında yaşanan değişim (%) (2011, 2016 ve 2021)

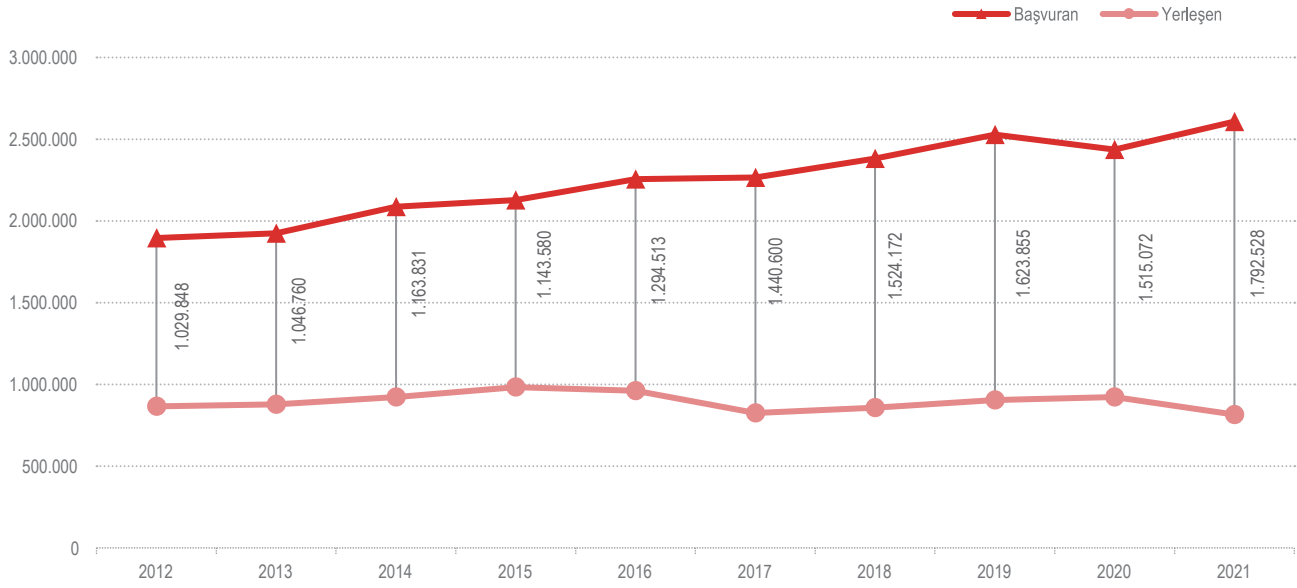
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile 2021 YKS sınav sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.4.6'da 2012 ile 2021 yılları arasında ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre ÖSYS'ye başvuran aday sayıları yıllar itibarıyla dalgalı bir seyir izlemesiyle beraber genel olarak artış eğilimindedir. ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen

şen aday sayısı arasındaki makas ise yıllar itibarıyla artış göstermiştir. Aradaki makas 2012 yılında bir milyon 29 bin 848 iken 2021 yılında aradaki fark bir milyon 792 bin 528'e yükselmiştir. Dolayısıyla yükseköğretime ilişkin arz talep arasındaki kronik sorun artarak devam etmektedir.

Şekil B.4.6 ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)

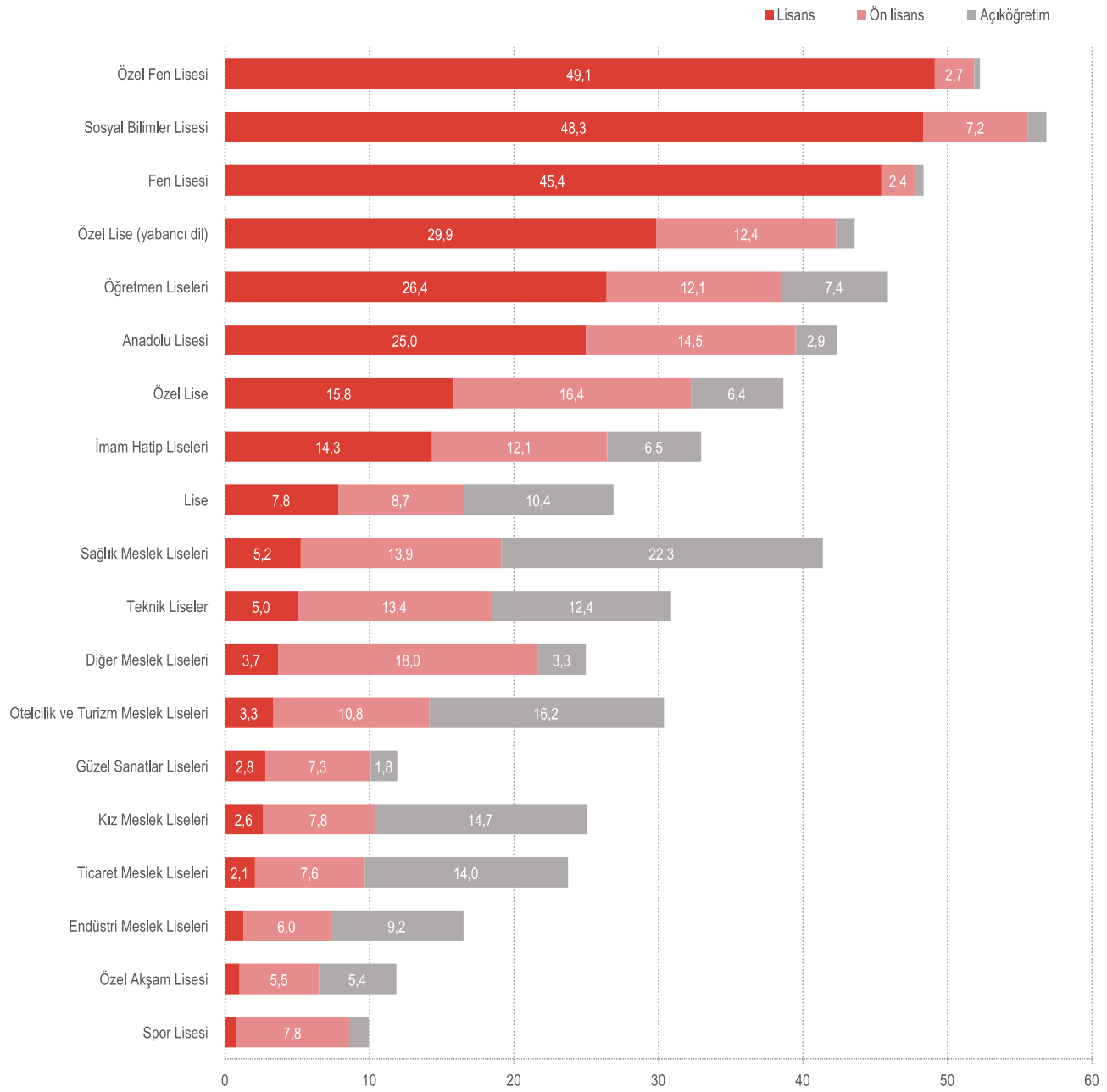

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan ÖSYM istatistikleri ile 2021 YKS sınav sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.4.7'de 2021 yılında lise türüne göre üniversite giriş sınavına başvuranların içinde bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı verilmiştir. Buna göre üniversite giriş sınavına başvuranların içinde bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranının en yüksek olduğu liseler; özel fen liseleri, sosyal bilimler liseleri ve fen liseleridir. Bu üç lise türünde de lisan programına yerleşen öğrencilerin oranı neredeyse yarıya yakındır.

Özel lise, öğretmen liseleri ve Anadolu liselerinde ise bir lisans programlarına yerleşme oranları %25 ile %30 arasındadır. Ticaret meslek, endüstri meslek, özel akşam ve spor liselerinde ise bir lisans programına yerleşme oranı %2 ve altında kalmıştır. Genel olarak ifade etmek gerekirse lise türleri arasındaki başarı farklılıkları oldukça dikkat çekicidir. Bu da lise türleri arasında başarı yönünden bir eşitsizliğin varlığını göstermektedir.

Şekil B.4.7 Lise türüne göre üniversite giriş sınavına başvuranların içinde bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı (%) (2021)

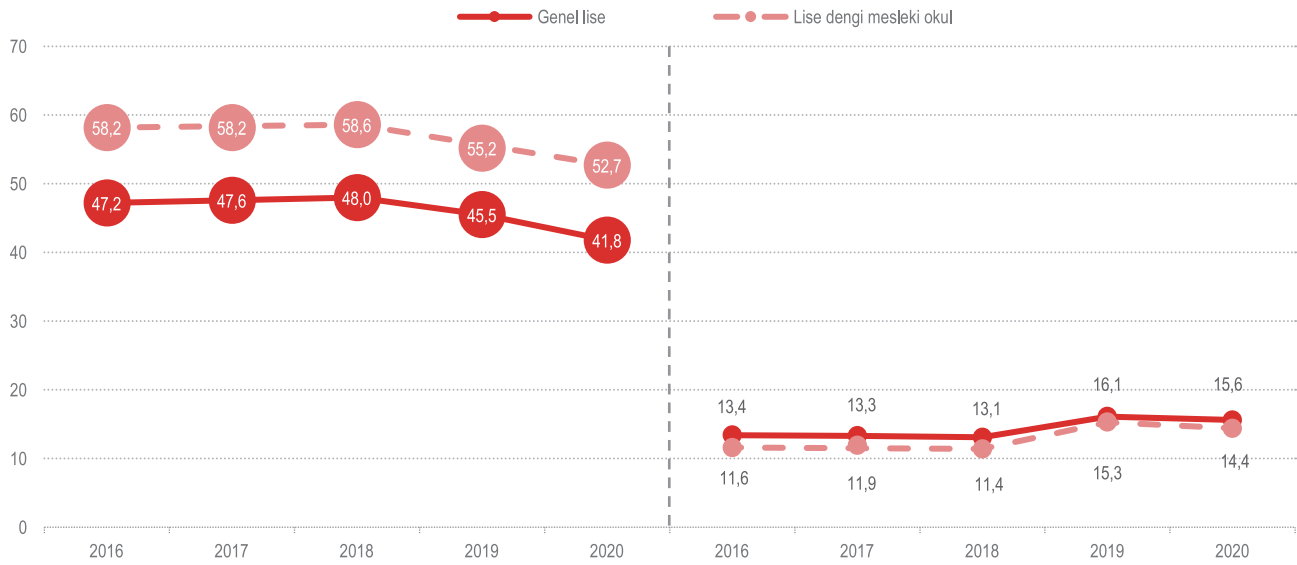

Kaynak: ÖSYM tarafından yayınlanan 2021 YKS yerleştirme sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu göstergede ilk önce ulusal verilerle birlikte 15 ve üzeri yaş grubunda genel lise ve lise dengi mesleki okul türleri ile cinsiyete göre istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim yıllar bazında ele alınmıştır. Ayrıca uluslara-

rası veriler kullanılarak OECD ülkelerinde 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olanların (NEET) oranları ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Şekil B.5.1 Okul türüne göre 15+ yaş grubunda lise mezunlarının istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim (%) (2016-2020)

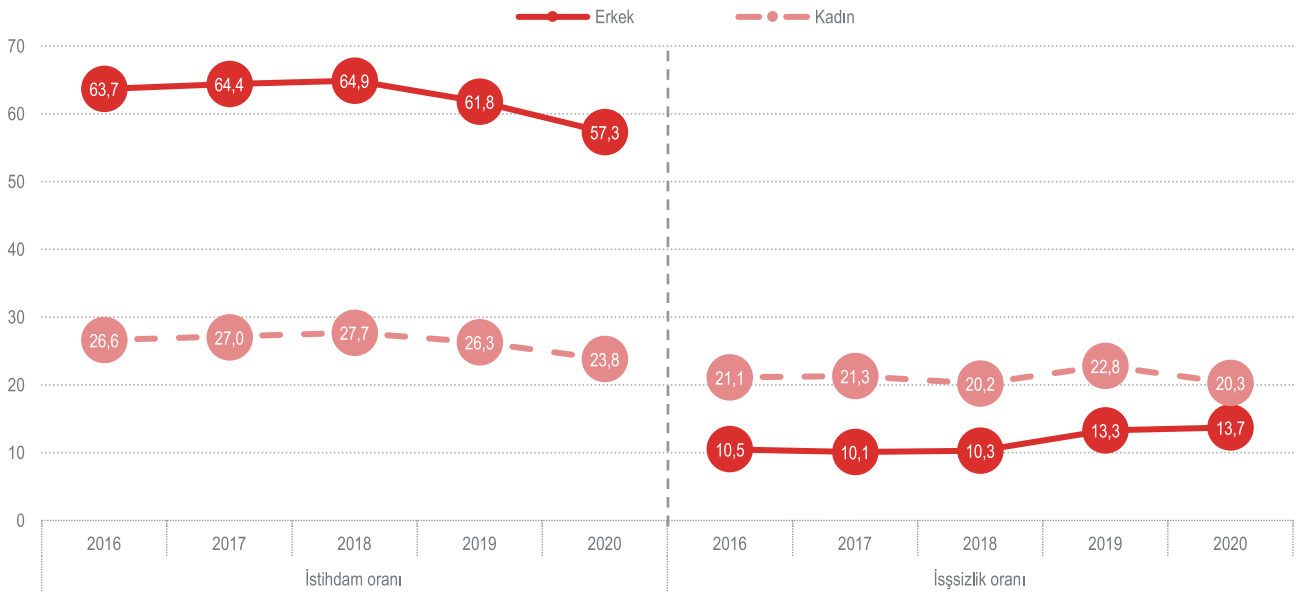

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Eğitime Bakış 2020'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil B.5.1'de 2016 ile 2020 yılları arasında okul türüne göre 15 ve üzeri yaş grubunda lise mezunlarının istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre, genel lise mezunlarının istihdam oranları 2016 yılında %47,2 iken 2020 yılında bu oran %41,8'e, lise dengi mesleki okul mezunlarının ise istihdam oranları 2016 yılında %58,2 iken 2020 yılında %52,7'ye gerilemiştir. Genel lise mezunlarının işsizlik oranları 2016 yılında %13,4'ten 2020 yılında %15,6'ya, lise dengi mesleki okul mezunlarının işsizlik oranları ise 2016 yılında %11,6'dan 2020 yılında %14,4'e yükselmiştir. Genel olarak ifade edilecek olursa son beş yıllık periyotta hem genel hem de lise dengi mesleki okul mezunlarının istihdam oranları azalırken işsizlik oranlarında artış yaşandığı görülmektedir. Özellikle son iki yıldaki verilerdeki düşüşün temel nedenleri arasında covid-19 pandemisi olduğu söylenebilir.

Şekil B.5.2'de 2016 ile 2020 yılları arasında 15 ve üzeri yaş grubunda genel lise mezunu olanların cinsiyete göre istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2016 yılından 2020 yılına 15 ve üzeri yaş grubunda genel lise mezunu erkeklerin istihdam oranı %63,7'den %57,3'e, kadınların istihdam oranı ise %26,6'dan %23,8'e gerilemiştir. 2016 yılından 2020 yılına işsizlik oranları ise erkeklerde %10,5'ten %13,7'ye yükselirken, kadınlarda %21,1'den %20,3'e düşmüştür. Genel olarak bakıldığında genel lise mezunu erkeklerin işsizlik oranlarının arttığı, istihdam oranlarının ise kadınlara göre daha yüksek oranda azaldığı görülmektedir.

Şekil B.5.2 15+ yaş grubunda genel lise mezunu olanların cinsiyete göre istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim (%) (2016-2020)

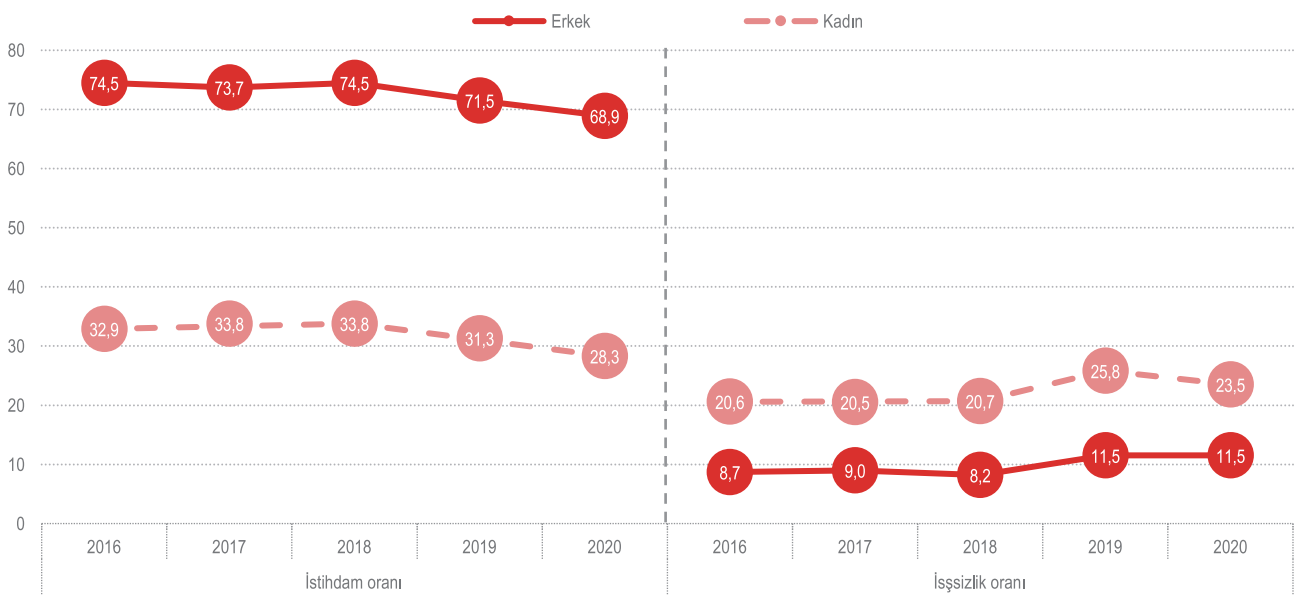

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Eğitime Bakış 2020'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil B.5.3'te 2015 ile 2019 yılları arasında 15 ve üzeri yaş grubunda lise dengi meslek okul mezunu olanların cinsiyete göre istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Şekle göre, 2016 yılından 2020 yılına 15 ve üzeri yaş grubunda lise dengi meslek okulu mezunu

erkeklerin istihdam oranları %74,9'dan %71,5'e, kadınların istihdam oranı ise %33,4'ten %31,3'e gerilemiştir. 2016 yılından 2020 yılına işsizlik oranları ise erkeklerde %18,1'den %25,8'e, kadınlarda %7,7'den %11,5'e yükseldiği görülmektedir.

Şekil B.5.3 15+ yaş grubunda lise dengi meslek okul mezunu olanların cinsiyete göre istihdam ve işsizlik oranlarında yaşanan değişim (%) (2016-2020)

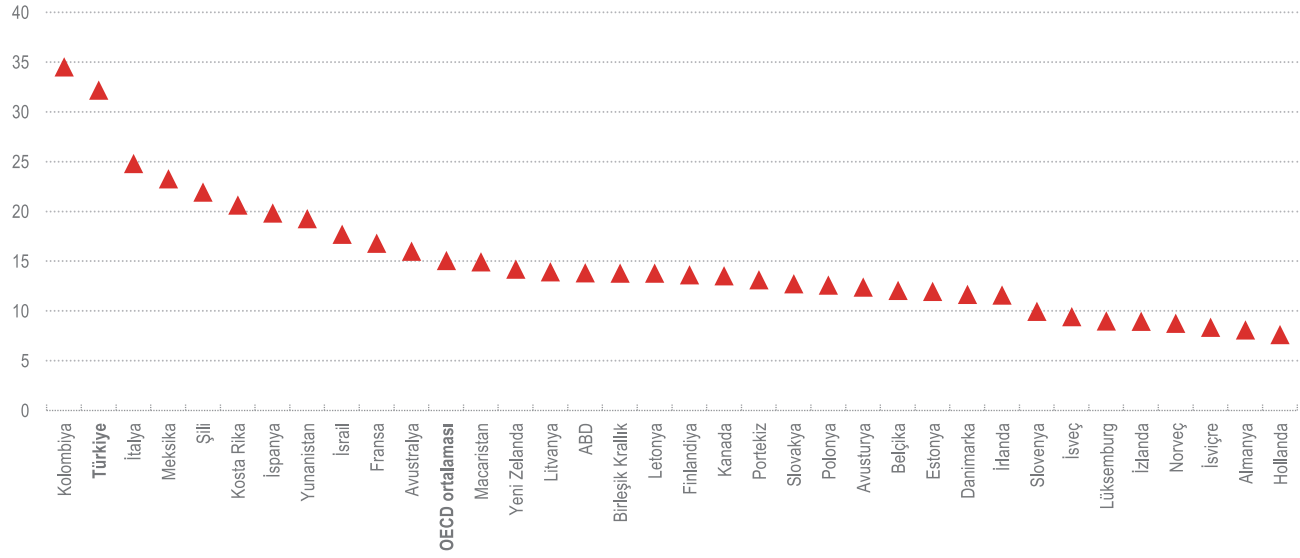

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Eğitime Bakış 2020'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil B.5.4'te 2020 yılına göre OECD ülkelerinde 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olan (NEET) gençlerin oranı verilmiştir. Buna göre, OECD ülkeleri arasında ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı en yüksek olduğu ülkeler; Kolombiya (%35), Türkiye (%32), İtalya (%25), Meksika (%23), Şili (%22), Kosta Rika (%20) ve İspanya (%20)'dir. 18-24 yaş arası ne eğitimde ne is-

tihdamda olanların oranının en düşük olduğu ülkeler ise Hollanda (%8), Almanya (%8), İsviçre (%8), Norveç (%8), İzlanda (%9), Lüksemburg (%9) ve İsveç (%9)'tir. Genel olarak ifade edilirse Türkiye'de (%32) 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı OECD ülkeleri ortalamasının (%15) oldukça üzerinde olup Kolombiya'dan sonra en yüksek ülke konumundadır.

Şekil B.5.4 OECD ülkelerinde 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olan (NEET) gençlerin oranı (%) (2020)

Kaynak: OECD (2021a).

Not: Şili'nin verisi 2017, Türkiye, Almanya ve Danimarka'nın verisi ise 2019 yılına aittir.

- Türkiye 18-21 yaş arası en az lise mezunu olanların oranı 2015 yılından itibaren 2020 yılına kadar sürekli olarak artmıştır. Fakat bu oranlardaki artışlar bölgeler arasında ciddi anlamda farklılaşmaktadır. Ayrıca, 18-21 yaş arası kadınların en az lise mezunu olma oranı 2011 yılından itibaren 2020 yılına kadar erkeklerin mezun olma oranından daha yüksek olup aradaki fark ise her geçen yıl artma eğilimindedir. Dahası bu oranlar bölgeler arasında çok daha ciddi düzeyde farklılaşmaktadır. Buna ilaveten çoğu OECD ülkelerinde lise kademesinin zorunlu olmamasına rağmen 25 yaş altı en az lise mezunu olma oranları bakımından %76 ile Türkiye son sıralarda yer almaktadır. Bunun temel nedeni, erkeklerin sınıf tekrarı veya açıköğretime kayıtlarının alınması gibi nedenlerle sistem içerisinde daha uzun süre kalmaları ya da okul terklerinin yüksek olmasıdır. Ortaöğretim kademesinin zorunlu olmasına rağmen lise mezunu olma oranlarının özellikle de erkeklerin mezun olma oranlarının düşük olmasının nedenleri araştırılmalıdır. Kaynakların daha verimli kullanılması ve mezun olamayan veya okul terkine giden gençler için gerekli olan politika değişiklikleri yapılmalıdır.
- Türkiye 4. sınıf matematik puanında 58 ülke arasından 23., fen puanında 19., 8. sınıf matematik puanında 39 ülke arasından 20. ve fen puanında ise 15. sırada yer almaktadır. Genel olarak ifade etmek gerekirse TIMSS sonuçlarına göre Türkiye yıllar itibarıyla sürekli olarak puanlarını artırmıştır. 4. sınıf ve 8. sınıf düzeyinde hem fen hem de matematik puan ortalamalarına göre Güneydoğu Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu bölgeleri TIMSS ölçek orta noktası olan 500 puanın altında kalmaktadır. Matematik puanının en yüksek olduğu Doğu Marmara Bölgesi ile en düşük olduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında 88 puan, fen puanının en yüksek olduğu Doğu Marmara Bölgesi ile en düşük olduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında ise 87 puanlık bir fark bulunmaktadır. Bu sonuçlara göre bölgeler arasındaki puanlar aşırı derecede farklılık göstermekte bu da eğitimsel eşitsizliklerin varlığına işaret etmektedir. Bu noktada bölgeler arasında eğitimde fırsat eşitliğini sağlayacak yapıcı politikalar geliştirilmelidir.
- AYT net ortalamalarının YDT net ortalamalarına göre düşüktür. Ayrıca net ortalamalarının en yüksek olduğu Türkçe testi iken sırayla sosyal bilimler, matematik ve fen bilimleri testinde net ortalamalarının ciddi anlamda düşüktür. Buna ilaveten matematik testi hariçindeki diğer test türlerinde ortalama netler geçen yıla göre artmasına rağmen matematik testinde ciddi düşüş yaşanmıştır. Buradan hareketle Covid-19 pandemi sürecinde öğrenme kaybının diğer derslere göre matematikte daha fazla olduğu söylenebilir. Dolayısıyla öğrenme kayıplarının telafisi noktasında matematik dersleri öncelenmelidir.

- 2017 yılından itibaren 2021 yılına kadar üniversite giriş sınavına başvuranların arasında liseden mezun daha önce yerleşmemiş aday sayısı sürekli artmıştır. Bunun temel nedenleri ise yükseköğretim kontenjanlarının ve sisteminin benzer oranlarda büyümemesi, kontenjanların doldurulamaması ve arz talep arasındaki farkın artması gibi ciddi sorunların varlığını devam ettirmesidir. Buna ilaveten ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayısı arasındaki makas yıllar itibarıyla sürekli açılmıştır. 2012 yılında bir milyon 29 bin 848 iken 2021 yılında aradaki fark bir milyon 792 bin 528'e yükselmiştir.
- 2016 yılından 2020 yılına genel lise mezunlarının istihdam oranları %47,2 iken bu oran %41,8'e, lise dengi mesleki okul mezunlarının ise istihdam oranları %58,2 iken %52,7'ye gerilemiştir. 2016 yılından 2020 yılına genel lise mezunlarının işsizlik oranları ise %13,4'ten %15,6'ya, lise dengi mesleki okul mezunlarının işsizlik oranları ise %11,6'dan %14,4'e yükselmiştir. Son beş yıllık periyotta hem genel hem de lise dengi mesleki okul mezunlarının istihdam oranları azalırken işsizlik oranlarında artış yaşanmaktadır. Buna ilaveten Türkiye'nin (%32) 18-24 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerinin oranı OECD ülkeleri ortalamasının (%15) oldukça gerisinde kalarak Kolombiya'dan sonra son sıradadır. Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranının bu denli yüksek oluşu oldukça kaygı vericidir. OECD ülkeleri ortalamasının altında kalan Türkiye'nin bu noktada önemli politikalar geliştirmesi ve uygulamaya geçirmesi gerekmektedir.

Çelik, Z., Bozgeyikli, H., & Yurdakul, S. (2020). *Eğitime bakış 2020: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

OECD. (2021a). *Education at a glance 2021: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/b35a14e5-en>

OECD. (2021b). *The state of global education: 18 months into the pandemic*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/1a23bb23-en>

BÖLÜM C

ÖĞRETMENLER ve OKUL MÜDÜRLERİ

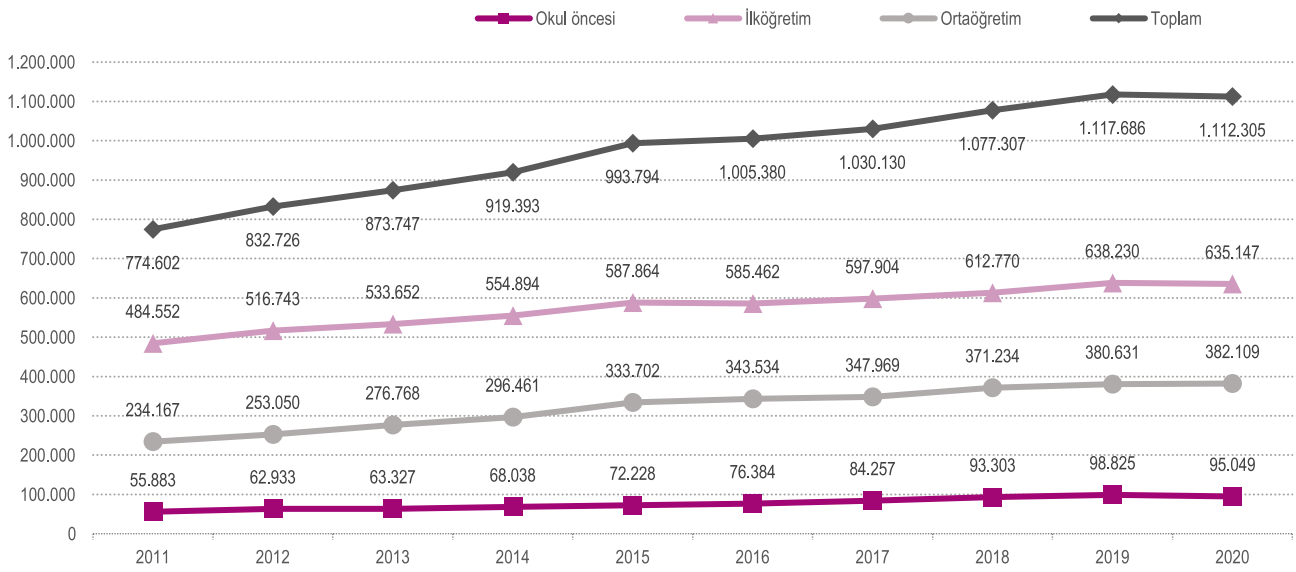
GÖSTERGE	C1	Öğretmenlerin profili nasıldır?
GÖSTERGE	C2	Öğretmen arz ve talebi ne durumdadır?
GÖSTERGE	C3	Öğretmen ve okul yöneticileri maaşları nasıldır?
GÖSTERGE	C4	Okul yöneticilerinin çalışma süreleri nasıldır?
BÖLÜM	C	Sonuç ve Öneriler

B bölümde ilk olarak öğretmenlerin profili incelenecektir. Bu kapsamda Türkiye'deki öğretmen sayıları, yaşları ve cinsiyet oranları ele alınacak ve bu veriler Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) verileri ile karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir. Daha sonra Türkiye'deki öğretmen arz ve talep durumu incelenecektir. Bunun için yeni atanan öğretmen sayıları, eğitim fakültelerine kayıt yaptıran ve mezun olan öğrenci sayıları ile Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS)'na giren aday öğretmen sayıları incelenecektir. Ardından öğretmen ve okul yöneticilerinin maaşlarının kademelere ve tecrübeye göre nasıl farklılaştığı ele alınacaktır. Son olarak ise okul müdürlerinin çalışma süreleri OECD ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir.

Bu gösterge altında kademelere, okul türüne ve yıllara göre öğretmen sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Ayrıca, kamu ile özel ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki kadın öğretmen oranlarının yıllara göre değişimi

incelenmiştir. Sonrasında OECD ülkelerinin güncel verileri kullanılarak öğretmenlerin yaş dağılımı ve kademelere göre kadın öğretmenlerin oranları Türkiye verisi ile karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmıştır.

Şekil C.1.1 Kademelere göre öğretmen sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)

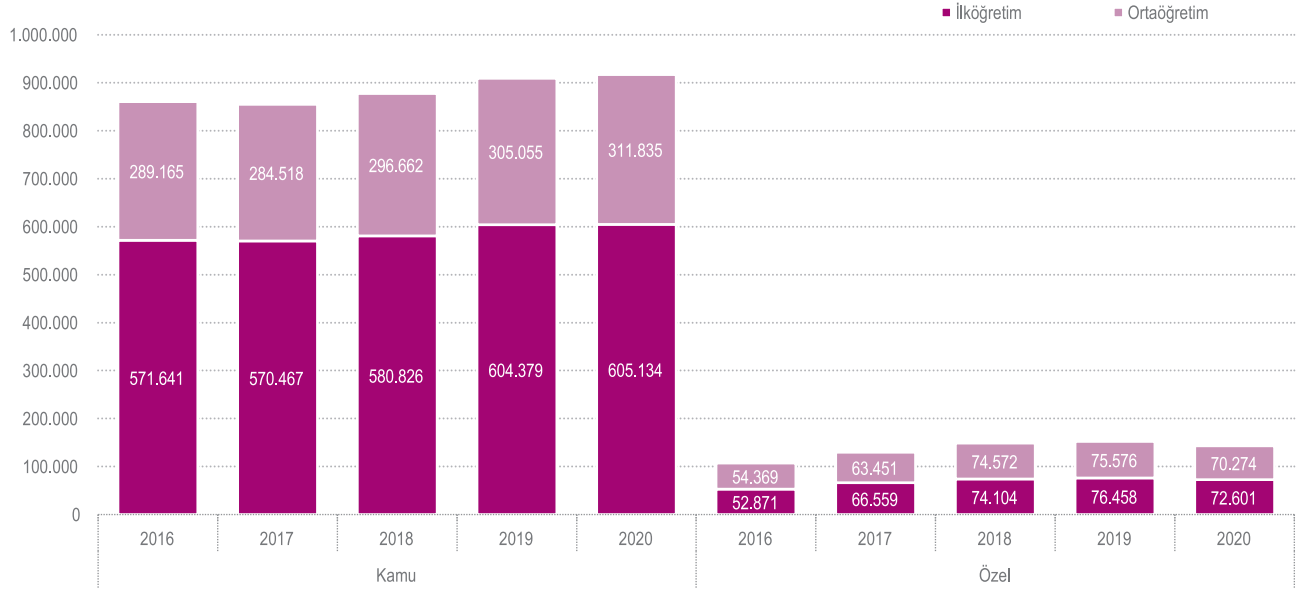

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil C.1.1'de 2011 ile 2020 yılları arası kademelere göre öğretmen sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Toplam öğretmen sayıları yıllar itibarıyla kademelere göre artış eğilimi gösterirken 2019 yılında ilköğretim ve okul öncesi kademelerinde dolayısıyla da toplam öğretmen sayısında düşüş yaşanmıştır. 2011 ile 2020 yılları arasında okul öncesi öğretmen sayısı 55 bin 883'ten 95 bin 49'a, ortaöğretim kademesinde 234 bin 167'den 382 bin 109'a ve ilköğretim kademesinde ise 484 bin 552'den 635 bin 147'ye yükselmiştir. Toplam öğretmen sayısında ise 2011 yılından (774.602) 2019 yılına (1.117.686) kadar sürekli artış yaşanmış fakat 2020 yılında toplam öğretmen sayısı 1 milyon 112 bin 305'e düşmüştür.

Şekil C.1.2'de 2016 ile 2020 yılları arasında kamu ve özel ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki öğretmen sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Yıllar itibarıyla kamu ilköğretim okullarındaki öğretmen sayısı 2016 yılında 571 bin 641'den 2020 yılında 605 bin 134'e, kamu ortaöğretim kurumlarındaki öğretmen sayıları ise 289 bin 165'ten 311 bin 835'e yükselmiştir. Özel ilköğretim okullarındaki öğretmen sayıları ise 2016 yılında ilköğretim düzeyinde 52 bin 871 iken 2020 yılında 72 bin 601'e, ortaöğretim düzeyinde ise 54 bin 369'dan 72 bin 601'e yükselmiştir. Şekle göre özel öğretim kurumlarında her iki kademe bulunan öğretmen sayıları arasında benzerliğin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Fakat devlet kurumlarında iki düzey arasındaki farkın neredeyse iki katı kadar olduğu görülmektedir.

Şekil C.1.2 Kamu ve özel ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki öğretmen sayıları (2016- 2020)

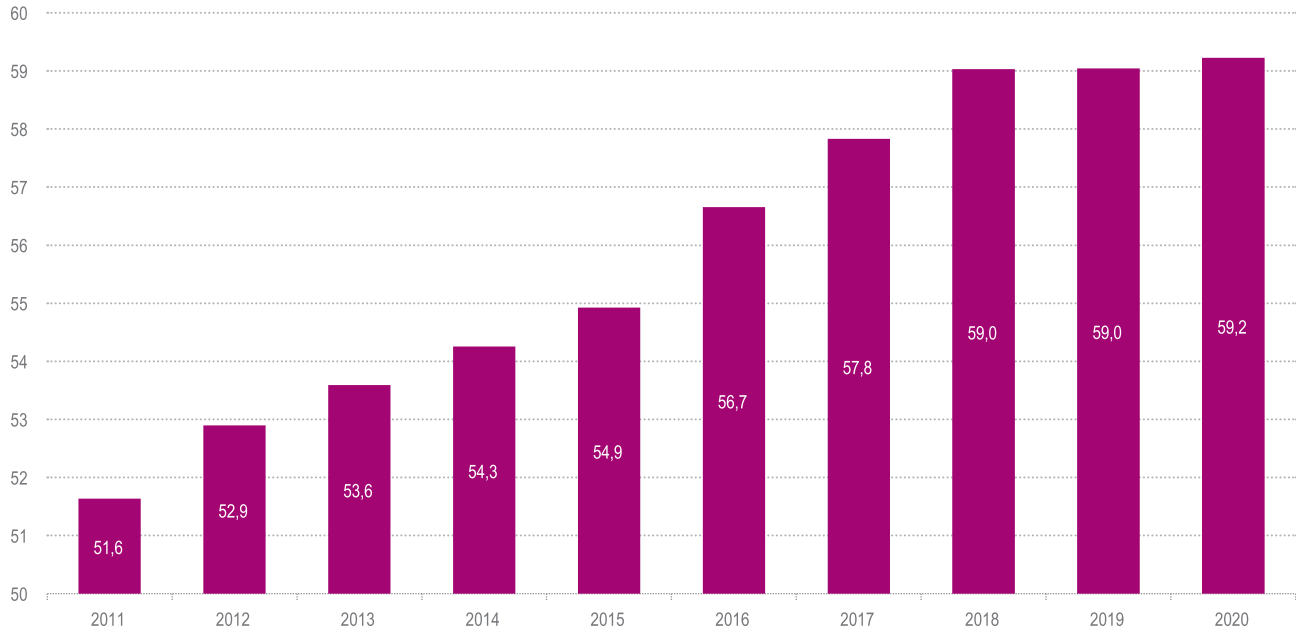
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Okul öncesi dâhil değildir.

Şekil C.1.3'te 2011 ile 2020 yılları arasındaki kadın öğretmenlerin oranında yaşanan değişim gösterilmiştir. 2011 ile 2018 yılları arasında kadın öğretmenlerin oranında sürekli olarak artış yaşanmış 2018 yılından sonra ise

2020 yılına kadar neredeyse sabit kalmıştır. 2011 yılında %51,6 olan kadın öğretmen oranı 2018 yılında %59'a yükselmiş ardından 2019 yılında aynı kalmış ve 2020 yılında ise %59,2 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil C.1.3 Kadın öğretmenlerin oranında (%) yaşanan değişim (2011-2020)

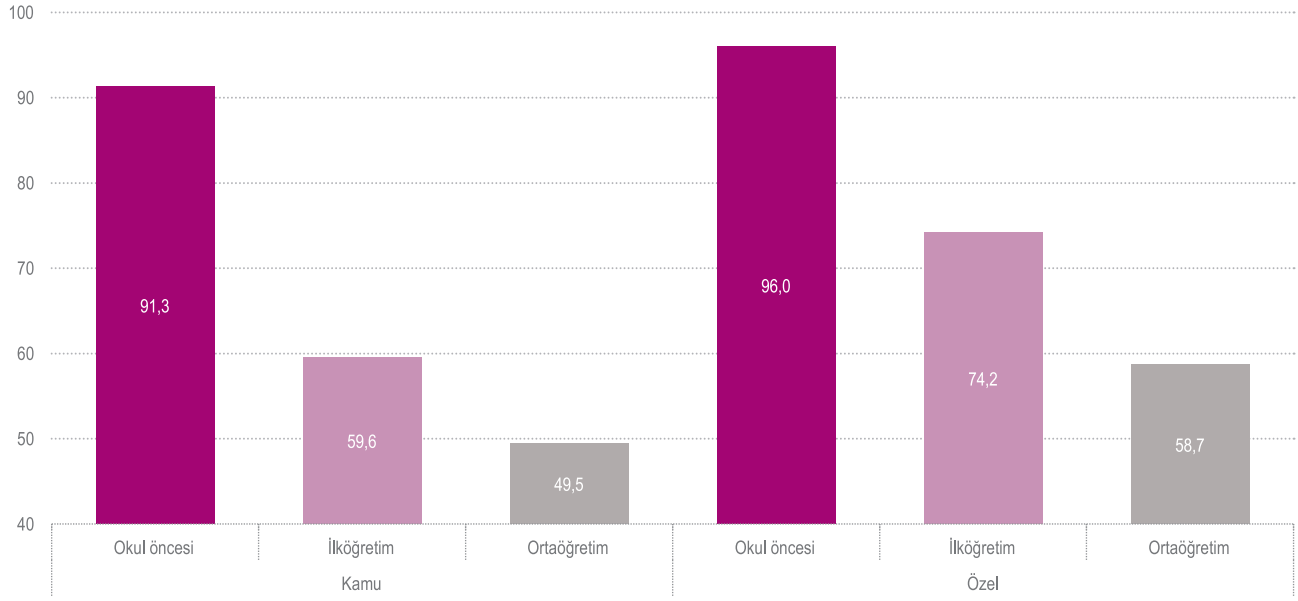

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil C.1.4'te 2020 yılı verisine göre kamu ve özel öğretim okullarında kademelere göre kadın öğretmen oranı gösterilmiştir. Şekil incelendiğinde kamu okullarında kadın öğretmenlerin oranı okul öncesi kademesinde %91,3, ilköğretim kademesinde %59,6, ortaöğretim kademesinde ise %49,5'tir. Özel öğretim kurumlarında ise kadın öğretmenlerin oranı okul öncesi kademesinde %96, ilköğ-

retim kademesinde %74,2 ve ortaöğretim kademesinde ise %58,7'dir. Eğitim kademesi azaldıkça kadın öğretmen oranları artmaktadır. Oransal açıdan bakıldığında ise kamu kurumlarında çalışan kadın öğretmenlerin oranı özel kurumlarda çalışan kadın öğretmen oranından daha düşüktür.

Şekil C.1.4 Kamu ve özel öğretim okullarında kademelere göre kadın öğretmen oranı (%) (2020)

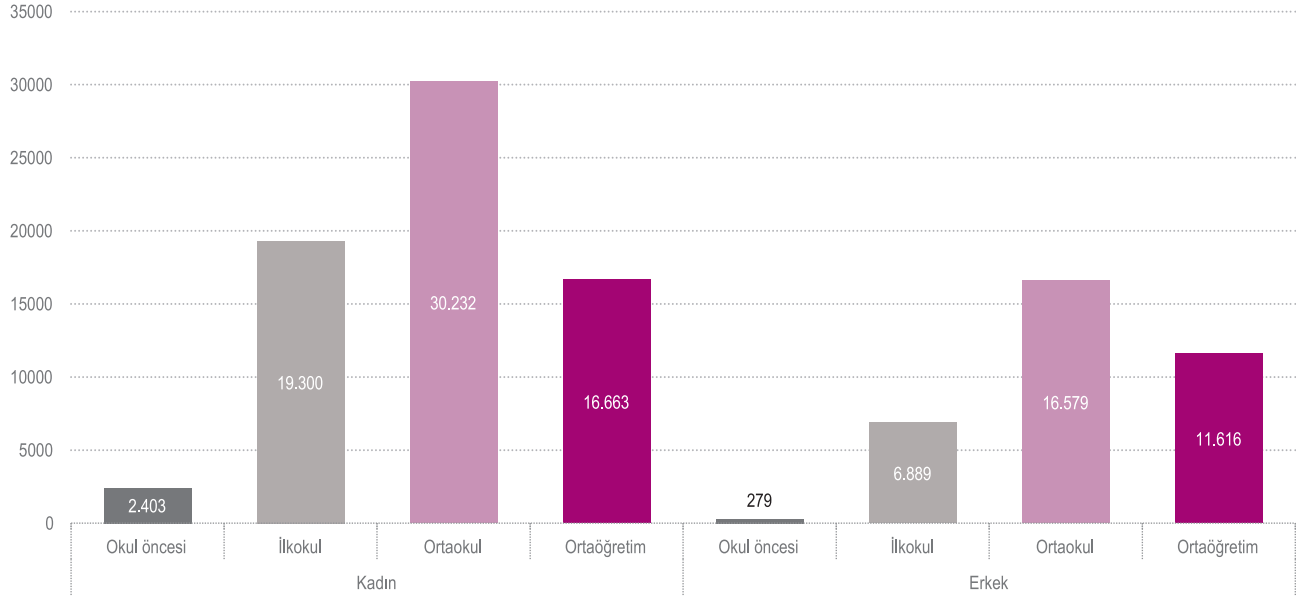
Kaynak: MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil C.1.5'te 2020 yılı verisine göre kademelere ve cinsiyete göre sözleşmeli öğretmen sayıları verilmiştir. Buna göre 2020/21 öğretim yılı itibarıyla toplam MEB'de 103 bin 961 sözleşmeli öğretmen bulunmaktadır. Bu sözleşmeli öğretmenlerin 68 bin 598'i kadın, 35 bin 363'ü erkektir. Sözleşmeli kadın öğretmenlerin 2 bin 403'ü okul öncesi, 19 bin 300'ü ilkököl, 30 bin 232'si ortaokul ve 16 bin 663'ü ortaöğretim kademesinde iken sözleşmeli erkek öğretmenlerin 279'u okul öncesi, 6 bin 889'u ilkököl, 16 bin 579'u ortaokul ve 11 bin 616'sı ise ortaöğretim kademesindedir. En fazla sözleşmeli öğretmen ortaokul (46.811) kademesindedir.

Tablo C.1.6'da 2019 yılında OECD ülkelerinde kademelere göre kadın öğretmen oranları verilmiştir. Tabloya göre, okul öncesi kademesinde Slovakya, Macaristan, Estonya, ve Çekya'da öğretmenlerin tamamı; İsrail, Le-

tonya, Portekiz, Litvanya, Güney Kore, Yunanistan, İtalya ve Şili'de öğretmenlerin %99'u kadınlardan oluşmaktadır. Türkiye ise okul öncesi kademe %94 kadın öğretmen oranıyla OECD ülkeleri ortalamasının (%96) altında kalmaktadır. Hollanda (%88), Danimarka (%89), Fransa ve Norveç (%91) ile okul öncesi öğretmenler içerisinde kadın öğretmen oranlarının en düşük olduğu ülkelerdir. İlkokul düzeyinde ise Litvanya (%97), Macaristan (%96), İtalya (%95), Çekya (94), Letonya (%92) ve Avusturya (%92) kadın öğretmen oranlarının en yüksek, Türkiye ve Japonya (%64), Meksika ve Danimarka (%68) ile Yunanistan (%73) ise kadın öğretmen oranlarının en düşük olduğu ülkelerdir. İlkokul düzeyinde kadın öğretmen oranlarının OECD ülkeleri ortalaması ise %82'dir. Ortaokul düzeyinde ise kadın öğretmen oranının en yüksek olduğu ülkeler Letonya (%84), İzlanda ve Litvanya (%83) ile Estonya (%82) iken Japonya (%43), Kolombiya (%51),

Şekil C.1.5 Kademelere ve cinsiyete göre sözleşmeli öğretmen sayıları (2020)

Kaynak: MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Meksika ve Hollanda (%54) ile İsviçre (%56) ise kadın öğretmen oranının en düşük olduğu ülkelerdir. Türkiye ortaokul kademesinde %58 ile OECD ülkeleri ortalamasının (%68) altında kalmaktadır. Son olarak ortaöğretim kademesinde ise Letonya (%81), Litvanya (%78), Kanada (%75) ve Slovakya (%72) kadın öğretmen oranlarının en yüksek olduğu, Japonya (%31), İsviçre (%45), Meksika ve Kolombiya (%49) en düşük olduğu ülkelerdir. Türkiye ise ortaöğretim kademesinde %51 ile OECD ülkeleri ortalamasının (%60) altında kalmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde ise OECD ülkelerinin genelinde tüm kademelerde kadın öğretmenlerin oranının fazla olması, öğretmenlik mesleğinin kadınlar için çalışma koşullarının daha cazip olduğundan dolayı kadınların erkeklerden daha fazla bu mesleğe yöneldiğini göstermektedir.

Tablo C.1.7'de 2019 yılında OECD ülkelerinde öğretmenlerin yaşlarının oransal dağılımı verilmiştir. Buna göre, Birleşik Krallık (%23), Türkiye ve Şili (%18), Japonya ve Belçika (%17) 30 yaş ve altı öğretmen oranlarının en yüksek olduğu ülkelerdir. Portekiz (%1), İtalya (%2), Litvanya (%4) ve Macaristan (%5) ise 30 yaş altı öğretmenlerin oranının en düşük olduğu ülkelerken OECD ülkeleri ortalaması ise %11'dir. 30-49 yaş arası öğretmen oranlarının en yüksek olduğu ülkeler Kosta Rika (%68), Türkiye (%67), İrlanda

(%66), Kanada, Güney Kore ve Lüksemburg (%63); en düşük olduğu ülkeler ise İtalya (%40), Estonya (%41), Litvanya (%42), Avusturya ve Yunanistan (%43) en düşük olduğu ülkelerken bu yaş grubunda OECD ülkeleri ortalaması ise %54'tür. 50 yaş ve üzeri öğretmen oranlarının en yüksek olduğu ülkeler İtalya (%58), Litvanya (%54), Yunanistan (%51) ve Estonya (50); en düşük olduğu ülkeler ise Türkiye (%15), Birleşik Krallık (%20), İrlanda (%21), Lüksemburg (%22), Güney Kore ve Kosta Rika (%23)'dir. Dolayısıyla Türkiye OECD ülkeleri arasında en genç öğretmen oranlarına sahip ülkelerin başında gelmektedir.

Tablo C.1.6 OECD ülkelerinde kademelere göre kadın öğretmen oranları (%) (2019)

	Okul öncesi	İlkokul	Ortaokul	Ortaöğretim
Litvanya	99	97	83	78
Macaristan	100	96	76	64
İtalya	99	95	77	64
Çekya	100	94	78	60
Letonya	99	92	84	81
Avusturya	98	92	72	56
Slovakya	100	90	76	72
Estonya	100	90	82	70
Slovenya	97	89	-	67
Hollanda	88	87	54	55
Almanya	95	87	66	56
ABD	93	87	67	58
Birleşik Krallık	95	86	63	60
İsrail	99	86	79	71
İrlanda	98	85	-	70
Yeni Zelanda	97	85	68	61
Fransa	91	83	60	60
İsviçre	97	83	56	45
Polonya	98	83	76	66
İzlanda	93	83	83	-
Belçika	97	83	66	62
OECD ortalaması	96	82	68	60
İsveç	96	82	65	54
Portekiz	99	81	72	69
Şili	99	81	69	56
Finlandiya	97	80	75	61
Kosta Rika	94	79	58	58
Güney Kore	99	77	71	54
İspanya	93	77	61	56
Kolombiya	97	77	51	49
Lüksemburg	96	76	-	55
Kanada	-	75	-	75
Norveç	91	75	75	55
Yunanistan	99	73	67	55
Danimarka	89	68	62	51
Meksika	94	68	54	49
Japonya	97	64	43	31
Türkiye	94	64	58	51

Kaynak: OECD (2021).

Tablo C.1.7 OECD ülkelerinde öğretmenlerin yaşlarının oransal dağılımı (%) (2019)

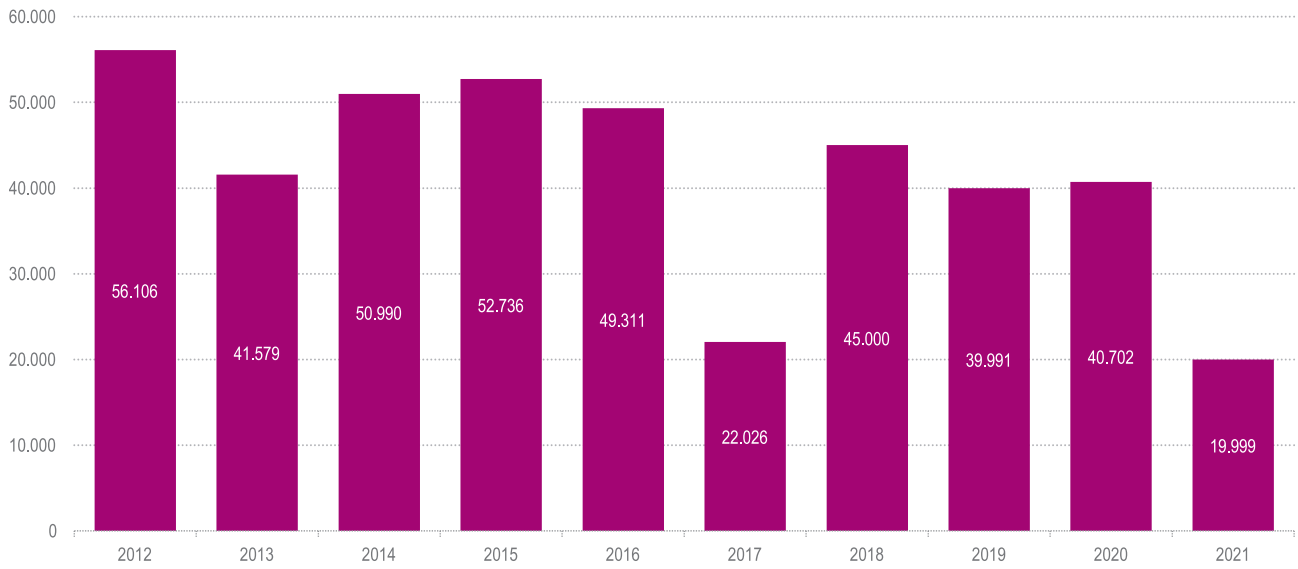
	30 yaş ve altı	30-49 yaş arası	50 yaş ve üzeri
İtalya	2	40	58
Litvanya	4	42	54
Yunanistan	6	43	51
Estonya	9	41	50
Portekiz	1	53	46
Letonya	10	45	45
Macaristan	5	50	45
Çekya	7	48	44
Avusturya	13	43	43
Kolombiya	10	49	41
Almanya	7	53	40
Yeni Zelanda	12	48	39
İsveç	8	53	39
Finlandiya	7	55	38
Hollanda	14	48	37
Slovakya	8	55	37
Polonya	6	59	36
İspanya	6	58	35
OECD ortalaması	11	54	35
İsviçre	13	52	35
Slovenya	8	58	34
Danimarka	15	52	33
Japonya	17	50	32
Norveç	16	52	32
Fransa	10	60	30
ABD	15	55	29
Belçika	17	55	28
Kanada	10	63	27
İsrail	12	62	26
Şili	18	58	25
Kosta Rika	8	68	23
Güney Kore	14	63	23
Lüksemburg	15	63	22
İrlanda	13	66	21
Birleşik Krallık	23	57	20
Türkiye	18	67	15

Kaynak: OECD (2021).

Bu gösterge altında ilk önce kamu okullarına ataması yapılan öğretmenlerin alanlara, bölgelere ve yıllara göre dağılımı detaylı bir şekilde incelenmiştir. Daha sonra eğitim fakültelerine yeni kayıt yaptıran öğrenci oranı, me-

zun sayısı ve mezun kadın oranlarında yıllara göre yaşanan değişim verilmiştir. Son olarak da Kamu Personel Seçme Sınavı (KPSS) eğitim bilimleri testine giren aday sayısında yaşanan değişim yıllar bazında ele alınmıştır.

Şekil C.2.1 Kamu okullarına ataması yapılan öğretmen sayılarında yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil C.2.1'de 2012 ile 2021 yılları arası kamu okullarına ataması yapılan öğretmen sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. 2012 yılında 56 bin 106 öğretmen ataması yapılırken 2021 yılında 19 bin 999 öğretmen ataması yapılmıştır. 2012 ile 2016 yıllarını kapsayan beş yıllık süreç içerisinde toplamda 250 bin 731 öğretmen ataması yapılırken 2017 ile 2021 yılları arasını kapsayan bu son beş yıllık dönemde ise toplamda 167 bin 718 öğretmen ataması yapılmıştır. Genel olarak ifade edilirse son beş yıllık dönemde öğretmen atama sayılarında bir düşüş yaşandığı görülmektedir.

Tablo C.2.2'de 2021 yılında sözleşmeli olarak ataması yapılan öğretmenlerin alanlara göre dağılımı verilmiştir. Sözleşmeli olarak ataması yapılan öğretmenler arasında en çok sınıf (2.883), özel eğitim (2.094), İngilizce (1.938), din kültürü ve ahlak bilgisi (1.805), ilköğretim matematik (1.260), matematik (1.004) ve fen bilimleri (1.004) öğretmenleri bulunmaktadır.

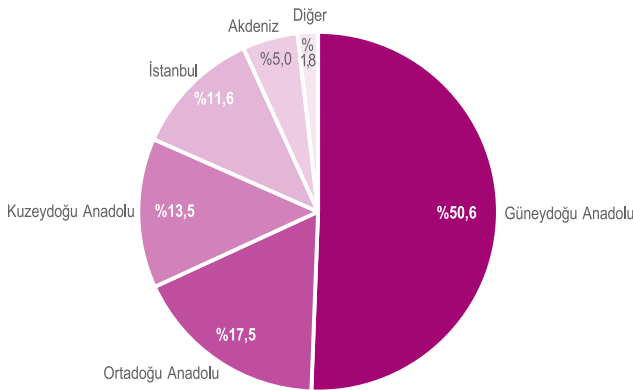
Şekil C.2.3'te 2021 yılında sözleşmeli olarak ataması yapılan öğretmenlerin bölgelere göre oransal dağılımı verilmiştir. Buna göre 2021 yılında her iki sözleşmeli öğretmenden biri Güneydoğu Anadolu Bölgesi (%50,6)'ne atanmış olup daha sonra sırasıyla Ortadoğu Anadolu (%17,5), Kuzeydoğu Anadolu (%13,5), İstanbul (%11,6) ve Akdeniz (%5) bölgeleri gelmektedir. Diğer bölgelere ataması yapılan öğretmenlerin oranı ise %1,8'dir.

Tablo C.2.2 Sözleşmeli olarak ataması yapılan öğretmenlerin alanlara göre dağılımı (2021)

Alan adı	Atama sayısı
Sınıf öğretmenliği	2.883
Özel eğitim	2.094
İngilizce	1.938
Din kültürü ve ahlak bilgisi	1.805
İlköğretim matematik	1.260
Matematik	1.004
Rehberlik	1.004
Fen bilimleri	996
Türkçe	918
Okul öncesi öğretmenliği	863
Beden eğitimi (60'ı milli sporcu)	600
Türk dili ve edebiyatı	511
Arapça	503
Müzik	458
Kimya/kimya teknolojisi	369
Fizik	317
Tarih	310
Görsel sanatlar	266
İ.H.L. meslek dersleri	250
Coğrafya	219
Almanca	210
Felsefe	205
Sosyal bilgiler	155
Teknoloji ve tasarım	150
Biyoloji	144
Yiyecek içecek hizmetleri	90
Çocuk gelişimi ve eğitimi	50
Diğer	427
Toplam	19.999

Kaynak: MEB Personel Genel Müdürlüğü (2021).

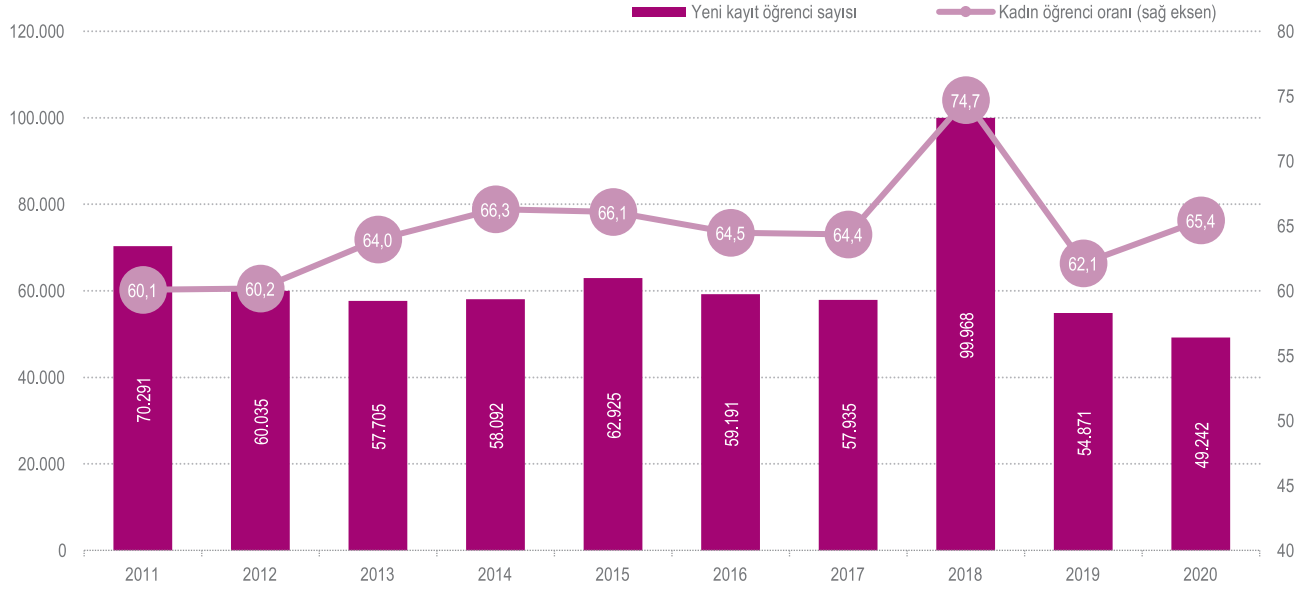
Şekil C.2.3 Sözleşmeli olarak ataması yapılan öğretmenlerin bölgelere göre oransal (%) dağılımı (2021)

Kaynak: MEB Personel Genel Müdürlüğü (2021).

Şekil C.2.4'te 2011 ile 2020 yılları arasında eğitim fakültelerine yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı ve kadın öğrenci oranında yaşanan değişim verilmiştir. Şekle göre, 2011-2017 yılları arasında eğitim fakültelerine yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 70 bin 291'den 57 bin 935'e düşmüştür. 2018 yılında yeni kayıt öğrenci sayısı yüksek bir artış ile 99 bin 968'e yükselmiş, 2020 yılında ise yeniden düşüşe geçerek 49 bin 242 olmuştur. Bunun nedeni bir önceki yılda da ifade edildiği üzere İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi çocuk gelişimi bölümüne ikinci üniversite kapsamında yeni kayıt olanlardan kaynaklanmaktadır (Çelik vd., 2020). 2011 yılında eğitim fakültelerine yeni kayıt yaptıran kadın öğrenci oranı %60 iken 2020 yılında %65,4 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla 2020/21 öğretim yılında eğitim fakültelerine yeni kayıt yaptıran her 3 öğrenciden iki kadındır.

Şekil C.2.4 Eğitim fakültelerine yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı ve kadın öğrenci oranında yaşanan değişim (2011-2020)

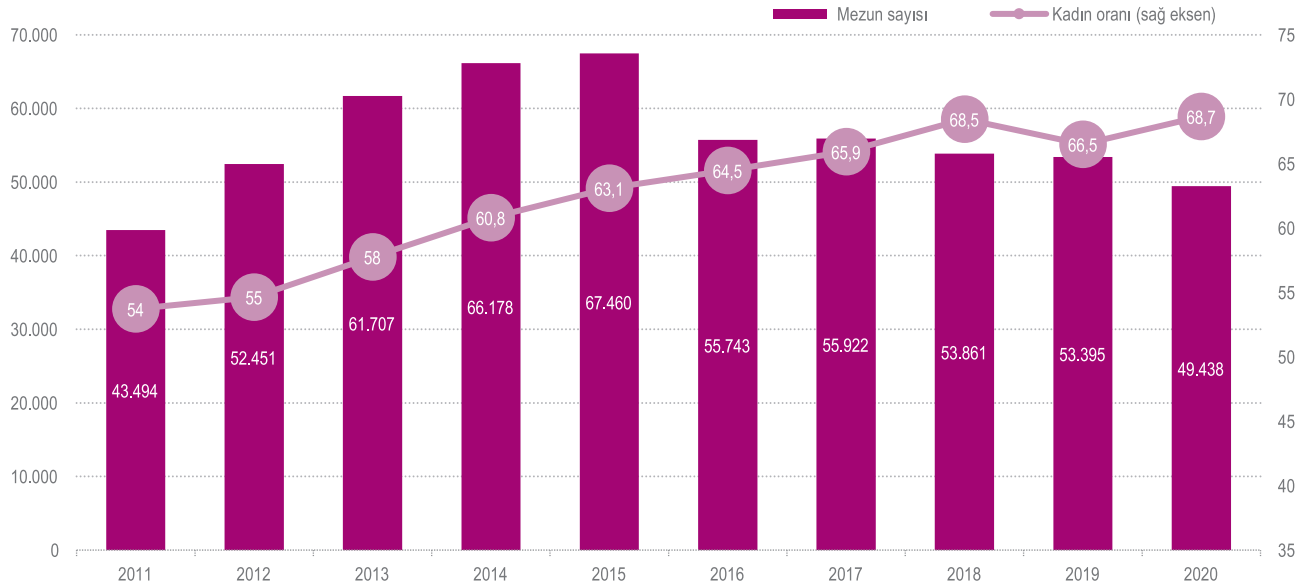

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil C.2.5'te 2011 ile 2020 yılları arasında eğitim fakültelerinden mezun olanların sayısı ve mezun kadın oranında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre eğitim fakültelerinden mezun olanların sayısı 2011 yılından 2015 yılına kadar sürekli artmış ve 43 bin 494'ten 67 bin 460'a

yükselmiştir. 2016 yılında bir düşüş yaşayarak 55 bin 743'e gerilemiş ardından 2020 yılına kadar her yıl yaşanan düşüşle birlikte 49 bin 438'e kadar gerilemiştir. 2011 yılından 2020 yılına eğitim fakültelerinden yeni mezun olan kadın oranı ise %54'ten %68,7'ye yükselmiştir.

Şekil C.2.5 Eğitim fakültelerinden mezun olanların sayısı ve mezun kadın oranında yaşanan değişim (2011-2020)

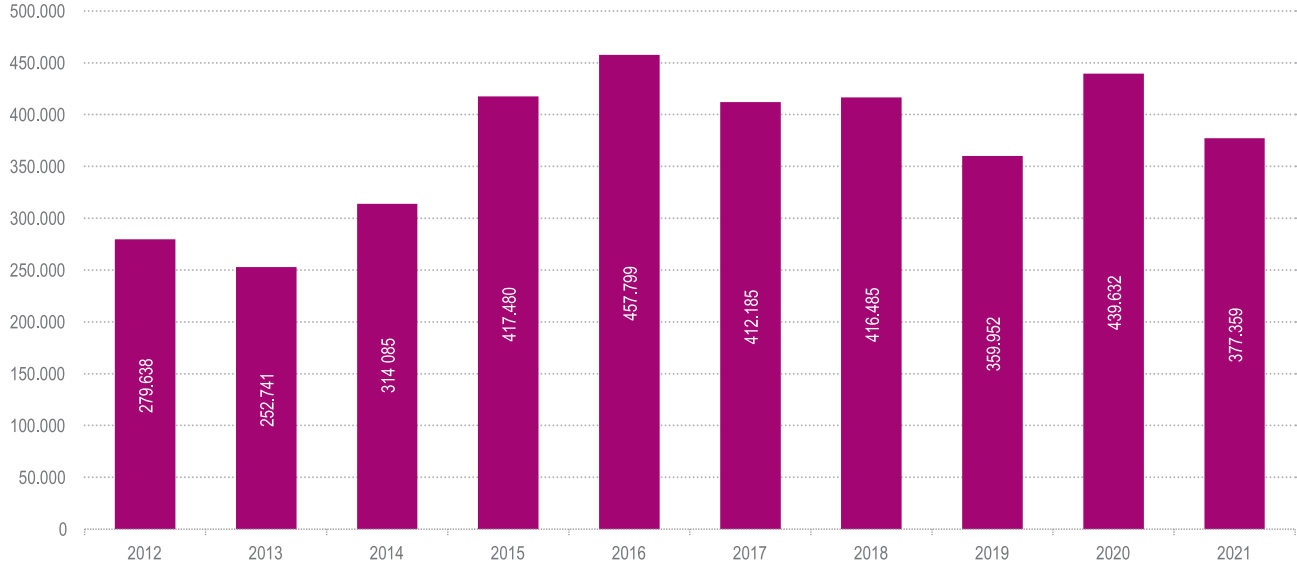

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil C.2.6'da 2012 ile 2021 yılları arasında KPSS eğitim bilimleri testine giren aday sayısında yaşanan değişim verilmiştir. 2012 yılından 2021 yılına KPSS eğitim bilimleri testine giren aday sayısında yaşanan değişim yıllar itibarıyla dalgalı bir seyir göstermiştir. 2012 (279.638) yılından

2016 yılına (457.799) artış yaşanmış ardından 2019 yılına (359.952) kadar düşüşe geçen aday sayısı 2020 yılında (439.632) yeniden artmış ve son olarak 2021 yılında KPSS eğitim bilimlerine giren aday sayısı 377 bin 359 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil C.2.6 KPSS eğitim bilimleri testine giren aday sayısında yaşanan değişim (2012-2021)

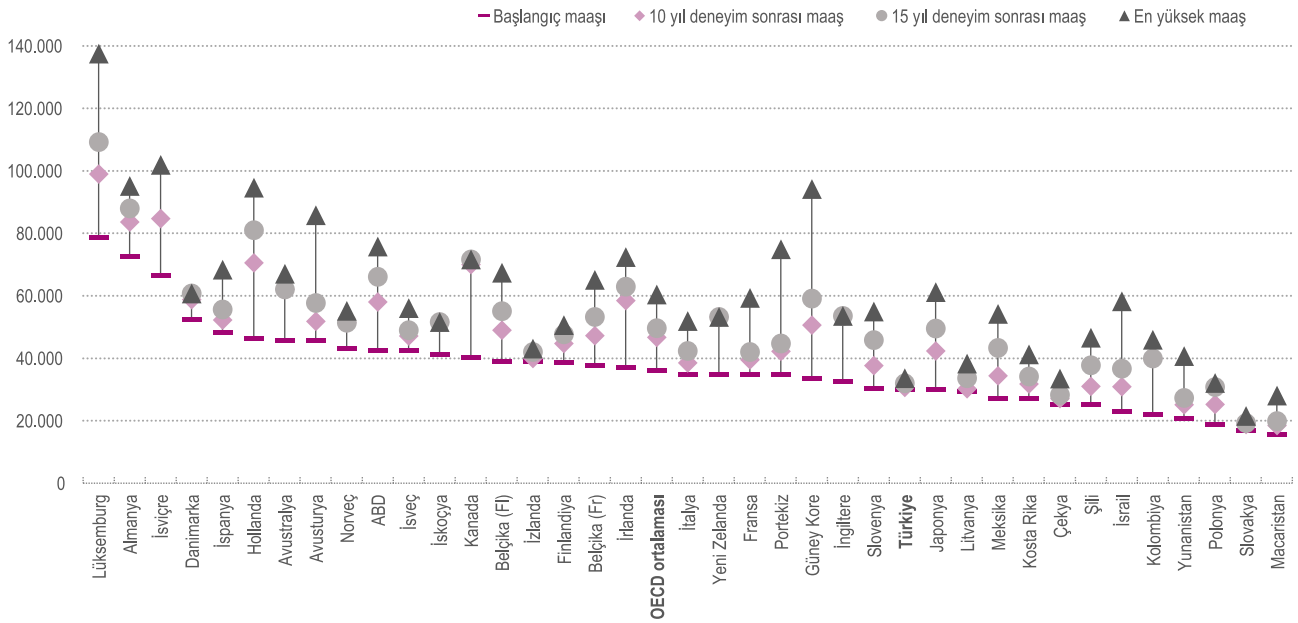

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge altında uluslararası veriler, satın alma gücü paritesi dikkate alınarak ortaokul öğretmenleri ve okul müdürlerinin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları

OECD ülkeleri verileriyle birlikte Türkiye özelinde incelenmiştir.

Şekil C.3.1 Satın alma gücü paritesi dikkate alındığında OECD ülkelerinde ortaokul öğretmenlerinin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları (2020)

Kaynak: OECD, 2021.

Not: Satın alma gücü paritesine göre hesaplanmıştır.

Şekil C.3.1'de 2020 yılı satın alma gücü paritesi dikkate alındığında OECD ülkelerinde ortaokul öğretmenlerinin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları verilmiştir. Buna göre OECD ülkeleri arasında başlangıç maaş seviyesi büyük oranda farklılaşmaktadır. Lüksemburg'un başlangıç maaşı 78 bin 681 dolar iken Macaristan'ın başlangıç maaşı 15 bin 813 dolardır ve aralarındaki fark ise 62 bin 868 bin dolardır. OECD ülkeleri ortalaması 36 bin 116 iken Türkiye'nin başlangıç maaşı 30 bin 52 dolar ile ortalamasının altında kalmaktadır. 10 yıl deneyim sonrası maaşın en yüksek olduğu ülke Lüksemburg (98.959 dolar), en düşük olduğu ülke ise Macaristan (18.519 dolar)'dır. Türkiye ise 30 bin 740 dolar ile OECD ülkeleri ortalamasının (46.716 dolar) altında kalmaktadır. 15 yıl deneyim sonrası maaşın en yüksek olduğu ülke Lüksemburg (109.204 dolar), en düşük olduğu ülke ise Slovakya (19.295 dolar)'dır. Türki-

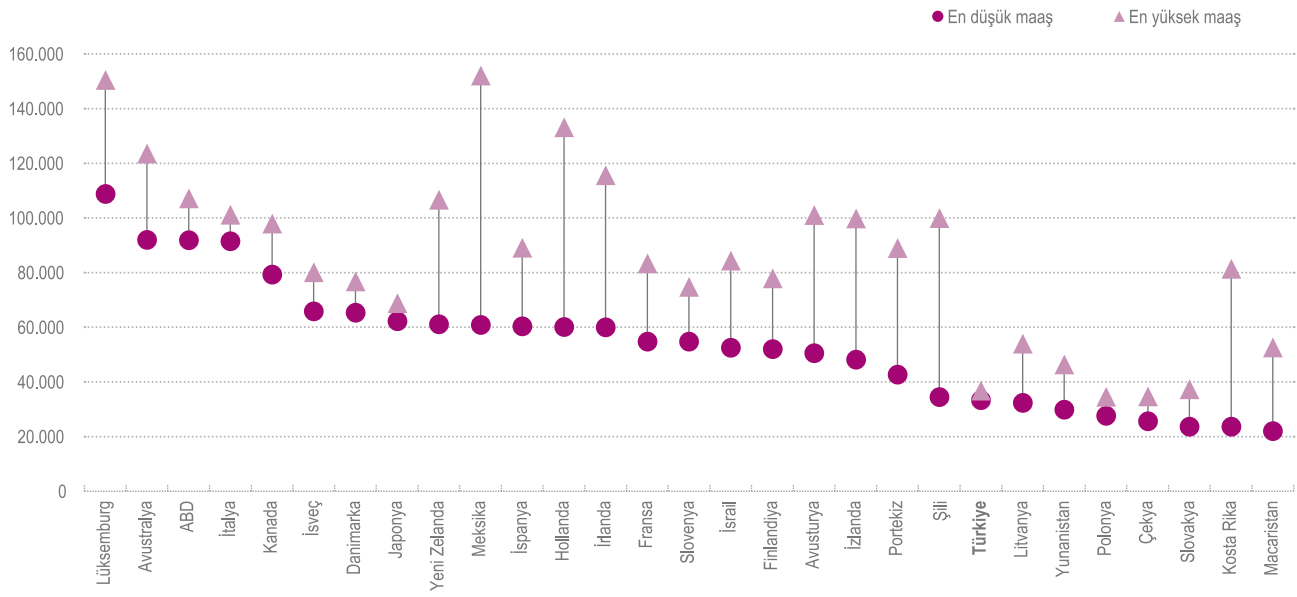
ye'de 15 yıl deneyim sonrası maaş ise 31 bin 967 dolar ile OECD ülkeleri ortalamasından (49.701 dolar) düşüktür. Ortaokul öğretmenlerinin aldığı maaşın en yüksek olduğu ülke Lüksemburg (137.610 dolar), en düşük olduğu ülke Slovakya (21.583 dolar)'dır. Türkiye'de ise en yüksek maaş 33 bin 584 dolar ile OECD ülkeleri ortalamasından (60.478 dolar) oldukça düşüktür. Genel olarak ifade etmek gerekirse Türkiye'de ortaokul öğretmenlerinin kariyer düzeylerine göre aldıkları yıllık maaşlar bütün düzeylerde OECD ülkeleri ortalamasının altında kalmaktadır.

Şekil C.3.2'de 2020 yılı için satın alma gücü paritesi dikkate alındığında OECD ülkelerinde ortaokul düzeyinde okul müdürlerinin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları verilmiştir. Buna göre, OECD ülkeleri arasında Letonya (21.308 dolar)'da, Macaristan (21.949 dolar)'da,

Kosta Rika (23.534 dolar)'da, Slovakya (23.633)'da, Çekya (25.558 dolar)'da ve Polonya (27.586 dolar)'da ortaokul düzeyinde görev yapan okul müdürleri kariyer düzeylerine göre en düşük maaşları alırken Lüksemburg (108.765 dolar)'da, Avustralya (91.986 dolar)'da, ABD (91.756 dolar)'de ve İtalya (91.415 dolar)'da ise en yüksek maaşları almaktadırlar. Ayrıca, ortaokul düzeyinde okul müdürlerinin kariyer düzeylerine göre yıllık en düşük maaş bakımında OECD ülkeleri ortalaması 54 bin 278 dolardır. En

yüksek maaş alan kategoride ise Meksika (152.032 dolar), Lüksemburg (150.419 dolar), İngiltere (147.755 dolar), Hollanda (133.146 dolar) ve Avustralya (123.497 dolar) en yüksek maaşların alındığı ülkeler iken Polonya (34.478 dolar), Çekya (34.698 dolar), Türkiye (36.757 dolar) ve Slovakya (37.322 dolar) maaşın en düşük olduğu ülkelerdir. Ayrıca ortaokul düzeyinde okul müdürlerinin kariyer düzeylerine göre en yüksek maaş bakımından OECD ülkeleri ortalaması 88 bin 754 dolardır.

Şekil C.3.2 Satın alma gücü paritesi dikkate alındığında OECD ülkelerinde ortaokul müdürlerinin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları (2020)

Kaynak: OECD, 2021.

Not: Satın alma gücü paritesine göre hesaplanmıştır.

Bu gösterge altında ise ortaokul düzeyinde okul yöneticilerinin yıllık öğretim yapması gereken toplam çalışma süreleri gün, hafta ve saat olarak OECD ülkelerine göre nasıl değiştiği incelenmiştir.

Tablo C.4.1 OECD ülkelerinde ortaokul düzeyinde okul yöneticilerinin yıllık öğretim yapması gereken toplam çalışma süreleri (2020)

	Toplam çalışılan hafta sayısı	Toplam çalışılan gün sayısı	Toplam çalışma saati
Şili	47	227	1998
Türkiye	48	236	1856
Güney Kore	48	230	1840
Avusturya	39	190	1776
İsveç	46	219	1752
Estonya	44	219	1752
Polonya	45	215	1720
Kolombiya	45	215	1720
Letonya	44	215	1720
Slovenya	45	214	1712
Japonya	44	220	1705
Litvanya	44	213	1704
Çekya	44	211	1688
Norveç	45	225	1688
Macaristan	43	206	1648
Danimarka	46	222	1643
OECD ortalaması	44	212	1626
Portekiz	48	227	1589
İspanya	44	210	1575
Slovakya	44	209	1568
İsrail	41	197	1538
Finlandiya	44	209	1536
Yeni Zelanda	38	191	1528
Meksika	45	215	1505
İskoçya	39	195	1365
Avustralya	41	201	1321
İrlanda	33	167	811
ABD	46	230	-
Almanya	46	225	-
Belçika (Fr)	42	210	-
Kosta Rika	42	200	-

Kaynak: OECD, 2021.

Tablo C.4.1'de 2020 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde ortaokul düzeyinde okul yöneticilerinin yıllık öğretim yapması gereken toplam çalışma süreleri verilmiştir. Tabloya göre, okul yöneticilerinin çalıştığı hafta sayısının en çok olduğu ülkeler Güney Kore, Portekiz ve Türkiye (48 hafta), Şili (47 hafta), Danimarka, Almanya, İsveç ve ABD (46 hafta) iken en düşük olduğu ülkeler İrlanda (33 hafta), Yeni Zelanda (38 hafta), İskoçya ve Avusturya (39 hafta)'dır. OECD ülkeleri ortalaması ise 44 haftadır. Çalışılan gün sayısının en fazla olduğu ülkeler ise Türkiye (236), Güney Kore ve ABD (230), Portekiz ve Şili (227), Almanya ve Norveç (235), en düşük olduğu ülkeler ise İrlanda (167), Avusturya (190), Yeni Zelanda (191), İskoç-

ya (195) ve İsrail (197)'dir. OECD ülkelerinde çalışılan gün sayısının ortalaması ise 212 gündür. Çalışılan sürenin saat cinsinden en uzun olduğu ülkeler Şili (1.998 saat), Türkiye (1.856 saat), Güney Kore (1.840 saat) ve Avusturya (1.776 saat) iken en düşük olduğu ülkeler İrlanda (811 saat), Avustralya (1.321 saat), İskoçya (1.365 saat), Meksika (1.505 saat), ve Yeni Zelanda (1.528 saat)'dır. OECD ülkeleri ortalaması ise bin 626 saattir. Genel olarak ifade etmek gerekirse Türkiye çalışılan gün sayısı, hafta sayısı ve saat süresi açısından en yüksek sürelerle sahip ülkelerin başında gelmektedir. Türkiye'de okul yöneticileri diğer OECD ülkelerinde bulunan okul müdürlerine göre okulda daha fazla mesai harcamaktadır.

- OECD verilerine göre Türkiye 30 yaş ve altı ile 30-49 yaş arası öğretmen oranı en yüksek, 50 yaş ve üstü öğretmen oranı ise en düşük olan ülkelerin başında gelmektedir. Genel olarak ifade edilirse Türkiye OECD ülkeleri arasında genç öğretmen oranı en yüksek olan ülkelerden birisidir. Bu noktada mevcut sistem içerisinde genç öğretmenlerin deneyim kazanması ve daha verimli olabilmelerine yönelik politikalar geliştirilebilir.
- Öğretmen atamaları son on yıl içerisinde ele alındığında, son beş yıllık periyotta öğretmen atamaları düşmüştür. 2012 ile 2016 yıllarını kapsayan beş yıllık dönemde 250 bin öğretmen ataması yapılmışken, 2017 ile 2021 yıllarını kapsayan beş yıllık dönemde toplamda 167 bin öğretmenin ataması gerçekleştirilmiştir. Dahası 2021 yılında yapılan atamaların yarısı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne yapılmıştır. Sistem içerisindeki öğretmen ihtiyacını karşılanmasına yönelik hesaplamalar yapılması ve buna yönelik atamalar yapılması gerekmektedir.
- OECD ülkeleri arasında öğretmenlerinin kariyer düzeylerine göre yıllık maaşları oldukça farklılaşmaktadır. Örneğin Lüksemburg bütün düzeylerde en yüksek maaşı veren ülke iken Macaristan neredeyse bütün kariyer düzeylerinde en düşük maaşı veren ülkedir. Türkiye'de öğretmenlerin kariyer düzeylerine göre aldıkları yıllık maaşlar bütün düzeylerde neredeyse aynı olup OECD ülkeleri ortalamasının altında kalmaktadır. Öğretmen maaşlarının OECD ülkeleri ortalamasını yakalaması noktasında çalışmalar geliştirilmelidir.
- Türkiye'de okul müdürleri OECD ortalamasının üstünde çalışmaktadır. Örneğin OECD ülkeleri verilerine göre ortaokul okul yöneticilerinin çalıştıkları hafta sayısının ortalaması 44, çalıştıkları gün sayısının ortalaması 212 ve çalıştıkları toplam saatin ortalaması ise bin 626'dır. Bu verilere göre örneğin Türkiye'de ortaokul müdürleri 48 hafta 236 gün ve bin 856 saat çalışmakta olup OECD ülkeleri ortalamasının oldukça üstündedir. Sistem içerisindeki verimlilik ve çalışılan süre arasındaki ilişki yeniden ele alınarak çalışılan toplam süre gözden geçirilmelidir.

- Çelik, Z., Bozgeyikli, H., & Yurdakul, S. (2020). *Eğitime bakış 2020: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- MEB. (2021). *MEB personel genel müdürlüğü*. http://atama.meb.gov.tr/sonuclar/arsiv/sayisal_veriler.asp
- OECD. (2021). *Education at a glance 2021: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/b35a14e5-en>

BÖLÜM **D**

EĞİTİM-ÖĞRETİM ORTAMLARI

GÖSTERGE	D1	Okul, şube ve derslik sayısı kaçtır?
GÖSTERGE	D2	Okul, sınıf ve şube başına kaç öğrenci düşmektedir?
GÖSTERGE	D3	Öğretmen başına kaç öğrenci düşmektedir?
GÖSTERGE	D4	Taşımali eğitimde öğrenci sayısı kaçtır?
BÖLÜM	D	Sonuç ve Öneriler

Ülkelerin eğitim ve öğretim ortamlarına ilişkin veri ve göstergeleri, eğitim sistemlerinin nicelik olarak ne ölçüde ilerlediklerini görmek açısından son derece önemlidir. Bu kapsamda bu bölümde eğitim politikalarının görünen kısmı olan eğitim-öğretim ortamlarının mevcut durumu incelenecektir. Daha sonra okul, şube ve derslik sayıları ile okul, sınıf, şube ve öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim ele alınacaktır. Daha sonra taşınmalı eğitim kapsamındaki öğrenci sayıları çeşitli değişkenlere göre son 10 yıllık dönem içerisinde analiz edilecektir.

Bu gösterge altında son beş yılda kademelere göre okul/kurum sayılarındaki değişim ele alınmıştır. Daha sonra kamuda bazı okul türlerine göre okul sayıları incelenmiştir. Buna ilaveten kademelere göre derslik ve şube sayı-

larındaki yaşanan değişimle birlikte ortaöğretimde okul türüne göre derslik ve şube sayıları da analiz edilmiştir. Ayrıca son beş yılda kamu kurumlarında yapılan derslik sayıları da ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Tablo D.1.1 Kademelere göre okul / kurum sayıları (2016-2020)

Yıl	Okul öncesi		İlkokul		Ortaokul		Genel ortaöğretim		Mesleki ve teknik ortaöğretim		Tüm kademeler toplam
	Devlet	Özel	Devlet	Özel	Devlet	Özel	Devlet	Özel	Devlet	Özel	
2016	3.951	4.291	24.249	1.274	16.475	1.414	2.944	2.208	5.076	368	62.250
2017	4.855	5.218	23.349	1.618	16.876	1.869	3.111	2.606	5.683	383	65.568
2018	5.317	5.352	22.931	1.808	16.875	2.060	3.066	3.176	5.851	413	66.849
2019	5.830	5.655	22.808	1.982	16.917	2.351	3.444	3.481	5.720	401	68.589
2020	5.232	5.320	22.527	2.049	16.682	2.343	3.483	3.393	5.700	396	67.125

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo D.1.1'de 2016 ile 2020 yılları arasında kademelere göre okul/kurum sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Tabloya göre tüm kademelerde 2016 yılında toplam 62 bin 250 okul/kurum bulunurken 2020 yılına gelindiğinde bu sayı artarak 67 bin 125 olarak gerçekleşmiştir. Kademelere göre incelendiğinde okul öncesinde okul/kurum sayısının 2016 yılından 2019 yılına kadar artış gösterdiği ancak 2020 yılında ise düştüğü görülmektedir. 2016 yılında okul öncesi kademesinde 3 bin 951 devlet, 4 bin 291 özel olmak üzere toplamda 8 bin 242 okul/kurum bulunurken 2019'da bu sayı devlet kurumları için 5 bin 830 ve özel kurumlar için 5 bin 655 olmak üzere toplamda 11 bin 485'e yükselerek önemli düzeyde bir artış gerçekleşmiştir. Ancak 2020 yılına gelindiğinde devlet okul/kurum sayısı 5 bin 232'ye, özel okul/kurum sayısı 5 bin 320'ye ve toplamda ise %8 civarında azalarak 10 bin 552'ye düşmüştür. Bununla birlikte ilköğretim düzeyinde 2016-2020 yılları arasında okul/kurum sayısına bakıldığında devlet okullarında/kurumlarında sürekli olarak düşüş gerçekleşirken özel okullarda/kurumlarda kısmi bir artışın varlığı söz konusudur. Buna

göre 2016 yılında ilköğretim düzeyinde 24 bin 249 devlet okulu/kurumu, bin 274 özel okul/kurum, toplamda ise 25 bin 523 okul/kurum bulunurken 2020 yılına gelindiğinde devlet okul/kurum sayısı azalarak 22 bin 527'ye, özel okul/kurum sayısı kısmi bir artış ile 2 bin 49'a ve toplamda ise 24 bin 576'ya gerilemiştir. Ortaokul düzeyindeki değişime bakıldığında ise devlet okul/kurum sayısının son beş yılda benzerlik gösterdiği, özel okul/kurum sayısı ise ciddi bir artışın olduğu görülmektedir. 2016 yılında ortaokul kademesinde 16 bin 475 devlet ve bin 414 özel olmak üzere toplamda 17 bin 889 okul/kurum bulunurken 2020 yılına gelindiğinde 16 bin 682 devlet ve 2 bin 243 özel olmak üzere toplamda 18 bin 925 okul/kurum bulunmaktadır. Ayrıca genel ortaöğretimde devlet ve özel olmak üzere 2016 yılında toplamda 5 bin 152 okul/kurum bulunurken 2020 yılında bu sayı 6 bin 876'ya yükselmiştir. Buna ilaveten mesleki ve teknik ortaöğretimde yaşanan değişim incelendiğinde ise 2016 yılında toplam 5 bin 444 okul/kurum bulunurken, 2020 yılında bu sayı 6 bin 96'ya yükselmiştir.

Tablo D.1.2 Kamuda bazı okul türlerine göre okul sayıları (2016-2020)

Yıl	İmam hatip ortaokulu	İmam hatip lisesi bünyesinde imam hatip ortaokulu	İmam hatip lisesi	Fen lisesi	Sosyal bilimler lisesi	Anadolu lisesi
2016	2.777	410	1.408	294	93	2.434
2017	2.859	427	1.605	310	92	2.552
2018	2.847	547	1.623	310	91	2.664
2019	2.822	615	1.650	316	92	2.846
2020	2.758	669	1.672	322	92	2.871

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2016 ile 2020 yılları arasında kamuda bazı okul türlerine göre okul sayıları Tablo D.1.2'de gösterilmiştir. Buna göre 2016 yılında imam hatip lisesi bünyesinde imam hatip ortaokulu sayısı 410 iken 2020 yılında bu sayı 669 olmuştur. İmam hatip ortaokulu sayısı ise 2016 yılında 2 bin 777 iken bu sayı 2020 yılında çok az bir düşüşle 2 bin 758 olmuştur. İmam hatip lisesi sayısında yaşanan değişim ele alındığında; 2016 yılında bin 408 olan okul

sayısının 2020 yılında bin 672'ye yükseldiği görülmektedir. Buna ilaveten 2016 yılında 294 fen lisesi bulunurken 2020 yılında bu sayı 322'ye yükselmiştir. Sosyal bilimler lisesi sayısı ise 2016 yılında 93 iken 2020 yılında 92 olarak gerçekleşmiştir. Son olarak 2016 ile 2020 yılları arasında Anadolu lisesi sayısı 2 bin 434'ten 2 bin 871'e yükselmiştir.

Tablo D.1.3 Kademelere göre derslik ve şube sayıları (2016-2020)

Yıl	Okul öncesi		İlköğretim				Ortaöğretim				Tüm kademeler toplam	
	Toplam		Toplam		Özel		Toplam		Özel		Toplam	
	Derslik	Şube	Derslik	Şube	Derslik	Şube	Derslik	Şube	Derslik	Şube	Derslik	Şube
2016	37.880	75.942	422.874	458.901	38.896	27.143	189.783	230.276	37.353	27.152	650.537	765.119
2017	44.587	84.637	437.945	464.924	49.266	31.629	204.268	241.039	43.153	33.288	686.800	790.600
2018	46.967	88.150	444.561	471.550	56.264	35.017	214.487	194.531	51.334	34.269	706.015	754.231
2019	50.831	91.737	457.009	478.408	58.867	36.271	219.507	192.029	51.403	33.548	727.347	762.174
2020	48.134	82.572	461.274	470.584	60.525	35.696	222.973	192.545	50.813	32.723	732.381	745.701

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo D.1.3'te kademelere göre derslik ve şube sayıları son beş yıllık dönem içerisinde incelenmiştir. Buna göre tüm kademeler toplamında derslik sayısında artış olduğu görülürken şube sayısının ise düştüğü görülmektedir. 2016 yılında 650 bin 537 derslik ve 765 bin 119 şube bulunurken 2020 yılında 732 bin 382 derslik ve 745 bin 701 şube bulunmaktadır. Okul öncesi kademesinde 2016 yılında 37 bin 880 derslik ve 75 bin 942 şube varken 2020 yılına gelindiğinde derslik sayısı 48 bin 134'e ve şube sayısı da 82 bin 572'ye ulaşmıştır. Buna ilaveten ilköğretimde toplamda derslik ve şube sayılarına bakıldığında 2016 yılında 422 bin 874 olan derslik sayısı 2020 yılında

461 bin 274'e yükselmiştir. Şube sayısı ise 2016 yılında 458 bin 901 iken 2020 yılında 470 bin 584'e yükselmiştir. 2016 yılında ilköğretim düzeyinde özel öğretimde 38 bin 896 derslik ve 27 bin 143 şube bulunurken bu sayılar 2020 yılına gelindiğinde 60 bin 525 derslik ve 35 bin 696 şube sayısına yükselmiştir.

Ortaöğretim kademesine bakıldığında son beş yılda özelde derslik ve şube sayılarında artış görülürken toplamda derslik sayısında artış, şube sayısında ise azalma yaşanmıştır. Özel ortaöğretimde derslik sayısı 2016 yılında 37 bin 353 iken 2020 yılında 50 bin 813'e yükselmiş,

ortaöğretim kademesinde toplamda ise 2016 yılında derslik sayısı 189 bin 783 iken 2020 yılında 222 bin 973'e yükselmiştir. Şube sayısına bakıldığında ise özel orta-

öğretimde 27 bin 152'den 32 bin 723'e yükselen şube sayısı, ortaöğretim toplamında 230 bin 276'dan 192 bin 545'e düşmüştür.

Tablo D.1.4 Ortaöğretimde okul türüne göre derslik ve şube sayıları (2016-2020)

Yıl	Genel ortaöğretim				Mesleki ve teknik ortaöğretim			
	Toplam		Özel		Toplam		Özel	
	Derslik	Şube	Derslik	Şube	Derslik	Şube	Derslik	Şube
2016	88.885	93.433	30.476	24.417	100.898	136.843	6.877	2.735
2017	96.452	128.140	35.320	27.564	107.816	112.899	7.833	6.024
2018	103.324	86.126	42.340	28.966	111.163	108.405	8.994	5.303
2019	108.982	89.723	42.728	28.205	110.525	102.306	8.675	5.343
2020	111.783	99.675	41.881	26.672	111.190	92.870	8.932	6.051

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo D.1.4'te 2016 ile 2020 yılları arasında ortaöğretimde okul türüne göre derslik ve şube sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre genel ortaöğretimde 2016 yılında özelde 30 bin 476 derslik ve 24 bin 417 şube bulunurken 2020 yılında 41 bin 881 derslik ve 26 bin 672 şubeye yükselmiştir. Toplamda genel ortaöğretimde ise 2016 yılında 88 bin 885 olan derslik sayısı, 2020 yılında 111 bin 783'e; 2016 yılında 93 bin 433 olan şube sayısı da 2020 yılında 99 bin 675'e yükselmiştir. Buna ilaveten mesleki ve teknik ortaöğretimde son beş yıllık dönem-

de derslik ve şube sayılarında yaşanan değişim incelendiğinde; özel öğretimde derslik ve şube sayılarında artış yaşanırken toplamda derslik sayıları artmış şube sayıları ise azalmıştır. Buna göre 2016 yılından 2020 yılına özel mesleki ve teknik ortaöğretimde derslik sayısı 6 bin 877'den 8 bin 932'ye, şube sayısı da 2 bin 35'ten 6 bin 51'e yükselmiştir. Mesleki ve teknik ortaöğretimin toplam derslik sayısı 2016 yılında 100 bin 898 iken 2020 yılında 111 bin 190'a yükselmiş, şube sayısı ise aynı dönemde 136 bin 843'ten 92 bin 870'e gerilemiştir.

Tablo D.1.5 Kamuda yeni yapılan derslik sayıları (2016-2020)

Yıl	Toplam	İlköğretim	Ortaöğretim (mesleki ve teknik dâhil)	Yaygın eğitim	Eğitime %100 destekten yapılan
2016	19.978	9.200	7.781	12	2.985
2017	14.405	6.763	5.364	221	2.057
2018	18.307	9.212	6.910	368	1.817
2019	21.637	13.343	6.145	559	1.590
2020	12.410	7.874	3.196	292	1.048
Toplam	86.737	46.392	29.396	1.452	9.497

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

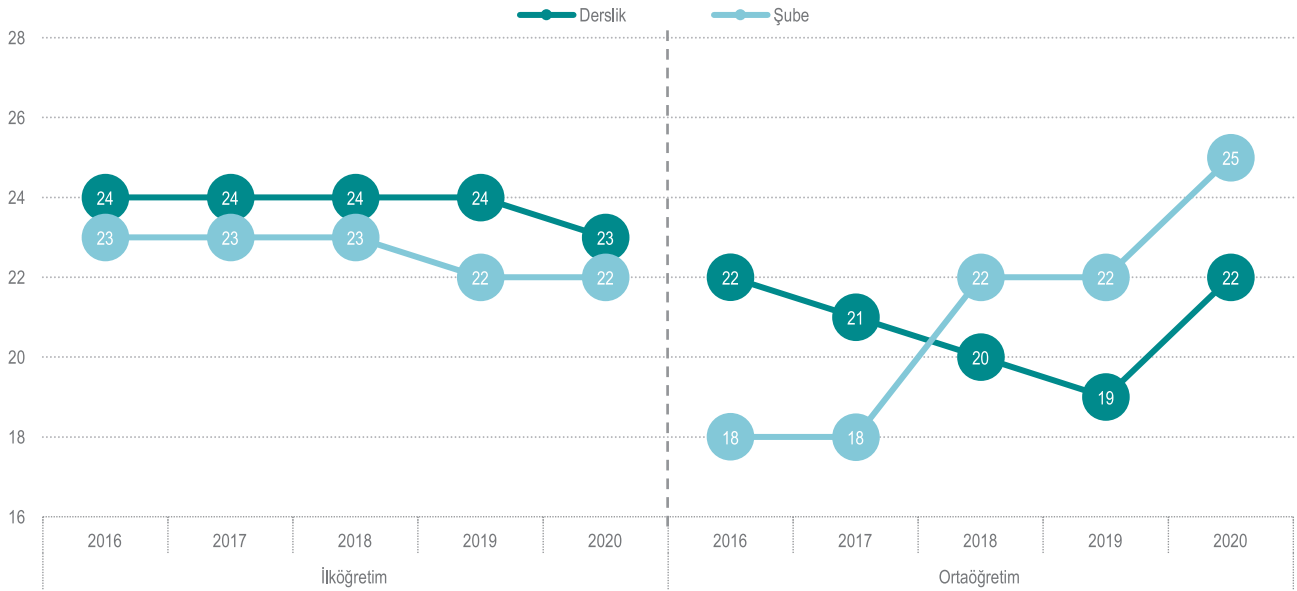
2016 ile 2020 yılları arasında kamuda yapılan yeni derslik sayıları Tablo D.1.5'te gösterilmiştir. 2019 yılına kadar yeni yapılan derslik sayılarının 2020 yılında yapılan derslik sayılarına göre nispeten yüksek olmasının temel sebebi pandemi koşullarında yaşanan kapanmalar olduğu düşünülmektedir. 2016 yılında toplamda 19 bin 978 yeni derslik yapılırken 2020 yılında 12 bin 410 yeni derslik yapılmıştır. 2016'dan 2020'ye kadar geçen beş yıllık

dönemde toplamda 86 bin 737 yeni derslik yapılmıştır. Kademelere göre bu sayı incelendiğinde ise en fazla yeni yapılan dersliğin ilköğretim kademesinde olduğu görülmektedir. İlköğretimde son 5 yıllık dönemde yeni yapılan derslik sayısı 46 bin 39 iken ortaöğretimde 29 bin 396, yaygın eğitimde ise bin 452'dir. Eğitime %100 deste kapsamında son beş yılda yapılan yeni derslik sayısı ise toplamda 9 bin 497 olarak gerçekleşmiştir.

Bu gösterge altında ilk önce ilköğretim ve ortaöğretimde şube ve derslik başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim incelenmiştir. Sonrasında özel ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde şube başına düşen öğrenci sayıları ele alınmıştır. Daha sonra ise ilkokul ve ortaokul ile ortaöğretimde okul türüne göre şube başına ve okul ba-

şına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim incelenmiştir. Buna ilaveten da kademelere, bölgelere ve illere göre şube ve okul başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Son olarak ise OECD ülkelerinde ilkokul ve ortaokul kademesinde ortalama sınıf mevcutları ele alınmıştır.

Şekil D.2.1 İlkokul ve ortaokulda şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2020)

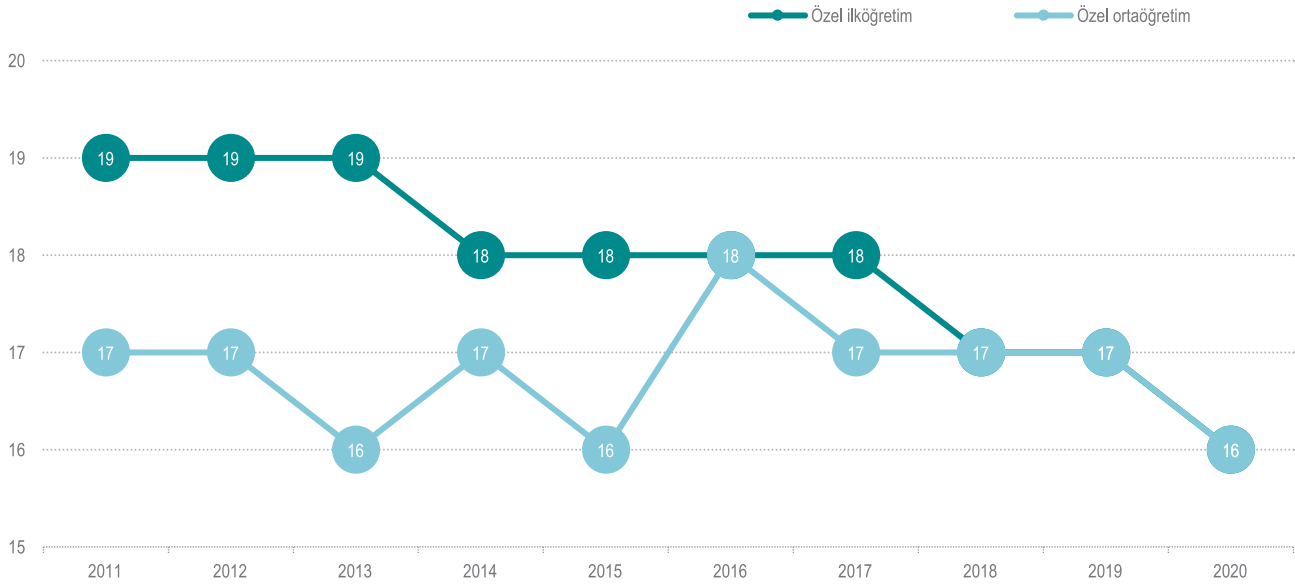

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Eğitime Bakış 2020'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

İlköğretim ve ortaöğretimde 2016 ve 2020 yılları arasında şube ve derslik başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil D.2.1'de gösterilmiştir. Buna göre 2016 yılında ilköğretimde şube başına düşen öğrenci sayısı 23 iken 2020 yılında 22'ye düşmüştür. Ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında ise bazı yıllar sabit kalsa da artışın olduğu görülmektedir. Ortaöğretimde 2016 yılında 18 olan derslik başına düşen öğrenci sayısı 2020 yılına gelindiğinde 25'e yükselmiştir. Derslik başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişime bakıldığında; 2016 yılında ilköğretim düzeyinde 24 iken 2020 yılında 23'e düşmüş, ortaöğretimde ise aynı dönemde yıllar içerisinde 22'den 19'a kadar düşse de 2020 yılında 22 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil D.2.2'de 2011 ile 2020 yılları arasında özel öğretimde ilköğretim ve ortaöğretim kademesinde şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2011 yılında özel ilköğretimde şube başına düşen öğrenci sayısı 19 iken yıllar itibarıyla azalma eğilimi göstermiş ve 2020 yılında 16'ya düşmüştür. Özel ortaöğretimde de şube başına düşen öğrenci sayısı yıllar içerisinde dalgalanmalara sahip olsa da 16-17 bandında sabit kalarak 2020 yılında 16 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil D.2.2 Özel öğretimde ilköğretim ve ortaöğretim kademesinde şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)

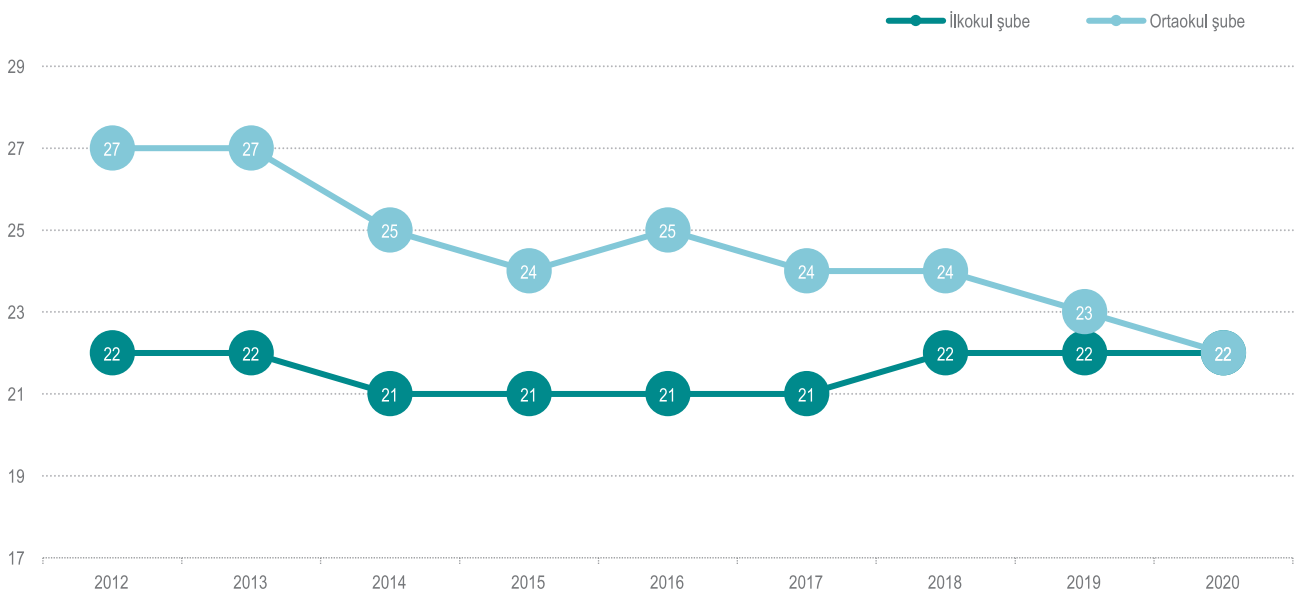
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil D.2.3'te 2012 ile 2020 yılları arasında ilkokul ve ortaokulda şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim ele alınmıştır. Buna göre ilkokulda şube başına düşen öğrenci sayısı 21-22 bandında sabit kalmış ve 2020 yılında 22 olarak gerçekleşmiştir. Ortaokulda şube

başına düşen öğrenci sayısı ise 2012 yılında 27 olup 2020 yılına gelindiğinde 22'ye gerilemiştir.

2011 ile 2020 yılları arasında ortaöğretimde okul türüne göre şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan de-

Şekil D.2.3 İlkokul ve ortaokulda şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2020)

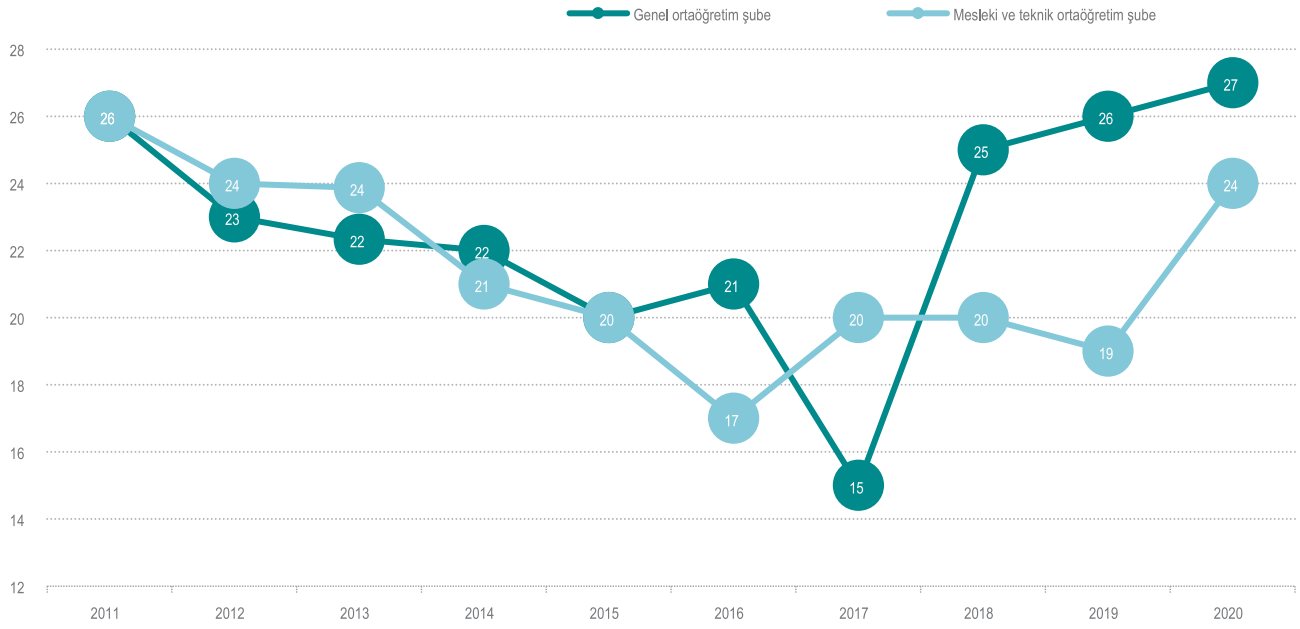

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Eğitime Bakış 2020'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

ğişim Şekil D.2.4'te gösterilmiştir. Buna göre genel orta-öğretim ile mesleki ve teknik ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayılarında 2011 ile 2015 yılları arasında benzerlik olduğu görülürken daha sonraki yıllarda farklılaşmalar yaşanmıştır. 2011 yılında genel ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısı 26 iken 2017 yılında ciddi bir düşüşle 15'e gerilemiş 2020 yılına kadar artmış ve 24'e yükselmiştir. Mesleki ve teknik ortaöğretimde ise

2011 yılında şube başına düşen öğrenci sayısı 26 iken yıllar içerisinde dalgalı bir seyir izlese de 2020 yılında 27 olarak gerçekleşmiştir. Genel ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısındaki kırılmaların temel nedeni, Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) sisteminin 2017/18 öğretim yılından itibaren kaldırılması dolayısıyla öğrencilerin genel ortaöğretime olan talebinin daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

Şekil D.2.4 Ortaöğretimde okul türüne göre şube başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)

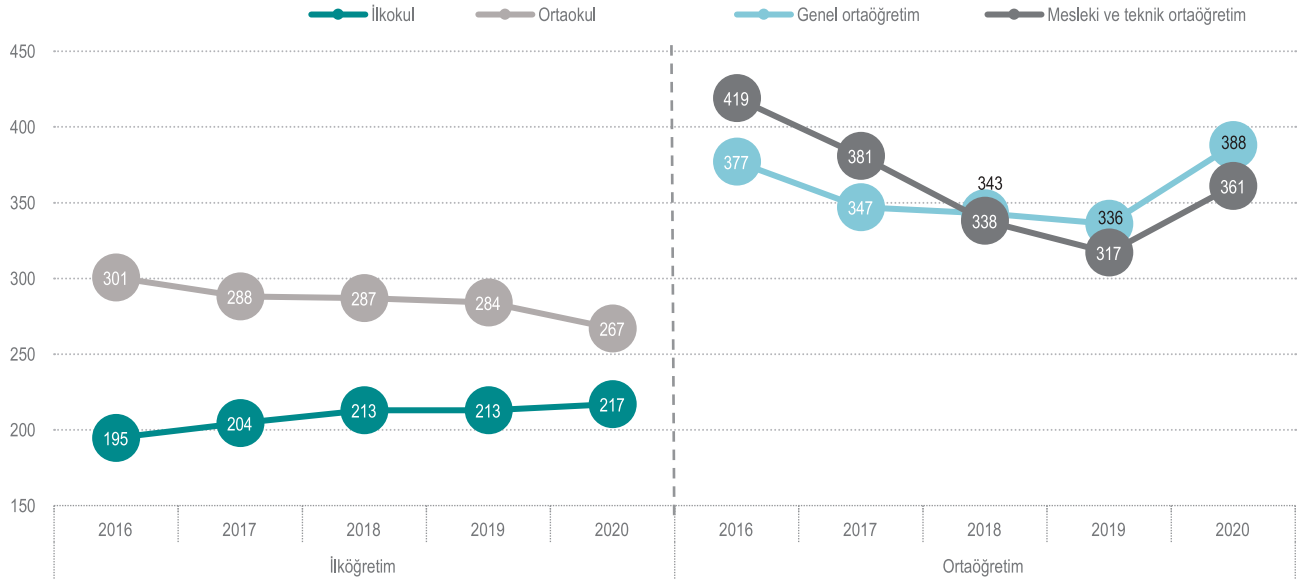
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil D.2.5'te ilköğretim ve ortaöğretimde okul türüne göre okul başına düşen öğrenci sayılarının 2016 ve 2020 yılları arasındaki değişimi verilmiştir. Buna göre 2016 yılında ilkokulda okul başına düşen öğrenci sayısı 301 iken 2020 yılında 267'ye düşmüştür. Ortaokulda ise okul başına düşen öğrenci sayısı 2016 ile 2020 yılları arasında 195'ten 217'ye yükselmiştir. Ortaöğretim kademesinde mesleki ve teknik ortaöğretimde 2016 yılında 419 olan okul başına düşen öğrenci sayısı 2020 yılına gelindiğinde 361'e düşmüştür. Genel ortaöğretim düzeyinde ise okul başına düşen öğrenci sayısı 2016 yılında 377 olup 2020 yılında 388'e yükselmiştir.

Şekil D.2.6'da 2020 yılında ilkokul ve ortaokullarda bölgelere göre şube başına düşen öğrenci sayıları verilmiştir. Buna göre Türkiye geneli ilkokul ve ortaokulda şube

başına düşen ortalama öğrenci sayısı 22'dir. Türkiye'nin ortalaması 22 iken hem ilkokul hem de ortaokul kademesinde bölgelerdeki şube başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında bölgeler arası farklılaşmanın devam ettiği görülmektedir (Çelik vd. 2020). 2020/21 öğretim yılında bölgelere göre ilkokulda şube başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında İstanbul'da 27, Güneydoğu Anadolu, Akdeniz, Doğu Marmara ve Batı Anadolu'da 23, Ege ve Batı Marmara'da 20, Orta Anadolu ve Doğu Karadeniz'de 19, Batı Karadeniz'de 18, Ortadoğu Anadolu'da 17 ve Kuzey Doğu Anadolu'da 14 olarak gerçekleşmiştir. Ortaokul kademesinde şube başına düşen öğrenci sayısı İstanbul (25), Güneydoğu Anadolu (25) ve Akdeniz (24) bölgelerinde en fazla iken Kuzeydoğu Anadolu (18) ve Doğu Karadeniz (18) bölgelerinde ise en azdır.

Şekil D.2.5 İlköğretim ve ortaöğretimde okul türüne göre okul başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2016-2020)

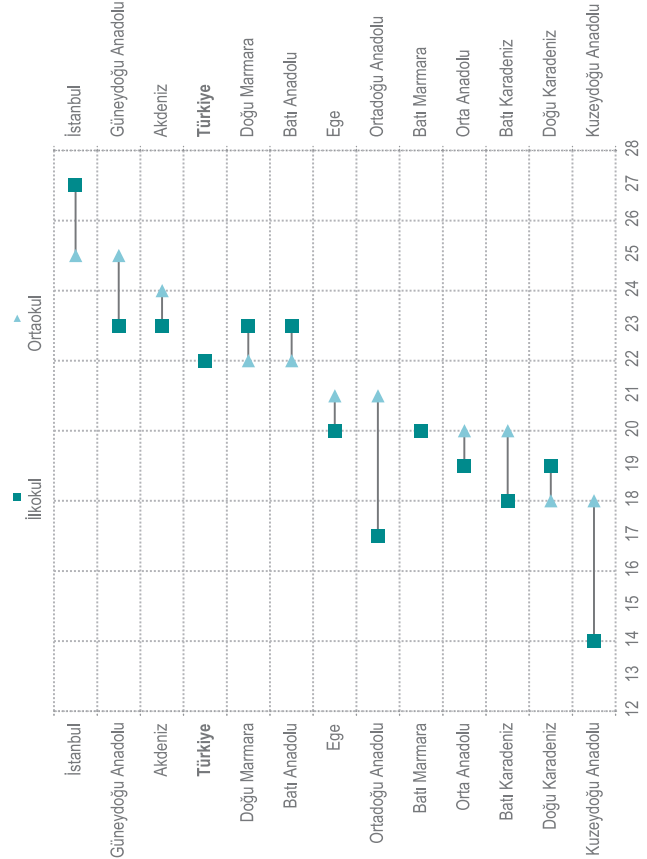

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Eğitime Bakış 2020'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2020 yılına göre ortaöğretimde okul türüne ve bölgelere göre şube başına düşen öğrenci sayısı Şekil D.2.7'de verilmiştir. Bölgeler arası değişime bakıldığında Güneydoğu Anadolu ve İstanbul, ortaöğretim düzeyinde de şube başına düşen öğrencilerin en yoğun olduğu bölgelerdir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci 28, genel ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısı 29, mesleki ve teknik ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısı ise 26 iken İstanbul'da hem genel ortaöğretim hem de mesleki ve teknik ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısı 27'dir. Mesleki ve teknik ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısının en düşük olduğu bölgeler Doğu Karadeniz ve Batı Karadeniz'dir. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde mesleki teknik ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısı 19 iken, ortaöğretimde 22 ve genel ortaöğretimde 25'tir. Batı Karadeniz Bölgesi'nde ise mesleki ve teknik ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısı 20, ortaöğretimde 23 ve genel ortaöğretimde 26'dır. Genel ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısı bölgeler arasında aşırı farklılaşmamakta olup 25-29 arasında değişmektedir.

Şekil D.2.8'de 2020/21 öğretim yılında ilkökul ve ortaokullarda okul başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim ele alınmıştır. Şekle göre Türkiye geneli okul

Şekil D.2.6 İlkokul ve ortaokullarda bölgelere göre şube başına düşen öğrenci sayısı (2020)

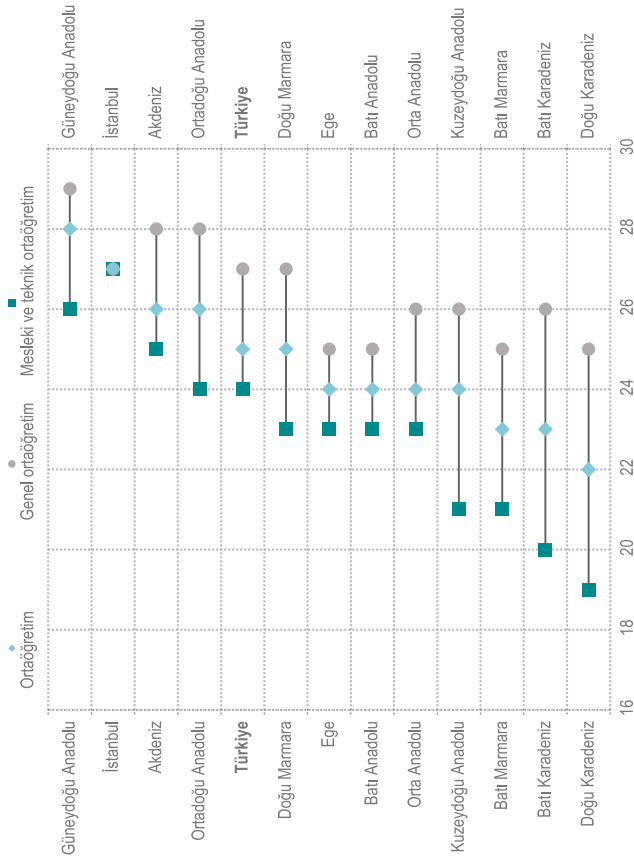

Kaynak: 2021 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

başına düşen ortalama öğrenci sayısı ilkökulda 217 iken ortaokulda 267'dir. Buna göre ilkökul ve ortaokul kademesinde okul başına düşen öğrenci sayılarının en fazla olduğu bölge İstanbul iken ilkökulda en düşük olduğu yer Kuzeydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu iken ortaokulda en düşük olduğu yer ise Kuzeydoğu Anadolu ve Doğu Karadeniz bölgeleridir. İstanbul'da okul başına düşen öğrenci sayısı ilkökulda 564 iken ortaokulda 485 ile ortalamının oldukça üstündedir. Buna ilaveten ilkökulda ve ortaokulda öğrenci başına düşen öğrenci sayısının en düşük olduğu bölge Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde ilkökulda okul başına düşen öğrenci sayısı 81 iken ortaokulda bu sayısı 149'dur.

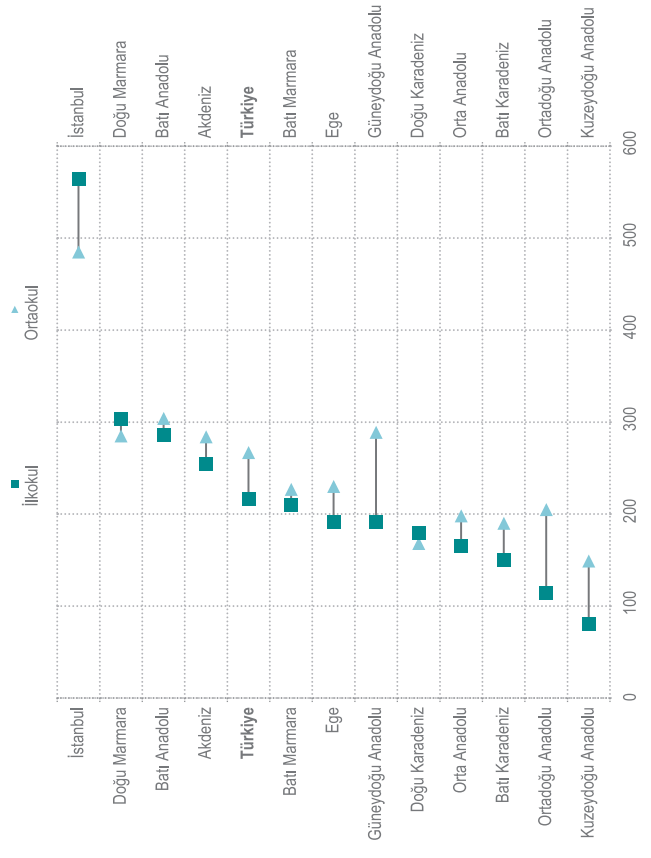
Şekil D.2.9'da 2020 yılında ortaöğretimde okul türüne ve bölgelere göre okul başına düşen öğrenci sayıları verilmiştir. Buna göre mesleki ve teknik ortaöğretimde okul başına düşen öğrenci sayısı bakımından bölgeler arası farklara bakıldığında İstanbul 578 öğrenci ile ortalamının oldukça üstündedir. Ayrıca İstanbul'da genel ortaöğretimde okul başına düşen öğrenci sayısı 415'dir. Genel ortaöğretimde okul başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu bölge 501 öğrenci ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Genel ortaöğretimde okul başına düşen öğrenci sayısının en düşük olduğu bölge Batı Marmara (321) iken, mesleki ve teknik ortaöğretimde ise Doğu Karadeniz Bölgesi (222)'dir.

Şekil D.2.7 Ortaöğretimde okul türüne ve bölgelere göre şube başına düşen öğrenci sayısı (2020)

Kaynak: 2021 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

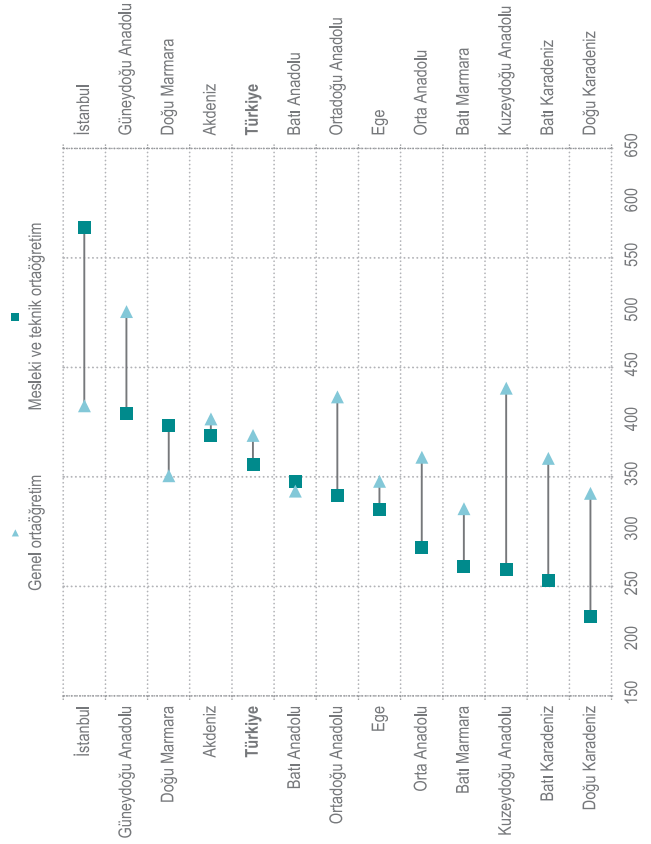
Şekil D.2.8 İlkokul ve ortaokullarda bölgelere göre okul başına düşen öğrenci sayısı (2020)

Kaynak: 2021 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

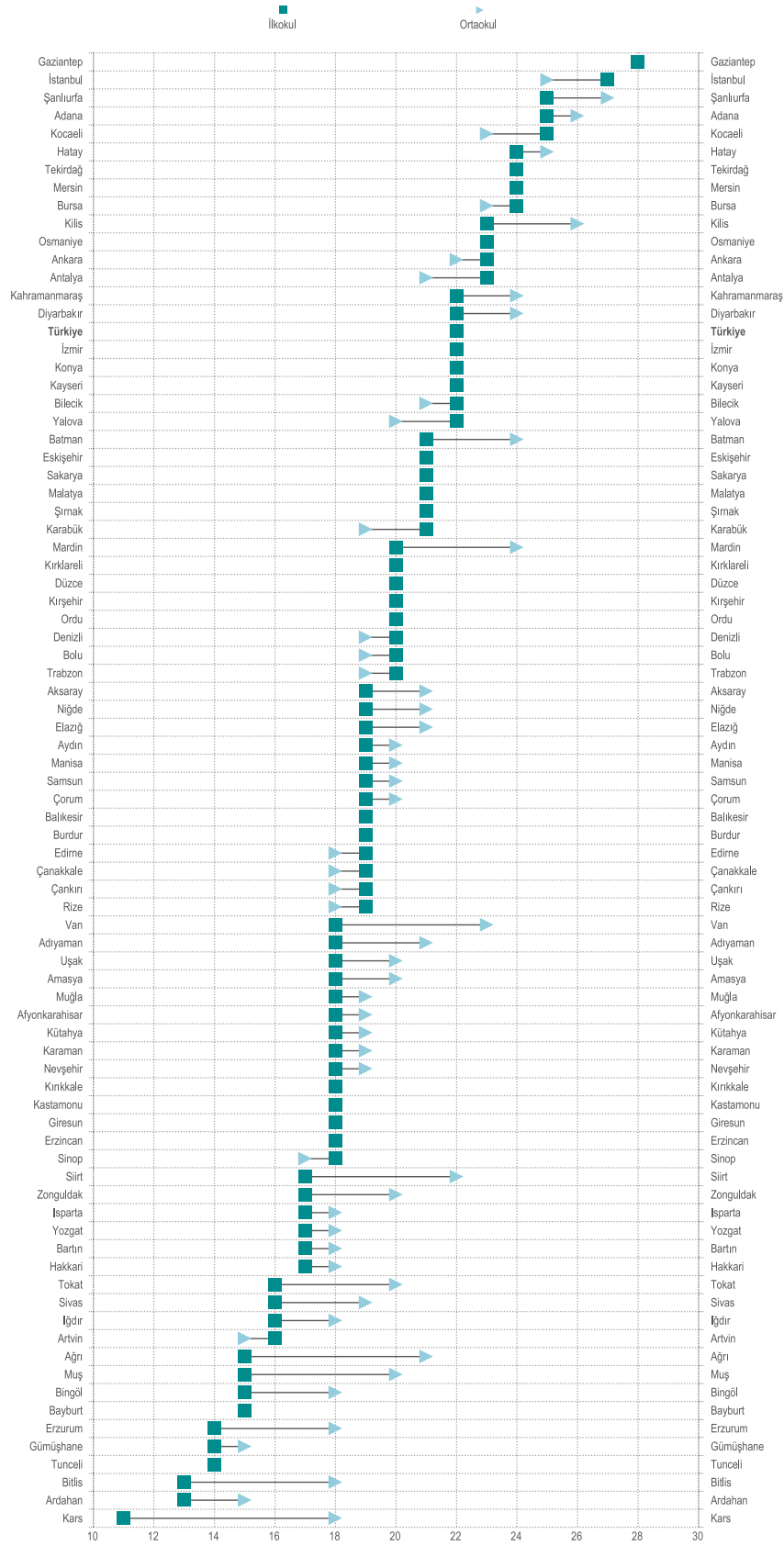
Şekil D.2.10'da 2020 yılına göre ilkokul ve ortaokulda ille-re göre şube başına düşen öğrenci sayısı gösterilmiştir. Şekle göre iller arasında ilkokulda ve ortaokulda şube başına düşen öğrenci sayısında ciddi farklılaşmaların olduğu görülmektedir. Buna göre ilkokulda şube başına öğrenci sayısının en fazla olduğu iller Gaziantep (28), İstanbul (27), Şanlıurfa (25), Adana (25) ve Kocaeli (25) iken en az olduğu iller Kars (11), Ardahan (13), Bitlis (13), Tunceli, Gümüşhane ve Erzurum (14)'dür. Ortaokulda şube başına düşen öğrenci sayısına en fazla sahip olan iller Gaziantep (28), Şanlıurfa (27), Adana (26), Kilis (26), İstanbul (25) ve Hatay (25) iken en düşük iller ise Tunceli (14), Ardahan (15), Bayburt (15), Gümüşhane (15) ve Artvin (15)'dir.

Şekil D.2.9 Ortaöğretimde okul türüne ve bölgelere göre okul başına düşen öğrenci sayısı (2020)

Kaynak: 2021 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

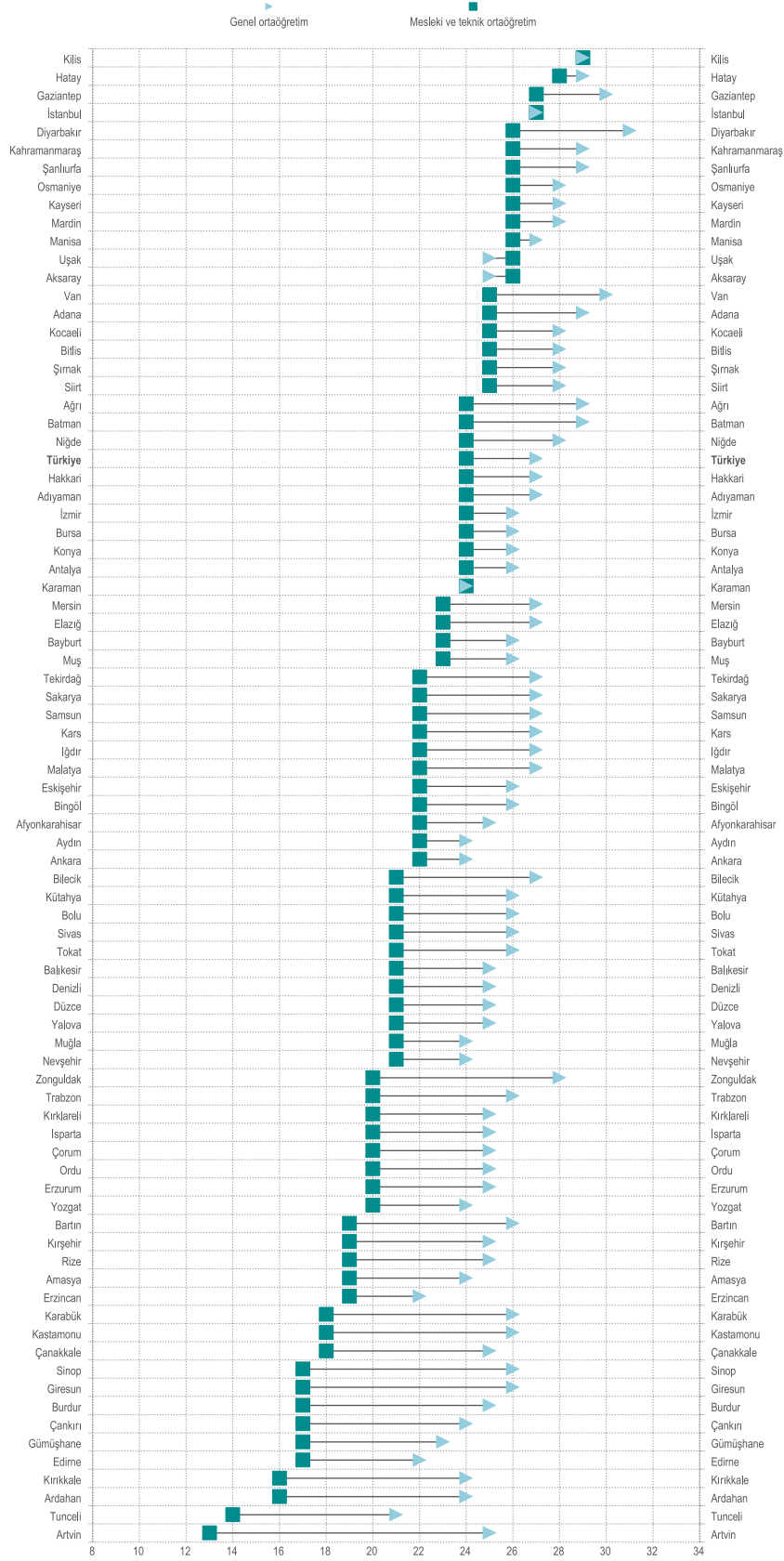
Şekil D.2.10 İlkokul ve ortaokulda illere göre şube başına düşen öğrenci sayısı (2020)

Kaynak: 2021 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil D.2.11 Ortaöğretimde okul türüne ve illere göre şube başına düşen öğrenci sayısı (2020)

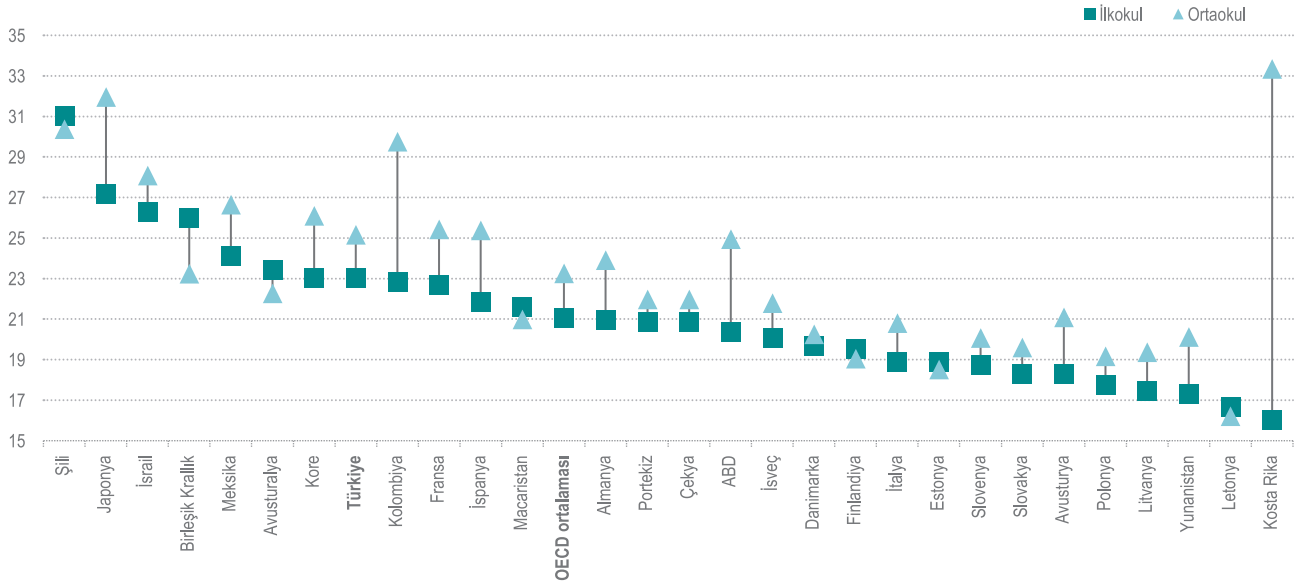
Kaynak: 2021 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2020 yılına göre ortaöğretimde okul türüne ve illere göre şube başına düşen öğrenci sayısı Şekil D.2.11'de verilmiştir. Buna göre genel ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu iller Diyarbakır (31), Gaziantep (30), Van (30), Kilis (29), Hatay (29), Kahramanmaraş (29), Şanlıurfa (29), Adana (29), Ağrı (29) ve Batman (29) en az olduğu iller Tunceli (21), Edirne (22), Erzincan (22) ve Gümüşhane (23)'dir. Mesleki ve teknik ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci ortalamasının en fazla olduğu iller Kilis (29), Hatay (28), Gaziantep (27) ve İstanbul (27) iken şube başına düşen öğrenci ortalamasının en düşük olduğu iller ise Artvin (13), Tunceli (14), Ardahan (16) ve Kırıkkale (16)'dir.

Şekil D.2.12'de 2019 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde ilkökul ve ortaokullardaki ortalama sınıf mevcudu gösterilmiştir. Buna göre ilkökulda ortalama sınıf mevcudu

OECD ülkeleri ortalaması 21 iken bu oran ortaokulda 23'tür. İlkokul kademesinde ortalama sınıf mevcudunun en fazla olduğu ülke 31 ile Şili'dir. İlkokul kademesinde sınıf mevcudunun yüksek olduğu diğer ülkeler sırasıyla Japonya (27), İsrail (26), Birleşik Krallık (26) ve Meksika (24)'dir. İlkokul kademesinde ortalama sınıf mevcudunun en düşük olduğu ülkeler ise Kosta Rika (16), Letonya (17), Yunanistan (17) ve Litvanya (17)'dir. Ortaokulda ortalama sınıf mevcudunun ülkelere göre değişimine bakıldığında en fazla ortalama sınıf mevcuduna sahip ülke Kosta Rika (33)'dir. Ortaokulda ortalama sınıf mevcudunun yüksek olduğu diğer ülkeler ise Japonya (32), Şili (30) ve Kolombiya (30)'dir. Ortaokulda ortalama sınıf mevcudunun en düşük olduğu ülkeler ise Letonya (16), Estonya (19), Polonya (16), Finlandiya (16) ve Litvanya (16)'dir. Türkiye'nin ise ilkökul kademesinde ortalama sınıf mevcudu 23 iken ortaokulda bu sayı 25'tir.

Şekil D.2.12 OECD ülkelerinde ilkökul ve ortaokullardaki ortalama sınıf mevcudu (2019)

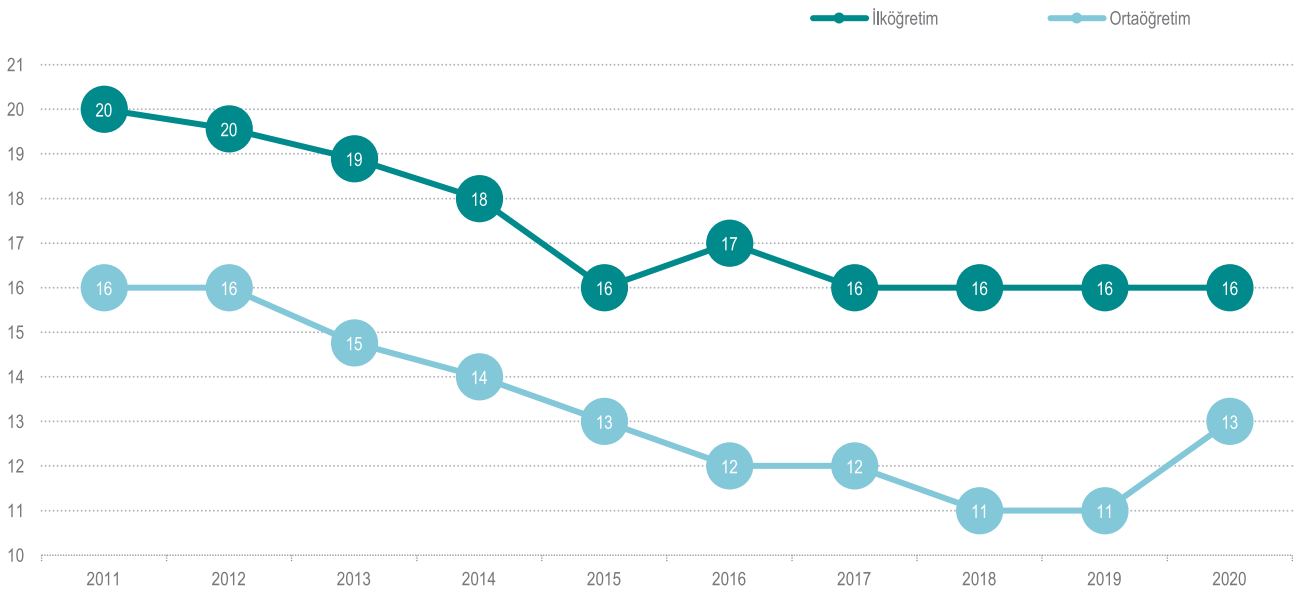

Kaynak: OECD/UIS/Eurostat (2021) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge altında ilk önce kademelere ortaöğretimde okul türüne göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısında yaşanan değişim incelenmiştir. Daha sonra ilköğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısında yaşanan değişim incelenmiştir.

öğrenci sayıları bölgelere ve illere göre ayrıntılı analiz edilmiştir. Son olarak ise OECD ülkelerinde ilköğretim ve ortaokul kademesinde öğretmen başına düşen öğrenci sayıları ele alınmıştır.

Şekil D.3.1 Kademelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısında yaşanan değişim (2011-2020)

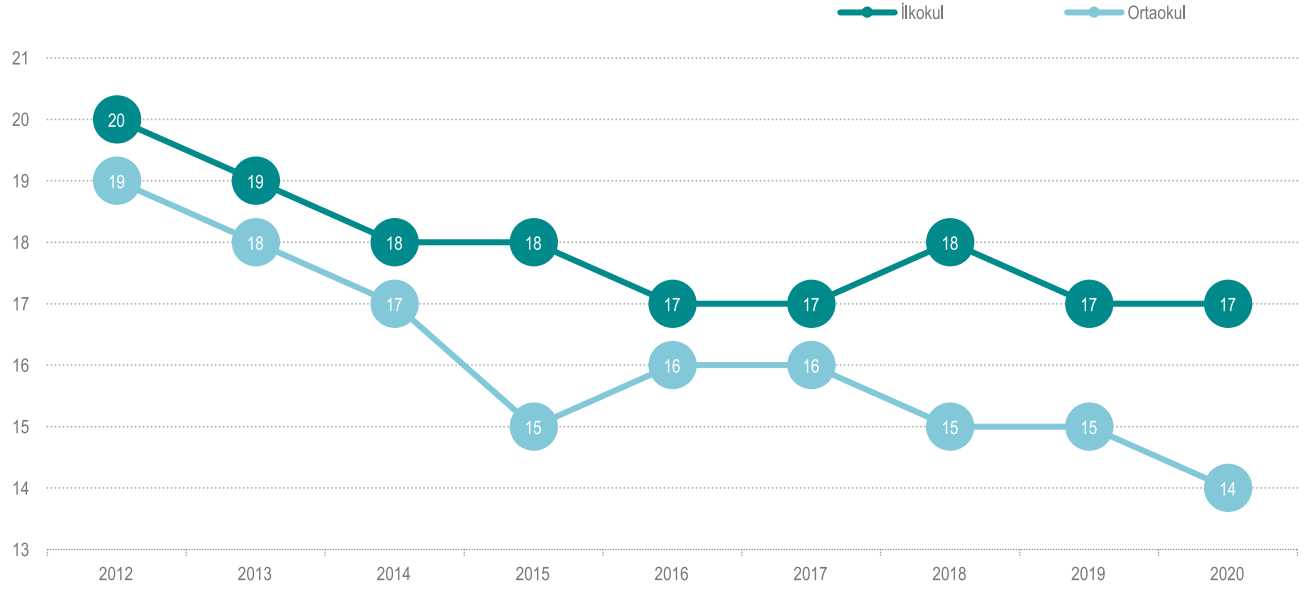

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2011 ile 2020 yılları arasında kademelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısında yaşanan değişim Şekil D.3.1'de verilmiştir. Buna göre ilköğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 2011 yılında 20 iken 2015 yılına kadar düşüş eğilimi yaşamış ve 16'ya gerilemiş, sonrasında ise neredeyse sabit kalarak 2020 yılında 16 olarak gerçekleşmiştir. Ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise 2011 yılında 16 iken yıllar itibarıyla azalarak 2018 yılında 11 olmuş, 2020 yılına gelindiğinde 13'e yükselmiştir. Daha açık bir ifade ile yıllara göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısında hem ilköğretim hem de ortaöğretim kademesinde bir azalma görülmektedir.

Şekil D.3.2'de 2012 ile 2020 yılları arasında ilköğretim ve ortaokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim ele alınmıştır. Buna göre ortaokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 2012 yılında 19 iken 2015 yılına kadar azalmış, sonrasında 15-16 bandında bir seyir izleyerek 2020 yılında 14'e düşmüştür. İlkokul düzeyinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 2012 yılında 20 iken 2016 yılına kadar düşmüş, sonrasında ise 17-18 bandında bir seyir izlemiş ve 2020 yılında 17 olarak gerçekleşmiştir. Daha açık bir ifadeyle son on yılda dalgalanmalar olsa da ilköğretim ve ortaokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayısında azalma yaşanmıştır.

Şekil D.3.2 İlkokul ve ortaokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2020)

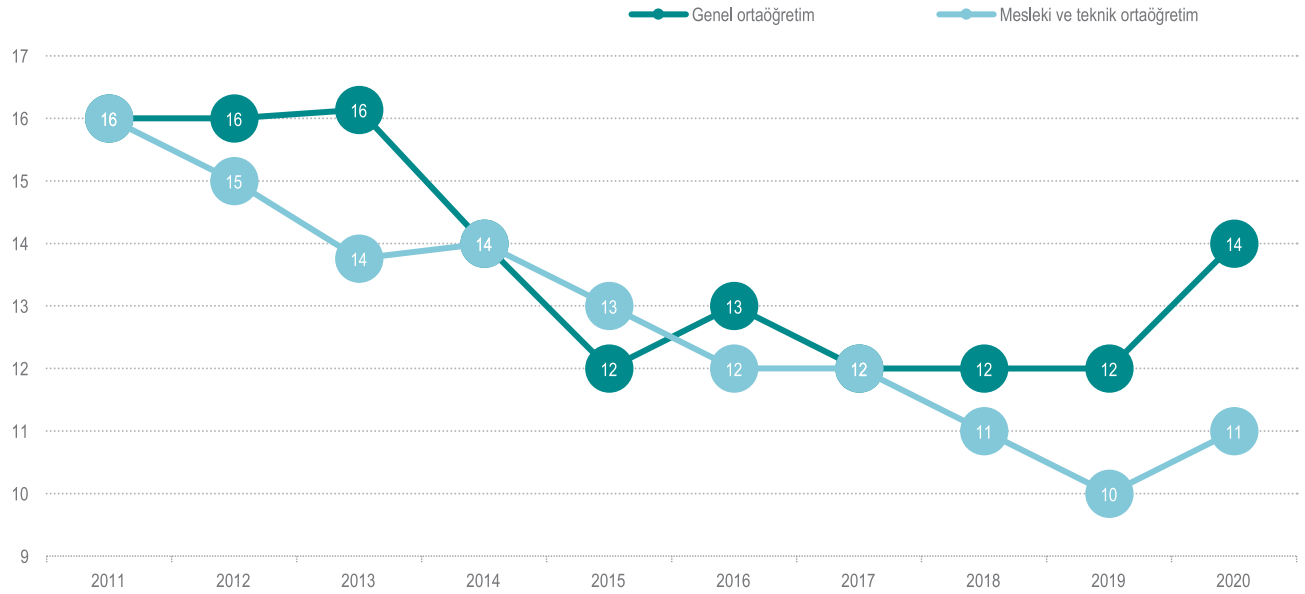

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil D.3.3'te 2011 ile 2020 yılları arasında ortaöğretimde okul türüne göre öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Şekle göre 2011 yılında genel ortaöğretim ile mesleki ve teknik orta-

öğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 16 iken 2020 yılına gelindiğinde genel ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 14, mesleki ve teknik ortaöğretimde ise 11 olarak gerçekleşmiştir.

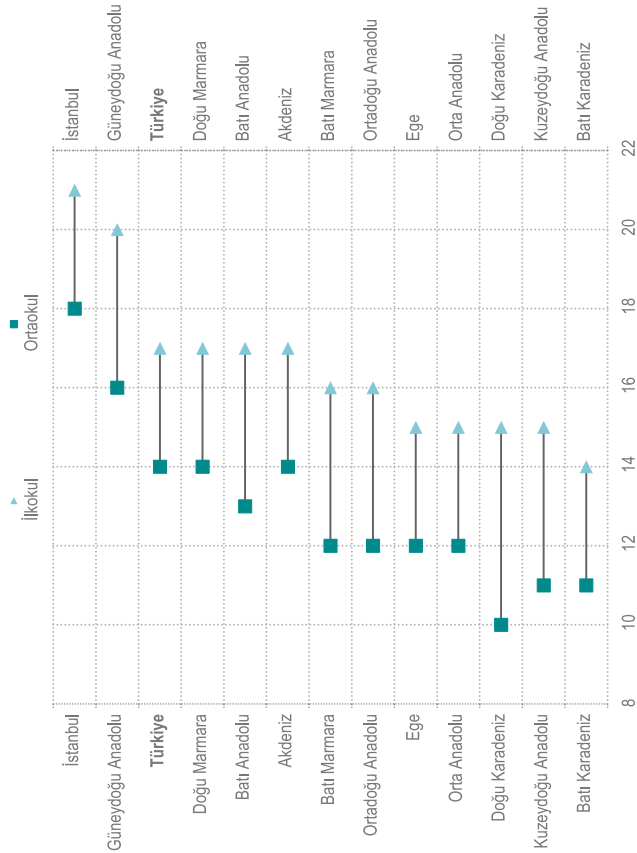
Şekil D.3.3 Ortaöğretimde okul türüne göre öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2011-2020)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2020 yılı verilerine göre ilkokul ve ortaokulda bölgelere göre öğretmen başına düşen öğrencisi sayısı Şekil D.3.4'te verilmiştir. İlkokul düzeyinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı İstanbul (21)'da ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi (20)'nde Türkiye ortalamasının üstünde iken Doğu Marmara (17), Batı Marmara (17) ve Akdeniz (17) bölgelerinde Türkiye ortalamasıyla aynı, diğer bölgeler ise Türkiye ortalamasının altındadır. İlkokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en düşük olduğu bölgeler ise Batı Karadeniz (14), Kuzeydoğu Anadolu (15), Doğu Karadeniz (15), Orta Anadolu (15) ve Ege (15) bölgeleridir. Ortaokulda ise öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu bölgeler İstanbul (18) ve Güneydoğu Anadolu (16) iken en düşük olduğu bölgeler ise Doğu Karadeniz (10), Batı Karadeniz (11) ve Kuzeydoğu Anadolu (11) bölgeleridir.

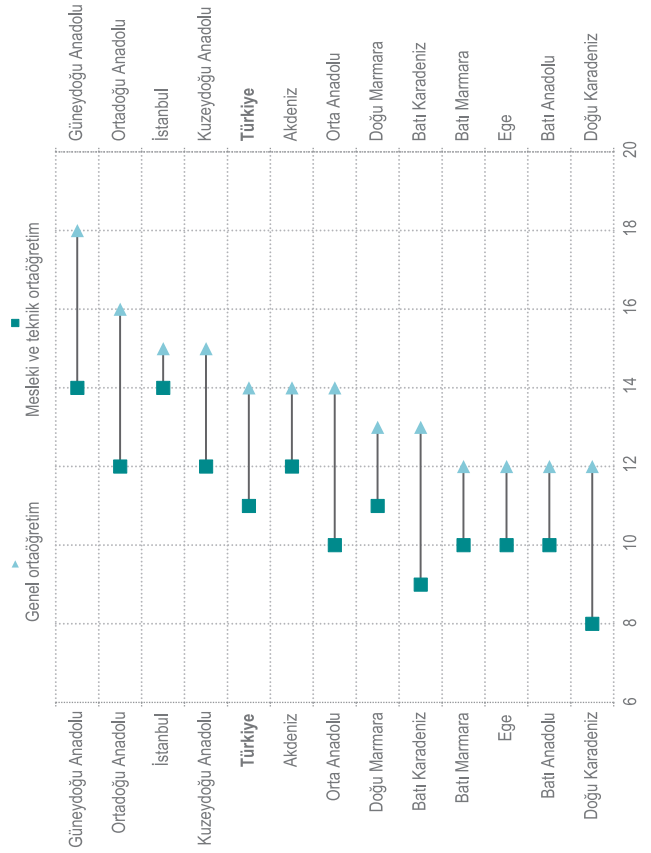
Şekil D.3.4 İlkokul ve ortaokulda bölgelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2020)

Kaynak: 2021 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

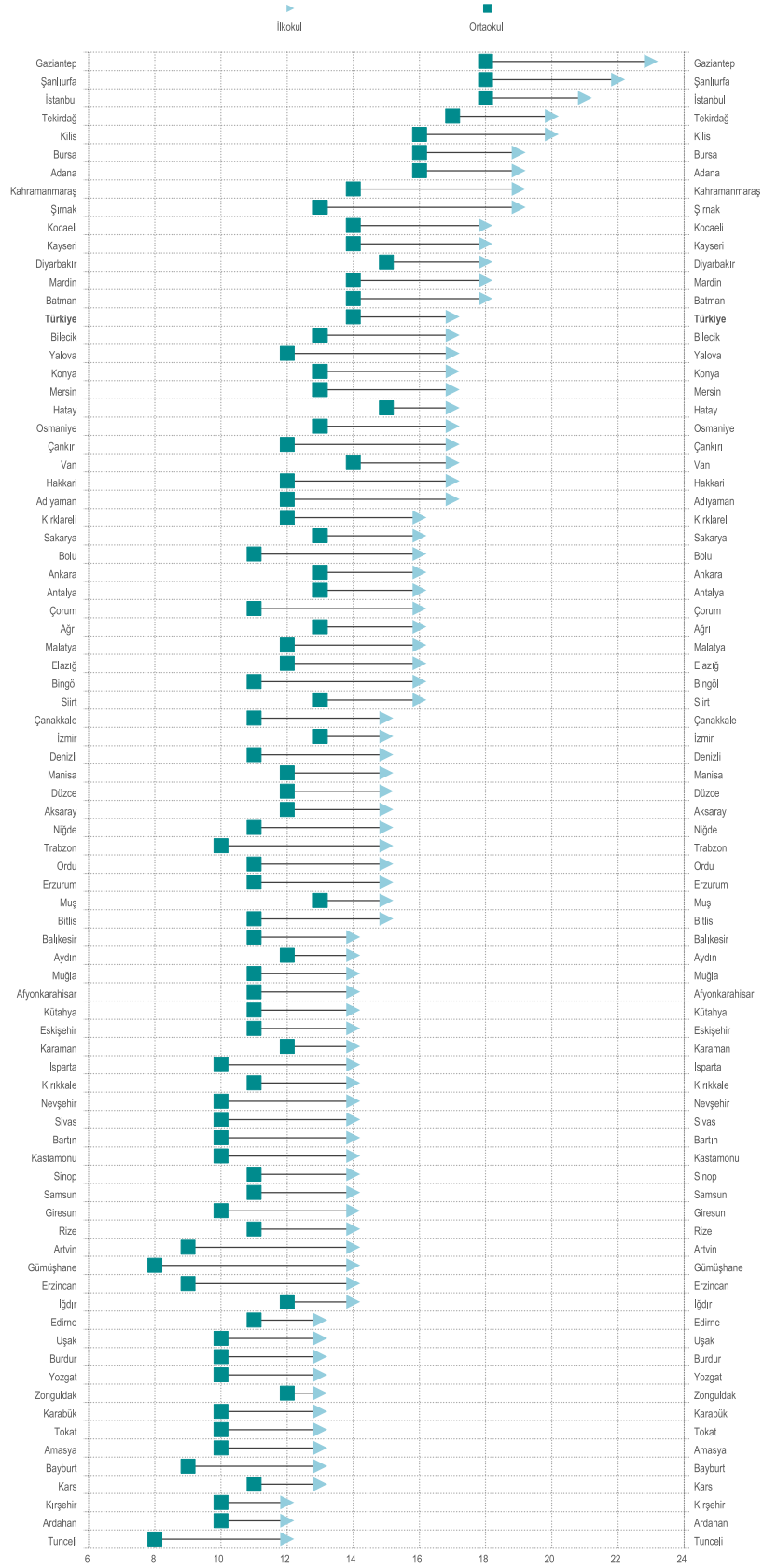
Şekil D.3.5'te okul türüne ve bölgelere göre ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayıları 2020 yılı verilerine göre verilmiştir. Genel ortaöğretimde bölgelere göre öğretmen başına en fazla öğrencinin düştüğü bölgelerin Güneydoğu Anadolu (18), Orta Anadolu (16), İstanbul (15) ve Kuzeydoğu Anadolu (15) olduğu görülürken en az öğrencinin düştüğü bölgelerin ise Doğu Karadeniz (12), Batı Anadolu (12), Ege (12) ve Batı Marmara (12) olduğu görülmektedir. Mesleki ve teknik ortaöğretimde bölgelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu bölge Güneydoğu Anadolu (14) ve İstanbul (14) iken Doğu Karadeniz (8) ve Batı Karadeniz (9) ise öğretmen başına en az öğrenci düşen bölgelerdir.

Şekil D.3.5 Ortaöğretimde okul türüne ve bölgelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2020)

Kaynak: 2021 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil D.3.6 İlkokul ve ortaokulda illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2020)

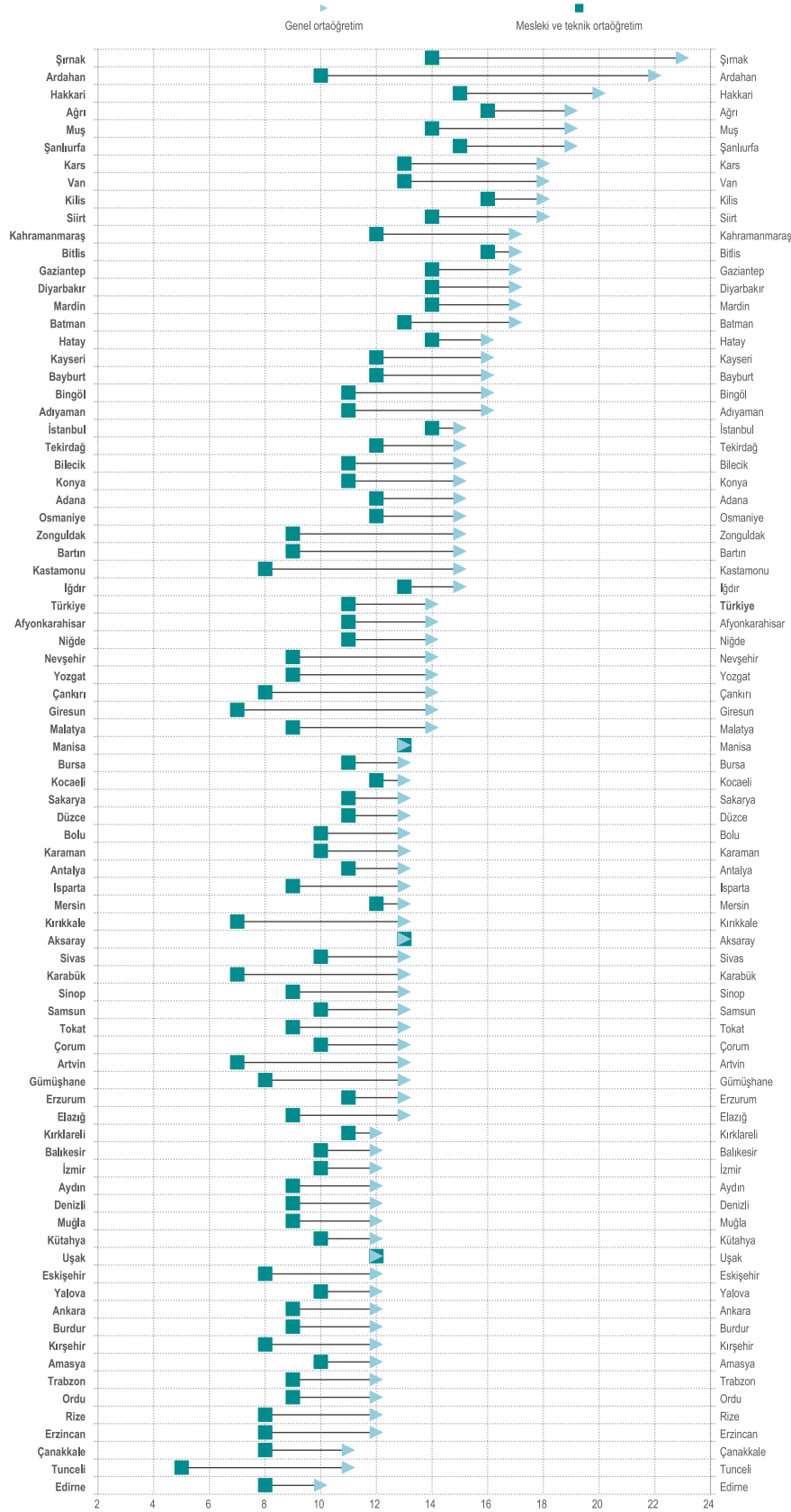

Kaynak: 2021 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil D.3.6'da 2020 yılı verilerine göre ilkokul ve ortaokulda illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı verilmiştir. Buna göre ilkokul kademesinde illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu iller sırasıyla Gaziantep (23), Şanlıurfa (22), İstanbul (21), Tekirdağ (20) ve Kilis (20) iken en az olduğu iller ise Tunceli (12), Ardahan (12) ve Kırşehir (12)'dir. Ortaokul kademesinde ise öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu iller Gaziantep (18), Şanlıurfa (18), İstanbul (18) ve Tekirdağ (17) iken en düşük olduğu iller sırasıyla Tunceli (8), Gümüşhane (8), Bayburt (9), Artvin (9) ve Erzincan (9)'dir. Hem ilkokul hem de ortaokul kademesinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı bakımından iller arasında önemli farklılaşmalar olduğu görülmektedir.

2020 yılı verilerine göre ortaöğretimde okul türüne ve illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Şekil D.3.7'de verilmiştir. Buna göre genel ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu iller sırasıyla Şırnak (23), Ardahan (22), Hakkâri (20), Ağrı (19), Muş (19) ve Şanlıurfa (19) iken öğretmen başına en az öğrencinin düştüğü iller ise Edirne (10), Tunceli (11) ve Çanakkale (11)'dir. Mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayıları incelendiğine en fazla 16 öğrenci ile Ağrı, Kilis ve Bitlis ve 15 öğrenci ile Hakkâri ve Şanlıurfa illeri olduğu görülürken en az olduğu illerin ise 5 öğrenci ile Tunceli ve 7 öğrenci ile sırasıyla Kırıkkale, Karabük, Artvin ve Giresun olduğu görülmektedir.

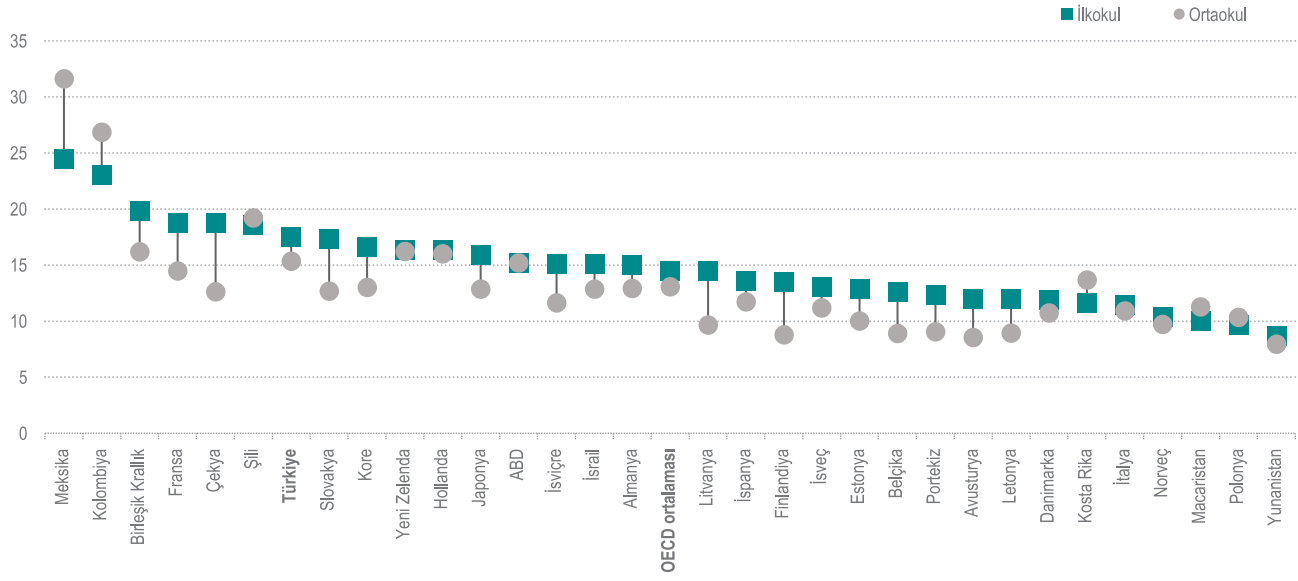
Şekil D.3.7 Ortaöğretimde okul türüne ve illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2020)

Kaynak: 2021 yılında yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil D.3.8 OECD ülkelerinde ilkökul ve ortaokul kademelerinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (2019)

Kaynak: OECD/UIS/Eurostat (2021) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

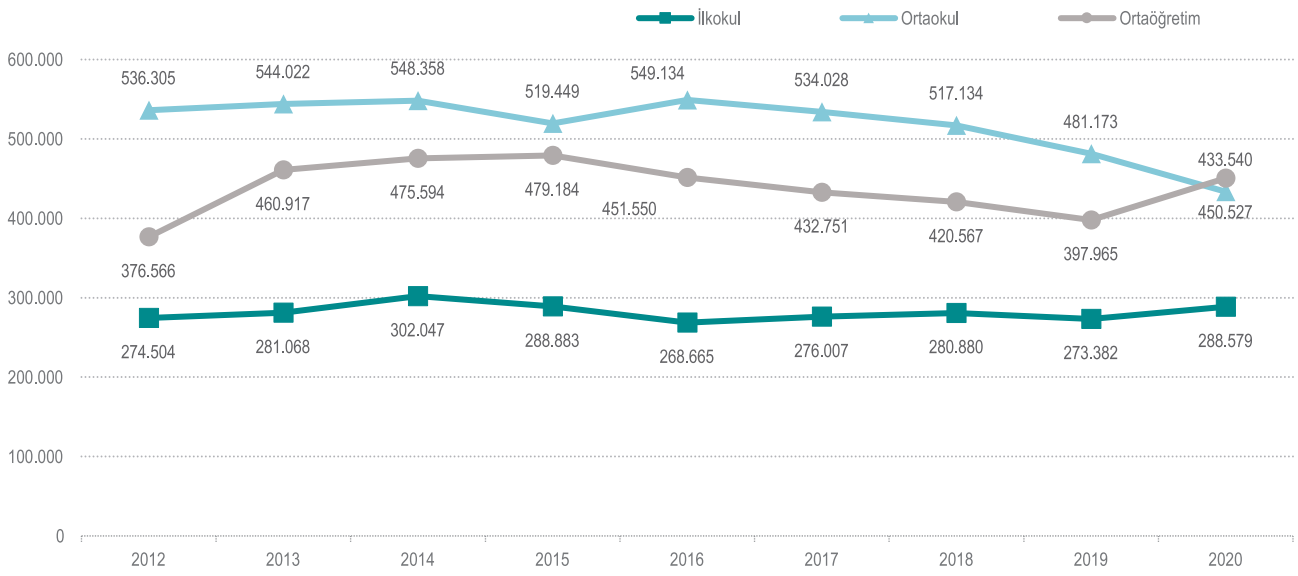
Şekil D.3.8'de OECD ülkelerinde ilkökul ve ortaokul kademelerinde 2019 yılı verisine göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı verilmiştir. Buna göre ilkökul kademesinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı bakımından OECD ülkeleri ortalaması 14 iken ortaokulda bu oran 13 öğrencidir. Her iki kademe de öğretmen-öğrenci oranının en fazla olduğu ülke Meksika'dır. Meksika'nın ilkökul kademesinde öğretmen başına 24 öğrenci düşerken ortaokul kademesinde bu oran 32 öğrencidir. Buna ila-

veten ilkökul kademesinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu diğer ülkeler Kolombiya (23) ve Birleşik Krallık (20) iken ortaokul kademesinde Kolombiya (27) ve Şili (19)'dir. Öğrenci-öğretmen oranının en düşük olduğu ülke ilkökul düzeyinde 9 öğrenci ve ortaokul düzeyinde ise 8 öğrenci ile Yunanistan'dır. Türkiye'de ise ilkökulda öğretmen başına 18 öğrenci düşerken ortaokul kademesinde 15 öğrenci düşmektedir.

Bu gösterge altında ilk önce kademelere göre taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayılarında yaşanan değişim incelenmiştir. Sonrasında ise ilkokul, ortaokul

ve ortaöğretimde illere göre taşınan öğrenci sayıları haritalarla görselleştirilerek analiz edilmiştir.

Şekil D.4.1 Kademelere göre taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2012-2020)

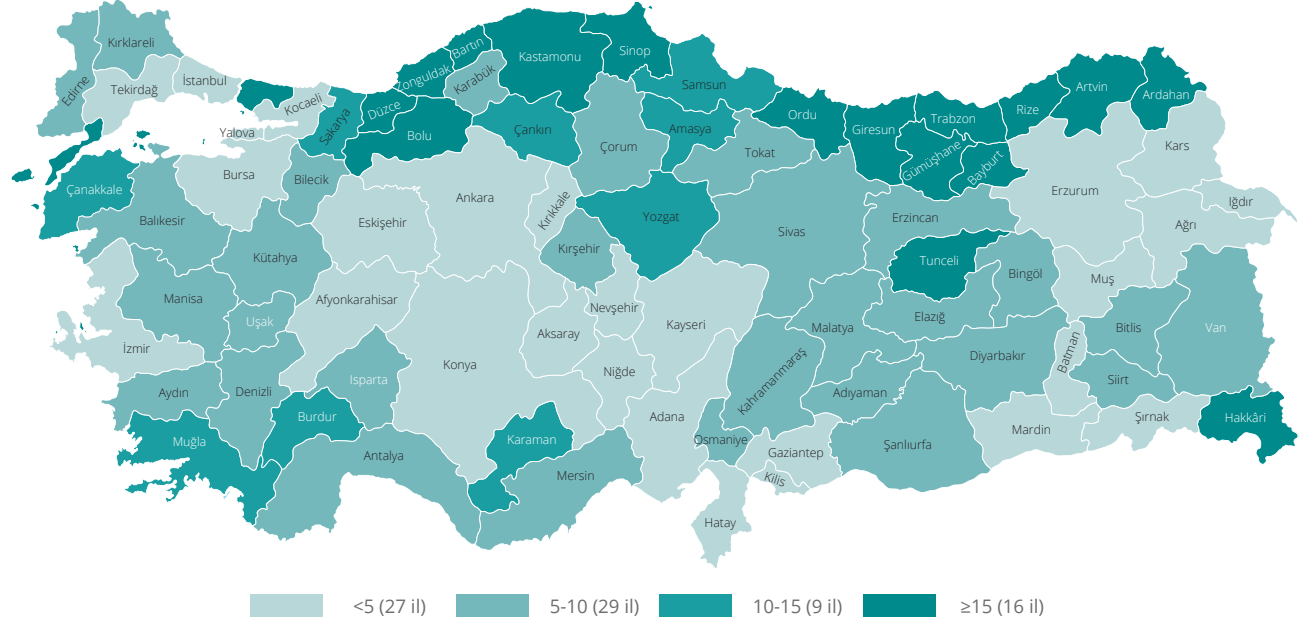

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2012 ile 2020 yılları arasında kademelere göre taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil D.4.1'de gösterilmiştir. Son on yıllık periyotta ortaöğretim kademesinde taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayısında artış yaşanırken ortaokul kademesinde düşüş yaşanmış, ilkokul kademesinde ise durağan bir seyir izlemiştir. Buna göre 2012 yılında ortaokulda taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayısı 536 bin 305 iken 2020 yılına gelindiğinde 450 bin 527'ye düşmüştür. Ortaöğretimde taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayısı 2012'de 376 bin 566; 2015'te 479 bin 184; 2020 yılında 433 bin 540 iken ilkokulda 2012 yılında taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci sayısı 274 bin 504; 2014 yılında 302 bin 47 ve 2020 yılında 288 bin 579 olmuştur.

Harita D.4.2'de 2020/21 öğretim yılında ilkokulda taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının illere göre dağılımı gösterilmiştir. 2020/21 öğretim yılında ilkokul kademesinde taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrencilerin Türkiye geneli ortalama oranı %5,4 olup bu oranın en fazla olduğu il %53 ile Düzce'dir. Daha açık bir ifadeyle Düzce'de her iki öğrenciden birisi ilkokul kademesinde taşımali eğitim kapsamında eğitim almaktadır. İlkokul kademesinde en fazla taşımali eğitim oranına sahip iller sırasıyla %31 ile Bartın, %29 ile Ardahan ve %27 ile Hakkâri gelmektedir. İlkokulda taşımali eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranının en az olduğu iller ise Ankara (%1), Gaziantep (%1), Bursa (%2), Kayseri (%2), Niğde (%2), İzmir (%2), Yalova (%2), İstanbul (%2), Nevşehir (%2) ve Eskişehir (%2)'dir. Ayrıca taşımali eğitim kapsamında ilkokul kademesinde taşınan öğrenci oranı Türkiye ortalamasının (%5.4) altında 28 il bulunmakta iken taşınan öğrenci oranı %15'in üstünde olan 16 il bulunmaktadır.

Harita D.4.2 İlkokulda taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının (%) illere göre dağılımı (2020)

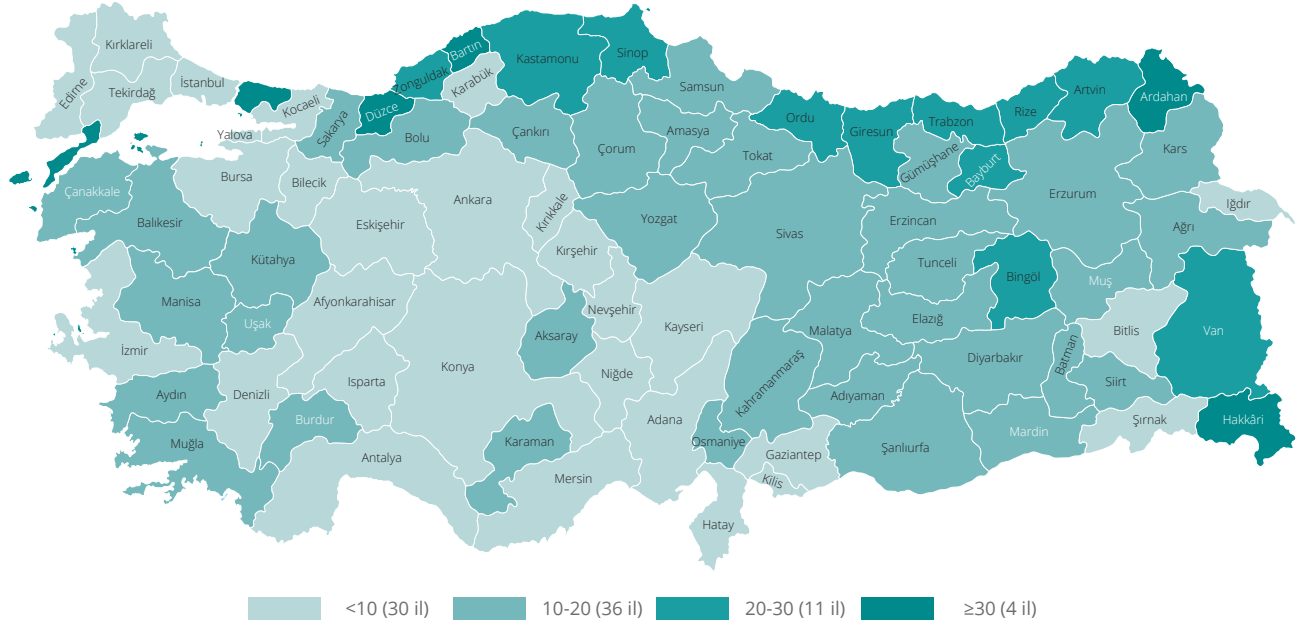

Kaynak: MEB (2021).

2020 yılına göre ortaokulda taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının illeri göre dağılımı Harita D.4.3'te gösterilmiştir. Taşınmalı eğitim kapsamında ortaokul kademesinde taşınan öğrenci oranlarının en yüksek olduğu iller incelendiğinde ilk sırada %44 ile Düzce gelir-

ken, sırayı %35 oranla Bartın, %34 oranla Hakkâri ve %31 oranla Ardahan takip etmektedir. Taşınmalı eğitim kapsamında ortaokul kademesinde taşınan öğrenci oranının en düşük olduğu il %1 ile Ankara ve İstanbul'dur. Taşınmalı eğitim kapsamında ortaokul kademesinde taşınan

Harita D.4.3 Ortaokulda taşınmalı eğitim kapsamında taşınan öğrenci oranlarının (%) illere göre dağılımı (2020)

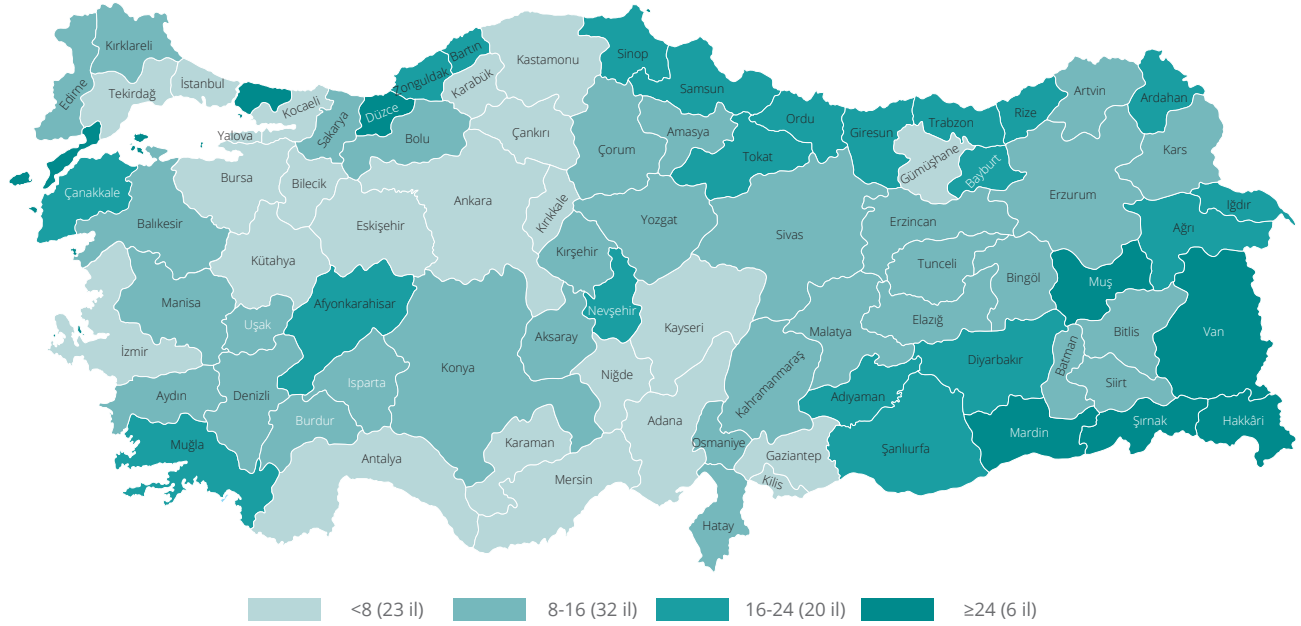
Kaynak: MEB (2021).

öğrenci oranı Türkiye ortalamasının (%8,5) altında 26 il bulunurken taşınan öğrenci oranı %20'nin üstünde olan 15 il bulunmaktadır.

Harita D.4.4'te 2020 yılı verilerine ortaöğretimde taşınan öğrenci oranlarının illere göre dağılımı gösterilmiştir. Buna göre ortaöğretim kademesinde taşınan öğrenci oranının en fazla olduğu il Düzce (%48)'dir. Daha açık bir ifadeyle Düzce'de ortaöğretim kademesinde her iki öğrenciden yaklaşık birisi taşınan öğrenci oranında-

dır. Buna ilaveten taşınan öğrenci oranının en fazla olduğu diğer iller sırasıyla %44 ile Şırnak, %30 ile Mardin ve Van, %29 ile Hakkâri'dir. Taşınan öğrenci oranının ortaöğretim kademesinde en az olduğu iller ise %1'in altında kalan Yalova, İstanbul ve Gümüşhane'dir. Taşınan öğrenci oranı Türkiye ortalaması olan %9,3'ün altında 27 il bulunurken taşınan öğrenci oranı %20'nin üstünde 13 il bulunmaktadır.

Harita D.4.4 Ortaöğretimde taşınan öğrenci oranlarının (%) illere göre dağılımı (2020)

Kaynak: MEB (2021).

- Tüm kademelerde okul, derslik ve şube sayıları bakımından son yıllarda niceliksel olarak artış yaşanırken 2020/21 öğretim yılında bir önceki yıla göre özel öğretim kademelerinde Covid-19 pandemisinden kaynaklı ciddi düşüşler bulunmaktadır. Özellikle okul öncesi kademesinde hem devlet hem de özel öğretim kurumları sayılarında önemli ölçüde azalma/kapanmalar mevcuttur. Buna ilaveten ortaöğretim kademesinde son yılda derslik ve şube başına düşen öğrenci sayılarındaki artışın temel nedeni ise 4+4+4 kademeli zorunlu eğitim sisteminin uygulanmaya başladığında ilkokula başlama yaşının 66 aya çekilmesi ve sisteme fazladan 600 bin civarın öğrencinin dâhil olması dolayısıyla da bu öğrencilerin ortaöğretim kademesine bu yıl katılmasıdır. Ortaöğretimde okul türüne göre bakıldığında ise şube başına düşen öğrenci sayısının en fazla olduğu okul türü mesleki ve teknik ortaöğretimlerdir. Okul, şube ve derslik sayısındaki artışlar önemlidir ancak eğitim kademeleri ve bu kademelere ilişkin hedefler dikkate alınarak derslik ihtiyaçları belirlenmeli ve kaynaklar uygun bir şekilde kullanılmalıdır.
- Öğretmen ve sınıf mevcudu göstergeleri üzerinden Türkiye özelinde analiz yapıldığında öğretmen ve sınıf başına düşen öğrenci sayıları OECD ortalamalarına yakındır. Ancak illere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayıları ve sınıf mevcudu değişkenleri incelendiğinde mevcut süregelen eşitsizliklerin devam ettiği görülmektedir (Çelik vd., 2020). Bu nedenle eğitim sistemimizin kronik problemlerinden biri olan bölgesel eşitsizliğin azaltılması için dezavantajlı bölgelere öncelik verilerek okul ve derslik yapımı gerçekleştirilmelidir.
- Eğitime erişimin sağlanması açısından okullara erişimin kısıtlı olduğu kırsal bölgelerde uygulanan taşımali eğitimde 1 milyon 200 bine yakın öğrenci bulunmaktadır. Taşımali eğitimde özellikle ülkemizin kırsal kesimlerinde eğitime erişimin sağlanması için yapılan bu uygulamanın öğrenciler açısından pek çok olumsuz durumu da söz konusudur. Öğrenciler evlerinden erken saatlerde yola çıkarak okullara ulaşmakta ve yolculukta geçen sürenin uzamasıyla çeşitli olumsuz durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu noktada taşımali eğitimin en aza indirilmesi ve çok az miktarda öğrencinin bu uygulamaya devam etmesi için öğrencilerin evlerine en yakın yerlerde eğitim almalarına yönelik tedbirler alınmalıdır.

Çelik, Z., Bozgeyikli, H., & Yurdakul, S. (2020). *Eğitime bakış 2020: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

MEB. (2020). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2020-2021*. MEB.

OECD (2020). *Education at a glance 2021: OECD indicators*. Organization for Economic Co-operation and Development.

BÖLÜM

FINANSMAN

GÖSTERGE	E1	Eğitime ayrılan bütçenin GSYH'ye oranı kaçtır?
GÖSTERGE	E2	Öğrenci başına ne kadar harcama yapılmaktadır?
GÖSTERGE	E3	Ekonomik sınıflandırmaya göre MEB bütçe dağılımı nasıldır?
BÖLÜM	E	Sonuç ve Öneriler

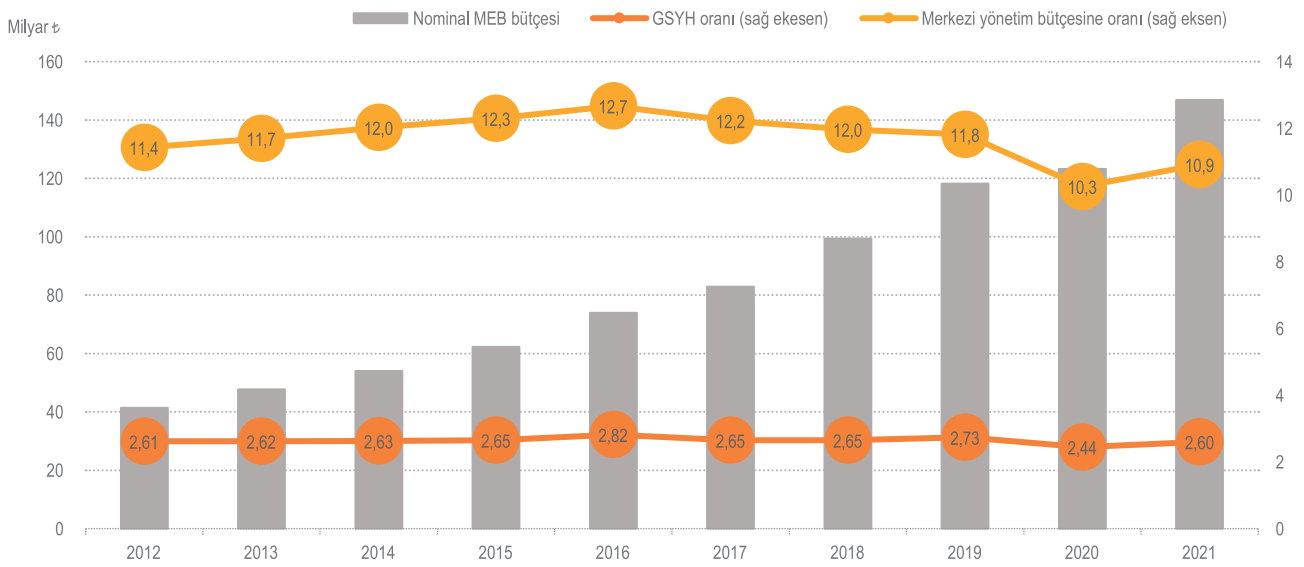
Bu bölümde nominal Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) bütçesinin Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH) ve merkezi yönetim bütçesi içindeki oranı, öğrenci başına yapılan harcamalar, eğitime ayrılan kaynakların ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımı göstergeleri Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) verileri ile karşılaştırmaları olarak ayrıntılı analiz edilecektir.

EĞİTİME AYRILAN BÜTÇENİN GSYH'YE ORANI KAÇTIR?

Bu gösterge altında ulusal verilerle birlikte nominal MEB bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında yaşanan değişim yıllara göre incelenmiştir. Bazı OECD ülkelerinde eğitime yapılan toplam kamusal ve özel harcamanın; eğitim kademelerine göre eğitime ya-

pılan toplam harcamanın GSYH'ye oranı ve toplam hükümet harcamaları içinde eğitime yapılan toplam kamu harcamalarının oranı da Türkiye verisi ile karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmıştır.

Şekil E.1.1 Nominal MEB bütçesinin (milyar ₺) GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında (%) yaşanan değişim (2012-2021)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Yükseköğretim bütçesi hariçtir. 2021 yılı bütçeleri öngörülen olup diğer yıllar gerçekleşen bütçelerdir.

Şekil E.1.1'de 2012 ile 2021 yılları arasında nominal MEB bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında yaşanan değişim gösterilmiştir. Şekle göre yıllar itibarıyla nominal MEB bütçesi sürekli artış eğilimi göstermiş; 2012'de 41,35 milyar TL, 2021'de ise 146,92 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Nominal MEB bütçesinin GSYH içindeki oranı ise yıllar itibarıyla 2012 yılındaki orana (%2,61) benzer oranlarda seyrederken 2020 yılında (%2,44) bir miktar düşüş yaşamış ve 2021 yılında (%2,60) tekrar yükselmiştir. Nominal MEB bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranına bakıldığında ise yıllar itibarıyla dalgalı bir seyir gösterdiği görülmekte olup 2012 yılından (%11,4) 2016 yılına (%12,7) kadar artış göstermiş ve en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Ardından 2020 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiş ve son 10 yıldaki en düşük se-

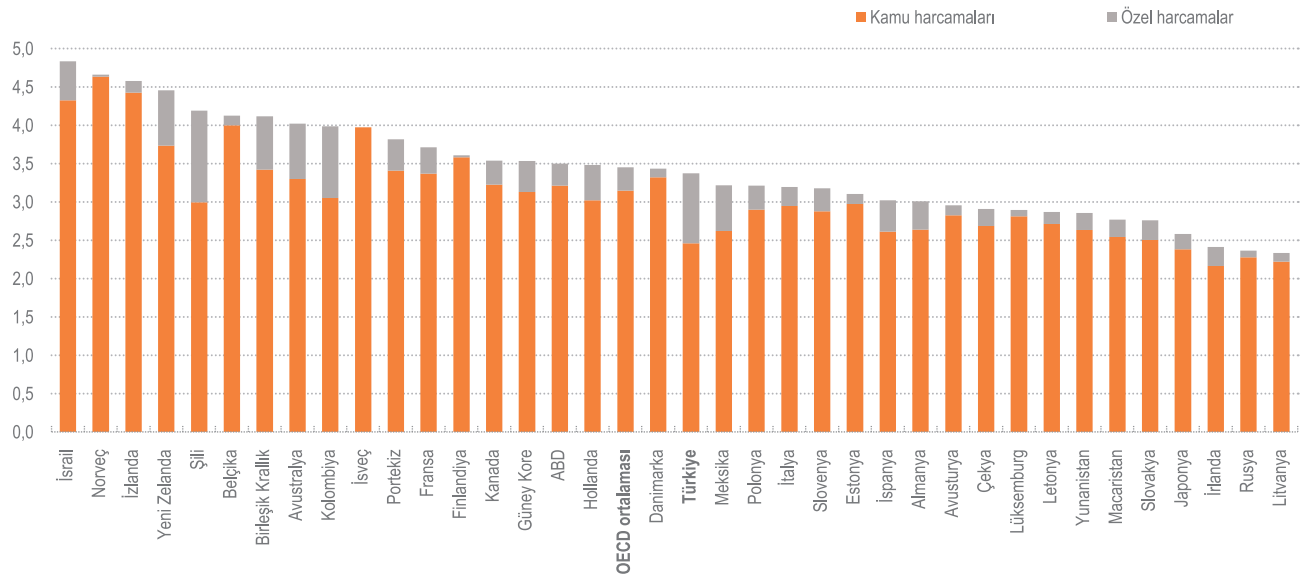
viyeye gerileyerek %10,3 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında ise nispeten yeniden bir artış yaşamış ve MEB'e ayrılan bütçenin merkezi yönetim bütçesi içindeki oranı %10,9 olmuştur. Buna göre eğitime erişim oranlarının arttığı son yıllarda eğitime ayrılan kaynakların azaldığı açıkça görülmektedir.

Şekil E.1.2'de 2018 yılında OECD ülkelerinde eğitime yapılan toplam kamusal ve özel harcamanın GSYH'ye oranı verilmiştir. Şekle göre, OECD ülkeleri arasında 2018 yılında eğitime yapılan toplam harcamaların en yüksek olduğu ülkeler İsrail (%4,83), Norveç (%4,63), İzlanda (%4,42) ve Yeni Zelanda (%4,45)'dir. Toplam eğitim harcamalarının GSYH'ye oranı bakımından OECD ülkeleri ortalaması %3,14 olup Türkiye %3,37 ile OECD ülkeleri ortalama-

sının üzerindedir. 2018 yılında OECD ülkeleri arasında GSYH içinde eğitime yapılan toplam kamusal harcama oranlarının en yüksek olduğu ülkeler, Norveç (%4,63), İzlanda (%4,42), İsrail (%4,32), Belçika (%4) ve İsveç (%4) iken en düşük olduğu ülkeler ise İrlanda (%2,16), Litvanya (%2,21), Rusya (%2,27) ve Japonya (%2,38)'dir. Türkiye GSYH içinde eğitime yapılan toplam kamusal harcama

oranı %2,46 ile OECD ülkeleri ortalaması olan %3,15'in oldukça gerisinde kalırken özel harcama oranı bakımından ise Türkiye (%0,9) ile OECD ülkeleri ortalamasının (0,3) oldukça üzerinde olup en yüksek olan ülkelerin başında gelmektedir. Dolayısıyla bu özel harcama oranının Türkiye'de fazla olması, eğitim sistemimizde fırsat eşitsizliğinin ortaya çıkma sebeplerinin başında gelmektedir.

Şekil E.1.2 OECD ülkelerinde eğitime yapılan toplam kamusal ve özel harcamanın GSYH'ye oranı (%) (2018)

Kaynak: OECD (2021).

Tablo E.1.3'te 2018 yılında OECD ülkelerinde kademelere göre eğitime yapılan toplam harcamanın GSYH'ye oranı gösterilmiştir. Buna göre 2018 yılında OECD ülkeleri arasında ilkökul kademesinde eğitime yapılan toplam harcamalar İsrail (%2,6), İzlanda (%2,3), Norveç ve Kanada (%2,2), Şili (%2,1), İsveç (%1,9), Birleşik Krallık ve Avustralya (%1,9) ülkelerinde OECD ülkeleri ortalamasından (%1,5) yüksek düzeydedir. Ortaokul düzeyinde ise Kolombiya (%1,5), Avustralya ve Yeni Zelanda (%1,3), Fran-

sa ve Almanya (%1,2) en yüksek oranda harcama oranına sahip olan ülkelerdir. Ortaöğretim düzeyindeki tüm programlarda İsrail (%2,3), Belçika (%1,7), Türkiye (%1,5), İtalya, Norveç, Şili ve Kanada (%1,4) ülkeleri GSYH içinden en yüksek düzeyde harcama yapmıştır Türkiye'nin eğitime yapılan toplam harcamalarının GSYH'ye oranı ortaöğretim düzeyinde %1,5, ilkökul düzeyinde %0,9 ve ortaokul düzeyinde ise %1 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo E.1.3 OECD ülkelerinde kademelere göre eğitime yapılan toplam harcamanın GSYH'ye oranı (%) (2018)

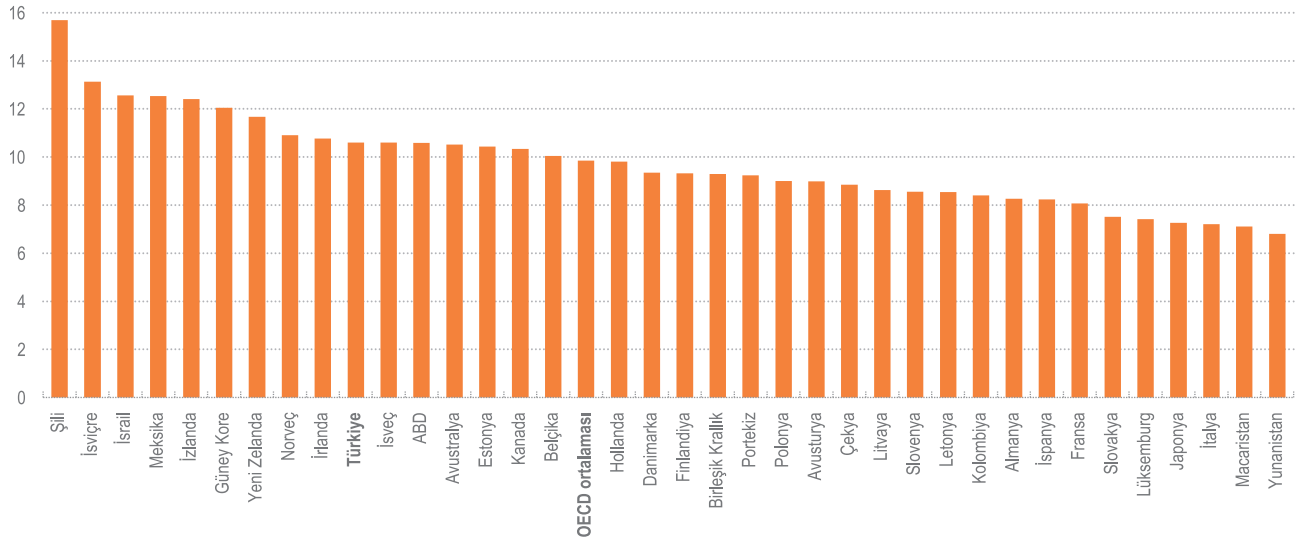
	İlkokul	Ortaokul	Ortaöğretim		
			Genel programlar	Mesleki programlar	Tüm programlar
İsrail	2,6	-	1,4	0,9	2,3
İzlanda	2,3	1,1	0,8	0,4	1,1
Norveç	2,2	1,0	0,7	0,7	1,4
Kanada	2,2	-	-	-	1,4
Şili	2,1	0,7	1,0	0,3	1,4
İsveç	1,9	0,9	0,6	0,5	1,1
Birleşik Krallık	1,9	1,0	0,9	0,3	1,3
Avustralya	1,9	1,3	0,6	0,2	0,7
Kolombiya	1,8	1,5	-	-	0,6
Danimarka	1,7	0,8	0,5	0,3	0,9
Yeni Zelanda	1,7	1,3	1,0	0,3	1,3
ABD	1,6	0,9	-	-	0,9
Meksika	1,6	0,8	0,5	0,3	0,8
Polonya	1,6	0,8	0,3	0,5	0,8
Belçika	1,6	0,9	0,7	1,0	1,7
Güney Kore	1,6	0,8	-	-	1,1
Estonya	1,5	0,7	0,4	0,3	0,8
Portekiz	1,5	1,1	-	-	1,2
Slovenya	1,5	0,8	0,3	0,5	0,9
OECD ortalaması	1,5	0,9	0,6	0,5	1,1
Yunanistan	1,4	0,8	0,5	0,3	0,7
Finlandiya	1,4	1,1	0,3	0,8	1,2
Letonya	1,4	0,6	0,4	0,4	0,8
İspanya	1,3	0,8	0,5	0,4	0,9
Fransa	1,2	1,2	0,8	0,5	1,2
İrlanda	1,2	0,6	-	-	0,5
Hollanda	1,2	1,1	0,3	0,9	1,2
Lüksemburg	1,1	0,8	0,4	0,6	0,9
Japonya	1,1	0,7	-	-	0,8
İtalya	1,1	0,7	-	-	1,4
Slovakya	1,0	1,0	0,2	0,5	0,8
Avusturya	0,9	1,1	0,3	0,6	0,9
Türkiye	0,9	1,0	0,8	0,7	1,5
Çekya	0,9	1,0	0,2	0,7	1,0
Litvanya	0,7	1,0	0,3	0,1	0,4
Macaristan	0,7	0,7	0,7	0,5	1,1
Almanya	0,7	1,2	0,4	0,5	0,9

Kaynak: OECD (2021).

Şekil E.1.4'te 2018 yılında OECD ülkelerinde toplam hükümet harcamaları içinde eğitime yapılan toplam kamu harcamalarının oranı verilmiştir. Buna göre, 2018 yılında toplam hükümet harcamaları içinde eğitime yapılan kamu harcamaları oranının en yüksek olduğu ülkeler, Şili (%15,7), İsviçre (%13,1), İsrail (%12,6), Meksika (%12,5), İzlanda (%12,4) ve Güney Kore (%12) iken en düşük olduğu

ülkeler ise Yunanistan (%6,8), Macaristan (%7,1), İtalya (%7,2), Japonya (%7,3), Lüksemburg (%7,4) ve Slovakya (%7,5)'dir. Türkiye ise %10,6 ile OECD ülkeleri ortalaması olan %9,8'in çok az üzerinde orandaki kaynağı hükümet harcamaları içinden eğitim harcamaları için ayırmaktadır.

Şekil E.1.4 OECD ülkelerinde toplam hükümet harcamaları içinde eğitime yapılan toplam kamu harcamalarının oranı (%) (2018)

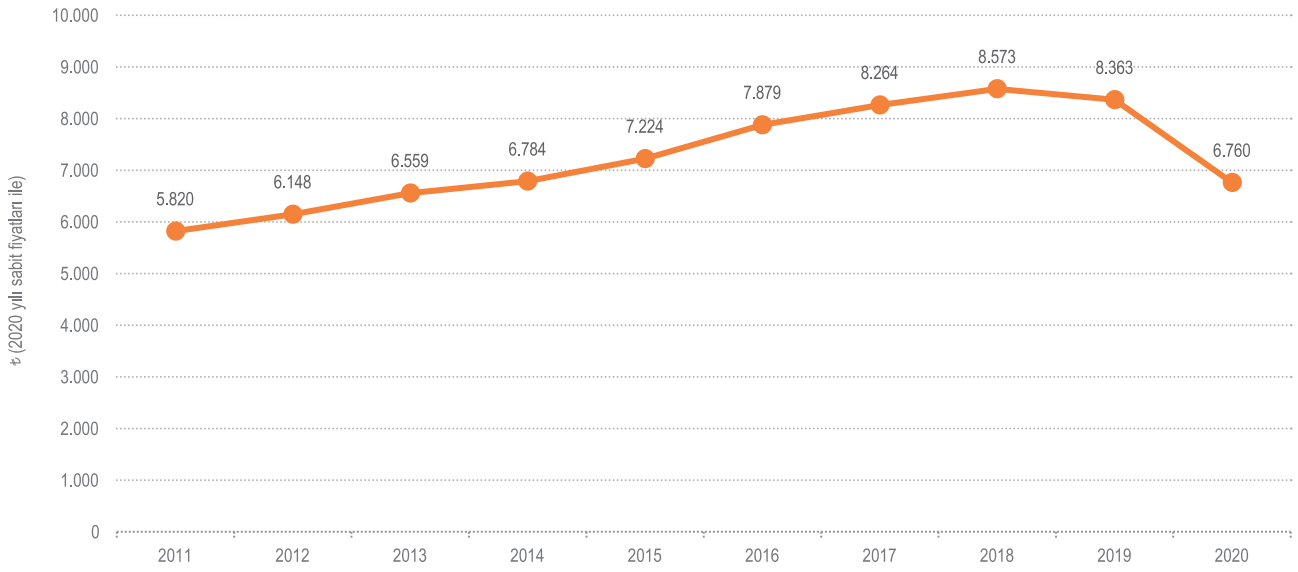

Kaynak: OECD (2021).

Bu gösterge altında ulusal verilerle birlikte öğrenci başına yapılan harcamada yaşanan değişim yıllara göre detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca, OECD ülkelerin-

de öğrenci başına yapılan toplam harcama tutarları ve Türkiye'nin harcama tutarı karşılaştırmalı bir şekilde incelenmiştir.

Şekil E.2.1 Öğrenci başına yapılan harcamada (₺) yaşanan değişim (2011-2020)

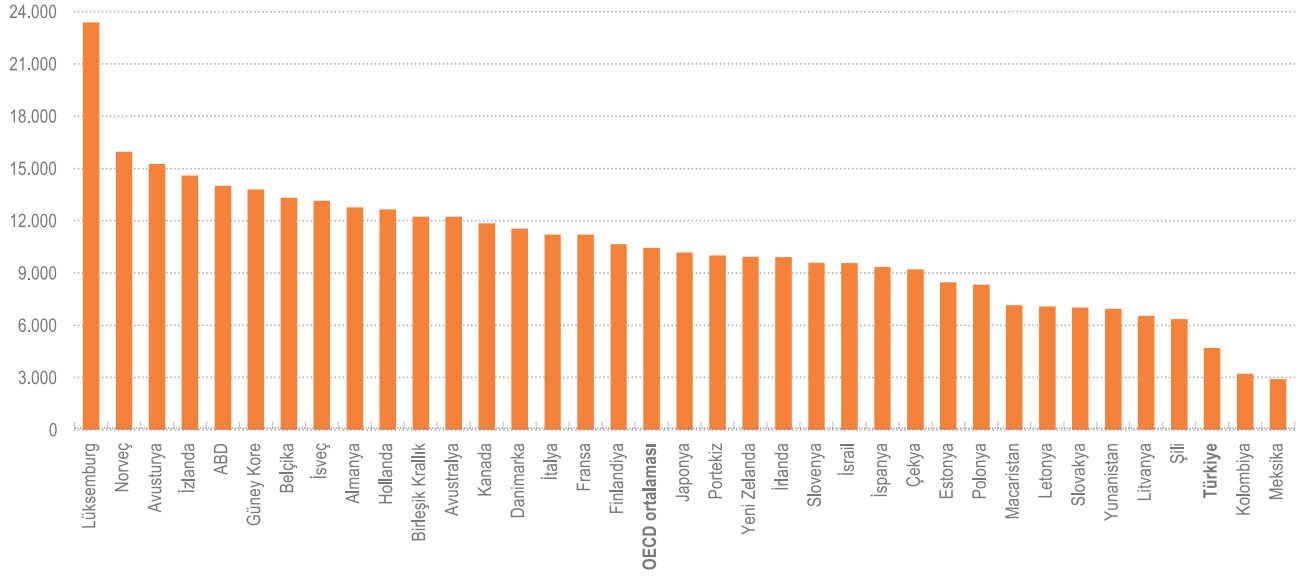

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile Hazine ve Maliye Bakanlığının istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: Nominal MEB bütçesi üzerinden hesaplanmış olup, Aralık 2020 sabit fiyatları esas alınmıştır.

Şekil E.2.1'de 2011 ile 2020 yılları arasında öğrenci başına yapılan harcamada yaşanan değişim Aralık 2020 sabit fiyatlarıyla verilmiştir. Buna göre öğrenci başına yapılan harcama 2018 yılına kadar sürekli artış eğilimi göstermiş, 2019 yılında ise düşüş yaşamıştır. 2011 yılında öğrenci başına yapılan harcama 5,820 TL iken 2018 yılında bu harcama 8.573 TL'ye yükselmiş ve 2019 yılında 8.363 TL'ye düşmüştür. Burada da açıkça görüleceği üzere öğrenci başına yapılan harcamalarda küçük de olsa bir düşüş gerçekleşmiştir.

2018 yılında OECD ülkelerinde öğrenci başına yapılan toplam harcama (okul öncesi ve yükseköğretim hariç) Şekil E.2.2'de verilmiştir. Satın alma gücü paritesine göre Lüksemburg (23.376 dolar), Norveç (15.972 dolar), Avusturya (15.254 dolar), İzlanda (14.593 dolar), ABD (14.9 dolar) OECD ülkeleri arasında öğrenci başına en yüksek harcamayı yapan ülkelerdir. Meksika (2.918 dolar), Kolombiya (3.219 dolar), Türkiye (4.707 dolar), Şili (6.356 dolar), Litvanya (6.550 dolar) ve Yunanistan (6.943 dolar) ise OECD ülkeleri arasında öğrenci başına en düşük harcamayı yapan ülkelerdir. Türkiye 4 bin 707 dolar ile OECD ülkeleri ortalaması olan 10 bin 454 doların oldukça altında öğrenci başına harcama yapmaktadır.

Şekil E.2.2 OECD ülkelerinde öğrenci başına yapılan toplam harcama (\$) (2018)

Kaynak: OECD (2021).

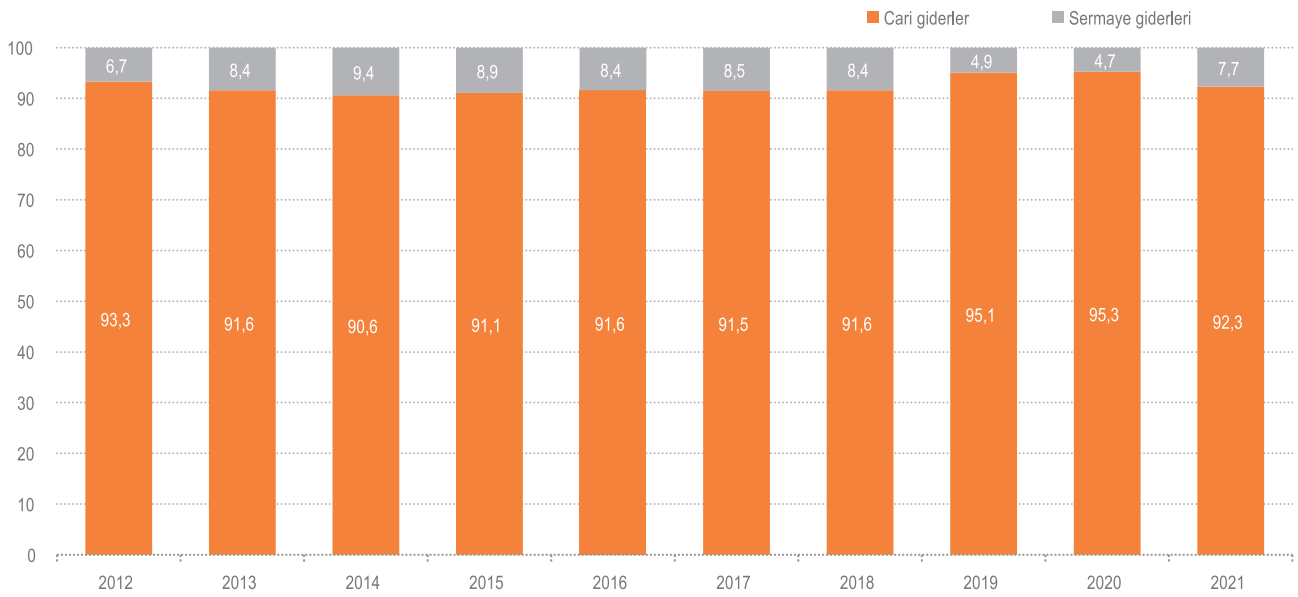
Not 1: Satın alma gücü paritesine göre hesaplanmıştır.

Not 2: Okul öncesi ve yükseköğretim hariç.

Bu göstergede ilk olarak MEB bütçesinde cari ve sermaye giderlerinin dağılımı ve merkezi bütçe yatırımlarından MEB yatırımlarına ayrılan payda yaşanan değişim yıllara göre detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Ayrıca OECD ülke-

lerinde ortaöğretim harcamaları içinde cari ve sermaye gider harcama oranı ile eğitime yapılan kamu ve özel harcamaların dağılımının oranları Türkiye verisi ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Şekil E.3.1 MEB bütçesinde cari ve sermaye (yatırım) giderlerinin dağılımında yaşanan değişim (%) (2012-2021)

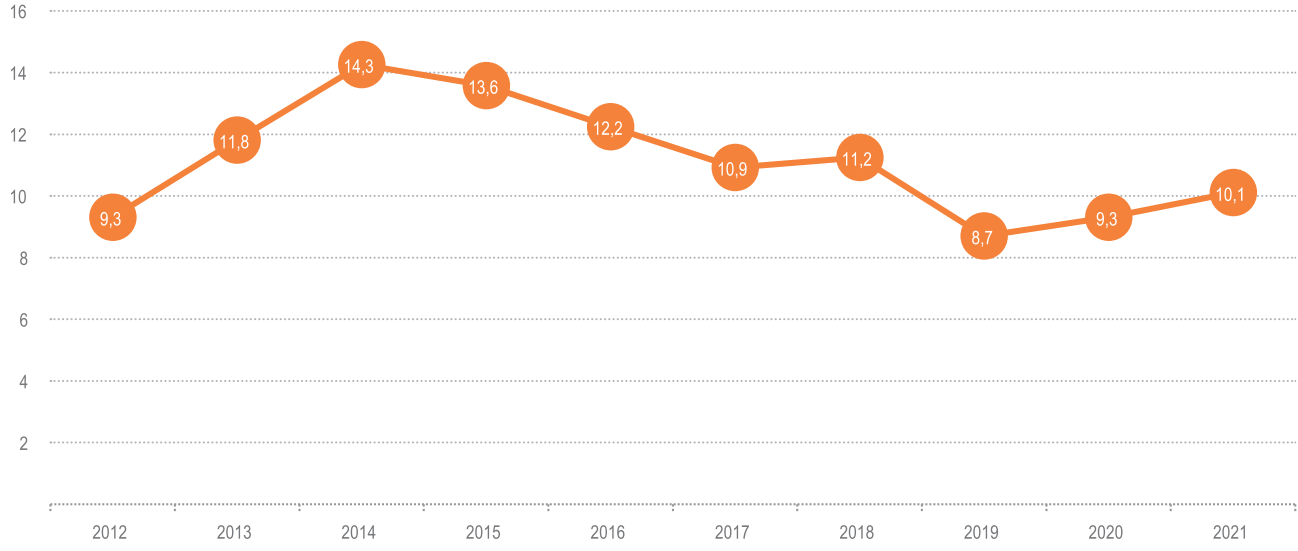
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil E.3.1'de 2012 ile 2021 yılları arasında MEB bütçesinin cari ve sermaye (yatırım) giderlerinin dağılımında yaşanan değişim verilmiştir. Şekle bakıldığında yıllar itibarıyla MEB bütçesindeki toplam giderler içerisinde sermaye giderlerinin 2012 yılından (%6,7), 2014 yılına (%9,4) kadar arttığı 2018 yılına (%8,5) kadar ise benzer oranlarda seyrettiği görülmektedir. 2019 yılında ise sermaye giderlerinde bir düşüş yaşanmış ve 2020 yılında %4,7 ile en düşük seviyeleri görmüş, 2021 yılında ise %7,7 olarak gerçekleşmiştir. MEB bütçesi içerisindeki cari giderlerin oranı ise 2012 ile 2018 yılları arasında %90 bandında gerçekleşirken 2019 yılında %95,1, 2020 yılında %95,3 olarak gerçekleşmiş ve 2021 yılında biraz düşüş yaşayarak %92,3'e gerilemiştir.

Şekil E.3.2'de 2012 ile 2021 yılları arasında merkezi bütçe yatırımlarından MEB yatırımlarına ayrılan payda yaşanan değişim gösterilmiştir. Şekle bakıldığında, merkezi bütçe yatırımlarından MEB yatırımlarına ayrılan payın sürekli olarak dalgalı bir seyir halinde olduğu görülmektedir. 2012 yılında %9,3 olan bu oran 2014 yılında en yüksek seviyeye ulaşarak %14,3'e, 2019 yılında ise azalarak %8,7'ye düşmüş ve son olarak 2021 yılında %10,1 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil E.3.2 Merkezi bütçe yatırımlarından MEB yatırımlarına ayrılan payda yaşanan değişim (%) (2012-2021)

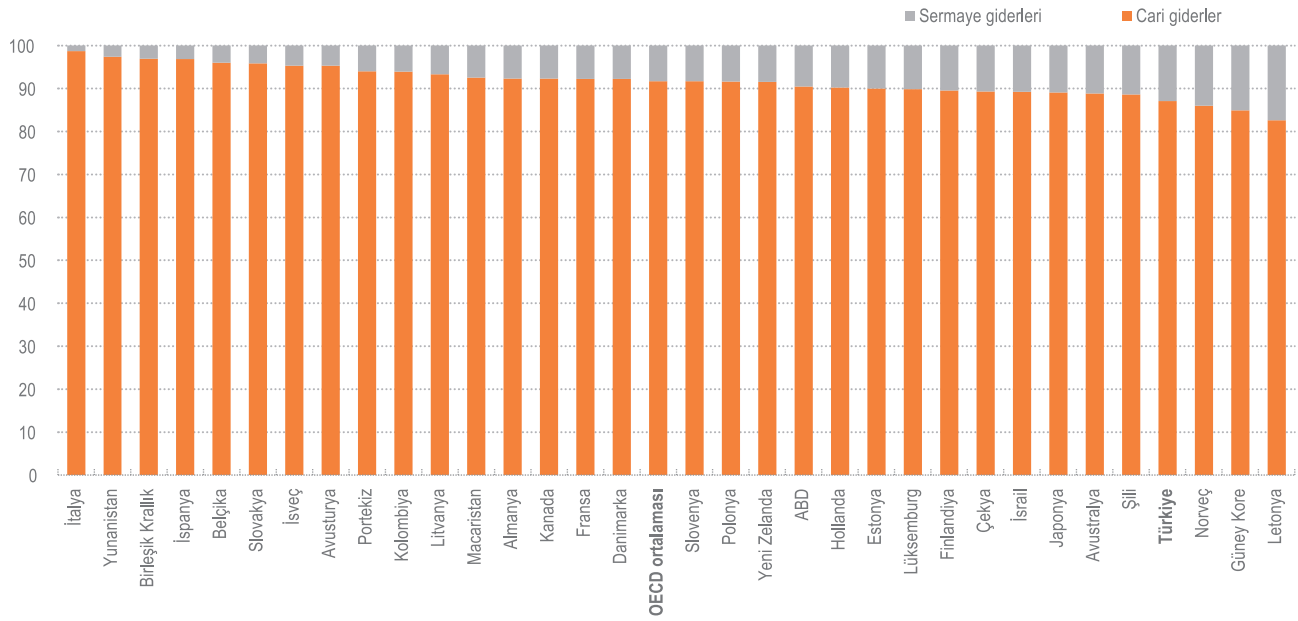

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2018 yılında OECD ülkelerinde ortaöğretim harcamaları içinde cari ve sermaye gider harcama oranları Şekil E.3.3'te verilmiştir. İtalya (%99), Yunanistan, Birleşik Krallık ve İspanya (%97), Belçika, Slovakya (%96), İsveç, Avusturya (%95) cari gider harcamaları oranı OECD ülkeler ortalamasının (%92) üstünde olan ülkeler iken diğer

tarafından sermaye giderlerinin oranı ise en düşük olduğu ülkelerdir. Letonya (%17), Güney Kore (%15), Norveç (%14) ve Türkiye (%13) sermaye gider harcamaları oranının OECD ülkeleri ortalamasından (%8) yüksek, cari gider harcama oranının ise en düşük olduğu ülkelerdir.

Şekil E.3.3 OECD ülkelerinde ortaöğretim harcamaları içinde cari ve sermaye gider harcama oranları (%) (2018)

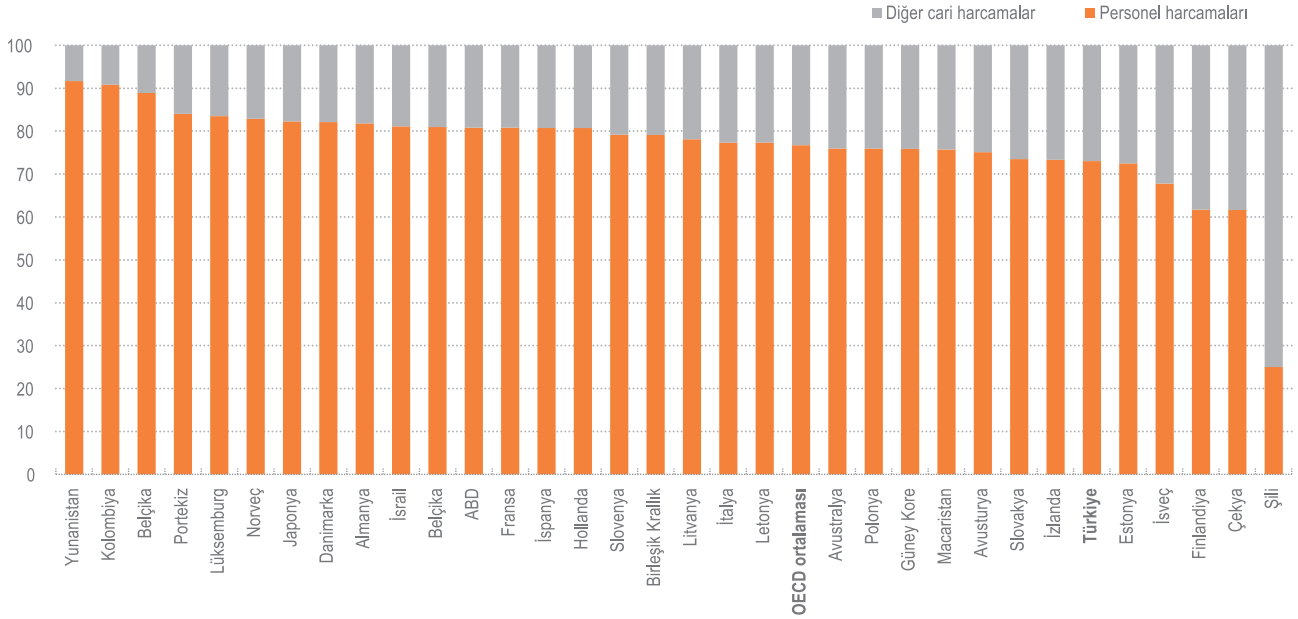

Kaynak: OECD (2021).

2018 yılında OECD ülkelerinde kamu ve özel eğitim kurumlarında cari harcamanın dağılımı Şekil E.3.4'te gösterilmiştir. Buna göre, Şili hariç OECD ülkeleri arasında kamu ve özel eğitim kurumlarında cari harcama oranının en yüksek olduğu kalem öğretmenler için yapılan harcama kalemidir. Yunanistan (%92), Kolombiya (%91), Belçika (%89), Portekiz ve Lüksemburg (%84), Norveç (%83), Japonya, Danimarka ve Almanya (%82) kamu ve özel eğitim kurumlarında personel harcamalarının en yüksek olduğu ülkeler iken Şili (%25), Çekya, Finlandiya (%62) ve

İsveç (%68) ise OECD ülkeleri ortalamasının (%77) oldukça altında kalan ülkelerdir. Diğer cari harcama oranlarında ise Yunanistan (%8), Kolombiya (%9) ve Belçika (%11) en düşük ülkeler, Şili (%75), Çekya, Finlandiya (%38) ve İsveç (%32) ise oranların en yüksek olduğu ülkelerdir. Türkiye'nin kamu ve özel eğitim kurumlarının personel harcamaları oranı %73 ve diğer cari harcamalar oranı %27 iken OECD ülkeleri ortalamaları ise sırasıyla %77 ve %23'tür.

Şekil E.3.4 OECD ülkelerinde kamu ve özel eğitim kurumlarında cari harcamanın dağılımı (%) (2018)

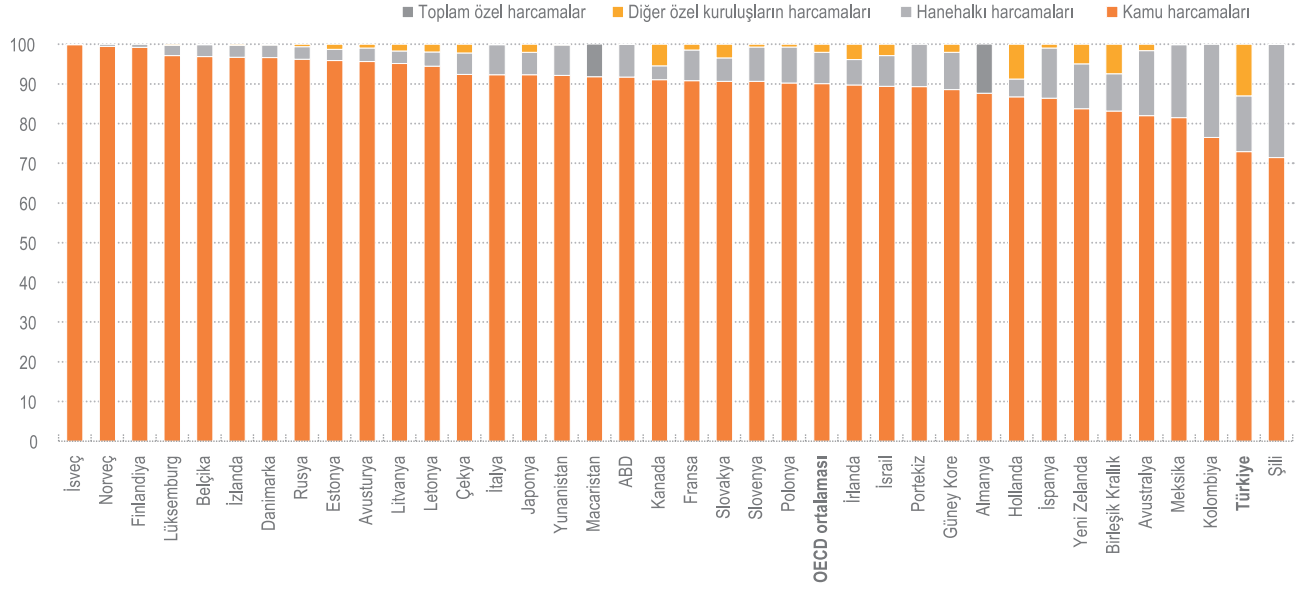

Kaynak: OECD (2021).

Şekil E.3.5'te 2018 yılında OECD ülkelerinde eğitime yapılan kamu ve özel harcamaların dağılımı verilmiştir. Buna göre OECD ülkeleri arasında İsveç (%100), Norveç, Finlandiya (%99), Lüksemburg, Belçika, İzlanda ve Danimarka (%97) eğitim harcamaları içinde kamu harcamalarının en yüksek, özel toplam harcamaların en düşük olduğu ülkeler iken, Şili (%71), Türkiye (%73), Kolombiya (%77), Meksika ve Avustralya (%82) ise kamu harcamalarının en düşük olduğu ülkelerdir. Eğitim harcamaları içinde kamu harcamalarının OECD ülkeleri ortalaması %90'dır. Bu noktada Türkiye'nin kamu harcamaları oranı (%73) OECD ülkeleri ortalamasının oldukça altında kalmaktadır. Eğitim harcamaları içinde toplam özel harcama oranlarının en yüksek olduğu ülkeler ise Şili (%29), Türkiye (%27), Kolombiya (%23), Meksika ve Avustralya

(%18)'dir. Toplam özel harcamaların OECD ülkeleri ortalaması %10'dur. Eğitim harcamaları içinde hanehalkı harcamaları en yüksek olan ülkeler ise Şili (%29), Kolombiya (%23), Meksika (%18), Avustralya (%16), Türkiye (%14), ve İspanya (%13)'dir. Türkiye'nin eğitim harcamaları içinde özel harcama oranı OECD ülkeleri ortalamasından yüksek olması oldukça dikkat çekicidir. Dahası eğitim harcamaları arasında hanehalkı harcama oranı en yüksek olan ülkelerin başında gelmektedir. Özel harcama oranının bu denli yüksek olması, sosyoekonomik açıdan farklı imkânlarla sahip olan ailelerin çocukları arasındaki eğitimsel eşitsizlikleri artırıcı bir faktördür. Bu harcamalar eğitim sistemi içerisindeki eşitsizliklerin dezavantajlı olan ailelerin çocukları için devam etmesine ve eşitsizliklerin yeniden üretilmesine neden olabilmektedir.

Şekil E.3.5 OECD ülkelerinde eğitime yapılan kamu ve özel harcamaların dağılımı (2018)

Kaynak: OECD (2021).

- Yıllar itibarıyla GSYH ve merkezi yönetim bütçesi içinde nominal MEB bütçesi azalmıştır. Eğitim sisteminde yaşanan büyüme ve ihtiyaçların karşılanabilmesi yönünden bütçenin azalmaması hatta artırılması noktasında çalışmaların yapılması gerekmektedir. Eğitime erişim oranlarının bu denli yüksek olduğu bir sistem içerisinde eğitime ayrılan kaynaklar büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple merkezi yönetim bütçesi içinden MEB'e ayrılan kaynakların artırılması gerekmektedir.
- Türkiye'de eğitime yapılan kamu ve özel harcamalar OECD ülkeleri ve ortalaması ile karşılaştırıldığında oldukça farklılaşmaktadır. Kamu harcamaları bakımından OECD ülkeleri ortalaması %90 iken Türkiye'nin kamu harcamaları ortalaması %73'tür. Özel harcamalar noktasında ise OECD ülkeleri ortalaması %10 iken Türkiye'nin özel harcamaları ortalaması %29 ile ortalamanın oldukça üzerindedir. Dahası eğitim harcamaları arasında hanehalkı harcama oranı (%14) en yüksek olan ülkeler arasındadır. Özel harcama oranlarının bu denli yüksek olması eğitimsel eşitsizlikleri artırıcı bir fonksiyona sahip olabilmektedir. Farklı sosyoekonomik ailelerden gelen öğrencilerin özel eğitim harcamalarının bu denli yüksek olması eğitimsel eşitsizliklerin yeniden üretilmesine ve dezavantajlı ailelerden gelen çocukların dezavantajlarını artırmasına neden olmaktadır. Bu noktada eğitimde özel ve kamu harcamalarının gözden geçirilmesi ve eğitimsel eşitsizliklerin önüne geçilmesi için kamusal kaynakların daha da artırılması gerekmektedir.
- Öğrenci başına yapılan harcama 2018 yılından sonra bir düşüş yaşamış ve 2019 yılında 8 bin 363 TL seviyelerine kadar gerilemiştir. Ayrıca Türkiye, öğrenci başına yaptığı harcama ile OECD ülkeleri arasında Meksika ve Kolombiya'dan sonra en düşük harcama yapan üçüncü ülkedir. Öğrenci başına yapılan harcama OECD ülkeleri ortalaması 10 bin 454 dolar iken Türkiye'de bu harcama 4 bin 707 dolardır. Aradaki fark oldukça fazla olup bu noktada öğrenci başına yapılan harcamaların OECD ortalamasına yaklaştırılması ve bu yönde çalışmaların yapılması gerekmektedir.

- Çelik, Z., Bozgeyikli, H., & Yurdakul, S. (2020). *Eğitime bakış 2020: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- OECD. (2021). *Education at a glance 2021: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/b35a14e5-en>

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi
Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Caddesi No: 86 Kat: 14-15-16 Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 231 23 06 - Faks: (0312) 230 65 28
www.ebs.org.tr facebook.com/egitimbirsen twitter.com/egitimbirsen

